

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Janja Pevec

**MEDIJSKA PERCEPCIJA SKUPNE VARNOSTNE IN
OBRAMBNE POLITIKE EVROPSKE UNIJE V FRANCIJI**

Primer dnevnika *Le Monde*

DIPLOMSKO DELO

Ljubljana, 2004

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Janja Pevec

Mentor: izr. prof. dr. Zlatko Šabič
Somentorica: doc. dr. Sandra Bašič-Hrvatini

MEDIJSKA PERCEPCIJA SKUPNE VARNOSTNE IN
OBRAMBNE POLITIKE EVROPSKE UNIJE V FRANCIJI
Primer dnevnika *Le Monde*

DIPLOMSKO DELO

Ljubljana, 2004

KAZALO VSEBINE

SEZNAM KRATIC	4
1. UVOD	5
2. ANALIZA MEDIJSKEGA DISKURZA	9
2. 1. KVANTITATIVNA IN KVALITATIVNA ANALIZA VSEBINE	9
2. 2. DISKURZ	12
2. 3. KRITIČNA ANALIZA DISKURZA	13
2. 3. 1. Medijski teksti in družbeno okolje	14
2.3.1.1. Kognitivne sheme	15
2.3.1.2. Jezik	16
2. 4. KRITIČNA ANALIZA DISKURZA V KONTEKSTU ANALIZE MEDIJSKEGA DISKURZA O SKUPNI EVROPSKI VARNOSTNI IN OBRAMBNI POLITIKI	18
2. 4. 1. Analitična orodja za kritično analizo diskurza	20
2.4.1.1. Makroanaliza: struktura novic, tematska organiziranost, argumenatcija	21
2.4.1.2. Mikroanaliza: implicitne predpostavke in tri funkcije jezike po Hallidayu	23
3. PREGLED RAZVOJA SKUPNE VARNOSTNE IN OBRAMBNE POLITIKE EVROPSKE UNIJE	28
4. VLOGA FRANCIJE PRI RAZVOJU SKUPNE ZUNANJE IN VARNOSTNE POLITIKE EVROPSKE UNIJE	34
4. 1. MED PLEVENOVIM NAČRTOM IN AMSTERDAMSKO POGODBO	35
4. 1. 1. Plevenov načrt	35
4. 1. 2. Fouchetov načrt	37
4. 1. 3. Evropsko politično sodelovanje	39
4. 1. 4. Zahodnoevropske varnostne pobude v 1980. letih	41
4.1.4.1. Francosko-nemško sodelovanje	42
4.1.4.2. Oživljanje Zahodnoevropske unije	43
4. 1. 5. Maastrichtska pogodba – nadgradnja Evropskega političnega sodelovanja	45
4.1.5.1. Varnostno-obrambna določila v novi pogodbi	46
4.1.5.2. Zahodnoevropska unija	47
4. 1. 6. Odnos med Francijo in Severnoatlantskim zavezništvom	48
4. 1. 7. Amsterdamska pogodba	53
4. 2. RAZVOJ SKUPNE EVROPSKE VARNOSTNE IN OBRAMBNE POLITIKE	56
4. 2. 1. Britansko-francoski vrh v Saint-Maloju	56
4. 2. 2. Vrha v Kölnu junija 1999 in decembra 1999 v Helsinkih	58
4. 2. 3. Sprememba francoske politike na vrhu v Feiri	61
4. 2. 4. Vrh Evropskega sveta v Nici	64
4.2.4.1. Vzpostavitev struktur za namen SZVP/SEVOP	64
4.2.4.2. Zahodnoevropska unija	66

4.2.4.3. EU – Nato	67
4.2.4.4. Delna operativnost evropske obrambe	68
4. 2. 5. Prve operacije pod okriljem Evropske unije	71
4.2.5.1. Policijska misija Evropske unije v Bosni in Hercegovini	72
4.2.5.2. Prva vojaška akcija Concordia v Makedoniji	72
4.2.5.3. Prva vojaška operacija EU izven Evrope - Artemis	75
5. ANALIZA MEDIJSKEGA DISKURZA O SKUPNI VARNOSTNI IN OBRAMBNI POLITIKI EVROPSKE UNIJE V FRANCOSKEM DNEVNIKU <i>LE MONDE</i>	79
6. <i>LE MONDOV</i> MEDIJSKI DISKURZ O SEVOP	83
6. 1. OD VRHA SAINT-MALO DO VRHA V KÖLNU	83
6. 1. 1. Saint-Malo	83
6.1.1.1. Francija, Velika Britanija in evropska obramba	84
6.1.1.2. Vprašanje statusa Zahodnoevropske unije	87
6.1.1.3. Nato in EU	88
6. 1. 2. Po vrhu Saint-Malo do vrha EU v Kölnu	90
6.1.2.1. Nemčija, Francija, Velika Britanija in skupna evropska varnostno-obrambna politika	91
6.1.2.2. Vrh v Kölnu in skupna evropska varnostna in obrambna politika	93
6.1.2.3. Status Zahodnoevropske unije	95
6.1.2.4. Visoki predstavnik Evropske unije za skupno zunanjo in varnostno politiko ali Monsieur PESC	97
6.1.2.5. Odnos ZDA-EU	98
6. 2. MED KÖLNOM IN NICO	101
6. 2. 1. Po Kölnu do Helsinkov	101
6.2.1.1. Vzpostavljanje institucij in evropskih vojaških zmogljivosti	101
6.2.1.2. Nato – ZDA – EU	103
6. 2. 2. Med Helsinki in Nico	105
6.2.2.1. Odnos med EU in zvezo Nato	106
6.2.2.2. Skupna evropska varnostna in obrambna politika	110
6.2.2.3. Združitev ZEU in EU	112
6. 3. PO VRHU V NICI DO SREDINE 2003	114
6. 3. 1. Iskanje dogovora med Natom in EU ter operativnost evropske obrambe	114
6. 3. 2. Prve operacije pod vodstvom Evropske unije	116
7. ZAKLJUČEK	119
SEZNAM VIROV	130

SEZNAM KRATIC

BiH	Bosna in Hercegovina
CJTF	<i>(Combined Joint Task Force)</i> Skupne združene namenske sile
COREPER	<i>(Comité des représentants permanents)</i> Odbor stalnih predstavnikov
EEL	Enotna evropska listina
EMU	<i>(Economic and Monetary Union)</i> Gospodarska in monetarna unija
EGS	Evropska gospodarska skupnost
EPS	Evropsko politično sodelovanje
ES	Evropska skupnost
ESPJ	Evropska skupnost za premog in jeklo
EU	Evropska unija
EUPM	<i>(European Union Police Mission)</i> Policijska misija Evropske unije v Bosni in Hercegovini
MONUC	<i>(Mission des Nations Unies en République démocratique du Congo)</i> Misija Združenih narodov v Kongu
NATO	<i>(North Atlantic Treaty Organisation)</i> Organizacija severnoatlanškega sporazuma
OECD	<i>(Organisation for Economic Co-operation and Development)</i> Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj
OVSE	Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi
PVO	Politični in varnostni odbor
SFOR	<i>(Stabilization Force)</i> Stabilizacijske sile
SZ	Sovjetska zveza
SZVP	Skupna zunanja in varnostna politika
SZVOP	Skupna zunanja, varnostna in obrambna politika
SDI	<i>(Strategic Defense Initiative)</i> Strateška obrambna pobuda
VB	Velika Britanija
VO	Vojaški odbor
ZDA	Združene države Amerike
ZN	Združeni narodi

1. UVOD

Namen diplomskega dela je analizirati medijski diskurz o skupni varnostni in obrambni politiki (SEVOP) Evropske unije (EU), in sicer v največjem francoskem kakovostnem¹ dnevniku *Le Monde*. Ta politika Unije je bliskovit razvoj doživela po koncu leta 1998, ko je Velika Britanija (VB) na francosko-britanskem vrhu v mestu Saint-Malo pristala na razvoj avtonomnih evropskih obrambnih sredstev. Dobra štiri leta po prelomni francosko-britanski deklaraciji – to je Unija kasneje vključila v okvir skupne zunanje in varnostne politike (SZVP) – torej v prvi polovici leta 2003, je petnajsterica že zagnala prve akcije civilnega in vojaškega kriznega upravljanja, do konca leta 2003 pa naj bi vzpostavila tudi sile za hitro posredovanje.

Možnost razvijanja obrambne dimenzije EU je bila prvič omenjena v Maastrichtski pogodbi leta 1991. Takrat je Unija prejšnji sistem zunanjepolitičnega usklajevanja med članicami – Evropsko politično sodelovanje (EPS) – preimenovala v SZVP in ga v Pogodbo o Evropski uniji vključila v obliki drugega stebra. Po koncu hladne vojne, v še večji meri pa konec 90. let prejšnjega stoletja, ko je EU z vzpostavitvijo Gospodarske in monetarne unije (EMU) dosegla vrhunec pri gospodarskem povezovanju, se je diskurz o potrebi po nadaljevanju evropskega integriranja tudi na političnem in varnostno-obrambnem področju stopnjeval. Razprave v tej smeri so pospešili tudi neusklajeni in zato manj učinkoviti odzivi evropskih držav na vojne na obrobju EU – v Bosni in Hercegovini (BiH) in na Kosovu.

Za analizo medijske percepcije SEVOP sem izbrala Francijo kot tisto članico EU, ki si je že od konca druge svetovne vojne naprej prizadevala za oblikovanje samostojnih evropskih varnostno-obrambnih zmogljivosti in je to politiko konsistentno zastopala vse do danes.

Francija je bila kot največja med šestimi ustanovnimi članicami prve stopnje evropskega integracijskega procesa – Evropske skupnosti za premog in jeklo (ESPJ) – tista, ki je v začetku 50. let prejšnjega stoletja v t. i. Plevenovem načrtu predlagala vzpostavitev Evropske obrambne skupnosti in nato še Evropske politične unije. Po neuspelem Plevenovem načrtu je drugi poskus varnostno-obrambnega povezovanja Evrope prišel v začetku 60. let prejšnjega stoletja: prav tako neuspešni Fouchetovi načrti so po de Gaullovm okusu na izključno medvladnih temeljih predvideval politično in varnostno sodelovanje evropskih držav. Po neuspehlih Fouchetovih načrtih so se razprave o evropski obrambi z evropskega dnevnega reda umaknile vse do konca hladne vojne.

¹ Oznaka 'kakovosten' se nanaša na dejstvo, da *Le Monde* o dogodkih poroča resno in na visoki kakovostni ravni, ki zahteva bralca s predznanjem o političnih, gospodarskih, družbenih temah, o katerih poroča. Tako se *Le Monde* razlikuje od tabloidnih časopisov. Več o razliki med kakovostnimi in tabloidnimi časopisi na splošno in v Franciji v petem poglavju.

S propadom Sovjetske zveze (SZ) se je grožnja z vzhoda bistveno zmanjšala, združena in močnejša Nemčija pa je zahtevala francoski odgovor. Ko za Evropo v novih razmerah po koncu hladne vojne ameriška varnostna zagotovila niso bila več življenjskega pomena in ko je EU po izkušnjah v konfliktih na Balkanu spoznala, da ameriško varnostno zagotovilo Evropi tudi ni več samo po sebi umevno, se je zdel čas za razmislek o samostojnejši evropski varnostno-obrambni politiki zrel. Francija je bila med pobudnicami zamisli, da bi Unija začela razvijati tudi varnostno-obrambno dimenzijo, posledično pa bi v evropski okvir tesneje vpela združeno Nemčijo in dosegla večjo samostojnost v odnosu do Združenih držav Amerike (ZDA) – za kar si je Francija ves čas prizadevala.

Slednje sta bila tudi dva osrednja motiva, zaradi katerih si je Francija med pogajanja o Maastrichtski pogodbi v začetku 90. let prizadevala za vključitev besede 'obramba' v okviru SZVP. Člen J.4 Pogodbe o Evropski uniji² je bil osnova, na katero je EU na vrhu Evropskega sveta v Kölnu leta 1999 postavila in kasneje razvijala SEVOP. Poleg tega je bila Francija tudi ena glavnih pobudnic za združitev Zahodnoevropske unije (ZEU) z EU, s čimer bi EU prevzela operativne pristojnosti ZEU, kar se je jeseni 2000 tudi zgodilo. Med francoske pobude v okviru skupne zunanje, varnostne in obrambne politike (SZVOP)³ pa spada zamisel o ustanovitvi funkcije visokega predstavnika EU za SZVP ter prizadevanje za močne institucije na področju SEVOP.

Zaradi osrednje in pomembne vloge, ki jo je Francija igrala pri vzpostavljanju evropske varnostne in obrambne politike, sem se odločila medijski diskurz o tej politiki proučevati v omenjeni državi. *Le Monde* kot največji francoski kakovostni dnevnik, poznan po kakovostnem pokrivanju mednarodnih političnih tem in zato priznan tudi izven meja Francije, je ustrezen primer za analizo medijskega diskurza o SEVOP. Na osnovi visoke naklade in ugleda *Le Monda* v Franciji in v tujini sklepam tudi o njegovem velikem vplivu na javno mnenje.⁴

Mediji so najpogosteje edini stik posameznika s političnimi dogodki. Zato je slika, ki jo mediji o nekem problemu ustvarjajo, ključna za podobo, ki jo ima posameznik o določenem vprašanju. SEVOP je gotovo eno od področij, ki ga posamezniki dojemajo zgolj ali v največji meri le prek medijev in je torej vloga medija ključna pri tem, kakšno podobo bodo posamezniki o

² »Skupna zunanja in varnostna politika zajema vsa vprašanja glede varnosti Unije, tudi dolgoročno oblikovanje skupne obrambne politike, ki bi sčasoma lahko privedla do skupne obrambe.« (člen J.4/V. naslov, Treaty on European Union: 1992 *O. J. (C 191)* – podčrtala J. P.).

³ V središču pozornosti diplomskega dela je skupna varnostna in obrambna politika (SEVOP), ki je v evropskem pogodbenem pravu sicer vključena v širši okvir skupne zunanje in varnostne politike (SZVP). Oba pojma sta zato tesno povezana in se velikokrat prekrivata. V takšnih primerih uporabljam poimenovanje skupna zunanja, varnostna in obrambna politika (SZVOP).

⁴ Več o ustreznosti *Le Monda* kot primera za analizo poročanja o SEVOP v petem poglavju.

tej politiki imeli. Pri posredovanju podobe o SEVOP kot delu SZVP je medijska slika še toliko pomembnejša, saj gre za politiko, ki je ključnega pomena pri oblikovanju evropske identitete, slednja pa se zdi, če gremo še korak naprej, osrednjega pomena za nadaljnje oblikovanje in utrjevanje Unije kot pomembnega akterja v mednarodni politiki.

Pri tem je zanimivo vprašanje, kakšna je medijska podoba o SEVOP v eni največjih in najvplivnejših članic EU – v Franciji. Država bo namreč zdaj, ko so institucionalne osnove SEVOP dogovorjene, morala z deklarativne podpore SEVOP preiti na konkretno. Slednje pa med drugim pomeni tudi povišanje obrambnega proračuna, kar bi omogočilo okrepitev evropskih obrambnih zmogljivosti. Za slednje je podpora državljanov, volivcev, osrednjega pomena. V tej luči je torej analiziranje medijskega slikanja SEVOP še posebej zanimivo.

Naloga je razdeljena v šest poglavij. V prvem poglavju predstavljam teoretično osnovo za analizo časopisnih člankov *Le Monda*: kritično analizo diskurza kot kvalitativni pristop k proučevanju medijskih besedil. Osrednja trditev te metode proučevanja je, da medijski teksti prek določene strukture novic, z določenim načinom ubeseditve informacij, posredujejo tudi vrednote in norme, torej ideologijo okolja, v katerem nastajajo. Ravno vez med družbenim okoljem in medijskimi teksti, ki jo kritična analiza diskurza poudarja, je prednost kvalitativnih metod pred kvantitativnimi in eden osrednjih vzrokov za izbor omenjene metode za namen analize v diplomskem delu. V skladu s tem je tudi teza naloge, da medijsko poročanje *Le Monda* o SEVOP odraža interese francoske politike na tem področju. Izbor metode proučevanja sicer natančneje pojasnujem v prvem poglavju.

Ena od omejitev kvalitativnega načina proučevanja oziroma kritične analize medijskega diskurza je vpliv subjektivnosti raziskovalca na izide proučevanja. Raziskovalčev vrednotni sistem namreč določa njegovo percepcijo in zato vpliva tudi na interpretacijo medijskih tekstov. Ta subjektivni element je mogoče najučinkoviteje zmanjšati z natančnim poznavanjem področja, na katerega se analizirana besedila nanašajo. Tako sem analizi medijskega diskurza v šestem poglavju nasproti postavila pregled osrednjih faz razvoja SEVOP od konca druge svetovne vojne do danes (tretje poglavje) in analizo dejanske vloge Francije pri razvoju SEVOP v istem obdobju (četrto poglavje).

Analiza razvoja SEVOP v luči francoskega vpliva in njene vloge pri razvoju te politike temelji na proučevanju primarnih virov, sekundarne literature, sporočil za javnost francoskih državnih organov ter govorov francoskih politikov. Ena od omejitev tega dela naloge je težavnost dostopanja do informacij o pogajalskih stališčih Francije v določenih fazah razvoja SEVOP. Ko gre za pogajanja v Svetu ministrov ali na zasedanjih Evropskega sveta, je javnosti znan končni izid pogajanj, ne pa tudi natančna stališča, ki jih posamezne države med pogajanja

zastopajo. Zato sem mnenje francoske politike skušala izluščiti iz zapisov tiskovnih konferenc ob dogodkih, ki sem jih proučevala. O francoskih stališčih do različnih vprašanj znotraj SEVOP veliko povedo tudi dvostranska vrhunska srečanja države z ostalimi članicami, predvsem nemško- ali britansko-francoska srečanja na najvišji politični ravni.

Teza, ki jo v tem delu naloge dokazujem: Francija je imela že od začetkov evropskega povezovanja velik interes za razvoj ne le gospodarske, ampak tudi politične in v tem okviru varnostno-obrambne integracije. Tako je bila tudi po koncu hladne vojne med glavnimi pobudnicami za razvoj evropske obrambe, vendar ob ljubosumnem varovanju svoje suverenosti, kar se je kazalo v njenem zagovarjanju medvladne metode dela na tem področju. Francijo je pri njenem delovanju vodil interes prek EU utrditi svoj položaj v Evropi in v svetu, v evropski okvir vpeti združeno Nemčijo ter doseči neodvisnost od ZDA.

V petem poglavju predstavljam dnevnik *Le Monde*, utemeljujem izbiro dnevnika za analizo poročanja o SEVOP ter natančneje opredeljujem dogodke, ob katerih analiziram poročanje o SEVOP.

V šestem poglavju sledi analiza poročanja *Le Monde* o SEVOP. Ta obsega izbrane dogodke od decembra 1998, ko sta VB in Francija s skupno deklaracijo na vrhu v francoskem mestu Saint-Malo postavili temelj za nadaljnji razvoj SEVOP, do junija 2003. Takrat je Unija začela z drugo samostojno, a prvo vojaško operacijo izven Evrope – *Artemis* v DR Kongu. V analizo je vključeno poročanje o posameznih dogodkih, ki so pomenili napredek Unije pri vzpostavljanju ustreznih institucij v okviru SEVOP (predvsem srečanja predsednikov držav in vlad članic EU) ter poročanje o prvih operacijah Unije v okviru SEVOP. Predvidevam, da je ob teh ključnih dogodkih v razvoju SEVOP *Le Monde* tej politiki EU namenjal več pozornosti kot sicer ter objavljal članke, ki se nanašajo izključno na SEVOP. Tako je tudi poročanje dnevnika o omenjeni temi lažje analizirati.

Analiza vključuje torej le posamezne prelomne dogodke pri razvoju SEVOP od uradnih začetkov te politike do junija 2003 in so zato ugotovitve le do določene mere indikativne. Vendar je bila omejitev analize na točno določene dogodke zaradi kompleksnosti obravnavanega vprašanja nujna. Podoba o SEVOP dnevnik namreč ustvarja v vsakem članku, v katerem to politiko omenja, pa čeprav je morda vodilna tema članka drugačna.

Kljub omejitvi analize na izbrane dogodke menim, da analizo do meke mere lahko posplošimo. Natančnejša analiza poročanja *Le Monde* o SEVOP namreč pokaže, kot pojasnujem v šestem poglavju, visoko mero konsistentnosti v odnosu omenjenega dnevnika do SEVOP. Poleg tega je pomen analize tudi v tem, da izpostavlja diskurzivno, jezikovno plat političnega delovanja kot učinkovit način prenašanja vrednot, norm, skratka ideologije od nacionalne

politike do javnosti. V ta krog so vključeni še mediji kot posredniki, a hkrati tudi sooblikovalci določene podobe SEVOP v javnosti.

V naslednjem poglavju sledi torej natančnejša predstavitev kvalitativne metode proučevanja medijskih člankov – kritične analize diskurza. Sprva utemeljujem izbor kvalitativne metode proučevanja, predstavljam kritično analizo diskurza in jo umeščam v kontekst diplomskega dela, nato pa predstavljam analitična orodja, s pomočjo katerih na mikro in makro ravni besedil opazujem poročanje SEVOP.

2. ANALIZA MEDIJSKEGA DISKURZA

2. 1. KVANTITATIVNA IN KVALITATIVNA ANALIZA VSEBINE

Pri analizi vsebine razlikujemo dva osnovna pristopa, in sicer kvalitativnega in kvantitativnega. Kot že omenjeno, analiza poročanja dnevnika *Le Monde* o SEVOP temelji na kvalitativni analizi. V nadaljevanju najprej opredeljujem oba pristopa, utemeljujem izbor kvalitativne analitične metode za analizo medijskega poročanja v dnevniku *Le Monde* in kasneje izbrani pristop natančneje predstavljam.

Osnovna značilnost kvantitativne metode je povzemanje raznovrstnega, a primerljivega jezikovnega gradiva s pomočjo statističnih postopkov. (Ritsert 1973: 88) Pri kvantitativni metodi analize vsebine je v ospredju opazovanja pogostost oziroma frekvenčnost pojavljanja jezikovnih kategorij, ki so v kontekstu raziskave pomembne. (Berger 1998: 23) Frekvenčne analize tako predpostavljajo, da je pogostost pojavljanja določenih tem oziroma motivov odločujoči indikator jakosti v njih izraženih stališč ali načinov reagiranja. Eden od osnovnih postulatov kvantitativne analize vsebin je objektivni in sistematičen pristop, s čimer naj bi bili tako pridobljeni rezultati zanesljivejši.⁵ (Ritsert 1973: 89-90)

Kmalu po prvih poskusih uporabe kvantitativnih metod proučevanja so se pojavile kritike takšnega pozitivističnega raziskovalnega pristopa. Kvantitativni metodi so očitali, da je usmerjena le na analizo podatkov, pri tem pa pogosto izgubi občutek za celoto besedila in zanemari izpostavljanje ideoloških elementov v jezikovnih gradivih. (Ritsert 1973: 91)

Kot kritika kvantitativne metode so se pojavile kvalitativne metode proučevanja. V primerjavi s kvantitativnimi načini proučevanja je osnovna prednost kvalitativnih pristopov v tem, da »zavestno in trajno zasledujejo 'multiple konotacije', različne možne interpretacije,

⁵ Več o kvantitativni analizi vsebine v Splichal (1973) in Berger (1998: 23-35).

latentne smiselne strukture.« (Ritsert 1973: 92) V kvalitativni analizi so tako pomembnejši vzorci ali celote kot pa distribucije pogostosti. Kot izpostavlja Kracauer,⁶ kvalitativni pristop poleg izpostavljanja že omenjenih latentnih miselnih struktur v nasprotju s kvantitativnim dopušča rekonstrukcijo konteksta in analizo posamičnih primerov.

Kvalitativna analiza je za analizo primerna torej predvsem zato, ker v besedilih odkriva dimenzije, ki jih zgolj opazovanje pogostosti pojavljanja izbranih jezikovnih enot ne zazna. Ena in ista ideja je namreč lahko izražena z več različnimi pojmi, ki jih raziskovalec pri načrtovanju analize morda ne bo v polnosti zajel v opazovani krog jezikovnih elementov. Naj prednost kvalitativne metode proučevanja v primerjavi s kvantitativno ponazorim z (izmišljenim) primerom poročanja o županu v lokalnem časopisu. Cilj analize je ugotoviti, katere so osrednje lastnosti župana, ki jih medijska besedila izpostavljajo.

Kvantitativna analiza bo iskala vnaprej določene besede, ki govorijo o lastnostih, vendar bo pri tem prezrla nekatere zgovorne elemente, ki pa jih lahko odkrijemo s kvalitativno analizo: ali se članki o županu pojavljajo na prvi strani ali proti koncu časopisa, kar nakazuje na pomembnost, ki jo časopis pripisuje članku (najpomembnejši dogodki so vselej na začetku); ali so opazovani članki na dnu ali na vrhu strani (pomembnejši so navadno na vrhu, saj jih bralec prej opazi); katere so lastnosti, ki jih članki izpostavljajo v naslovih ali na začetku, kar spet implicira pomembnost, ki jo časopis informacijam pripisuje; kakšne fotografije spremljajo članke; če časopis pogosto omenja tudi županovo zasebno življenje, njegove uspešne otroke in prijazno ženo ter lepo negovanega psa, potem ga prikazuje kot skrbno osebo z urejenim družinskim življenjem, ki ima več možnosti, da mu uspe tudi na poklicnem področju, v tem primeru pri županovanju.

Kvantitativna analiza zgoraj naštetih elementov konteksta in pomensko ter vrednotno povedne strukture tekstov ne zazna. Zato je kvalitativna analiza bolj uporabna za globalnejšo analizo besedil. Seveda tudi slednja ni brez pomanjkljivosti. Ena od njih je subjektivnost raziskovalca in njegove lastne vrednote, ki zagotovo določajo njegovo dožemanje besedil in posledično tudi njihovo interpretacijo.⁷

Vendarle se zdi dejstvo, da kvalitativni pristop ponuja most med besedili in kontekstom, v katerem ta nastajajo, dovolj tehten razlog, da analizo v diplomskem delu postavim v kvalitativni okvir. Kvalitativen pristop k proučevanju in kritična analiza diskurza sta tako osrednje metodološko orodje pri analizi člankov v francoskem dnevniku *Le Monde*. V središču mojega zanimanja je namreč ravno vez med družbeno-kulturnim in političnim okoljem, v

⁶ Kracauer, povzeto po Ritsert (1973: 93).

⁷ Več o subjektivnosti metode še v nadaljevanju.

katerem medijski teksti nastajajo, ter med teksti samimi. In ravno kvalitativni pristop družbeni in kulturni kontekst razume kot osrednjo pojasnjevalno spremenljivko pri interpretaciji besedil.

Tudi Jensen (1991: 4) pri pojasnjevanju razlik med kvalitativnimi in kvantitativnimi pristopi k proučevanju medijskih tekstov poudarja, da je prvi pristop 'interen', saj ga zanima notranja dimenzija kulture. Slednjo si prizadeva razumeti in se pri interpretaciji z njo 'stopiti'. Kvantitativno metodo pa na drugi strani označi za 'eksterno', saj se želi od kulturne dimenzije ločiti in do nje vzpostaviti distanco.

Kvalitativni pristopi torej raziskovalcu omogočajo, kot sem pokazala na primeru poročanja lokalnega časopisa o županu, identifikacijo vrednot, norm in ideologij, ki jih mediji skupaj s posredovanjem informacij posredujejo občinstvu. Pri celotnem procesu nastajanja in posredovanja informacij občinstvu je namreč ključna ena lastnost medijev: mediji niso nevtralni in popolnoma objektivni posredniki vsebin in informacij, ampak prek izbora dogodkov, izbora zornega kota, s katerega dogodek predstavljajo, ter prek samega načina ubeseditve temu dogodku daje novo podobo. Skupaj z informacijo posredujejo tudi določene vrednote.

Kot piše Erjavčeva (2001: 702), v teoriji medijev obstaja konsenz, da medijska poročila niso kopija realnosti, ampak so družbeni proizvod. Predstavljanje realnosti prek medijskega diskurza ni realnost sama po sebi, ampak je to realnost, ustvarjena s sistemom znakov v povezavi z družbeno strukturo.

Podobno tudi Fowler (1991: 25) piše, da je reprezentacija v tisku kot tudi v vseh ostalih medijih in diskurzih le konstrukcija. Dogodki in ideje niso posredovane nevtralno, kot takšne, kakršne so same po sebi. Ne morejo biti, saj so posredovane prek nekega medija, ki ima svoje strukturne lastnosti. In to slednje – torej strukturne lastnosti medija kot posrednika vsebin – so že prežete z družbenimi vrednotami, ki pogojujejo perspektivo posredovanih informacij.

Ob upoštevanju zgoraj poudarjene lastnosti medijev kvalitativna metoda omogoča celovitejšo analizo medijskih besedil. V nadaljevanju natančneje predstavljam najprej razumevanje pojma 'diskurz' v okviru naloge, nato pa še izbrano metodo – kritično analizo medijskega diskurza.

2. 2. DISKURZ

Medijski diskurz je v okviru diplomskega dela razumljen kot ena od petih oblik diskurza, ki jih v sicer drugačnem problemskem pristopu, kot je predmet te naloge, obravnava van Dijk (1993). V raziskovanju konstruiranja rasizma skozi različne oblike diskurza van Dijk ob medijskem obravnava še politični, akademski, podjetniški in izobraževalni diskurz. Pojem diskurz bo torej v okviru naloge razumljen predvsem v pomenu, kot se je razvil znotraj posebnega kvalitativnega pristopa k proučevanju najrazličnejših področij družbenega – znotraj kritične analize diskurza.

Omenjeni pristop v pojmu diskurz združuje pomen, kot se je razvil znotraj tradicionalne lingvistike in socialne psihologije ter znotraj postrukturalistične teorije, v delih Foucaulta in Althusserja.⁸ Lingvisti in socialni psihologi pomen diskurza omejujejo na mikrokoncept in z njim razumejo vsakdanjo konverzacijo med posamezniki v različnih družbenih situacijah. Postrukturalisti pa na drugi strani na diskurz gledajo kot na makrokoncept in skušajo pokazati, kako jezik kot posrednik diskurza oblikuje družbene procese. V slednjem pristopu je koncept diskurza povezan z razmerji moči, ko diskurz odseva razmerja nad- in podrejenosti v družbi. Tako je na primer pri Foucaultu jezik povezan z odnosi moči v družbi, diskurz kot realizacija jezika v določenem družbenem kontekstu pa igra osrednjo vlogo pri konstruiranju identitet in prepričanj. (Larsen 1997: 14)

Fairclough (1995: 18) za namen analize diskurza, v tem primeru medijskega diskurza, združuje diskurz v prvem mikropomenu, ki se nanaša na govorjene in pisane medijske tekste⁹ in omogoča analizo nižjih struktur medijskih tekstov, ter diskurz v poststrukturalističnem pomenu družbene konstrukcije realnosti in znanja skozi jezik, kar omogoča globalnejši pogled na medijski tekst in hkrati razkriva povezanost teksta in s tem jezika s širšim družbenim kontekstom in z odnosi moči v družbi.

Tudi Kress¹⁰ opredelitev diskurza gradi na Foucaultovih delih in z njim razume sistematično organizirane načine govorjenja. Diskurzi so torej sistematično organizirani sklopi trditev, ki izražajo pomene in vrednote neke institucije, predstavljajo sklop možnih trditev o nekem določenem problemskem področju in ponujajo način obravnavanja določenega predmeta, problema, procesa itd.

⁸ Več o Althusserjevem in Foucaultovem razumevanju diskurza na primer v Macdonell (1986).

⁹ Pojem 'tekst' se v okviru naloge nanaša na medijsko posredovano besedilo, npr. časopisni članek.

¹⁰ Kress, povzeto po Fowler (1991: 42).

V okviru naloge s pojmom diskurz razumem medijski diskurz o SEVOP, ki ga opazujem prek poročanja dnevnika *Le Monde* o omenjeni problematiki. Z analizo medijskih člankov torej ugotavljam osrednje značilnosti medijskega diskurza o SEVOP in strukturo omenjenega diskurza.

Pri analizi člankov bom določila tudi posamezne poddiskurze (oziroma tematske makropropozicije, kot jih imenujem kasneje v predstavitvi teoretične osnove za analizo), ki se v člankih o SEVOP pojavljajo, tj. posamezni tematski sklopi, ki jih novinarji v povezavi s SEVOP omenjajo. Primer takšnega poddiskurza v okviru diskurza o SEVOP bi bilo na primer novinarjevo omenjanje ali analiziranje odnosov med EU in ZDA ali zvezo Nato.¹¹

Eden od ciljev poststrukturalističnega razumevanja diskurza, ki ga povzemajo tudi teoretiki na področju medijskega diskurza, je ugotoviti, kako se odnosi moči in neenakosti v družbi kažejo v jeziku in s tem v opazovanem diskurzu. Stalnice, ki se v zvezi s tem pojavljajo, so pojmi ideologija, dominacija ipd. Cilj analize medijskega diskurza v nalogi ne bo odkrivanje družbenih odnosov neenakosti ali dominacije v jeziku in diskurzu o SEVOP. Vendar pa je ideološki moment,¹² ki ga analiza diskurza izpostavlja, za nalogo relevanten predvsem v smislu prepoznavnosti nacionalnih interesov in interesov političnih elit na področju SEVOP v obravnavanih časopisnih člankih. Teza naloge namreč je, da časopisni članki in medijska konstrukcija SEVOP v Franciji odsevajo osrednji cilj domače politike na omenjenem področju in da je torej na njihovi osnovi mogoče sklepati o stališčih države na obravnavanem področju.

2. 3. KRITIČNA ANALIZA DISKURZA

Analiza diskurza je natančno branje in s tem dekonstrukcija tekstov, ki jih želimo analizirati. Cilj analize diskurza je ugotoviti, kako obravnavani teksti in znotraj njih jezikovni sklopi predstavljajo neko področje družbene stvarnosti, oziroma kako teksti prek jezika ta določen del družbene stvarnosti konstruirajo.

Konec 80. let se je znotraj evropskih študij analize diskurza razvila kritična analiza diskurza, katere osrednji teoretiki so med drugim Fairclough (1995, 1995a), Wodak (1996) in van Dijk (1988, 1991, 1993). Oznaka 'kritična' poudarja osrednji interes tovrstne analize tekstov: v jeziku in s tem v besedilu najti povezavo med uporabo jezika in razmerji moči. »Če je pristop 'kritičen', potem to pomeni, da so naše družbene prakse na splošno in naša uporaba jezika

¹¹ Za Nato – Organizacijo severnoatlantskega zavezništva (*North Atlantic Treaty Organisation*) uporabljam tudi poimenovanji Zavezništvo in Severnatlantsko zavezništvo.

¹² Za pojasnitev razumevanja pojma 'ideologija' v okviru diplomskega dela glej str. 17.

specifično, prepleteni z vzroki in učinki, ki se jih ne zavedamo,« meni Bourdieu.¹³ Cilj kritične analize diskurza je ravno obravnavane tekste narediti preglednejše in opozoriti na odnose moči v družbi, ki jih določena uporaba jezika pogosto neopazno reproducira v tekstih in s tem vzdržuje obstoječa razmerja moči. V tej točki se kritična analiza diskurza nanaša na zgoraj omenjeno postrukturalistično razumevanje diskurza, ki poudarja ravno povezanost med jezikom in odnosi moči v družbi.

Tako na primer intervju, ki ga novinar opravi s politikom, sloni na vrsti samo po sebi umevnih predpostavk o pravicah, odnosih, znanju in identitetah novinarja in politika. Legitimno se zdi, da novinar kot tisti, ki govori v imenu javnosti, izprašuje politika. Takšne situacije se ravnaajo po vrsti samo po sebi umevnih predpostavk in so v skladu s prevladujočimi odnosi moči v družbi. (Fairclough 1995: 54)

Kot poudarja Wodakova,¹⁴ se kritična analiza diskurza od ostalih pristopov razlikuje po tem, da si prizadeva jezik povezati s širšim družbenim kontekstom ter poiskati vez med analizo tekstov in družbeno prakso. Znotraj kritične analize diskurza je diskurz družbeno določen kot tudi družbeno določujoč. Povedano drugače: gre za dvosmeren proces, saj je diskurz posledica družbenega okolja, v katerem nastane, hkrati pa je tisti, ki to isto okolje sooblikuje. Pomen kritične analize diskurza kot sredstva pri proučevanju najrazličnejših družbenih vprašanj poudarja tudi Fairclough (1995a: 185): »Kritična analiza diskurza trdi, da bi natančna analiza tekstov morala predstavljati pomemben del znanstvene analize vrste družbenih in kulturnih praks in procesov.«

Ravno usmerjenost kritične analize diskurza v ugotavljanje povezav med teksti in širšim družbenim okoljem je razlog, da analiza časopisnih člankov v nalogi temelji na teoretični osnovi kritične analize diskurza. Medijske tekste je namreč nemogoče proučevati izolirano od okolja, v katerem nastajajo. Povezanost med medijskimi teksti in širšim družbenim okoljem poudarjata tudi Fairclough (1995, 1995a) in van Dijk (1993, 1988).

2. 3. 1. Medijski teksti in družbeno okolje

Fairclough (1995: 57-62) tako pri kritični analizi diskurza medijskih tekstov izpostavi družbeno-kulturno prakso kot eno od treh dimenzij pri analizi diskurza. V družbeno-kulturno prakso, ki lahko sega od trenutnega situacijskega konteksta do širšega družbeno-kulturnega okvira nekega dogodka, o katerem medij poroča, Fairclough umešča dve preostali dimenziji

¹³ Bourdieu, citirano po Fairclough (1995: 54).

¹⁴ Wodak, povzeto po Blommaert in Bulcaen (2000: 447).

analize tekstov: lingvistično analizo tekstov in analizo diskurzivne prakse, s čimer razume način produkcije in sprejemanja medijskih tekstov.

Podobno van Dijk (1988: 24-25) izpostavi širše družbeno okolje kot enega od osrednjih elementov pri analizi diskurza. Kot osrednji cilj analize diskurza opredeli ekspliciten in sistematičen opis posameznih sklopov jezika, ki jih imenuje diskurz. Pri tem določi dve ravni takšnega opisa oziroma analize diskurza: tekstualno in kontekstualno. Tekstualna analiza vključuje opazovanje struktur jezika na posameznih ravneh teksta, kontekstualna dimenzija pa strukturno analizo poveže z različnimi lastnostmi družbenega konteksta, kot so kognitivni procesi, reprezentacije¹⁵ ali družbeno-kulturni dejavniki.

Tako v analizo diskurza uvajamo dva ključna elementa: jezik kot sredstvo, prek katerega se določen diskurz prenaša od avtorja do prejemnika; in kognitivne procese, s katerimi posamezniki v kognitivne ali miselne sheme organizirajo svoje družbeno znanje. Obe omenjeni kategoriji predstavljata ključno vez med določenim diskurzom, v našem primeru medijskim diskurzom, in družbenim okoljem na drugi strani. V nadaljevanju sledi torej umestitev pojma kognitivnih shem in jezika v kontekst kritične analize diskurza.

2.3.1.1. Kognitivne sheme

Osrednje vprašanje van Dijkove (1988, 1991, 1993) kritične analize medijskega diskurza je, kako družbene kognitivne sheme določajo strukturo novic in kako sta na drugi strani razumevanje in poraba novic določena nazaj ravno s to specifično strukturo novic. Van Dijk (1993: 13) torej v teoretično osnovo kritične analize medijskega diskurza vključi socialnopsihološko kategorijo družbenih kognitivnih shem. Slednje predstavljajo organizacijo znanja v človekovem spominu in so miselni modeli določenih dogodkov, znanja, vrednot in ideologij, oblikujejo pa se pod vplivom okolja in so torej družbeno pridobljene.

Kot poudarja Nastran-Uletova (1997: 83-84), je oblikovanje kognitivnih shem nujna sestavina vsake percepcije. Kognitivne sheme namreč vsebujejo temeljna in tipična znanja, izkušnje o objektih in situacijah, kot so zapisane v možganih in so zato neke vrste možganski zemljevid zunanjih situacij in objektov, kot so ti predstavljeni v človekovi zavesti.

Kognitivne sheme so torej tisti del človekove osebnosti, ki so ključne za človekovo delovanje v družbi, saj so pravzaprav temelj človekovega družbenega znanja. Prek družbenih kognitivnih shem kot tistih, ki jih posamezniki oblikujejo v širšem družbenem okolju, van Dijk analizo medijskega diskurza poveže s širšim družbenim kontekstom.

¹⁵ Pojem 'reprezentacija' je v okviru naloge pomensko enak pojmom 'kognitivnih' ali 'miselnih shem'.

Po van Dijk so strukturne značilnosti tekstov odraz družbenih kognitivnih shem. Le kognitivna analiza natančno pokaže, kako poteka razumevanje, predstavljanje in povzemanje virov, na osnovi katerih nastajajo novinarski izdelki, in kako so te informacije uporabljene pri produkciji novic. Kognitivna analiza mora vključiti tudi analizo družbenih kognitivnih shem, saj lahko le na ta način kognitivne procese povežemo s širšim družbenim okoljem, torej z družbenimi praksami posameznikov, skupin in institucij ter z vprašanji moči in ideologije. (van Dijk 1988: 98)

2.3.1.2. Jezik

Družbene kognitivne sheme se v posameznikovem spominu torej oblikujejo v družbi, bistven pri njihovem oblikovanju pa je jezik, saj ravno jezik posreduje znanje in vedenje o svetu. Pri tem je treba izpostaviti družbeno dimenzijo jezika, torej dejstvo, da je jezik skupen vsem pripadnikom neke skupine in zato osnova za medsebojno razumevanje pripadnikov neke skupine ali družbe med seboj. Trditev o družbeni dimenziji jezika temelji na nekaj predpostavkah (van Dijk 1988: 107):

- kognitivna načela so po svoji vsebini splošna in zato skupna vsem uporabnikom jezika, kar omogoča medsebojno razumevanje med pripadniki neke skupine;
- v percepciji in interakcijah imajo posamezniki podobne izkušnje in zato podobne miselne modele, kar omogoča komunikacijo o teh izkušnjah in uporabo miselnih modelov pri interakciji;
- takšno skupno razumevanje je značilno predvsem za področja, kjer se odvija javni diskurz, na primer za tista področja, o katerih poročajo množični mediji. Medijsko posredovanje informacij omogoča, da ima veliko število ljudi podobne miselne modele o enakih dogodkih ali situacijah, te modele pa novinarji ponovno uporabijo pri kasnejši produkciji novic o določenem dogodku ali področju.
- Večina diskurzov je interpretiranih v družbenem kontekstu, kar pomeni, da je interpretirana podobno kot družbeni kontekst. Miselni modeli se torej ne ustvarijo le o samem tekstu, torej diskurzu, ampak tudi o dogodku, tematiki, o kateri diskurz govori. Če za primer vzamemo medijski diskurz o vključevanju Slovenije v EU, potem prejemnik medijskih vsebin ne ločuje med samim diskurzom in realnostjo, ampak je televizijsko ali časopisno poročilo o omenjenem vprašanju zanj realnost sama. Na osnovi istega medijskega teksta tako prejemniki teh vsebin podobno interpretirajo realnost, na katero se mediji nanašajo.

- Učenje je proces, kjer se miselni modeli, pridobljeni ob določenem diskurzu, otresejo specifičnega konteksta, posledično pa se oblikujejo stereotipi in v sklope organizirana prepričanja. Proces je usmerjen predvsem v splošnejšo uporabo pridobljenega znanja.
- Spomin je torej organiziran tako, da služi družbenim potrebam. Vsebuje informacije, vendar tudi družbeno komunikacijo. Pridobivanje znanja in prepričanj prek diskurzov se odvija prek socializacije, medosebne in medskupinske interakcije in precepcije. Tako lahko sklepamo, da so kognitivni procesi v svojem bistvu družbeni.

Jezik je torej skupen vsem pripadnikom neke družbe, kulture ali nacije in je zato tisti medij, prek katerega posameznik komunicira z družbenim okoljem. Kot tak je jezik ključen pri oblikovanju posameznikovega znanja, razumevanja družbene realnosti in zato tudi osrednjega pomena pri oblikovanju zgoraj omenjenih kognitivnih shem. Poudarjanje pomembne vloge jezika je v kontekstu analize medijskih vsebin posebnega pomena, saj je jezik (poleg vizualnih elementov množičnih medijev, kot so fotografije ali slika pri televiziji) osrednje orodje množičnih medijev, ko ti posredujejo vsebine do prejemnikov.

Kot že poudarjeno, mediji niso nevtralni posredniki informacij, ampak dogodke, situacije ipd., o katerih poročajo, na novo konstruirajo in jih tako podajajo naprej, ključnega pomena pri tej konstrukciji pa je kot sredstvo posredovanja vsebin ravno jezik. Jezikovne oblike in struktura jezika, ki gradi strukturo celotnih besedil, so namreč prežete z družbenimi vrednotami in normami, kot takšne pa dajejo vsebinam, ki jih posredujejo, tudi določeno družbeno perspektivo. Slednja trditev, da torej struktura jezika vsebuje in posreduje družbene vrednote ter tako igra pomembno družbeno vlogo, je, kot poudarja Fowler (1991: 27), osrednja trditev kritične lingvistike, na njej pa temelji kritična analiza diskurza.

Če opredelitev kritične lingvistike še nekoliko razširimo, gre za natančno analizo strukture jezika v luči družbene in zgodovinske umeščenosti besedila. Cilj tovrstne analize je opozoriti na vzorce prepričanj in vrednot, ki so vsebovane v jeziku in ki jih brez natančne analize le težko opazimo. Katera koli jezikovna raven, bodisi fonološka, sintaktična, semantična ali tekstualna, vsebuje ideološko pomembne elemente. (Fowler 1991: 67)

V zgoraj predstavljeno povezavo med kognitivnimi shemami in strukturo medijskih tekstov se zdaj umešča še jezik kot posrednik med obema kategorijama: jezik je na eni strani tisti, ki pripomore k oblikovanju kognitivnih shem, saj ravno prek jezika posameznik dojema družbeno stvarnost; na drugi strani pa je jezik spet tisti, ki posamezniku omogoča, da svoje védenje, torej vsebino kognitivnih shem, posreduje naprej. Jezikovne strukture, ki jih

posameznik, na primer novinar, pri posredovanju informacij izbere, tako odražajo in hkrati posredujejo tudi vrednote, norme, prepričanja in stališča uporabnika jezika.¹⁶

Po predstavitvi osrednjih elementov kritične analize diskurza v naslednjem poglavju sledi umestitev teoretičnega ozadja v kontekst naloge, torej opazovanja medijskega diskurza o SEVOP v francoskem dnevniku *Le Monde*.

2. 4. KRITIČNA ANALIZA DISKURZA V KONTEKSTU ANALIZE MEDIJSKEGA DISKURZA O SKUPNI EVROPSKI VARNOSTNI IN OBRAMBNI POLITIKI

Novinarji delujejo v družbenem kontekstu države, katere državljani so. Njihove predstave, torej družbene kognitivne sheme o SEVOP, se oblikujejo na osnovi političnega diskurza in praktičnega delovanja nacionalnih in evropskih političnih elit ter na osnovi njihovega individualnega, a družbeno posredovanega znanja o tematiki. Vire informacij novinarji interpretirajo v skladu s svojimi, a družbeno oblikovanimi predstavami o SEVOP, in v skladu z njimi tudi oblikujejo medijske tekste. Novinar tako oblikovana prepričanja in stališča o obravnavani problematiki, torej vrednostno vsebino svojih kognitivnih shem, v medijskih tekstih posreduje – bolj ali manj zavestno – prek izbora določenega diskurza in v tem okviru prek izbora določene jezikovne strukture. Vrednote, prepričanja, norme in ostali elementi ideologije, ki jih na deklarativni in praktični ravni posredujejo politične elite, po zgoraj opisanem procesu najdejo mesto v medijih in se na ta način reproducirajo.

Za prejemnike medijskih vsebin, torej državljane, so namreč mediji v večini primerov edini vir informacij o SEVOP. Tako prejemniki medijskih tekstov na osnovi medijskih poročil oblikujejo podobo o SEVOP, ki jo kasneje tudi posplošijo. V skladu s predpostavko kritične analize diskurza, da so družbene kognitivne sheme in jezikovne strukture prepletene z obstoječimi odnosi moči v družbi, torej sklepam, da medijski teksti odsevajo interese nacionalne politike v odnosu do SEVOP.

Zgornje razmišljanje zanemara enega od pomembnih elementov v procesu produkcije medijskih tekstov: novinarjevo kritično presojanje dogodkov. Van Dijk sicer poudarja, da je novinarjev izdelek zgolj še eno videnje dogodka, o katerem poroča, torej še ena konstrukcija.

¹⁶ Pri tem je treba poudariti, da pri zgornji trditvi o povezanosti med jezikom in oblikovanjem kognitivnih shem, pojem 'jezika' razumem v splošnem pomenu besede. Ne trdim torej, da določen jezik, na primer zgolj posameznikov materni jezik, določa posameznikove kognitivne sheme, ampak gre za skup diskurzov in družbeno-jezikovnih situacij bodisi znotraj enega jezika ali pa v okvirih različnih jezikov, v katerih posameznik sodeluje in pod vplivom katerih se oblikujejo njegove miselne sheme. Posameznik ima torej dostop do vrste pomenskih okvirov, zato z 'jezikom' razumem skup vseh diskurzov, družbenih, kulturnih in ostalih okvirov, v katerih posameznik deluje. Glej na primer Fowler (1991: 28–32).

Vendar pa je osrednja predpostavka teoretikov kritične analize diskurza, da novinarji najpogosteje reproducirajo in s tem utrjujejo obstoječe odnose moči v družbi. S tem iz procesa nastajanja novinarskih izdelkov izgine liberalna *watchdog* vloga novinarja, ko ta na dogodke gleda s kritičnimi očmi in ne služi kot podaljšek obstoječe ideologije, ampak kot njen nasprotni pol.

Uporaba teoretičnega okvira kritične analize diskurza pri obravnavi poročanja dnevnika *Le Monde* o SEVOP ne pomeni, da s tem novinarjem odrekam zgoraj omenjeno avtonomno vlogo, ki naj bi jo v družbi igrali in s tem ob političnem zagotavljal alternativni diskurz o relevantnih družbenih vprašanjih. Prav tako ne pričakujem, da poročanje *Le Monde* o SEVOP izkrivlja in pači realnost, na katero se nanaša. Kot rečeno, *Le Monde* spada med najuglednejše kakovostne evropske časopise, njegovi novinarji pa so temu primerno strokovni podkovani – tako po novinarski kot vsebinski plati. Zato pričakujem, da bo tudi poročanje o SEVOP vsebinsko korektno. A kljub vsemu, kot sem poudarila že zgoraj, posredovanje informacij – tudi v kakovostnih časopisih – ni vrednostno nevtrarno. Z izbiro diskurza in določenih jezikovnih struktur novinar avtomatično posreduje tudi določene vrednote, norme in stališča, torej ideologijo.

Pri tem se je treba ustaviti ob že večkrat omenjenem pojmu 'ideologije' in ga umestiti v kontekst naloge. Ideologijo razumemo kot skupek osnovnih družbenih načel, torej norm in vrednot, ki tvorijo temelj stališč in prepričanj. Ideologije predstavljajo torej mentalno utelešenje temeljnih družbenih, ekonomskih in/ali kulturnih ciljev neke skupine. Kot take ideologije določenemu družbenemu sistemu dajejo koherentnost. (van Dijk 1993: 40-41) V kontekstu diplomskega dela ideologijo predstavljajo tiste vrednote in norme, ki jim francoska nacionalna politika daje velik pomen in jih politiki poudarjajo v okviru francoske vloge pri razvijanju SEVOP. Za primer bi ena od takšnih vrednot lahko bila čim večja varnostno-obrambna neodvisnost Evrope od ZDA.

Osnovni cilj diplomskega dela je torej ugotoviti, katere so vrednote in stališča, ki jih *Le Monde* s poročanjem o SEVOP posreduje občinstvu. Pri tem je pričakovati, da se bo medijska podoba ujemala s tisto, ki jo o istem vprašanju oblikuje domača, torej francoska politika. Ugotovitve analize vloge Francije pri razvoju SEVOP v četrtem poglavju predstavljajo družbeni kontekst, v katerem novinarji delujejo in v katerem medijski teksti nastajajo. S kritično analizo medijskih tekstov pa na drugi strani ugotovimo, kako SEVOP in vlogo Francije znotraj te politike razumejo novinarji in to razumevanje podajajo v časopisnih člankih.

V nadaljevanju sledi predstavitev osrednjih analitičnih orodij, na katerih temelji kritična analiza časopisnih člankov – predstavitev strukture novic ter načinov, s katerimi identificiramo

teme medijskih besedil in njihovo organiziranost v člankih, ter orodij, s pomočjo katerih odkrivamo ideološke elemente v besedilih.

2. 4. 1. Analitična orodja za kritično analizo diskurza

Van Dijk piše (1988: 30), da je pomen diskurza abstrakcija kognitivnih interpretativnih procesov dejanskih družbenih dejanj v družbenih situacijah, analiza diskurza pa odkriva, kako so prepričanja ljudi, v primeru analize medijskega diskurza gre predvsem za novinarje, organizirana v njihovem spominu. Popolna analiza diskurza vključuje tako tudi opis kognitivnih procesov, ki so prisotni pri oblikovanju in razumevanju diskurza, ter opis družbenih interakcij v družbeno-kulturnem okolju.

Kot že rečeno, se vsebina in organiziranost miselnih shem kaže v strukturi novic. Podobno kot zgoraj pri razčlenjevanju diskurza omenjam mikro- in makroraven, van Dijk razlikuje makro- in mikroraven pri strukturi novic. Na mikroravni se analiza usmerja na glasove, besede, stavčne vzorce in njihove pomene, na makroravni pa je cilj določanje globalnega pomena teksta, analiza pa omogoča opis pomenov celotnih odstavkov, poglavij pisanega diskurza.

Obe ravni razkrivata vsebino miselnih shem. Na mikroravni lahko analiza odnosov koherentnosti med posameznimi povedmi pove, kako avtor diskurza posamezna dejstva povezuje v mislih. Tudi študija makrostruktur v tekstu, kot so npr. obravnavane teme, lahko razkrije, kako so dejstva urejena v hierarhični lestvici pomembnosti, saj so v novicah po pravilu najpomembnejše informacije na začetku, sledijo pa manj pomembna dejstva. Podobno lahko tudi struktura argumentacije pokaže na družbena prepričanja avtorja. (van Dijk 1993: 34)

Analiza poročanja dnevnika *Le Monde* o SEVOP temelji tako na mikro- kot na makroravni. S spodaj predstavljenimi analitičnimi orodji sem članke sprva analizirala na makroravni, kar pomeni, da sem določila tematsko strukturo medijskega diskurza o SEVOP – ugotovila sem torej, katere so **teme**, ki se v diskurzu o SEVOP pojavljajo, in kako so medsebojno povezane v besedilne celote. Na tej osnovi je bila izvedena še mikroanalizo, katere cilj je bil ugotoviti, **kako** so posamezne teme predstavljene in katere so **vrednote, norme, prepričanja in stališča**, ki jih novinarji prek uporabe določenih jezikovnih struktur skupaj z besedili posredujejo. Vrednote, norme itd. so razvidne tudi iz analize tem in povezovanja le-teh na makroravni.

V nadaljevanju so predstavljeni analitični prijemi, uporabljeni pri analizi časopisnih člankov. Najprej predstavljam orodja makroanalize, torej sredstva, s katerimi ugotavljamo

tematsko strukturiranost besedil, ustavljam pa se tudi ob ideološki funkciji, ki jo določena tematska organizacija v besedilu igra. Nato sledi predstavitev orodij mikroanalize: implicitnih propozicij ter treh funkcij jezika (predstavniška, medosebna in tekstualna), s pomočjo katerih določamo vrednote in norme, ki jih avtorji besedila posredujejo občinstvu.

2.4.1.1. Makroanaliza: struktura novic, tematska organiziranost, argumenatcija

Osnovni pristop pri analizi je dekonstrukcija časopisnih člankov, in sicer z namenom ugotoviti, kako je poročanje o SEVOP v člankih strukturo organizirano in kakšna je slika SEVOP, ki jo medijski teksti posredujejo. Da pa je medijske tekste mogoče dekonstruirati, je nujno predstaviti najpogostejšo strukturo novic. V nadaljevanju sledi torej predstavitev strukture časopisnih člankov, vesti oziroma poročil ter mnenjskih medijskih besedil, saj poročanje o SEVOP v *Le Mondu* temelji na omenjenih zvrsteh medijskega poročanja.¹⁷

Osrednje pravilo medijskih tekstov je že omenjena **hierarhična organizacija informacij**. Tako na začetku najdemo najpomembnejše, tem pa sledijo manj pomembne informacije. Naslov in vodilo na samem začetku časopisnih poročil predstavljata najpomembnejše informacije in hkrati povzemata osrednjo temo besedila. Po van Dijk (1988: 55) naslovu in vodilu sledi natančnejša predstavitev dogodka ali problema, ki ga članek obravnava, temu pa sledi postavitvev dogajanja v širši kontekst in navajanje informacij iz ozadja, ki bralcu omogočajo lažje razumevanje dogajanja. Sledi lahko komentar dogajanja, bodisi v obliki citiranja tretje osebe oziroma za dogodek relevantnega vira bodisi v podobi novinarjevega komentarja. Novinar poročilo konča z zaključkom. Kateri od naštetih elementov se v konkretnih člankih zares pojavijo, je odvisno od primera od primera: poročila o dogodkih, ki so po presoji časopisa manj pomembni, bodo seveda krajša in bodo zato vsebovala le nekatere od zgoraj omenjenih elementov in obratno.

Prek uvodnika časopis izraža svoje mnenje do kakšnega aktualnega vprašanja. V uvodniku avtor običajno najprej identificira osrednji problem, se do njega opredeli in nato svojo tezo argumentirano potrdi. Zaključni torej z oceno situacije ter poda »moralo« zgodbe. (van Dijk 1993: 265–267).

Sicer pa van Dijk (1993: 51) v okviru zgoraj predstavljene sheme novic uvede še t. i. tematske strukture, prek katerih lahko določimo organiziranost pomena v medijskih besedilih. Tematska strukturiranost člankov temelji na makrostrukturah, te pa so sestavljene iz propozicij, ki so konceptualni strukturni pomeni stavka. Povedano drugače: propozicije so pravzaprav

¹⁷ Več o zvrsteh novinarskega poročanja v Fink (1992) in Keeble (1998).

pomen, ki ga prek svoje strukture posreduje stavek. Niz propozicij tvori makropropozicije, ki so pravzaprav teme, povezane s posamezno makrostrukturno. Kot piše van Dijk (1988: 53), daljši medijski teksti vsebujejo navadno več tem, tj. njihova makrostruktura sestoji iz več makropropozicij. In kako določimo makrostrukturno teksta?

Van Dijk (1988: 32) uvede t. i. makropravila, ki so nekakšna sredstva transformacije, s katerimi iz najnižjih pomenskih ravni izluščimo bistveno sporočilo – besedilo torej povzamemo in določimo makropropozicije. Makropravila so treh vrst: brisanje, kjer izbrišemo nepomembne informacije; posploševanje, ko zaporedje propozicij zamenjamo z eno splošno izjavo; in konstrukcija, ko zaporedje propozicij nadomestimo z makropropozicijo in z njo povzamemo določen pomenski del besedila.

Brisanje, posploševanje in konstruiranje so tako tri osrednja makro pravila, s pomočjo katerih besedilo zožimo na posamezne teme in celoten tekst povzamemo z nekaj makropropozicijami. Posledično dobimo tematsko organizacijo teksta oziroma njegovo globalno koherentnost.

Tema teksta je torej strateško oblikovana makropropozicija, ki jo na osnovi splošnega znanja ter osebnih prepričanj in interesov raziskovalec pripiše zaporedju propozicij. Takšna tema je del hierarhične ali tematske strukture – pomenske makrostrukture, ki jo izrazimo v obliki povzetka in ki pove, kaj je po subjektivni presoji raziskovalca najpomembnejše, bistvo teksta.

Analiza časopisnih člankov v *Le Mondu* temelji na zgoraj predstavljenih treh makropravilih, s pomočjo katerih identificiramo osrednje makropropozicije in tako določimo tematske elemente makrostrukture člankov. Tako zasnovana analiza bo omogočila tudi odkrivanje hierarhične organiziranosti informacij v časopisnih člankih, iz česar je razvidno, čemu novinarji namenjajo največ pozornosti in katere informacije, dogodki, dejstva so po njihovi presoji pomembnejša.

Pri tem je treba izpostaviti subjektivnost tako zasnovane metode proučevanja. Kot opozarja van Dijk (1988: 34), se lahko povzetki istih medijskih tekstov pri različnih raziskovalcih med seboj razlikujejo. Tudi raziskovalčevo delo je namreč določeno z njegovim posebnim in subjektivnim pogledom na svet. Zato je tako zastavljeno analizo razumeti kot eno od številnih možnih interpretacij, ki pa kljub temu ob postavljenih metodoloških okvirih, ob sistematičnem raziskovanju in ob poglobljeni analizi tematike proučevanja teži k znanstvenosti ugotovitev in si prizadeva učinek subjektivne komponente kar najbolj zmanjšati.

Tematska organiziranost teksta je neposredno povezana s shemo določenega diskurza, s t. i. superstrukturno. Takšne sheme sestojijo iz vrste hierarhično organiziranih kategorij, ki so v

različnih diskurzivnih različne in v posameznih tipih diskurzov tudi ustaljene. Vsaka kategorija superstrukture je povezana z makropropozicijo, torej s temo semantične makrostrukture.

Cilj analize časopisnih člankov *Le Monda* je torej določiti superstrukturo medijskega diskurza o SEVOP in pri tem ugotoviti, katere so teme, torej makropropozicije, ki se pojavljajo v posameznih makrostrukturah člankov, in kako so te povezane med seboj. Posebnega pomena je pri analizi usmerjenost na organiziranost tem v časopisnih člankih ter na način povezanosti posameznih tem med seboj. Hierarhična organiziranost tem namreč pove, čemu novinarji dajejo prednost in kaj pojmujejo za najpomembnejše. Iz načina, s katerim avtorji besedil posamezne teme diskurza povezujejo med seboj, pa je razvidno avtorjevo razumevanje SEVOP. S tem se riše tudi medijska podoba te politike, organiziranost besedila pa s tem dobi ideološko funkcijo.

Sicer pa pomembno ideološko vlogo poleg zgoraj omenjene hierarhične organiziranosti posameznih tem igra tudi **argumentacija**, prek katere skuša avtor pokazati svoje prepričanje kot pravilno in v to prepričati tudi bralca. Argumentacija se v besedilih navadno izraža prek različnih retoričnih prijemov, katerih namen je bralca prepričati o pravilnosti povedanega. Pri tem gre lahko zgolj za preiščeno organizacijo argumentov, ko avtor ovrže argumente nasprotne strani in podpira tiste, ki potrjujejo njegovo prepričanje in njegove trditve. Lahko pa se na drugi strani pojavljajo tudi retorični elementi, kot so pretiravanje, primerjava, uporaba metafor, rim ali ponavljanja, ki imajo že stilno funkcijo. Takšne prijeme novinarji pogosto uporabijo v naslovu, in sicer z namenom privlačiti bralca. Tako se bo analiza usmerila tudi na argumentacijo v medijskih tekstih, saj novinarji ravno prek utemeljevanja svojih trditev in prepričanj posredujejo tudi vrednote, norme, prepričanja, torej ideologijo.

Če povzamem, bo analiza časopisnih člankov v *Le Mondu* prek analize tematske strukturiranosti besedil težila k ugotavljanju hierarhične organiziranosti tem, iz česar je razvidno, katere teme se v diskurzu o SEVOP sploh pojavljajo in kako so med seboj povezane in prepletene. Pri tem posebno pozornost namenjamu naslovom in vodilom časopisnih člankov, saj ti načeloma vsebujejo informacije, ki so po presoji avtorja besedila najpomembnejša.

2.4.1.2. Mikroanaliza: implicitne predpostavke in tri funkcije jezike po Hallidayu

Za določanje ideoloških elementov besedila je primerno uporabiti van Dijkovo kategorijo implicitnih propozicij, prek katerih odkrivamo skriti pomen besedila, s tem pa se pomaknemo že na mikroraven analize. Opazovanje propozicij in njihovih delov se namreč dotika že posameznih stavčnih delov. Poleg implicitnih propozicij pa bom članke analizirala tudi s pomočjo Hallidayevega koncepta tranzitivnosti in modalnosti.

Implicitna propozicija je po van Dijk (1988: 64; 1991: 113–114) katerakoli propozicija, ki sicer v besedilu ni eksplicitno izražena, vendar o njej lahko ob predpostavljene predhodnem znanju sklepamo na osnovi neke druge propozicije. Vse propozicije teksta, ki so implicitne ali predpostavljene z informacijami v tekstu in ki niso neposredno ali popolnoma izražene v tekstu, so implicitne informacije v tekstu. Primer implicitne propozicije bi bil »Nemčija je zaradi gostoljubnosti njenih prebivalcev pogosta turistična destinacija francoskih turistov«, kjer je implicitno predpostavljena nemška gostoljubnost.

Van Dijk (1991: 113–114) poudarja, da je včasih pomembnejše tisto, kar ni povedano, kot pa tisto, kar je povedano. Majhni delci besedila so namreč pogosto nabiti z ideološkimi konotacijami. Tako na primer oznaka 'nezakoniti' migrant¹⁸ ne sporoča le, da je ta oseba prekršila zakon, ampak to osebo in ostale begunce povezuje s kriminalom.

Na poti do odgovora na osrednje vprašanje analize, ali poročanje *Le Monda* o SEVOP posreduje in s tem utrjuje interese francoske politike na področju SEVOP, je v pomoč tudi Hallidayeva¹⁹ opredelitev treh funkcij jezika. Po njegovi opredelitvi jezik opravlja predstavitevno, medosebno in tekstualno funkcijo.²⁰

Skozi predstavitevno funkcijo avtor besedila prek jezika posreduje lastno doživljanje in razumevanje realnosti, s tem pa posreduje tudi notranji svet svoje zavesti: reakcije, kognitivne sheme, percepcijo ipd. Prek medosebne funkcije jezika se avtor besedila aktivno opredeljuje do povedanega: dogodke komentira, ocenjuje, izraža stališča. Prek te funkcije pa vzpostavi tudi odnos z bralcem: ga informira, sprašuje, prepričuje itd. Tretja funkcija jezika – tekstualna – je pogoj za uresničitev prvih dveh. Prek nje namreč jezik oblikuje besedilo in se poveže s situacijo, na katero se nanaša. Diskurz se tako lahko uresniči, saj govorec ali pisec lahko oblikujeta besedilo ali govor, bralec ali poslušalec pa ga lahko sprejmeta.

V okviru predstavitvene funkcije Halliday izpostavi tranzitivnost kot pomemben semantični koncept in osrednje orodje pri analizi reprezentacij skozi jezik. Halliday²¹ tranzitivnost opredeli kot temelj jezikovne reprezentacije realnosti: gre za določeno izbiro stavčne strukture, prek katere avtor besedila opiše realnost. Seveda lahko isti dogodek predstavimo na več načinov in ravno izbira prav enega in določenega načina je ideološko pomembna.

¹⁸ »*Illegal immigrant Viraj Mendis was flying home to Sri Lanka ...*« (van Dijk 1991: 120).

¹⁹ Halliday, povzeto po Fowler (1991: 69).

²⁰ Ker gre za lastni prevod, navajam še angleško poimenovanje Hallidayevih funkcij v zgornjem zaporedju: *ideational, interpersonal in textual*.

²¹ Halliday, povzeto po Fowler (1991: 71).

Tranzitivnost je še posebej primerno orodje za analizo naslovov, ki so sestavljeni iz nekaj obveznih elementov: glagola ali pridevnika, skupaj predikat; iz udeleženca in okoliščin. Predikat lahko označuje akcijo (npr. napasti), proces (npr. potapljati se) ali stanje (npr. radioaktiven).

V okviru medosebne funkcije Halliday²² izpostavi modalnost, s čimer razume komentar ali stališče avtorja teksta do povedanega. Pri tem loči štiri vrste modalnosti: resnica, obligacija, dovoljenje in zaželenost. Resnica se nanaša na mero gotovosti, s katero se avtor na dogodke nanaša. Pri tej funkciji opazujemo predvsem, ali avtor uporablja pogojnik (to bi se lahko zgodilo) ali gre za večjo mero gotovosti (nekaj se bo zgodilo). Resnica je lahko izražena tudi s prislovi (zagotovo, morda itd.) ali s pridevniki. Pri obligaciji avtor implicira, da udeleženci določeno stvar morajo narediti (npr. vojna proti terorizmu se mora nadaljevati.). Ko gre za dovoljenje, avtor izraža dovoljenje, pri zaželenosti pa odobravanje (npr. nekdo je nekaj naredil prav).

Poleg zgoraj predstavljenih funkcij jezika, prek katerih lahko odkrivamo ideološke elemente v besedilih, Fowler (1991: 48–50) omenja še ideologijo konsenza. Izražanje ideologije konsenza je osrednja praksa, prek katere mediji vzdržujejo odnose s politiko in vlado na eni ter z občinstvom na drugi strani, kaže pa se v predpostavki avtorja besedila, da so določeni interesi skupni celotni populaciji, da se torej o določenih stvareh vsi strinjajo. Avtorji besedil prek različnih jezikovnih struktur, kot so »vsi vemo, da...; splošno znano je...«, predpostavljajo vsesplošen družbeni konsenz o določenih vrednotah in prepričanjih.

S predstavljenimi analitičnimi orodji bom torej analizirala medijsko poročanje francoskega dnevnika *Le Monde* o SEVOP. V skici 1 je predstavljen shematičen prikaz najpomembnejših dejavnikov, ki vplivajo na novinarjevo razumevanje SEVOP in prispevajo k oblikovanju njegovih kognitivnih shem o tej politiki EU in ki so predstavljeni zgoraj.

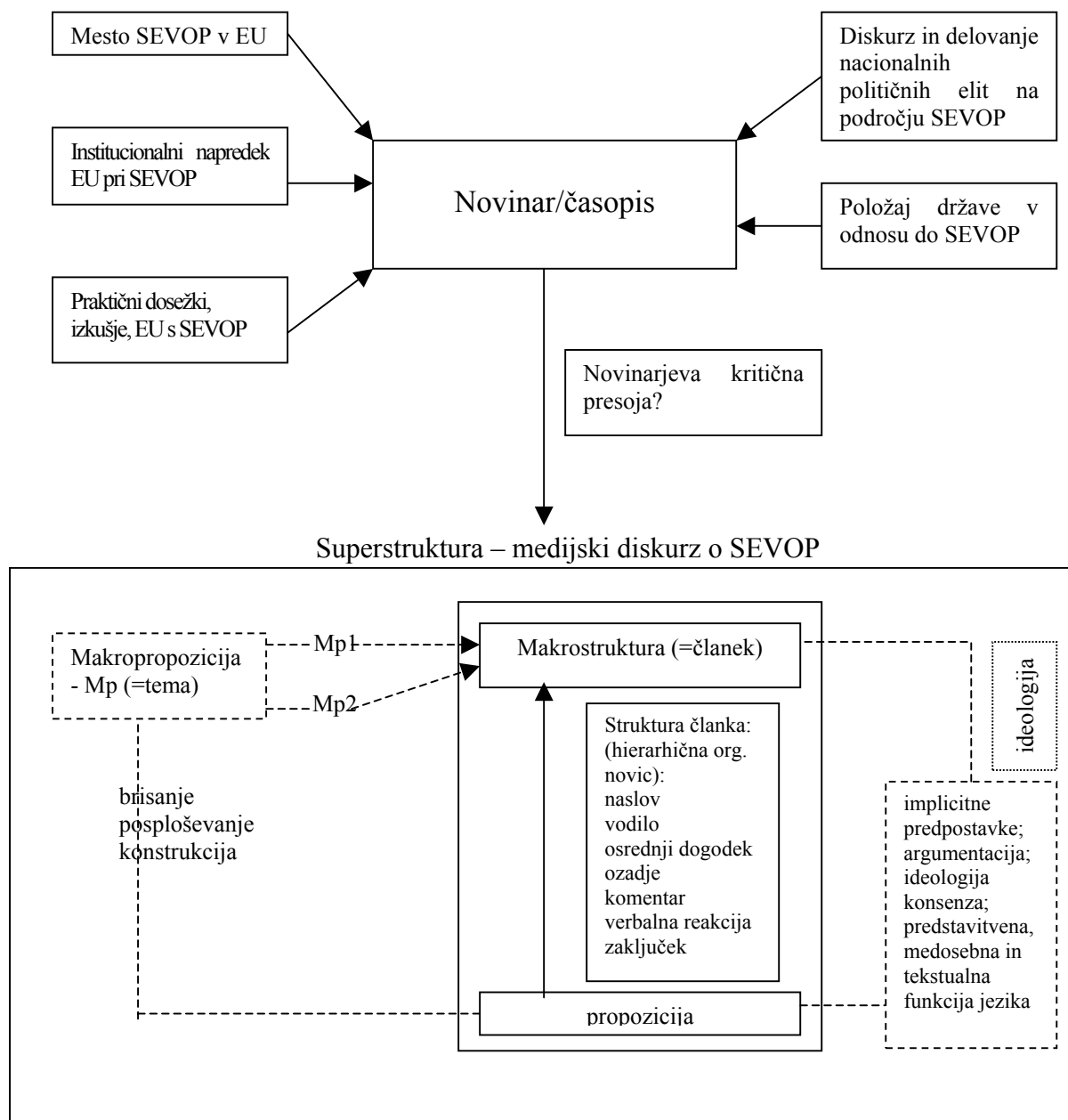
Če povzamem, na novinarja na eni strani vpliva neposredno družbeno-politično okolje, torej država, katere državljan je, in v tem okviru diskurz, in dejansko ravnanje domače politike na področju SEVOP. Na drugi strani k načinu njegovega poročanja o SEVOP prispeva tudi njegovo poznavanje te politike EU ter njegovo znanje o praktičnih in institucionalnih premikih na tem področju. Na osnovi vseh teh dejavnikov in lastne kritične presoje novinar oblikuje medijske tekste.

V spodnjem delu skice so predstavljeni temeljni elementi superstrukture o SEVOP – torej medijskega diskurza o tej politiki, ki ga s poročanjem krojijo novinarji. V spodnji osrednji del je postavljen časopisni članek s propozicijo kot najmanjšo pomensko samostojno enoto, te pa se

²² Halliday, povzeto po Fowler (1991: 85).

povezujejo v makrostrukturo članka. V osrednjem delu so navedeni še osrednji deli časopisnega poročila.

Na levi in desni strani spodnjega dela sklice 1 so predstavljena analitična orodja, s katerimi dekonstruiramo časopisne članke. Prek treh makropravil (brisanje, posploševanja, konstruiranje) identificiramo makropropozicije, torej teme, ki se v članku pojavljajo, z analizo argumentacije, implicitnih propozicij, ideologije konsenza in treh vrst jezika pa v časopisnih člankih odkrivamo morebitne elemente ideologije v besedilih. Slednje, kot že poudarjeno, se v kontekstu naloge nanaša predvsem na utrjevanje temeljnih interesov Francije v okviru SEVOP.

Skica 1: Shematičen prikaz analize

3. PREGLED RAZVOJA SKUPNE VARNOSTNE IN OBRAMBNE POLITIKE EVROPSKE UNIJE

O SEVOP lahko govorimo od kölnskega vrha Evropskega sveta leta 1999 naprej, ko so države članice EU prvič v zgodovini evropskega povezovanja zapisale odločenost razvijati tudi varnostno-obrambne vidike povezave. Vendar začetki varnostno-obrambnega sodelovanja v Evropi segajo kar nekaj desetletij nazaj v zgodovino. Za prvi korak na tem področju velja pogodba iz Dunkerqueja, s katero sta se VB in Francija 4. marca 1947 zavezali k avtomatični medsebojni pomoči v primeru ponovne nemške agresije. (Maury 1996: 88–89) Od leta 1947 do konca hladne vojne v začetku 90. let 20. stoletja se je v Evropi zvrstilo nekaj poskusov, ki so izražali željo evropskih držav po samostojnejšem varnostno-obrambnem položaju, predvsem v odnosu do ZDA: Bruseljska pogodba, Plevenov načrt, vzpostavitev ZEU, Fouchetov načrt ter oživljanje ZEU sredi 80. let prejšnjega stoletja. Vendar so omenjeni evropski poskusi ostali bolj ali manj v zametkih, leta 1949 ustanovljeno Severnoatlantsko zavezništvo pa je ohranilo vlogo primarnega garanta varnosti v Evropi.

Kljub vsemu so bila prizadevanja evropskih držav na varnostno-obrambnem področju nujno potrebna osnova, na katerih je Unija konec 90. let prejšnjega stoletja začela razvijati lastno varnostno-obrambno politiko. Zato v tem poglavju predstavljam osrednje premike na varnostno-obrambnem področju v Evropi, ki so od konca druge svetovne vojne naprej vodili do vzpostavitve SEVOP konec prejšnjega stoletja, nato pa se ustavljam še ob temeljnih značilnostih SEVOP.

Leto dni po podpisu pogodbe iz Dunkerqueja so se britansko-francoskemu sporazumu pridružile še Belgija, Luksemburg in Nizozemska. **Bruseljska pogodba**, ki jo je omenjenih pet držav podpisalo 17. marca 1948, je vzpostavljala tipično vojaško zavezništvo, usmerjeno proti Nemčiji, hkrati pa je bila mišljena kot odgovor na sovjetsko politično in vojaško grožnjo. (Šabič 1995: 99) Vendar pogodba, ki je po Mauryju (1996: 89) predstavljala »pravi projekt unije zahodnoevropskih držav«, v praksi ni zaživela. Kmalu je namreč njene vojaške aktivnosti prevzelo Severnoatlantsko zavezništvo, ustanovljeno 4. aprila 1949. (*ibid.*)

Po vrsti dogodkov, ki so vodili do delitve Nemčije, se je razvnela razprava o ponovni oborožitvi Nemčije. Zamisel je imela zaradi še živih spominov na grozote druge svetovne vojne nemalo nasprotnikov, predvsem v Franciji. Vendar je bilo treba o njej potem, ko je general Eisenhower ob izbruhu korejske vojne leta 1950 zahteval nemški prispevek k obrambi srednjeevropske fronte, resno razmisliti. (Šabič 1995: 99) Rešitev vprašanja ponovne nemške oborožitve je prišla leta 1950 v obliki načrta francoskega premiera Plevna.

Francija je t. i. **Plevenov načrt** o ustanovitvi Evropske obrambne skupnosti, v kateri bi bile evropske nacionalne vojske, torej tudi nemška, združene pod enotnim evropskim nadnacionalnim poveljstvom, predstavila oktobra 1950.²³ Zamislim o skupni evropski obrambi je sledila še pobuda o Evropski politični skupnosti, ki bi zagotavljala politični okvir in nadzor nad skupno obrambo. Pogajanja med državami Beneluksa, Francijo, Nemčijo in Italijo so pripeljala do podpisa pogodbe o Evropski obrambni skupnosti 27. maja 1952. (Maury 1996: 94) Potem, ko je pogodbo ratificirala večina podpisnic, je francoski parlament avgusta 1954 ratifikacijo zavrnil.²⁴ Plevenov načrt je tako propadel, vendar je šesterica s prizadevanji za ustanovitev evropske obrambne organizacije nadaljevala. (Šabič 1995: 100)

Nadomestilo za propadel načrt oblikovanja Evropske obrambne skupnosti je prišlo nekaj tednov kasneje v obliki ustanovitve **Zahodnoevropske unije** (ZEU). Oktobra 1954 je namreč pet držav članic Bruseljske pogodbe ob pridružitvi Zvezne republike Nemčije in Italije s podpisom Pariškega sporazuma dopolnilo Bruseljsko pogodbo in ustanovilo ZEU.²⁵ Njen osrednji namen je bil institucionalno uokviriti ponovno nemško oborožitev in med članicami vzpostaviti medsebojni nadzor nad oboroževanjem. Sporazum je tako določil dovoljen obseg vojaških sil in ustanovil Agencijo za nadzor oboroževanja.²⁶ (Maury 1996: 103–104)

Evropska obrambna organizacija je bila ustanovljena, vendar je bila vloga, ki naj bi jo ZEU v Evropi igrala, dokaj nejasna. ZEU očitno ni mogla delovati kot osrednja vojaška organizacija v Zahodni Evropi: dokler je ameriška prisotnost ostajala temeljni garant evropske obrambe, se vprašanje o zmanjševanju vloge Nata ni postavljalo. (Šabič 1995: 101–102) Od ustanovitve leta 1954 pa do leta 1973 je ZEU služila predvsem kot forum za sodelovanje med šestimi članicami Evropske skupnosti (ES),²⁷ ki so bile tudi članice ZEU, in VB, ki je pripadala

²³ Več o vsebini Plevenovega načrta v Maury (1995: 94-99).

²⁴ Analiza vzrokov za francosko zavrnitev ratifikacije sledi v naslednjem poglavju.

²⁵ Text of the Modified Brussels Treaty: <http://www.weu.int> (1. 8. 2003).

²⁶ Pariški sporazum je poleg dopolnitve Bruseljske pogodbe predvideval še konec okupacijskega režima v Zahodni Nemčiji in francosko-nemški sporazum o pokrajini Posarje. Ta naj bi dobila evropski status, administracijo pokrajine pa naj bi vodila ZEU. Vendar so prebivalci Posarja na referendumu leta 1955 predviden evropski status zavrnil, tako da je ZEU izgubila pomembno nalogo. (Šabič 1995: 101-102) Izid omenjenega referenduma je bil odločno v prid priključitvi sporne pokrajine Zahodni Nemčiji, kar se je januarja 1957 tudi zgodilo. (Urwin 1996: 349).

²⁷ Rimska pogodba iz leta 1957 je takrat novoustanovljeno skupnost poimenovala Evropska gospodarska skupnost (*European Economic Community*); poleg slednje je bila v Rimu ustanovljena tudi Evropska skupnost za jedrsko energijo – Euratom), vendar se je kasneje uveljavilo krajše poimenovanje – Evropska skupnost (*European Community*). (Dinan 1999: 31–32) Maastrichtska pogodba leta 1992 je ustanovila Evropsko unijo (*European Union* – EU), s čimer je Evropska skupnost postala prvi od treh stebrov znotraj EU (ob SZVP v drugem stebri in pravosodje in notranje zadeve v tretjem stebri). (*ibid.* 146) V nalogi uporabljam poimenovanje Evropska unija (EU), kadar pišem o evropski integraciji na splošno ter ko se nanašam na organizacijo po Maastrichtski pogodbi. Poimenovanje Evropska skupnost (ES) ali Skupnost pa uporabljam v primerih, ko govorim izključno o obdobju pred Maastrichtsko pogodbo. Sicer pa za splošno nanašanje na EU uporabljam še pojma 'povezava' in 'evropska integracija'.

le slednji organizaciji. Po priključitvi VB ES leta 1973 so se aktivnosti znotraj ZEU močno zmanjšale. Politično usklajevanje je prešlo na EPS, socialne in kulturne dejavnosti organizacije sta prevzela Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD)²⁸ in Svet Evrope, vojaško poslanstvo organizacije je vseskozi ostalo le v povojih in zato v rokah Severnoatlantskega zavezništva.²⁹

Po neuspelem Plevenovem načrtu je na začetku 60. let prejšnjega stoletja sledil ponovni poskus v Evropi vzpostaviti politično unijo – t. i. **Fouchetov načrt**. Ta je bil v svojem bistvu ambicija francoskega predsednika generala de Gaulla, da prevzame vodilni položaj v združenju evropskih držav in s tem poveča težo Francije v svetu.³⁰ (Maury 1996: 107; Soetendorp 1999: 19; Treacher 2001: 26)

Novoustanovljena politična unija naj bi v skladu s predlogom³¹ vodje francoske delegacije pri ES Christiana Foucheta iz novembra 1961 – predlog je temeljil na izključno medvladnem sodelovanju med državami – predstavljala okvir za oblikovanje skupne zunanje politike na področjih, kjer imajo članice skupne interese, in prek sodelovanja z ostalimi svobodnimi narodi utrdila varnost v državah članicah in nudila okvir za oblikovanje skupne obrambne politike.³² Načrt zveze Nato ni neposredno omenjal in je tako impliciral težnjo avtorjev predloga po vzpostavitvi samostojne in od ZDA neodvisne obrambe, s čimer pa se vse države niso strinjale. Različni interesi evropskih držav v odnosu do zveze Nato, pa tudi strah manjših držav pred francosko hegemonijo v Evropi so vodili do propada Fouchetovega načrta. (Maury 1996: 114–115)

Intenzivnejše razprave o samostojnejši evropski varnostno-obrambni politiki so po propadu Plevenovega in Fouchetovega načrta ter po ustanovitvi ZEU zamrle in postale nekakšna tabu tema. Ob razmahu hladne vojne je Nato igral vlogo osrednje vojaške integracije v Evropi, članice ES so se usmerile na zunanjepolitično usklajevanje in leta 1970 z Luksemburškim ali Davignonovim poročilom³³ postavile okvir za **evropsko politično sodelovanje**. EPS je dosledno izpuščalo varnostno-obrambna vprašanja in je bilo omejeno le na zunanjepolitično usklajevanje članic. Pogodbeni status je EPS dobilo z Enotno evropsko listino (EEL),³⁴ ki je bila podpisana leta 1986 in je v veljavo vstopila leto kasneje.

²⁸ OECD – *Organisation for Economic Cooperation and Development*.

²⁹ History of WEU: <http://www.weu.int> (1. 8. 2003).

³⁰ Več o motivih Francije pri omenjenem načrtu v naslednjem poglavju, na tem mestu pa predstavljam le bistvo predloga.

³¹ Plan Fouchet I: <http://www.leforum.de/fr/fr-traite-fouchet1.htm> (1. 6. 2003).

³² Več o Fouchetovem načrtu v Maury (1996: 110–118).

³³ Le rapport Luxembourg – rapport Davignon: <http://www.leforum.de/fr/fr-traite-davignon.htm> (1. 6. 2003). Poročilo se imenuje po takratnem belgijskem zunanjem ministru Etiennu Davignonu.

³⁴ Single European Act: 1987 *O. J. (L 169)*.

Ravno v času razprav o EEL so se ponovno okrepila razmišljanja o vlogi evropskih držav pri zagotavljanju lastne varnosti. Zaradi vprašljive zavezanosti ZDA in takratne Reaganove administracije Evropi še naprej zagotavljati jedrski ščit so evropske države, predvsem na pobudo Francije, želele oživiti ZEU kot edino evropsko obrambno organizacijo.³⁵ Sledili sta Rimska deklaracija³⁶ (1984) in Haaška platforma³⁷ (1987), s katerima so članice aktivirale Svet ZEU in poudarile, da bo »gradnja združene Evrope ostala nepopolna vse dokler ne bo vključevala tudi varnosti in obrambe.«³⁸

ZEU je po tridesetih letih mirovanja začela prevzemati aktivnejšo vlogo pri evropski varnosti in obrambi. Ta se je še okrepila z **Maastrichtsko pogodbo**³⁹ iz leta 1991, kjer je ZEU v členu J.4/2 označena za integralni del razvoja EU in zadolžena za oblikovanje in uresničevanje tistih odločitev in akcij Unije, ki so povezana z vprašanji obrambe. Maastrichtska pogodba je sicer EPS prevedla v SZVP. Ta je zavzela mesto drugega stebra v novi pogodbi in zajema »vsa vprašanja, povezana z varnostjo Unije, vključno z morebitnim oblikovanjem skupne obrambne politike, ki bi lahko sčasoma vodila do skupne obrambe« (J.4/1) Beseda 'obramba' je bila s tem prvič vključena v evropsko pogodbeno pravo, temelj, na katerem se je po letu 1999 razvijala SEVOP, pa s tem postavljen.

Da bi ZEU učinkoviteje izpolnjevala novo nalogo obrambne komponente EU, določene v Maastrichtski pogodbi, so članice s **Petersberško deklaracijo**⁴⁰ leta 1992 okrepile operativne pristojnosti ZEU. Slednja je k določilo o zagotavljanju kolektivne obrambe iz V. člena spremenjene Bruseljske pogodbe dodala še t. i. petersberške naloge, ki vključujejo izvajanje humanitarnih in reševalnih operacij, naloge za ohranjanje miru in bojne operacije za obvladovanje kriznih situacij, vključno z ukrepi za vzpostavljanje miru.

Deklaracija je postavila še načrt o vzpostavitvi načrtovalne celice in določila različne kategorije članstva v organizaciji (članice, pridružene članice, opazovalke in pridružene partnerice). S slednjim je organizacija želela vzpostaviti institucionalne odnose s čim večjim številom evropskih držav nečlanic ZEU in omogočiti najširšo udeležbo pri operacijah, za izvedbo katerih bi Unija zadolžila ZEU. Hkrati je bil cilj ZEU vzpostaviti most med tistimi evropskimi članicami Zaveznitva, ki niso članice EU.

³⁵ Več o odnosih med ZDA in evropskimi državami sredi 80. let 20. stoletja v Aybet (1997).

³⁶ Rome Declaration: www.weu.int (1. 6. 2003).

³⁷ Western European Union Platform on European Security Interests: <http://www.weu.int/documents/871027en.pdf> (1. 6. 2003).

³⁸ *Ibid.*

³⁹ Treaty on European Union: 1992 *O. J. (C 191)*. Pogodba o EU je dostopna tudi na medmrežju na naslovu: http://europa.eu.int/eur-lex/en/treaties/dat/EU_treaty.html (15. 2. 2003) Uradno ime pogodbe je Pogodba o Evropski uniji, vendar se pogosto uporablja tudi ime Maastrichtska pogodba po nizozemskem kraju Maastricht, kjer je bila pogodba sprejeta. V besedilu izmenično uporabljам obe poimenovanji.

⁴⁰ WEU Council of Ministers: Petersberg Declaration: www.bits.de/NRANEU/docs/petersberg92.pdf (10. 7. 2003).

Petersberške naloge je v okviru EU, natančneje v drugi steber prenesla **Amsterdamska pogodba**⁴¹ iz leta 1997. S tem so bile določene bistvene naloge kasnejše SEVOP. Z Amsterdamsko pogodbo je bila uvedena tudi nova funkcija v okviru SZVP, in sicer mesto visokega predstavnika EU za SZVP, ki je z vzpostavitvijo SEVOP v okviru drugega stebra pristojen tudi za slednjo politiko EU.⁴²

Mejnik pri razvoju evropske varnostno-obrambne politike predstavlja francosko-britanski vrh v francoskem mestu **Saint-Malo** decembra 1999, kjer je VB predvsem zaradi izkušenj iz vojn in posredovanj v BiH in na Kosovu prekinila z nasprotovanjem samostojni evropski varnostno-obrambni politiki in pristala na možnost, da Unija razvije potrebne zmogljivosti za avtonomno izvajanje vojaških akcij. Pomembno na tej poti je bilo tudi zblížanje med Francijo in zvezo Nato sredi 90. let,⁴³ saj je VB na razvoj obrambne dimenzije znotraj EU pristala le ob francoskem pristanku na opredelitev Nata za »temelj kolektivne obrambe njegovih članic« kakor sta državi zapisali v deklaraciji ob prelomnem vrhunskem srečanju.⁴⁴

EU je britansko-francosko pobudo, ki se ji je na nemško-francoskem vrhu v Toulousu konec maja 1999 pridružila še Nemčija,⁴⁵ v svoj okvir vnesla z vrhom v **Kölnu** decembra 1999, ki pomeni začetek SEVOP. Članice so potrdile zavezanost k razvoju skupne obrambne politike unije, napovedale »nov korak v razvoju Evropske unije« in zapisale, da »nameravajo Evropski uniji podeliti potrebna sredstva in pristojnosti za prevzem odgovornosti na področju skupne evropske varnostne in obrambne politike«.⁴⁶

Na vrhu v **Helsinkih** decembra 1999 si je EU zastavila prvi cilj pri krepitvi svojih operativnih zmogljivosti. V helsinškem osrednjem cilju⁴⁷ se je Unija zavezala, da bo do leta 2003 sposobna v 60 dneh za obdobje najmanj enega leta namestiti vojaške enote za hitro posredovanje (angl. *rapid reaction force*) v obsegu 50.000 do 60.000 mož.

Helsinški vrh je poleg operativnih zmogljivosti pozornost namenil tudi institucionalni plati vzpostavljanja SEVOP. Da bi Unija v primerih mednarodnih kriz, ko Nato ne bi posredoval, lahko samostojno odločala, sprožila in vodila samostojne vojaške operacije, je predsedstvo v poročilu predlagalo ustanovitev Političnega in varnostnega odbora (PVO), Vojaškega odbora

⁴¹ Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the Treaties Establishing the European Communities and related acts: 1997 *O. J. (C 340)* Dostopno tudi na medmrežju: <http://europa.eu.int/eur-lex/en/treaties/dat/amsterdam.html>.

⁴² Več o novostih, ki jih je na področje SZVP vnesla Amsterdamska pogodba, v Rees (2000).

⁴³ Več o odnosu med Francijo in Natom sredi 90. let v naslednjem poglavju.

⁴⁴ Déclaration franco-britannique sur la défense européenne: <http://www.france.diplomatie.fr/actual/evenements/stmalo2.html> (4. 2. 2003).

⁴⁵ Déclaration De Toulouse: http://www.diplomatie.fr/actual/dossiers/73franco_all/fr_all5.html (12. 8. 2003).

⁴⁶ Cologne European Council European Council Declaration on Strengthening the Common European Policy on Security and Defence: http://europa.eu.int/council/off/conclu/june99/annexe_en.htm#a3 (15. 3. 2003).

⁴⁷ Helsinki Headline Goal: <http://ue.eu.int/pesc/military/en/HeadGoal.htm> (9. 6. 2003).

(VO) ter Vojaškega štaba v okviru Sveta. Kot pripravo na ustanovitev omenjenih stalnih struktur pa poročilo v marcu 2000 predlaga ustanovitev zgoraj omenjenih odborov z začasnim statusom.⁴⁸ V skladu z načrti so bila začasna telesa 1. marca 2000 tudi ustanovljena.

Na vrhu v **Feiri**, pod portugalskim predsedstvom junija 2000, je Unija natančneje opredelila odnose med EU in Natom pri vzpostavljanju SEVOP in v poročilu predsedstva⁴⁹ predvidela ustanovitev *ad hoc* delovnih skupin, sestavljenih iz predstavnikov Nata in EU. Njihova naloga je bila, da poiščejo rešitve za najpomembnejša odprta vprašanja med Natom in EU,⁵⁰ s čimer je Unija želela zagotoviti skladnost ciljev obeh organizacij, se izogniti nepotrebnemu podvajanju struktur in si zagotoviti dostop do Natovih zmogljivosti.

Vrh v Feiri je predvidel še ustanovitev enotne strukture, v okviru katere bi Unija z vsemi 15-mi državami kandidatkami za članstvo in evropskimi članicami Nata, ki niso članice EU, vodila posvetovanja, dialog in sodelovanje ter s tem omogočila njihovo sodelovanje pri vojaških operacijah pod okriljem EU. Unija je naredila korak naprej tudi na področju civilnega kriznega upravljanja, saj si je postavila nove cilje pri krepitvi sposobnosti nameščanja policijskih enot za uresničevanje nalog civilnega kriznega upravljanja⁵¹ ter ustanovila odbor za krizno upravljanje.

Novembra 2000 je Svet ministrov ZEU na zasedanju v Marseillu⁵² odločil o prenehanju nekaterih dejavnosti te organizacije in o prenosu nekaterih operacij in struktur v okvir EU. V EU sta kot njeni agenciji vključena satelitski center ZEU in pariški Inštitut za varnostne študije. Od ZEU je Unija prevzela tudi upravljanje misije ZEU v Albaniji,⁵³ operacija odstranjevanja min na Hrvaškem⁵⁴ pa je do izteka mandata ostala v rokah ZEU. ZEU je še odločila, da bo Vojaški štab ZEU prenehal z delovanjem, dialog med ZEU in tretjimi državami je bil prenesen v EU.

Vrh v **Nici** decembra 2000 je prinesel prvo spremembo evropskih pogodb po vzpostavi SEVOP v Kölnu junija 1999 in tako v pogodbeni okvir vnesel pojem SEVOP. Pogodba iz Nice⁵⁵

⁴⁸ Presidency Reports to the Helsinki European Council on "Strengthening the Common European Policy on Security and Defence and on "Non-Military crisis Management", Annex IV to: Helsinki European Council: Presidency conclusions: <http://ue.eu.int/Newsroom/loadDoc.asp?max=1&bid=76&did=59750&grp=2186&lang=1> (19. 1. 2003).

⁴⁹ European Report on Strengthening Common European Security and Defence Policy, Annex I to Presidency Conclusions in Feira: Santa Maria de Feira European Council Conclusion: <http://ue.eu.int/Newsroom/LoadDoc.asp?BID=76&DID=62050&from=&LANG=1> (1. 6. 2003).

⁵⁰ Natančneje o odnosih med EU in Natom, opredeljenih na vrhu v Feiri, v naslednjem poglavju, saj so omenjena določila pomembna v luči francoske vloge pri vzpostavljanju SEVOP.

⁵¹ V Feiri je Evropski svet določil štiri prednostna področja pri civilnem kriznem upravljanju: razvoj policijskih zmogljivosti; utrjevanje vladavine prava; krepitev civilnih administracij; in civilna zaščita. (European Report on Strengthening Common European Security and Defence Policy, Annex I to Feira Presidency Conclusions: Santa Maria de Feira European Council Conclusion: <http://ue.eu.int/Newsroom/LoadDoc.asp?BID=76&DID=62050&from=&LANG=1>, (1. 6. 2003).

⁵² Marseille Declaration: <http://www.weu.int/documents/001113en.pdf> (10. 5. 2003).

⁵³ Več o operaciji ZEU v Albaniji: EU and Albania: Program Phare – Institutional Reforms: http://www.delalab.ccc.eu.int/en/eu_and_albania/ass_institutional.htm (13. 6. 2003).

⁵⁴ Več o operaciji ZEU na Hrvaškem: Landmine Monitor Report 2002 – Croatia: <http://www.icbl.org/lm/2002/croatia/> (13. 6. 2003).

⁵⁵ Treaty of Nice Amending the Treaty on European Union, The Treaties Establishing the European Communities and Certain Related Acts: 2001 O. J. (C 80)7. Dostopno tudi na medmrežju: http://europa.eu.int/eur-lex/en/treaties/dat/nice_treaty_en.pdf (17. 3. 2003).

je spremenila peti naslov Maastrichtske pogodbe, kjer je opredeljena SZVP. V luči združitve ZEU z EU so tako operativna določila, ki so se nanašala na ZEU oz. na njeno vlogo vojaškega krila Unije, iz dopolnjene pogodbe izpuščena. Te pristojnosti je zdaj prevzela Unija sama.

Z vrhom Evropskega sveta v Nici so bile ustanovljene tudi stalne politične in vojaške strukture v okviru Sveta: PVO, VO in Vojaški štab.⁵⁶

Vrh v **Laeknu** decembra 2001 je evropsko obrambo razglasil za delno operativno,⁵⁷ v začetku leta 2003 pa je Unija zagnala svoje **prve operacije** civilnega in vojaškega kriznega upravljanja: v začetku januarja je EU prevzela policijsko misijo v BiH kot prvo operacijo civilnega kriznega upravljanja Unije; aprila je začela svojo prvo vojaško operacijo v Makedoniji; junija pa je z operacijo *Artemis* na prošnjo Varnostnega sveta ZN poslala enote na konfliktno območje v Demokratično Republiko (DR) Kongo.

V nadaljevanju se osredotočam na vlogo, ki jo je pri razvoju SEVOP igrala Francija.

4. VLOGA FRANCIJE PRI RAZVOJU SKUPNE ZUNANJE IN VARNOSTNE POLITIKE EVROPSKE UNIJE

Francija je igrala in še vedno igra osrednjo vlogo pri razvoju evropskega varnostno-obrambnega sodelovanja. Država si je od konca druge svetovne vojne naprej prizadevala za samostojen varnostno-obrambni položaj Evrope in kot poudarjam kasneje v analizi, je bila Francija skupaj z Nemčijo tista, ki je med pogajanjmi o Pogodbi o EU vztrajala pri vključitvi besede 'obramba' v okvir s Pogodbo o EU na novo vzpostavljene SZVP. Na temelju besedila o SZVP je Unija kasneje, konec 90. let prejšnjega stoletja, začela razvijati SEVOP.

Francoskemu diskurzu podpore Evropi stoji naproti kontinuirano zavzemanje države za medvladni način delovanja. Politiko Francije bi tako lahko označili za paradoksalno: odločanje s soglasjem, kjer vsaka država članica ohrani možnost veta, avtomatično implicira manjšo učinkovitost in počasnejši napredek – še toliko bolj na zunanjepolitičnem področju, kjer imajo članice pogosto diametralno nasprotna stališča.

Temeljna značilnost francoske evropske politike, ki sledi iz zgoraj povedanega: država si prizadeva preko delovanja v okviru EU utrditi svoj položaj v Evropi in v svetu in tako preko integracije dosega svoje osnovne nacionalne cilje: veličino – *grandeur* ter vidno mesto v mednarodnih odnosih – *rang*. Država se pri tem ne želi odpovedati nacionalni suverenosti kot

⁵⁶ Več spremembah, ki sta jih na področje SZVP/SEVOP vnesla pogodba iz Nice in zaključki francoskega predsedstva v Duke (2001) in Adam (2002).

⁵⁷ Declaration on the operational capability of the Common European security and defence policy, Annex II to Laeken Council Conclusions: <http://ue.eu.int/Newsroom/makeFrame.asp?MAX=&BID=76&DID=68827&LANG=2&File=/pressData/en/ec/68827.pdf&Picture=0> (10. 5. 2003).

zagotovilu za to, da bi se računica o doseganju njenih osrednjih nacionalnih interesov izšla. Zato vztraja pri medvladni metodi dela in pri odločanju s soglasjem, kar ji omogoča preprečiti sprejemanje odločitev, s katerimi se ne strinja. Osrednji cilj Francije torej ostaja – narediti močno Evropo in s tem zagotoviti močan položaj Francije.

Pri tem velja izpostaviti dve osrednji determinanti francoskega zavzemanja za razvoj varnostno-obrambne dimenzije EU. Na eni strani je spodbujanje evropskega povezovanja rešitev za zmanjšanje potencialne nemške prevlade, na drugi strani pa gre za željo Francije po neodvisnosti Evrope od ZDA.

V naslednjem poglavju ob mejnikih v razvoju evropskega varnostno-obrambnega sodelovanja in kasneje SEVOP, ki sem jih predstavila v prejšnjem poglavju, osvetljuje vlogo Francije in dokazujem zgoraj postavljeno tezo o kontinuiranem zavzemanju Francije za razvoj SEVOP. V analizi precej prostora namenjam tudi odnosu med Francijo in Natom, saj je ravno iz tradicionalno zadržanega odnosa Francije do Severnoatlantskega zavezištva razviden interes države za samostojnejšo evropsko držo.

4. 1. MED PLEVENOVIM NAČRTOM IN AMSTERDAMSKO POGODBO

4. 1. 1. Plevenov načrt

Pobudi francoskega premiera Renéja Plevena o vzpostavitvi Evropske obrambne skupnosti leta 1950 je botrovalo več razlogov. Na eni strani so bili to zaostreni odnosi med Zahodom in SZ, na drugi strani pa so Francijo do predlogov napeljali notranjepolitični vzgibi, predvsem strah pred ponovno oborožitvijo Nemčije. (Maury 1996: 95)

V tem kontekstu je torej razumeti predlog premiera Plevena za ustanovitev evropske vojske v okviru političnih institucij združene Evrope. Podobno kot je vzpostavitev ESPJ nadzor nad Porurjem iz nemške prenesla na evropsko raven, bi ustanovitev Evropske obrambne skupnosti nemški vladi vzela iz rok nadzor nad njeno vojsko. Projekt je bil predstavljen tudi kot nadaljevanje evropskega integracijskega procesa, kjer bi šest evropskih držav povezavi na področju premoga in jekla dodalo še obrambno sodelovanje. (Maury 1996: 94–95)

Skupni nadzor nad evropsko vojsko, ki ga je pogodba o Evropski obrambni skupnosti predvidevala, bi vključeval tudi nemške vojake, vendar ne tudi nemške vojske, saj bi bila ta pod skupnim nadzorom, s čimer je bilo zadoščeno francoskim strahovom pred obnovitvijo nemške grožnje. Vendar pa ustanovitev skupne evropske vojske ni pomenila tudi njene strateške avtonomije. Člen 18 v pogodbi je namreč predvideval podreditev enot evropske obrambe

vrhovnemu poveljstvu Nata, ki jo lahko uporablja po svoji presoji, razen če bi temu nasprotovalo vseh šest članic Skupnosti. (Hottiaux in Liponska-Laberou 2000: 26; Maury 1996: 96)

Zamisel o vzpostavitvi Evropske obrambne in politične skupnosti se je ustavila ravno tam, kjer se je porodila – v Franciji. Tamkajšnji parlament je namreč z zavrnitvijo ratifikacije omenjene pogodbe avgusta 1954 ustavil obrambno integriranje Evrope. Projekt evropskega političnega povezovanja je v Franciji sprožil intenzivno razpravo in tudi številna nasprotovanja, ki so prišla predvsem iz vrst komunistov in golistov.

Kot navaja Maury (1996: 100–101), so se osrednji argumenti nasprotnikov nanašali na izgubo nacionalne obrambe kot osrednjega elementa državne suverenosti; na izgubo francoskega kolonialnega imperija, saj bi država v primeru potrebe po vojaškem posredovanju v prekomorskih ozemljih za to morala pridobiti pristanek Nata; nasprotniki pa so se bali tudi izgube položaja svetovne sile, saj so Francijo na lestvici sil uvrščali na tretje mesto za ZDA in VB – šlo je torej za strah pred izgubo posebnega položaja v mednarodni skupnosti.

Ob zgornjih je med glavne razloge za francosko zavrnitev pogodbe šteti še izključenost VB iz procesa vzpostavljanja Evropske obrambne skupnosti (Šabič 1995: 101) ter nadaljnje nasprotovanje nemški oborožitvi.⁵⁸ Kot poudarja Macridis (1992: 37), so francoski poslanci ponovno nemško oborožitev, pa čeprav znotraj Evropske obrambne skupnosti, razumeli kot neposredno grožnjo francoski suverenosti in prizadevanjem države, da ohrani položaj vodilnega evropskega naroda.

Z uresničitvijo federalistično zasnovanega Plevenovega načrta bi se Francija odpovedala nacionalni vojski in svoje vrste prispevala k skupni evropski vojski. S tem bi bil državi odvzet eden osrednjih elementov suverenosti – njene lastne vojaške sile. Izid v francoskem parlamentu je pokazal, da poslanci tako radikalnega koraka manj kot desetletje po koncu druge svetovne vojne niso bili pripravljene storiti. Pristanek na dopolnitev Bruseljske pogodbe iz leta 1948 in s tem na ustanovitev ZEU nekaj tednov po neuspeli ratifikaciji v Parizu je bil s francoskega vidika veliko manj problematičen. ZEU namreč Franciji ni odvzemala njene suverenosti, hkrati pa je rešila tudi osrednji problem – nudila je institucionalni okvir za nadzor nad oborožitvijo Nemčije.

Po propadu Plevenovega načrta je Francija prizadevanja za okrepitev varnostno-obrambnega sodelovanja v Evropi nadaljevala z medvladnimi in ne več nadnacionalnimi pobudami. Medvladno sodelovanje se je po izkušnji s predlogom o ustanovitvi Evropske obrambne skupnosti zdelo namreč lažje uresničljivo, pa tudi novi francoski predsednik general Charles de Gaulle je kakršnemu koli odpovedovanju suverenosti nasprotoval. Fouchetov načrt

⁵⁸ Salter, Münch in Archer. V Šabič (1995: 101).

kot naslednja francoska pobuda na področju evropskega politično-obrambnega povezovanja je bil v skladu z omenjeno usmeritvijo.

4. 1. 2. Fouchetov načrt

Fouchetov načrt je temeljil na golističnem principu »unije držav«. De Gaullov cilj je bil izven obstoječih okvirov Nata in ES utrditi politično sodelovanje in usklajevanje zunanjih in obrambnih politik članic ter postaviti institucionalni okvir za francosko-nemško sodelovanje. Cilj de Gaullove evropske politike v ozadju Fouchetovega načrta je bil torej oblikovanje politične skupnosti, osrednja motivacija pa Franciji vrniti status velesile in zagotoviti njeno neodvisnost od ZDA. (Aybet 1997: 131) Kot je de Gaulle poudaril na novinarski konferenci 15. maja 1962 (Deloche-Gaudez 2002: 120), »Franciji gospodarska integracija ne zadostuje. Zahodna Evropa – pa naj gre za njeno politiko do drugih narodov, za njeno obrambo, za njen prispevek k razvoju tistih delov sveta, ki njeno pomoč potrebujejo, ali pa za njeno dolžnost, da spodbuja mednarodno popuščanje in politično ravnotežje – Zahodna Evropa se mora politično konstituirati.«

V skladu z de Gaullovim nasprotovanjem nadnacionalni organiziranosti Evrope je novi predlog temeljil na medvladnem načelu delovanja, na de Gaullovem konceptu unije držav. Kot je general sam poudaril na novinarski konferenci (*ibid.*):

Katere so danosti v Evropi? Kateri so temelji, na katerih lahko gradimo to Evropo? Pravzaprav so to države... Utopično bi bilo verjeti, da bi lahko ob državah zgradili kaj verodostojnega, nekaj, kar bi ljudje priznali... [nadmacionalne organizacije, op. J. P.] imajo tehnično vrednost, vendar nimajo avtoritete, ne morejo imeti nikakršne avtoritete in posledično tudi nikakršnega političnega učinka.

Medvladnim elementom de Gaullovega načrta so nasprotovale predvsem Belgija in Nizozemska, ki so se zavzemale bodisi za nadnacionalno Unijo ali pa za vključitev VB v pogajanja, kar bi nekoliko uravnotežilo francosko-nemško dominacijo v takratni ureditvi. Zaradi strahu pred možnostjo, da bi VB ogrozila položaj Francije znotraj evropskih integracij, de Gaulle na vključitev VB ni pristal. (Maury 1996: 108)

Evropske partnerice je ob razpravah o Fouchetovem načrtu razdruževala tudi vloga Severnoatlantskega zavezištva pri razvoju skupne evropske obrambe. Načrt Severnoatlantskega

zavezništva namreč ni neposredno omenjal, ampak je vključeval le »sodelovanje z ostalimi svobodnimi narodi«, ⁵⁹ kar je impliciralo na težnjo avtorjev predloga po vzpostavitvi samostojne in od ZDA neodvisne obrambe.

V nasprotju s francoskim stališčem, ki je zavračalo ameriško hegemonijo v Evropi, si ostalih pet članic z vzpostavljanjem samostojne evropske obrambe ni želelo ogroziti odnosov z Zavezništvom in posredno z ZDA. Tudi drugi Fouchetov načrt, ki ga je Francija pripravila po pripombah na prvi osnutek, nesoglasij ni odpravil. De Gaulle ni pristal niti na nadnacionalni značaj Unije niti na priključitev VB. Belgija in Nizozemska sta se aprila 1962 odločili prekiniti s pogajanj. Po Mauryju (1996: 115–117) sta se državi nedvomno bolj bali dominacije Francije, ki je bila v njuni neposredni bližini, kot pa bistveno bolj oddaljene in s kopico ostalih problemov zaposlene Amerike.

De Gaullu s Fouchetovimi načrti Francije ni uspelo postaviti na čelo evropskega povezovanja niti zmanjšati vpliva ZDA v Evropi. Vendar je bila z izidom pogajanj o ustanovitvi 'unije držav' nadaljnja politika de Gaullove Francije do evropskega povezovanja in do Severnoatlantskega zavezništva načrtana: Francija bo zasledovala politiko nacionalne neodvisnosti, da bi s tem ohranila veličino države in njeno ustrezno mesto v mednarodni skupnosti, pa četudi za ceno slabših odnosov z evropskimi državami in ZDA. Evropskemu povezovanju se Francija ni odpovedala, vendar je tudi v prihodnje v njenem okviru skušala povečevati svoj vpliv v Evropi kot tudi v svetu.

Razprava o Fouchetovih načrtih je zanesljiva znanilka nadaljnjega razvoja odnosov med Francijo in Severnoatlantskim zavezništvom in s tem posredno tudi z ZDA: de Gaullovo nasprotovanje odvisnosti Evrope od ZDA je leta 1966 pripeljalo do umika Francije iz vojaškega krila Nata. Francija se kljub zблиžanju z Natom v začetku 1990. let formalno vse do danes ni vrnila v vojaško krilo organizacije, kar pa je, kot poudarjam v nadaljevanju, zaznamovalo ponovno razpravo evropskih držav o razvoju SEVOP.

Vendar pa vsebina Fouchetovih načrtov iz evropskega prostora ni izginila. Francosko-nemška pogodba o prijateljstvu in spravi ali t. i. Elizejska pogodba ⁶⁰ je povzela predloge za institucionalno sodelovanje, vsebovane v Fouchetovih načrtih. Prav tako je iz teh načrtov izšla

⁵⁹ Plan Fouchet I: <http://www.leforum.de/fr/fr-traite-fouchet1.htm> (1. 6. 2003).

⁶⁰ V Elizejski pogodbi, ki sta jo nemški kancler Konrad Adenauer in francoski predsednik Charles de Gaulle podpisala 22. januarja 1963, sta državi predvideli srečanja med nemškim kanclerjem in francoskim predsednikom najmanj dvakrat v letu, med zunanjimi in obrambnimi ministri obeh držav ter med predstavniki šolskih oblasti z obeh strani meje. Tako je bil osrednji cilj pogodbe usklajevanje pomembnih zunanjepolitičnih stališč ter sodelovanje na obrambnem in šolskem področju. Elizejska pogodba je od podpisa dalje nudila pomemben okvir za delovanje t. i. nemško-francoskega motorja, ki je na polje evropskega integracijskega procesa pogosto vnašal odločilne pobude za nadaljnji razvoj evropske integracije. Ena takih je bila na primer pobuda Kohl-Mitterand o vzpostavitvi EMU v začetku 90. let prejšnjega stoletja. (Traité de l'Elysée: <http://www.france.diplomatie.fr/archives/dossiers/elysee/>, 15. 8. 2003).

kasnejša francoska pobuda za formalizacijo srečanj voditeljev držav in vlad članic, torej Evropskega sveta. Tudi EPS je temeljilo na medvladni metodi delovanja, predlagani v Fouchetovih načrtih. (Soetendorp 1999: 19-20)

Po propadlih Fouchetovih načrtih se je Francija v varnostnem in obrambnem pogledu usmerila na dvostranska sodelovanja z evropskimi partnerkami, predvsem z Nemčijo, kjer je varnostno in obrambno sodelovanje uokvirila v že omenjeni Elizejski pogodbi. Razprave ob Fouchetovem načrtu so jasno pokazale, da ostale evropske države francoskih pobud niso bile pripravljene sprejeti, zato je Francija nadaljevala z manjšimi koraki, a kljub vsemu jasno v smeri svojih osrednjih političnih interesov. Zunanjepolitično usklajevanje med članicami evropske integracije se je zdelo lažje uresničljivo. Francoske pobude so pripeljale do že omenjenega EPS.

4. 1. 3. Evropsko politično sodelovanje

EPS je bilo omejeno na usklajevanje zunanjepolitičnih stališč držav članic in – kot že omenjeno – ni vključevalo določil o varnostno-obrambnem področju. A vendar je predstavljalo nujno potrebno osnovo, na kateri so članice evropske povezave kasneje gradile varnostno-obrambno sodelovanje. Ob slednjem tudi položaj Francije kot ene osrednjih pobudnic za napredovanje evropske integracije na področju zunanjepolitičnega usklajevanja upravičuje kratek pregled te pomembne aktivnosti ES.

Francoska politika z generalom de Gaullom na čelu je bila v 1960. letih tista, ki je do določene mere zavrla napredek evropskega povezovanja.⁶¹ De Gaullov odstop leta 1969 in prihod Georgesu Pompidouja na predsedniško mesto je pomenil ponovni korak naprej. Takoj po prevzemu predsedniškega mesta je Pompidou predlagal vrhunsko srečanje držav članic ES. (Maur 1996: 167)

Evropsko politično združevanje je bilo predvsem ob pobudi francosko-nemškega tandema v podobi francoskega predsednika Georgesu Pompidouja in nemškega kanclerja Willyja Brandta spet v ospredju evropskih razprav, vendar tokrat brez omenjanja skupne obrambe. Cilj je bil predvsem oblikovati politično identiteto Evrope naproti tretjim državam in doseči določeno mero usklajenosti zunanjih politiki držav članic. Evropski voditelji so bili po grenkih izkušnjah s

⁶¹ De Gaullova vlada je namreč ostro nasprotovala vnašanju elementov nadnacionalnosti v evropsko povezovanje, kar je pokazala tudi razprava o Fouchetovem načrtu. Podobno je Francija s politiko praznega stola v Svetu ministrov konec 1965 in v začetku leta 1966 izsilila luksemburški kompromis in tako zmanjšala pomen večinskega odločanja v Svetu. (Več o luksemburškem kompromisu in o posledicah le-tega na odločanja v Svetu ministrov v Šabič (1999: 285-300) Francija se je tudi trmasto upirala širitvi ES na VB.

Plevenovim in Fouchetovim načrtom previdnejši, saj so se izognili pogodbeni naravi zavezovanja. (Maury 1996: 168)

Francija si je s prevzemom položaja glavne pobudnice razprav – ob tesnem sodelovanju z Nemčijo – prizadevala prevzeti vodilni položaj pri evropskem političnem povezovanju in ga prikrojiti lastnim interesom. Pri tem je spremenila taktiko: propadli poskusi so pokazali, da Evropa za varnostno-obrambno sodelovanje ni pripravljena, zato je Francija prizadevanja usmerila na področje, ki se je zdelo manj problematično – neformalno ali institucionalno le rahlo zavezujoče zunanjepolitično usklajevanje, ki se ni nanašalo na delikatno vprašanje odnosa Evrope do Nata.

Po Luksemburškem poročilu⁶² leta 1970, ki je nastalo kot posledica zgoraj omenjene pobude predsednika Pompidouja in je postavilo temelj za EPS, ter po Koebenhavenskem poročilu⁶³ iz leta 1973 kot drugem dokumentu o evropskem političnem sodelovanju, pomeni pariško vrhunsko srečanje voditeljev držav in vlad članic leto kasneje, leta 1974, pomemben mejnik pri razvoju EPS. Na pobudo francoskega predsednika Valeryja Giscarda d'Estainga in nemškega kanclerja Helmuta Schmidta so bila namreč srečanja voditeljev držav in vlad članic ES institucionalizirana.⁶⁴ (Maury 1996: 174)

Pobuda za naslednji premik pri evropskem povezovanju – sprejem dokumenta, ki bi izboljšal evropsko sodelovanje na komunitarnem področju in na področju političnega sodelovanja – je znova prišla iz Francije. Med francoskim predsedovanjem ES je namreč Evropski svet na srečanju v mestu Fontainebleau na pobudo francoskega predsednika Mitterranda pozval k sprejemu omenjenega dokumenta, rezultat pa je bil sprejem že omenjene EEL,⁶⁵ ki je v 30. členu III. dela zapisala obstoječo prakso EPS.

Francoske pobude za EPS od formalnih začetkov v zgodnjih 70. letih pa do sprejema EEL so v veliki meri izhajale iz preokupacije države z dogajanjem v Nemčiji. Kot piše Nuttall (2000: 16), je bil cilj EPS ob negotovosti, v katero smer *Ostpolitik*⁶⁶ pelje Nemčijo in s tem Evropo,

⁶² Le rapport Luxembourg – rapport Davignon: <http://www.leforum.de/fr/fr-traite-davignon.htm> (1. 6. 2003).

⁶³ Več o omenjenem poročilu v Maury (1996: 170–171).

⁶⁴ Evropski svet, kot so kasneje redna srečanja voditeljev poimenovali, naj bi se skupaj z zunanjimi ministri članic sestel najmanj trikrat letno, deveterici pa naj bi srečanja na najvišji ravni omogočila usklajeno diplomatsko delovanje na vseh področjih mednarodne politike, ki se dotikajo interesov ES. Organizacija srečanj Evropskega sveta je prešla na državo, ki ob srečanju predseduje Skupnosti. Predsedstvo je tako postalo glas Skupnosti na področju diplomacije. Zunanji ministri pa naj bi skrbeli za usklajenost aktivnosti ES ter za kontinuiteto dela. Prav tako je s političnim sodelovanjem tesneje povezan Evropski parlament, saj je predsedstvo dolžno odgovarjati na vprašanja evropskih parlamentarcev. (Nugent 1999: 177–184, Maury 1996: 175)

⁶⁵ Single European Act: 1987 *O. J. (L 169)*.

⁶⁶ Zunanja politika ZR Nemčije do SZ in vzhodnoevropskih držav je dobila ime *Ostpolitik*. Njen osrednji cilj je bil vzpostaviti prijateljski odnos s SZ in z državami vzhodnega bloka in na ta način doseči ponovno združitev obeh Nemčij. Začetki nemške *Ostpolitik* segajo v leto 1955, ko je obisk takratnega zahodnonemškega kanclerja Konrada Adenauerja v SZ naznanil normalizacijo odnosov med obema državama. Temeljne smernice je nemški vzhodni

Skupnosti dati politično dimenzijo. Kot takšno je bilo EPS lahko utemeljeno le na francoskih temeljih. Predlogi za zunanje-politično usklajevanje, ki jih je Francija predstavila v Fouchetovih načrtih, so tako na površje ponovno prišli v Luksemburškem poročilu v začetku 1970. let.

Osrednja značilnost zunanje-političnega sodelovanja je (p)ostala tradicionalna de Gaullova zahteva – konsenz kot železno pravilo skupnega zunanje-političnega odločanja Skupnosti. Dosledna skrb za ohranitev nacionalne avtonomije, posebej na zunanje-političnem področju, je tudi po odhodu de Gaulla ostala v ospredju francoske zunanje politike in je zaznamovala tudi pogajanja o Pogodbi o EU v začetku 90. let.

Kot že omenjeno, je Francija po neuspešnih poskusih v 50. in 60. letih prejšnjega stoletja svoja prizadevanja za evropsko varnostno-obrambno politiko umaknila z dnevnega reda njenega delovanja znotraj ES. Kljub temu so se razprave o samostojnejši evropski obrambni politiki razvnele sredi 80. let. Predvsem na francosko pobudo so evropske države po tridesetih letih bolj ali manj neaktivnega obstoja poskušale oživiti edino evropsko obrambno organizacijo – ZEU.

Čeprav so omenjene razprave potekale izven ES, so bile pomemben uvod v začetek 90. let, ko se je vprašanje evropske obrambne politike vrnilo v okvir takrat nastajajoče Evropske unije. Zato se v naslednjem poglavju ustavljam ob francoskih varnostno-obrambnih pobudah izven ES v 80. letih.

4. 1. 4. Zahodnoevropske varnostne pobude v 1980. letih

Zahodnoevropske varnostne pobude v omenjenem obdobju so bile v največji meri posledica poslabšanja odnosov med Vzhodom in Zahodom ter negotovosti evropskih držav o zanesljivosti ameriške jedrske varnostne garancije Evropi. (Aybet 1995: 131) Med te pobude gre šteti predvsem oživitve francosko-nemškega sodelovanja v začetku 80. let ter obujanje ZEU sredi 80. let. Francija je bila ena od osrednjih protagonistk tako pri prvi kot pri drugi pobudi.

politiki dal socialnodemokratski kancler Willy Brandt, ki je vodenje vlade prevzel leta 1969. Sprava z vzhodnoevropskimi državami in normalizacija odnosov z njimi, ko je ZR Nemčija v več pogodbah priznala povojni teritorialni *status quo* v Vzhodni Evropi, sta postala osrednja elementa Brandtove vzhodne politike. Brandtov naslednik kancler Helmut Schmidt je *Ostpolitik* vpel v kontekst EPS in aktivnosti znotraj Konference za varnost in sodelovanje v Evropi (KVSE), saj se je zavedal, da bi nemške solistične poteze na tem področju ob močnem gospodarskem položaju države lahko pripeljale do nezaupanja pri evropskih partnerjih. Iz podobnih razlogov, ki se jim je pridružil še dejstvo združene in s tem močnejše Nemčije, je kancler Helmut Kohl po koncu hladne vojne politiko do srednje- in vzhodnoevropskih držav izvajal v evropskem okviru. (Soetendorp 1999: 115–120)

4.1.4.1. Francosko-nemško sodelovanje

Francosko-nemško varnostno sodelovanje v začetku 80. let je bilo po Aybetu (1995: 139) v največji meri posledica dveh dogodkov: na eni strani t. i. Natove dvojne odločitve,⁶⁷ ki je omajala evropsko zaupanje v ameriško varnostno garancijo, ter nemških množičnih mirovniških demonstracij proti namestitvi jedrskih raket na območje Nemčije. Francija se je bala nemških mirovniških teženj in je zato Nemčijo želela tesneje umestiti v Zahod. (*ibid.*) Hkrati je Francija pri tem videla priložnost, da utrdi svojo vlogo v Evropi.

Državi sta sodelovanje postavili v okvir Elizejske pogodbe, ki je do začetka 80. let ostala bolj ali manj le na papirju. Po letu 1982 sta Nemčija in Francija začeli uresničevati določila o rednih srečanjih obrambnih ministrov in sta oktobra 1982 ustanovili francosko-nemški usklajevalni odbor.⁶⁸ Za Francijo je tovrstno sodelovanje predstavljalo priložnost, da postane bolj udeležena pri evropski varnosti, a še vedno ostane izven Natovega integriranega poveljstva. (*ibid.*)

Francosko-nemško sodelovanje je postopoma napredovalo in je leta 1987 privedlo do vzpostavitve francosko-nemške brigade, leto kasneje pa še do ustanovitve francosko-nemškega obrambnega in varnostnega sveta, v okviru katerega so se srečevali zunanji in obrambni ministri ter vodje vlad obeh držav. (Aybet 1995: 140) Kot poudarja Aybet (*ibid.*), je bil osrednji motiv takšnega napredka potencialna vloga francosko-nemškega dialoga pri oblikovanju evropskega varnostnega sodelovanja. Francosko-nemška pobuda je imela namreč prva po neuspelem Plevenovem načrtu iz leta 1954 namen pripeljati do »končnega cilja evropske integracije« (*ibid.*), torej do politične in varnostno-obrambne skupnosti.

Razlog, da je bilo francosko-nemško sodelovanje razumljeno kot korak proti krepkejšem evropskem varnostnem sodelovanju, je po Aybetu (*ibid.*) spoznanje, da EPS ni bil primeren forum za razvoj takšnega sodelovanja.⁶⁹ Francosko-nemški okvir je tako nudil nadomestilo za uresničevanje prizadevanj najbolj zainteresiranih držav na varnostno-obrambnem področju.

⁶⁷ Angl. *double track decision*: Zveza Nato je leta 1979 sklenila v Zahodni Evropi namestiti jedrske rakete srednjega dosega, hkrati pa je začela s pogajanjem o nadzoru nad oboroževanjem s tem orožjem, da bi omilila negativne posledice odločitve o namestitvi orožja na odnose s SZ. Čeprav so bila pogajanja formalno postavljena v Natov okvir, so dejansko potekala le med ZDA in SZ, evropske države pa neposredno niso bile udeležene. Ameriška politika je tako v Evropi vzbudila dvome o zavezanosti ZDA nuditi jedrski ščit zahodnoevropskim državam. (Aybet 1995: 142-143)

⁶⁸ V njegovem okviru so se redno srečevali obrambni ministri in predsedniki vlad obeh držav. (Aybet 1995: 139)

⁶⁹ Konec 70. in v 80. letih prejšnjega stoletja se evropskim državam ob pomembnih dogodkih mednarodne politike večkrat ni uspelo uskladiti, kar je imelo za posledico predvsem manjši vpliv Evrope na te iste dogodke. Eden takšnih primerov je bila na primer sovjetska invazija na Afganistan leta 1979 ter neusklajenost zahodnoevropskih držav ob ameriškem projektu *Strategic Defence Initiative* (SDI) leta 1983, ki je predvideval oblikovanje obrambnega ščita proti balističnim raketam. (Več o obeh vprašanjih in odzivi evropskih držav nanje v Nuttall (1992: 149–182; 1997) in v Aybet (1995: 131–162). Prek teh dogodkov se je EPS izkazalo za dokaj neučinkovito.

Prepričanje, da francosko-nemška brigada pomeni jedro razvoja evropskega obrambnega sodelovanja, so po Aybetu (*ibid.*) delili tako takratni vodilni politiki kot akademiki.⁷⁰

Francija je po neuspehih EPS na nove razmere v mednarodni politiki odgovorila v skladu s svojimi tradicionalnimi interesi. Usmerila se je na sodelovanje z Nemčijo, s čimer si je zagotovila določen vpliv na politično smer svoje vzhodne sosede in si tako 'zavarovala hrbet'. Posledično je s takšno politiko utrjevala svoj položaj v Evropi. Obrambno je bila namreč Francija v primerjavi z Nemčijo zaradi lastnega jedrskega arzenala (t. i. *force de frappe*) pa tudi zaradi specifičnega varnostnega položaja Nemčije kot posledice druge svetovne vojne močnejša in samostojnejša, kar ji je omogočalo, da je v paru prevzela položaj pobudnice. Kar pa zadeva odnos do ZDA, je s pobudo o evropskem varnostnem in obrambnem sodelovanju nadaljevala politiko, zastavljeno z izstopom iz zveze Nato leta 1966, torej s politiko čim večje neodvisnosti od ZDA.

4.1.4.2. Oživljanje Zahodnoevropske unije

Prizadevanje za čim večjo varnostno neodvisnost Evrope od ZDA je Francija v 80. letih nakazala še nekajkrat. Poleg zgoraj predstavljenega obrambnega sodelovanja z Nemčijo je svoj osrednji cilj skušala uresničiti prek edine izključno evropske obrambne organizacije – ZEU.

Prvič je Francija med t. i. krizo evropskih raket,⁷¹ ki je bila posledica že omenjene dvojne odločitve Nata, skupaj z Belgijo leta 1984 ob 30. obletnici spremenjene Bruseljske pogodbe predlagala srečanje obrambnih ministrov držav članic ZEU v Rimu. (Hottiaux in Liponska-Laberou 2000: 45) Rezultat srečanja je bilo sprejetje Rimske deklaracije z namenom ponovno zagnati delovanje ZEU. Slednja naj bi v skladu z deklaracijo postala evropski varnostni forum, vendar je vsebina Rimske deklaracije ostala neuresničena. (Aybet 1995: 149)

Naslednji poskus Francije v smeri večje neodvisnosti od ZDA je bila objava evropskega programa, alternativnega ameriškega načrtu SDI. Mesec dni potem, ko so ZDA marca 1985 k sodelovanju pri omenjenem projektu povabile evropske države, je francoski predsednik François Mitterrand predlagal sodelovanje zahodnoevropskih držav pri vzpostavljanju lastnih civilno usmerjenih visokotehnoloških raziskovalno-razvojnih programov, t. i. program Eureka,⁷² ki ga je razumeti predvsem kot odgovor na ameriško pobudo. Vendar so evropske države ostale razdeljene med francosko in ameriško stranjo. (Aybet 1995: 147) ZEU kljub ambiciozno

⁷⁰ Avtor pri tem navaja nemškega kanclerja Helmuta Kohla, nemškega obrambnega ministra Manfreda Wörnerja in akademike Pierra Lelloucheja, Jonathana Alforda in Kennetha Hunta.

⁷¹ Angl. *Euromissile crisis*. Več o krizi v Aybet (1997: 142–149).

⁷² Eureka je krajše ime za Evropsko raziskovalno agencijo (angl. *European Research Coordination Agency*).

zastavljeni Rimski deklaraciji ni uspela ponuditi ustreznega mesta za koordinacijo v Evropi. (Aybet 1995: 149)

Tretjič, Francija se je na ZEU kot na primeren forum za varnostno-obrambno sodelovanje evropskih držav ponovno obrnila po ameriško-sovjetskem vrhu v Reykjaviku oktobra 1986, kjer sta se državi dogovorili o obojestranskem umiku jedrskih raket srednjega dosega, usmerjenih na območje Evrope. (Aybet 1995: 150) »Ko se je 'dejansko razoroževanje' prvič zdelo resnično ... je Evropo zajel strah, da jo bodo ZDA zapustile.«⁷³ Posledično je takratni francoski premier Jacques Chirac na zasedanju Skupščine ZEU predlagal sprejem zahodnoevropske listine o varnostnih načelih, kar je ob podpori ostalih članic ZEU vodilo do sprejema Haaške platforme o evropskih varnostnih interesih⁷⁴ leto kasneje, leta 1987.

Določila iz Haaške platforme o oživljanju ZEU »kot pomembnem prispevku k širši evropski združitvi«⁷⁵ ter izražen namen razvijanja »bolj povezovalne evropske obrambne identitete«⁷⁶ so bila v prvi vrsti odgovor Evrope na enostransko ameriško politiko, vendar tudi voda na mlin Franciji in njenim prizadevanjem za samostojnejšo evropsko varnostno-obrambno politiko. Konec koncev je bila pobuda o tovrstnem dokumentu francoska, pa tudi končna verzija je temeljila na Chiracovem predlogu. (Aybet 1997: 156)

Pregled zgornjih pobud pokaže, da je Francija z veliko mero občutljivosti na poteze ameriške politike ob vsakem nezaupanju, ki ga je slednja porodila med evropskimi državami, vskočila s pobudami o tesnejšem evropskem sodelovanju. S tem je zasledovala interes varnostno in obrambno samostojnejše Evrope, prek omenjenih pobud pa je želela utrditi predvsem lasten položaj na evropski celini. Tudi Coffey (1998: 114) piše, da se je v 80. letih položaj ZEU začel spreminjati tudi zato, ker je Francija v oživitvi ZEU videla priložnost, da zavzame pomembnejšo vlogo v evropski obrambi, kot jo je po izstopu iz vojaškega krila Nata leta 1966 dejansko lahko igrala.

V skladu s to politiko je država tudi po koncu hladne vojne, ko so bile razmere ob razpadu SZ in sprostitev odnosov med Vzhodom in Zahodom samostojnejši evropski obrambi bolj naklonjene, med pogajanja o novi evropski pogodbi, Pogodbi o EU, podpirala razvoj obrambne politike v okviru EU ter si prizadevala, da bi ZEU prevzela vlogo obrambnega krila Unije.

⁷³ Jane Sharp, v Aybet (1995: 151).

⁷⁴ Western European Union Platform on European Security Interests: <http://www.weu.int/documents/871027en.pdf> (1. 6. 2003).

⁷⁵ *Ibid.*

⁷⁶ *Ibid.*

4. 1. 5. Maastrichtska pogodba – nadgradnja Evropskega političnega sodelovanja

Pogodba o Evropski uniji⁷⁷ je v drugi steber enotne institucionalne strukture vključila SZVP. Najbolj vnetim članicam, med njimi je bila tudi Francija, je v ta okvir uspelo vključiti določilo, ki je dopuščalo razvoj skupne obrambne politike. S tem je bil prebit led – tabu evropskega obrambnega sodelovanja, ki so se ga članice izogibale od neuspelega poskusa oblikovati Evropsko obrambno skupnost in po propadlih Fouchetovih načrtih, je bil presežen, Francija pa je dosegla pomembno pogajalsko zmago.

Francoski predsednik François Mitterrand je bil tisti, ki je skupaj z nemškim kanclerjem Helmutom Kohlom predlagal, da Unija poleg medvladne konference o Gospodarski in monetarni uniji (EMU) ustanovi še drugo medvladno konferenco, ki bi se ukvarjala predvsem s politično unijo. Konferenci sta z delom začeli hkrati, in sicer 15. decembra 1990 in sta potekali pod zaporednima predsedstvoma Luksemburga in Nizozemske. (Dumond in Setton 1999: 55)

Predsednik Mitterrand je ob pobudi za zagon medvladne konference o politični uniji spomnil, da cilj ustanovnih očetov integracije ni bila le gospodarska, ampak tudi politična unija. Pred napovedanim vstopom evropskih nevtralnih držav k Uniji,⁷⁸ ki bi politično povezovanje utegnile zavirati, je Mitterrand želel izkoristiti priložnost. (Deloche-Gaudez 2002: 122)

Med motivi, ki so vodili francoskega predsednika pri njegovi pobudi, velja izpostaviti nove razmere v Evropi po koncu hladne vojne: radikalne spremembe v Srednji in Vzhodni Evropi ter združitve Nemčije. Nemčija torej tudi v začetku 90. let ostaja eden glavnih motorjev francoske evropske politike. Močnejši evropski institucionalni okvir za usklajeno zunanje-politično in odslej tudi varnostno področje bi bil namreč pripraven instrument za tesnejše vpenjanje združene Nemčije v integracijski proces. Nemška zunanja politika bi bila v evropskem okviru manj svobodna, določeno mero posrednega nadzora pa bi s tem pridobila tudi francoska stran.

Nuttall (2000: 4) pa piše, da je bila pobuda Kohl-Mitterrand za vzpostavitev SZVP pravzaprav stranski učinek njunih širših ambicij: ob EMU vzpostaviti še politično unijo. Mitterrand je želel z integriranjem združene Nemčije zmanjšati možnost, da bi močnejša Nemčija v okviru svoje *Ostpolitik* začela samostojno akcijo kot Srednjeevropska velesila – slednje je bila nočna mora francoske politične elite ves čas obstoja ES. Kohlu naj bi na drugi

⁷⁷ Uradno ime pogodbe je Pogodba o Evropski uniji, vendar se pogosto uporablja tudi ime Maastrichtska pogodba po nizozemskem kraju Maastricht, kjer je bila pogodba sprejeta. V besedilu izmenično uporabljam obe poimenovanji.

⁷⁸ Med 1989 in 1992 so uradne prošnje za priključitev Skupnosti vložile Avstrija, Finska, Norveška in Švedska. Ob širitvi Unije leta 1995 so se pridružile le Avstrija, Finska in Švedska, Norveška in Švica pa sta zaradi neuspešnih referendumov o vstopu v EU (Norveška v 1994 in Švica 1992) ostali izven EU. (Dinan 1999: 163–168)

strani politična unija služila kot pomoč pri pridobivanju naklonjenosti nemškega javnega mnenja za EMU, hkrati pa se je zdela nemška podpora tesnejšem evropskem političnem sodelovanju pogoj za pristanek mednarodne skupnosti na nemško združitev.

Podobno tudi Guyomarch (1998: 121) piše, da je interes Francije v pogodbenem besedilu omeniti skupno evropsko obrambno politiko in skupno evropsko obrambo, izviral bolj iz želje v evropskem okviru zadržati Nemčijo kot pa iz resničnih interesov po razvijanju skupne evropske obrambe.

4.1.5.1. Varnostno-obrambna določila v novi pogodbi

Ena od pomembnejših pogajalskih zmag Francije v procesu na poti do Maastrichtske pogodbe je bila, kot že omenjeno, vključitev evropske obrambne politike in obrambe v prihodnji integracijski proces in v tem okviru vzpostavitev vezi med Unijo in ZEU. In kakšne predloge so med konferenco države soočale?

Francosko-nemški predlog je v zvezi z mestom, ki naj ga v prihodnji evropski strukturi zavzemata varnost in obramba⁷⁹ in v povezavi s tem vloga ZEU in njen odnos do EU in Nata, zagovarjal vzpostavitev skupnega evropskega obrambnega sistema, ki bi temeljil na integraciji ZEU v strukturo EU. Pobudo so podprle še Španija, Italija in Belgija.

Druga skupina se je oblikovala okrog predloga VB, ki je povzel prakso delovanja EPS in besede 'obramba' ni niti omenjal. Nizozemska in Portugalska sta skupaj z VB verjeli, da je francosko-nemški predlog nevaren, saj bi lahko ogrozil čezatlantsko solidarnost in delovanje Nata. Podobno mnenje so zastopale tudi ZDA, čeprav so na koncu pristale na možnost, da ima Skupnost tudi obrambno dimenzijo, vendar le, če bo upoštevala določene pogoje, vezane na zvezo Nato. (Tervarent 1997: 50–51) Med temi je bil seveda osrednji pogoj zagotovilo Evropejcev, da morebitno razvijanje evropske obrambe ne bo spodkopalo osrednje vloge zveze Nato.

V končni fazi pogajanj so se pogledi držav razlikovali predvsem v vprašanju, ali naj pogodba vključuje možnost dolgoročnega oblikovanja obrambne politike ali obrambe. Angleško-italijanski predlog se je zavzemal za oblikovanje evropske obrambne identitete, z možnostjo oblikovanja skupne evropske obrambe, špansko-francosko-nemška pobuda pa se je zavzemala za

⁷⁹ Pozornost medvladne konference na varnostno in obrambno plat evropskega zunanjepolitičnega sodelovanja je usmerila zalivska vojna v prvi polovici leta 1991. VB in Francija kot tisti, ki sta v največji meri določali potek razprave o varnostno-obrambnih vprašanjih, sta iz zalivske vojne izšli z različnimi izkušnjami. VB je po uspešnem sodelovanju v posredovanju utrdila prijateljski odnos z ZDA in je zato med pogajanja ostro nasprotovala kakršnemu koli premiku, ki bi spodkopal vlogo Nata v Evropi. Francija pa je ob številnih operativnih težavah, ki jih je imela med posredovanjem, spoznala omejitve svoje vojske in s tem odvisnost od ameriških vojaških sil in se je zato obrnila proti ZEU kot primernemu okviru za razvoj evropske obrambe. (Nuttall 2000: 9–10)

obrambno in varnostno politiko, ki bi vodila do skupne obrambe. Razlika med obema pogledoma je več kot le semantična, saj vključuje predvsem odnos do Nata in do vprašanja, ali naj Unija prevzame obrambno dimenzijo in postane zavezništvo. S slednjim je povezana tudi vloga ZEU v prihodnji evropski strukturi in njen odnos do Nata. (Tervarent 1997: 59)

V končni obliki je pogodba pri občutljivem vprašanju skupne obrambe vključila predlog Nemčije in Francije, ki je ob španski podpori zagovarjal možnost razvoja skupne obrambe, vendar pri vsem ne gre več kot za dopuščanje možnosti, da bi se skupno delovanje Unije v prihodnje lahko razvijalo tudi v smeri skupne obrambne politike ali skupne obrambe. Občutljivost obrambnih vprašanj dokazuje tudi dejstvo, da so vse odločitve, ki bi lahko imele kakršnekoli posledice na obrambnem področju, izključene iz postopka odločanja o vprašanjih SZVP, kar pomeni, da Unija o omenjenih vprašanjih odloča le s soglasjem.⁸⁰

Pogodba državam članicam še zagotavlja, da politika Unije v okviru SZVP ne bo v nobenem pogledu omejevala posebnega značaja varnostnih in obrambnih politik določenih držav in bo spoštovala dolžnosti določenih držav do zveze Nata ter bo skladna s skupno varnostno in obrambno politiko, kot je opredeljena v okviru Zavezništva.⁸¹ Če je omemba možnosti skupne obrambe zadovoljila predvsem Francijo, je bila uvrstitev Nata v evropski varnostno-obrambni okvir nujna za britansko privolitev v pogodbo.

4.1.5.2. Zahodnoevropska unija

Označitev ZEU za integralni del razvoja EU ter zadolžitev organizacije za oblikovanje in uresničevanje tistih odločitev in akcij Unije, ki so povezana z vprašanji obrambe, je Francija skupaj z Nemčijo razumela kot napoved za kasnejšo integracijo ZEU v strukturo Unije. Državi sta verjeli v postopen razvoj, ki bi po združitvi ZEU z EU vodil do oblikovanja skupne obrambne politike, na koncu pa bi vse skupaj pripeljalo še do skupne obrambe. Nemčija in Francija sta bili prepričani, da je zdaj, ko je bila obrambna dimenzija vključena v pogodbo in je bil ta tabu presežen, pričakovati hiter napredek proti skupni obrambi. (Rees 2000: 168)

V nasprotju z zgornjim stališčem 'atlantski' kamp znotraj EU z VB na čelu v novi pogodbi ni videl časovnega načrta v več stopnjah, pa tudi vez med ZEU in EU je bila v razumevanju teh držav manj zavezujoča. (*ibid.*)

Z vzpostavitvijo vezi med EU in ZEU v Deklaraciji o ZEU⁸² ter s pristojnostjo Evropskega sveta, da ZEU lahko prosi za sodelovanje pri uresničevanju SZVP, je ZEU po

⁸⁰ Pogodba o EU (Treaty on European Union: 1992 *O. J. (C 191)*). člen J.4/3

⁸¹ *Ibid.* člen J.4/4.

⁸² Declaration on Western European Union v Treaty on European Union: 1992 *O. J. (C 191)*.

skorajda štiridesetih letih neaktivnega obstoja dobila pomembnejšo politično in nenazadnje tudi vojaško vlogo. Takšen izid je bil predvsem voda na mlin francoskim prizadevanjem za močnejšo vlogo ZEU pri evropski obrambi, ki jih je država jasno pokazala že ob zgoraj predstavljenih pobudah v 80. letih. Razvoj dogodkov je tako šel v smer tradicionalnih francoskih prizadevanj, da bi se prihodnja evropska obramba razvijala na evropskih in ne na atlantskih temeljih.

Francija je torej ob vzpostavitvi SZVP ostajala pri dveh stališčih, stalnicah njenega odnosa do evropskega političnega povezovanja: na eni strani odločno prizadevanje za politično povezovanje in za vključitev obrambnega sodelovanja v pristojnosti integracije, na drugi strani pa vztrajanje pri odločanju s soglasjem in torej pri medvladnem načinu dela ter s tem skrbno varovanje nacionalne suverenosti na ključnih področju – zunanje-političnem in varnostno-obrambnem.

Mednarodno politično dogajanje, ki je spremljalo pogajanja o Maastrichtski pogodbi, ter dogodki, ki so sprejemu pogodbe sledili, so bistveno prispevali k nadaljnjem razvoju SZVP in v tem okviru skupne evropske obrambne politike. V to obdobje po koncu hladne vojne, ki so ga poleg spremenjenih politično-strateških odnosov spremljale še izkušnje iz zalivske vojne ter iz vojn na območju nekdanje Jugoslavije, se umešča tudi pomembna sprememba v odnosu Francije do Severnoatlantskega zavezništva. Spoznanji Francije, da se evropska obramba lahko razvija le v okviru zveze Nato in s tem odmik od tradicionalne protiatlantske golistične države, sta pomembno zaznamovali nadaljnji razvoj projekta evropske obrambe. Francoska sprememba je v kombinaciji z britanskim pristankom na razvoj evropske varnostno-obrambne politike, do določene mere posledica istih zunanjih okoliščin, pripeljala do vrha Evropskega sveta v Kölnu, junija 1999, ki pomeni začetek razvoja evropske varnostno-obrambne politike. Zato se v naslednjem poglavju ustavljam pri analizi odnosa med Francijo in Natom.

4. 1. 6. Odnos med Francijo in Severnoatlantskim zavezništvom

Francija je kljub pobudam za oživitvev ZEU v 80. letih Natu priznavala vlogo osrednjega garanta evropske varnosti, vendar je bila zaradi prepričanja o premočni vlogi ZDA v Natu do te mednarodne organizacije kljub vsemu zadržana. Konec hladne vojne, razpad SZ in spremenjeno razmerje moči, ki so ga dogodki konec 80. in v začetku 90. let prejšnjega stoletja prinesli, so Francijo napeljali do poskusa radikalne rekonstrukcije Zavezništva in s tem do razvoja avtonomne evropske varnostno-obrambne entitete. (Bryant 2000:23) ZDA se s francoskimi

predlogi niso strinjale, razvoj dogodkov v mednarodni skupnosti pa je tehtnico prevesil v korist slednjih. Francija je morala redefinirati svoj odnos do Zavezništva.

Medtem ko je Francija neposredno po koncu hladne vojne vztrajno zavračala predloge, ki bi vodili do utrjene vloge Nata v Evropi in se je upirala možnosti ponovne vključitve v integrirano poveljniško strukturo zavezništva,⁸³ so jo zunanje okoliščine sredi 90. let napeljale do zbližanja z Zavezništvom. (Bryant 2000: 25-26) Zalivska vojna je namreč jasno pokazala, komu pritiče vloga vodilne svetovne sile, Francija pa se je ob sodelovanju v posredovanju in ob operativnih težavah, ki jih je ob tem imela, zavedla neprilagojenosti svoje vojske za tovrstne operacije. Prav tako neuspešen je bil poskus Francije, da bi zbrala podporo evropskih partnerjev za samostojen evropski poseg v vojne razmere v BiH. Francija je v BiH torej lahko posredovala le v Natovem okviru, to pa je bila še ena priložnost, v kateri je Zavezništvo našlo svojo novo vlogo in iz katere je izšlo okrepljeno. Na drugi strani se je izkazalo, da je evropska SZVP še močno v povojjih in nedorasla konfliktom, kakršen je bil balkanski.

Tako Ladrech (1998: 91) piše, da je ključni element za *rapprochement* med Natom in Francijo revizija njene tradicionalno ljubše možnosti – neodvisna evropska varnostna organizacija, bodisi v okviru ZEU ali v navezi EU-SZVP-ZEU. Po omejitvah evropske varnostne pobude, ki jih je nazorno izpostavil neuspešno prestan praktični preizkus v BiH, je Francija začela razmišljati o vlogi ZDA v Natu in v Evropi.

Posledično se je francoska drža spremenila. Ob ugotovitvi, da lahko konflikt v BiH zares ustavijo le ZDA, Francije ni več skrbela ameriška dominacija v Evropi, ampak je, nasprotno, začela opozarjati na alarmantne posledice morebitnega ameriškega umika iz Evrope. Prav tako je Francija zdaj zagovarjala stališče, da razmere zahtevajo večjo, in ne manjšo vlogo Nata. (Bryant 2000: 27)

Francija je polno sodelovala v Natovem posredovanju v BiH, pa tudi sicer se je država približevala Zavezništvu.⁸⁴ Oktobra 1996 je vrhovni poveljnik francoske vojske prvič po letu

⁸³ Francosko zavračanje Nata Bryant (2000: 25–26) razlaga kot posledico francoskega prepričanja o neustreznosti integrirane vojaške poveljniške strukture v novih razmerah, ko se je grožnja SZ občutno zmanjšala. Francija je zastopala stališče, da bi zavezništvo moralo izvesti revizijo delovanja. Po francoskem prepričanju bi Nato moral začeti s politično analizo nove svetovne ureditve, ki bi vodila do premika v strateškem pristopu in vojaškem načrtovanju. Tako bi Nato v novih razmerah moral razvijati predvsem sposobnosti skupnega načrtovanja in skupnega izvajanja nalog, pri čemer institucionalizacija večnacionalnega poveljništva v mirnem času ni potrebna. Francija je predlagala predvsem naslednje spremembe: zmanjšanje pomena integriranega vojaškega poveljstva; večja odgovornost za Evropo; in hkratna utrditev zahodnoevropske obrambne identitete, ki bi evropskim članicam omogočila, da bi se lahko z novimi vrstami konfliktov v Evropi spopadale neodvisno od Nata.

⁸⁴ Predlog Nata na vrhu v Bruslju leta 1994 o ustanovitvi Partnerstva za mir in zamisel, da bi ZEU za izvajanje petersberških nalog po načelu »ločljivo, a ne ločeno« (angl.: *separable but not separate*) uporabljala Natove novo razvite sile, t. i. *Combined Joint Task Force* (CJTF – večnacionalne in večnamenske sile za posredovanje izven območja članic Zavezništva, predvsem za humanitarne namene in za operacije ohranja miru), (Hunter 2002: 15) so francoski predstavniki z navdušenjem pozdravili. Podobno so bili pozitivno naravnani do poteze ameriške

1966 sodeloval na srečanju vojaškega odbora Nata, decembra 1995 pa je bil dosežen dogovor o možnosti, da ZEU pri svojih operacijah uporablja zmogljivosti ZDA ali zveze Nato. Ob tem je Francija tudi napovedala, da bo v prihodnje sodelovala na srečanjih obrambnih ministrov kot tudi v okviru vojaškega odbora. Na vrhu v Berlinu leta 1996 je Zavezništvo doseglo dogovor o možnosti namestitve CJTF pod poveljništvom ZEU.⁸⁵ (Bryant 2000: 28–29)

Medtem ko je Francija odločitev berlinskega vrha o možnosti samostojnega izvajanja operacij pod okriljem ZEU podprla, pa se je zapletlo pri nadaljnjih razpravah o vprašanju, do kolikšne mere bi bile operacije pod okriljem ZEU zares avtonomne. Dejstvo, da bi takšna dejavnost zahtevala odobritev vseh ostalih članic Zavezništva in da bi s tem posredno tudi Američani vplivali na razvoj evropske obrambne identitete, ni bila po okusu Francije. Slednje je pripeljalo tudi do širšega vprašanja iskanja ravnotežja znotraj zavezništva. (Bryant 2000: 29)

Vprašanje se je zožilo na nasprotna stališča Francija in ZDA o tem, ali naj bo poveljništvo zavezniških sil Južna Evropa z bazo v Neaplju v ameriških ali evropskih rokah. Popustili niso niti Francozi niti Američani. Ponovni vstop Francije v Natovo vojaško krilo je bil pod vprašajem, ko pa so ZDA zavrnilo vse kompromisne predloge Francije vključno z zamisljivo, da bi v Neaplju vzpostavili evropsko in ameriško poveljstvo, je bil odgovor jasen. Na vrhu v Madridu triumfalnega povratka Francije ni bilo.

Chirac je, kot piše Bryant (2000: 33), veliko tvegalo, ko je pokazal pripravljenost pretrgati s tradicionalnim golističnim odnosom do Nata. Kljub vsemu je mogoče trditi, da je bila končna odločitev v skladu z de Gaullovo politično dediščino. Francija je bila v novih okoliščinah sicer pripravljena ponovno vstopiti v Nato, vendar bi domači javnosti morala ponuditi nekaj v zameno. Po Chiracovi oceni bi pridobitev južnega poveljstva temu zadostovala. Brez vsaj simbolne zmage pa bi bil ponovni vstop v prevelikem nasprotju s tradicionalno francosko ponosno držo v mednarodni politiki. Francija je tako ostala zunaj vojaškega krila Nata.

Kljub formalnemu nečlanstvu v integriranem vojaškem poveljstvu ostaja Francija tesno povezana z Zavezništvom. Po besedah visokega francoskega diplomata (Deloche-Gaudez 2002: 128) so se odnosi med Francijo in Natom sredi 90. let sprostil – kljub temu, da je Francija na

administracije, ko je ta pod novim ameriškim predsednikom Billom Clintonom pristala na oblikovanje evropske varnostne identitete znotraj Nata in je z odobravanjem sprejela pojem skupne evropske obrambe, ki so jo članice Unije vključile v Maastrichtsko pogodbo. Pozitivno naravnost tako do ZDA kot do Nata je bilo opaziti tudi v beli knjigi o obrambni reformi, kjer so Francozi ZDA označili za »trenutnega vojaškega giganta«, Nato pa kot »osrednjo obrambno organizacijo«. (Bryant 2000: 27; Howorth 1997a: 26)

⁸⁵ To zadnjo možnost so še posebej podpirale Francija, Nemčija in Nizozemska. V zvezi s slednjim se je berlinski vrh odločil o fleksibilnejši in mobilnejši poveljniški strukturi, ki bi omogočala evropskim članicam Zavezništva operacije izvajati neodvisno od ZDA. Zdelo se je torej, da bi prihodnje CJTF lahko bile nameščene pod okriljem ZEU, torej pod evropskim vodstvom, pri tem pa bi uporabljale ameriške in Natove zmogljivosti. (Bryant 2000: 29)

koncu zavrnila ponovno popolno vključitev v Zavezništvo. V operacijah na Kosovu je sodelovala pod Natovim poveljstvom, kar je francosko javno mnenje podprlo s 70 odstotki. Nekateri tabuji so bili z domačo razpravo o možnem ponovnem vstopu zagotovo odpravljeni, čeprav je s Chiracovo odločitvijo politični diskurz ostal zadržan do Zavezništva. (*ibid.*)

Tako tudi Ladrech (1998: 94) meni, da se redefinicija odnosa z Natom in zblížani odnosi z ZDA skladajo z na novo percepiranim mednarodnim okoljem v Franciji. Hkrati pomenijo priznanje, da so nekateri elementi golističnega modela preživeli. Vendar je bilo to priznanje bolj praktično, kot pa da bi se zgodil nenaden ideološki zasuk. Domači diskurz torej zaostaja za političnimi premiki.

Chiracova odločitev, da se država ne priključi vojaškemu krilu Nata, simbolno ponazarja način delovanja francoske politike v spremenjenih okoliščinah po koncu hladne vojne. Po Ladrechu (1998: 94) francoski cilji namreč kljub vse večji medsebojni odvisnosti v mednarodni skupnosti ostajajo predvsem nacionalni, vendar pa so definirani na način, ki vključuje zunanje sodelovanje in prilagajanje.

V tem smislu lahko interpretiramo tudi odločitev o obrambni reformi, ki jo je Francija objavila neposredno po Natovem vrhu v Bruslju leta 1994. V beli knjigi napovedana in kasneje dejansko izvedena obrambna reforma pomeni sicer pomemben odmik od tradicionalnega francoskega načela o nujnosti nacionalnega nadzora nad vojaškimi silami, saj uvaja profesionalno vojsko in njeno prilagoditev v smeri večje fleksibilnosti in primernosti za sodelovanje v večnacionalnih korpusih.⁸⁶ Pa vendar je sodelovanje v multilateralnih evropskih enotah pot do samostojnejše evropske obrambe in v njenem okviru do utrjevanja francoskega položaja v Evropi, kar so dolgoletni cilji francoskih voditeljev. Po besedah Chiraca (Ladrech 1998: 95) bodo »reforme pripomogle k vzpostavljanju evropskega obrambnega sistema in omogočile Franciji igrati polnejšo vlogo znotraj Nata.«

Tudi sicer je Francija sodelovala v več večnacionalnih vojaških enotah. Že omenjena francosko-nemška brigada, ki sta jo državi vzpostavili leta 1989, je leta 1992 s Poročilom iz La Rochella prerasla v Eurocorps, evropsko večnacionalno vojsko, neodvisno od Nata in za sodelovanje odprto članicam ZEU. Leta 1993 sta se Nemčija in Francija, dotlej edini članici Eurocorpsa,⁸⁷ skupne enote odločili dati na voljo za operacije znotraj Nata.⁸⁸

⁸⁶ Po Ladrechu (2000: 95) je bila reforma francoske vojske leta 1996 mnogo več kot le prilagoditev takratnim trendom v Evropi in v svetu. Pomenila je prelom z golističnim modelom in s francosko republikansko vojaško tradicijo. Z ukinitvijo naborniške vojske in profesionalizacijo le-te sta bili tradicija državniške vojske, eden od stebrov francoske republikanske identitete, in obrambna avtonomija neposredno postavljeni pod vprašaj.

⁸⁷ Do leta 1996 so se Eurocorpsu pridružile še Belgija (1993), Španija (1994) in Luksemburg (1996).

⁸⁸ Eurocorp's history: <http://www.eurocorps.org/site/index.php?language=en&content=history> (15. 7. 2003).

Kasneje so bile ustanovljene še Eurofor, francosko-italijansko-španske kopenske sile za hitro posredovanje; in Euromafor, mornarica, odprta vsem članicam ZEU. Sodelovanje Francije v omenjenih enotah pomeni torej pomemben odmik od tradicionalne francoske doktrine in hkrati dokaz, da je Francija pristala na sodelovanje v institucionalnih okvirih, ki lahko sicer do določene mere omejujejo njeno suverenost, vendar v spremenjenih okoliščinah pomenijo optimalen način za doseganje njenih ciljev.

Zgoraj opisani razvoj dogodkov se nanaša predvsem na odnos med Francijo in Severnoatlantskim zavezništvom in v tem okviru na francosko prizadevanje za razvoj evropske obrambne identitete oziroma evropskega stebra znotraj Zavezništva. Zbližanje med Francijo in Zavezništvom pa je pomembno tudi v luči razvoja SZVP in v tem okviru SEVOP. Večina francoskih partneric znotraj EU namreč tudi po koncu hladne vojne samostojnejše evropske obrambe ni želela razvijati ob spodkopavanju Nata oziroma s podvajanjem vojaških zmogljivosti. Eden od razlogov za naslonitev na Nato je bil poleg skrbi, da bi takšno ravnanje poslabšalo čezatlantske odnose, tudi finančni: odločitev za razvijanje samostojnih vojaških zmogljivosti bi bil prevelik proračunski zalogaj za evropske države, ki so ob vzpostavljanju EMU že tako in tako morale zategovati pasove.⁸⁹

Francija je bila torej v nasprotovanju sodelovanja EU z Natom pri oblikovanju SEVOP v Uniji osamljena. Zgoraj opisano zблиžanje med Francijo in Zavezništvom je zato gotovo pripomoglo k francoskemu pristanku na sporazum med Unijo in Natom, ki je prvi pri izvajanju operacij v okviru SEVOP omogoča zatekanje k Natovim vojaškim zmogljivostim. Pomemben prispevek k premiku naprej pa je bila tudi sprememba v evropski politiki britanskega premiera Tonyja Blaira. Spremenjeni stališči obeh držav sta pripeljali do deklaracije v mestecu Saint-Malo v francoski Bretanji decembra 1998, ta pa je vodila do vrha v Kölnu, kjer je EU zagnala skupno varnostno-obrambno politiko.

Pred podrobnejšo obravnavo deklaracije iz Saint-Maloja sledi analiza novosti, ki jih je na področje SEVOP vnesla Amsterdamska pogodba. Revizijska klavzula, vključena v Pogodbo o EU (J.4/6), je za leto 1996 predvidela poročilo ministrskega Sveta o oceni dela Unije na področju SZVP Evropskemu svetu in na tej osnovi morebitno revizijo določil o SZVP. Medvladna konferenca leta 1996 je oblikovala določila, ki so bila leta 1997 sprejeta v obliki Amsterdamske pogodbe.

⁸⁹ Eden od t. i. maastrichtskih finančnih kriterijev, ki so jih države morale izpolniti, če so se želele pridružiti EMU, je bil največ tri odstotni proračunski primanjkljaj, kar pa bi države ob povečevanju obrambnega proračuna le težko dosegle.

4. 1. 7 Amsterdamska pogodba

Amsterdamska pogodba je na področje SZVP vnesla tri novosti, ki so pomembne v luči nadaljnjega razvoja varnostno-obrambne dimenzije Unije, vse spremembe pa so šle v smer francoskih prizadevanj za napredovanje EU na tem področju. Amsterdamska pogodba je tako petersberške naloge iz okvira ZEU prenesla v Unijo, vzpostavila je funkcijo visokega predstavnika EU za SZVP v okviru Sveta in ustanovila enoto za načrtovanje politike in zgodnje opozarjanje.⁹⁰

Dejstvo, da je Unija z Amsterdamsko pogodbo prevzela pristojnost za izvajanje operacij vojaškega in civilnega upravljanja, je pomenilo korak naprej na poti združitve ZEU z EU in krepitev pristojnosti Unije na varnostno-obrambnem področju. Podobno je Unija z ustanovitvijo enote za načrtovanje politike in zgodnje opozarjanje okrepila svoje zmogljivosti spremljanja in analize razvoja razmer na področjih, pomembnih za SZVP, ter ji je omogočala pravočasno presojo in zgodnje opozarjanje na krizne razmere. (Rees 2000: 167)

Francoski zunanji minister Hubert Védrine je po sprejetju Amsterdamske pogodbe poudaril, da bi novoustanovljena enota za načrtovanje politike in zgodnje opozarjanje morala »tesno sodelovati z enotami v okviru ZEU, in sicer z enoto za načrtovanje in satelitskim centrom«, to pa naj bi prispevalo k »zbližanju obeh organizacij, kar Francija podpira«.⁹¹ Določilo Amsterdamske pogodbe, ki je dopuščalo možnost vključitve ZEU v institucionalni okvir Unije,⁹² Francije sicer ni popolnoma zadovoljilo, saj bi država najraje obe organizaciji videla združeni, je pa nakazovalo v smeri njenih osrednjih interesov. Tudi tretja novost Amsterdamske pogodbe – ustanovitev funkcije visokega predstavnika za SZVP – je bila izvorno francoska pobuda, vendar sprejeta različica ni bila popolnoma v skladu z začetno idejo Francije.

Francija si je prizadevala za močan položaj nove funkcije visokega predstavnika za SZVP in je zato želela, da bi bila taka funkcija samostojna, prevzela pa bi jo pomembna in prestižna politična osebnost. Večina ostalih držav je v nasprotju s francoskim stališčem zagovarjala

⁹⁰ Angl.: *policy planning and early warning unit*.

⁹¹ PESC - Organes de décision : Collaboration avec les Cellules de crise européennes. Réponse du Ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, a une question écrite a l'Assemblée nationale: <http://www.doc.diplomatie.gouv.fr/BASIS/epic/www/doc/DDD/960380933.doc> (22. 9. 2003).

⁹² »Zahodnoevropska unija (ZEU) je sestavni del razvoja Unije in ji zagotavlja dostop do operativnih zmogljivosti, ... Unijo podpira pri oblikovanju obrambnih vidikov skupne zunanje in varnostne politike ... Unija zato pospešuje tesnejše institucionalne odnose z ZEU, da bi se ZEU omogočila vključitev v Unijo, če bi Evropski svet tako odločil. V tem primeru državam članicam priporoči, naj takšno odločitev sprejmejo v skladu z njihovimi ustavnimi pravili.« (Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the Treaties Establishing the European Communities and related acts: 1997 O. J. (C 340), člen 17/1)

možnost, da bi to funkcijo prevzel kar generalni sekretar Sveta (Deloche-Gaudez 2002: 125), kar je bila kasneje tudi sprejeta odločitev.⁹³

Vendar je bila vzpostavitev funkcije, s katero naj bi SZVP postala oprijemljivejša, tuji državniki pa bi takrat, ko bi se z EU želeli posvetovati o zunanjepolitičnih vprašanjih, vedeli, 'katero telefonsko številko morajo poklicati',⁹⁴ napredek pri prizadevanju Unije za enotnejše nastopanje v mednarodnih odnosih. Tudi Francija je v tem premiku videla uspeh, kar dokazuje tudi izjava francoskega zunanjega ministra Huberta Védrina, ki je dejal, da vzpostavitev mesta visokega predstavnika »pomeni pomemben napredek na področju SZVP«⁹⁵

Mesto je leta 1999, po vstopu Amsterdamske pogodbe v veljavo, prevzel nekdanji španski zunanji minister in generalni sekretar Nata Javier Solana, ki ga je za to mesto imenoval Evropski svet v Kölnu junija 1999. Kot piše Froment-Meurice (2000: 329), je »francoski pristanek na visokega predstavnika za SZVP v osebi Javierja Solane, nekdanjega generalnega sekretarja Nata (prav ste slišali: Nata!)« še eden od prelomov z golistično tradicijo, ki jih je uvedel neogolistični predsednik Chirac.⁹⁶

V nasprotju z zgornjo trditvijo pa Deloche-Gaudezova (2002: 124–126) piše, da prizadevanje Francije za uvedbo položaja visokega predstavnika za SZVP kaže na že večkrat omenjeno stalnico v francoski politiki do povezovanja na področju SZVP: nasprotovanje uvajanju komunitarnih elementov v SZVP, hkrati pa goreča retorika podpiranja vidnejše vloge Evrope v mednarodnih odnosih.⁹⁷ Prevladujoča medvladna metoda dela znotraj SZVP, za katero si je Francija prizadevala, je tako odražala željo države po postopnem, umirjenem in

⁹³ Za francosko stališče glej: Conseil européen d'Amsterdam : Audition du Ministre délégué aux affaires européennes, M. Pierre Moscovici, devant la Commission des affaires étrangères, de la défense et des forces armées du Sénat et la Délégation du Sénat pour l'Union européenne: <http://www.doc.diplomatie.gouv.fr/BASIS/epic/www/doc/DDD/965607432.doc> (22. 9. 2003).

⁹⁴ Nekdanji ameriški zunanji minister Henry Kissinger je večkrat dejal, da ne ve, katero telefonsko številko Skupnosti poklicati (predsednika ministrskega Sveta, predsednika Evropske komisije, ali morda raje francoskega predsednika ali nemškega kanclerja), ko bi se želel posvetovati o pomembnih zunanjepolitičnih vprašanjih. (Nuttall 1997: 21) Od tod primera, da EU za zunanjepolitične partnerje nima telefonske številke oz.. jih ima preveč, kar nakazuje na razglašenost evropske zunanje politike.

⁹⁵ PESC - Organes de décision : Collaboration avec les Cellules de crise européennes. Réponse du Ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, a une question écrite a l'Assemblée nationale: <http://www.doc.diplomatie.gouv.fr/BASIS/epic/www/doc/DDD/960380933.doc> (22. 9. 2003).

⁹⁶ Med takšne preobrate avtor (Froment-Meurice 2000: 329) med drugim šteje še Chiracov pristanek na ustanovitev Evropske centralne banke, s čimer se je francoski predsednik odpovedal finančni suverenosti države in pristal na federalno ureditev Evrope na monetarnem področju.

⁹⁷ Po mnenju avtorice bi bilo ob obstoječi stebni ureditvi Unije, ko se dejavnosti na področju zunanjih zadev znotraj prvega in drugega stebra pogosto prekrivajo in zmanjšujejo koherentnost Unijnega delovanja, položaj visokega predstavnika smiselno uvesti v okviru Komisije, torej znotraj prvega stebra. Komisija je namreč tista, ki vodi predstavništva Unije v tretjih državah in Unijo – posebej še pri trgovinskih pogajanjih znotraj Svetovne trgovinske organizacije – mednarodno zastopa. Zakaj torej tudi predstavnik za SZVP ne bi deloval v njenem okviru? Francija je takšni rešitvi, ki bi lahko izboljšala zunanjepolitično delovanja Unije, nasprotovala, pa kljub temu vztrajala pri stališču, da bi močna osebnost na mestu visokega predstavnika utrdila mednarodnopolitično težo Evrope. (Deloche-Gaudez 2002: 124–126)

pragmatičnem napredovanju pri tej skupni politiki. Temu je botrovala tudi zavest političnih voditeljev, da bi jim zamenjava nacionalne avtonomije z še nedokončno oblikovano nadnacionalno strukturo, povzročila nemalo težav v domači javnosti. (Ladrech 1998: 93)

Francija je imela na medvladni konferenci možnost, da bi z odločnim predlogom za reformo delovanja SZVP utrdila svojo vodilno vlogo znotraj zunanjepolitičnega sodelovanja članic in tesneje vpela Nemčijo v evropski okvir, vendar bi to lahko storila le, če bi se odpovedala delu golistične tradicije – nacionalni suverenosti. Ladrech (1998: 93) piše, da dvoumen položaj Francije na medvladni konferenci leta 1996 kaže na to, da Francija ni bila več sposobna slediti nacionalnim interesom v okviru evropskih institucij, kot je to počela v preteklosti. »Še več: zdi se, da je Francija opustila cilj igrati vodilno vlogo pri konstrukciji Evrope.«

Francija je razvoj SZVOP očitno želela nadaljevati na medvladnih temeljih, vendar SZVOP medvladna ni ostala le zaradi Francije. Ob tem je treba upoštevati občutljivost vprašanja prenašanja suverenosti na področju zunanjepolitičnih in varnostnih vprašanj. Temu bi zagotovo nasprotovala najmanj vztrajna zagovornica medvladnega načina dela VB, korenit premik pa bi najprej zahteval med drugim tudi pomembno spremembo v britanski evropski politiki.

Potem, ko je Amsterdamska pogodba vstopila v veljavo, je decembra 1998 premik v britanski politiki zares prišel. Ta se sicer ni nanašal na način odločanja znotraj SZVP, ampak je kljub temu pomenil odločilen impulz za nadaljnji razvoj sodelovanja v EU na obrambno-varnostnem področju. VB je namreč na francosko-britanskem vrhu v Saint-Maloju pristala na razvoj samostojne varnostno-obrambne evropske politike.

4. 2. RAZVOJ SKUPNE EVROPSKE VARNOSTNE IN OBRAMBNE POLITIKE

4. 2. 1. Britansko-francoski vrh v Saint-Maloju

Britansko-francoska deklaracija o evropski obrambi z vrha v mestu Saint-Malo v francoski Bretanji pomeni mejnik v razvoju evropske varnostno-obrambne politike. Združila je namreč do tedaj nezdružljivo: tradicionalno britansko brezpogojno zavezanost Natu in na drugi strani francosko prizadevanje za čim samostojnejšo in od Nata kar najbolj oddaljeno evropsko obrambo. Deklaracija v Saint-Maloju je bila kompromis obeh strani: VB je spremenila dotedanjo politiko do samostojne evropske varnostno-obrambne politike in je pristala na možnost, da Unija razvije potrebne zmogljivosti za avtonomno izvajanje vojaških akcij, Francija pa se je približala Natu in pristala na sodelovanje z Zavezništvom pri razvijanju SEVOP.⁹⁸

Deklaracija iz Saint-Maloja je zato pomenila veliko večji korak v britanski kot francoski politiki. S pozivom, da mora biti Unija sposobna avtonomne akcije,⁹⁹ podprte z verodostojnimi vojaškimi enotami, je deklaracija pomenila prelom v britanski politiki, ki je do takrat razvijanju te dimenzije evropskega povezovanja nasprotovala. V ozadju britanskega nasprotovanja je bila nepripravljenost Otoka, da bi s podporo projektu samostojne evropske obrambne politike tvegala dobre odnose z ZDA.¹⁰⁰ Gegout (2002: 70–71) navaja tri zunanje dejavnike, ki naj bi pripeljali do zasuka v britanskem stališču. Najprej gre za poslabšanje odnosov med VB in ZDA po posredovanju Nata v BiH leta 1995, ko naj bi se ZDA do VB obnašala preveč pokroviteljsko. Poleg tega naj bi do britanske odločitve, da podpre vzpostavitev SEVOP, pripeljalo že večkrat omenjeno neuspešno posredovanje Unije v vojni v BiH, na koncu pa naj bi Blaira do pomembne odločitve vodila tudi skrb, da VB izgublja svojo težo znotraj EU.¹⁰¹

Za najpomembnejši razlog premika v britanski varnostni politiki velja spoznanje britanske vlade, da ZDA ne bodo več avtomatično in na enak način, kot so to počele med hladno vojno, zagotavljale evropske varnosti. (Howorth 2000: 34; Anderson 1998: 139) »London zdaj

⁹⁸ V deklaraciji sta državi zapisali, da bodo članice EU z razvijanjem lastnih obrambnih zmogljivosti prispevale k vitalnosti prenovljenega Nata, ki »je temelj kolektivne obrambe njegovih članic.« (Déclaration franco-britannique sur la défense européenne: <http://www.france.diplomatie.fr/actual/evenements/stmalo2.html> (4. 2. 2003).

⁹⁹ Vključitev določila, da državi podpirata avtonomno akcijo Unije, je posebnega pomena, saj gre za prvo neposredno uporabo te besede v kakršnem koli evropskem varnostnem osnutku. (Howorth 2000: 43–44; podčrtala J. P.)

¹⁰⁰ Še leta 1996 je britanska vlada v beli knjigi o medvladni konferenci, ki je pripravljala Amsterdamsko pogodbo, zapisala, da lahko odločitev o pošiljanju ženskih in moških v vojne operacije, kjer ti tvegajo svoja življenja, sprejemajo le nacionalni parlamenti, ne pa EU. (Gegout 2002: 69)

¹⁰¹ VB namreč ni članica dveh skupnih politik Unije: ne sodeluje v EMU in ni podpisnica Schengenskega sporazuma.

verjame, da SEVOP ne ogroža, ampak je pogoj za utrditev Severnoatlantskega zavezništva.« (Howorth 2000: 34) Ob tem Howorth (*ibid.*) še dodaja, da je odločitev britanske vlade, da podpre avtonomno evropsko obrambno politiko in s tem Evropski svet, in ne ZEU, pooblasti za delovanje na varnostnem področju, pomembno dejanje zaupanja v evropsko povezavo.

Trditev, da je do britanske odločitve med drugim pripeljala spremenjena varnostna vloga ZDA v Evropi po koncu hladne vojne, potrjuje tudi Blairova izjava po britansko-francoskem vrhu Saint-Malo, ko je britanski premier dosežen sporazum označil za zgodovinskega in dodal, da je v Evropi pomembno imeti tako zmogljivosti kot politično vodstvo, ki bodo predvsem v okoliščinah, ko se ZDA ne želijo angažirati, Evropi omogočile, da prevzame v roke svojo odgovornost. Pri tem je navedel primer Kosova, kjer »imamo situacijo, na katero se nismo mogli odzvati, kot bi si za Evropo želel. Mislim, da slednje poudarja potrebo po sodelovanju.«¹⁰² Tudi za VB je torej izkušnja na Balkanu pomenila učno uro, ki je državo nekoliko obrnila v evropsko smer.

Jugoslovanska kriza ni vodila le do nesporazumov med VB in ZDA, ampak tudi do tesnejšega vojaškega in političnega sodelovanja med Francijo in VB, kar je bil temelj, na katerega sta državi postavili sporazum iz Saint-Maloja. VB in Francija sta namreč na območju nekdanje Jugoslavije tesno sodelovali, saj sta prispevali največ vojakov v mednarodne enote na Balkanu. Francija je z odločitvijo leta 1993, da enote Eurocorpsa da na voljo Natu za primere operacij kriznega upravljanja ali če bi ta posredoval v skladu s 5. členom Washingtonske pogodbe, naredila jasen premik proti Zavezništvu. Leta 1994 sta državi okrepili sodelovanje na področju vojaškega letalstva ter vzpostavili skupno poveljstvo in stalni štab z večnacionalnim vojaškim osebjem. (Anderson 1998: 140) Vse to so bili premiki, ki so nakazovali na spoznanje v obeh državah, da Evropa potrebuje lastne vojaške zmogljivosti in da je zato sodelovanje evropskih držav nujno potrebno.

Saint-Malo je torej prebil led in presegel tradicionalna nasprotja. Kot piše Treacher (2001: 36), je Francija postala bolj atlantistična, VB je pod Blairom postajala nekoliko bolj evropska, Nemčija je začela zavzemati položaj »normalne« vojaške sile.¹⁰³ Tako so se omenjene tri države prvič strinjale, da je obrambna dimenzija za EU politično legitimna.

Osnovne razlike v pristopu VB in Francije do evropskega projekta so ostale in otežujejo sporazum o evropsko-atlantskem strateškem pristopu med obema državama: za Francijo je projekt SEVOP najprej in predvsem evropski projekt, ki kljub vsemu – kadar je to potrebno –

¹⁰² Conférence de presse conjointe de M. Jacques Chirac, Président de la République, de M. Lionel Jospin, Premier ministre, et de M. Tony Blair, Premier ministre britannique, Saint-Malo – vendredi, 4. décembre 1998: http://www.elysee.fr/cgi-bin/auracom/aurweb/search/file?aur_file=discours/1998/SFGB9801.html (1. 6. 2003).

¹⁰³ Nemčija se je britansko-francoski pobudi pridružila na nemško-francoskem vrhu v Toulousu konec maja 1999.

predpostavlja pripravljenost za uporabo Natovih instrumentov; za VB je na drugi strani izhodiščna točka za ohranitev Zaveznitva. (Howorth 2000: 36) Kljub temu sta državi z deklaracijo jasno izrazili skupne interese in s tem zasnovali temelj, na katerem je Unija začela z razvojem SEVOP. Jasna opredelitev obrambne dimenzije EU je bila povsem po francoskem okusu.

4. 2. 2. Vrha v Kölnu junija 1999 in decembra 1999 v Helsinkih

Vrhunski srečanja voditeljev držav in vlad članic EU v Kölnu in nato še v Helsinkih leta 1999 sta razvoj varnostno-obrambne dimenzije EU pripeljali do stopnje, za katero si je Francija prizadevala že od druge svetovne vojne naprej. Rojstvo SEVOP na vrhu v Kölnu, kjer je Unija z vključitvijo francosko-britanske pobude s Saint-Maloja v svoj okvir prvič izrazila namero po razvoju lastnih vojaških zmogljivosti, ter prvi načrt o vzpostavitvi Unijinih lastnih enot za hitro posredovanje na vrhu v Helsinkih pol leta kasneje, je francoski predsednik Jacques Chirac označil za »začetek velikega projekta«.¹⁰⁴ Trdna pogajanja pri oblikovanju Maastrichtske pogodbe, ko si je Francija predvsem z nemško podporo prizadevala za vključitev besede 'obramba' v novo pogodbo, so obrodila sadove.

Razvoj na varnostno-obrambnem področju v EU v prid francoskih prizadevanj je bil posledica spleta že omenjenih okoliščin, ki so tudi tradicionalno atlantistično usmerjene članice, predvsem VB, prevesile v evropsko smer. Odločitev kölnskega vrha in kasneje helsinškega vrha, da bo Unija razvijala tudi varnostno-obrambno komponento, je bil torej nadaljevanje vseevropskega odgovora na učne ure s kriz na različnih delih nekdanje Jugoslavije, na katere se Unija ni znala učinkovito in enotno odzvati. Ob kölnskem vrhu je bila najbolj sveža izkušnja s Kosova, ko so propadla pogajanja med sprtimi stranmi v Rambouilletu pri Parizu ponovno pokazala šibkost Unije, da bi v kriznih razmerah prevzela vodilni položaj. 24. marca 1999 je Nato začel vojaško akcijo proti ZRJ.

Kot piše Hunter (2002: 55), se je z zgornjim mednarodnim političnim kontekstom štirim dejavnikom, ki so vodili do zagona evropske varnostne in obrambne politike, zdaj pridružil še peti. Temeljni razlogi, ki so pripeljali do vrha v Kölnu, so tako želja evropskih držav pospešiti povezovanje; uokviriti francosko tekmovanje z Nemčijo; priznati, da je poskus ponovne vključitve Francije v vojaško krilo Nata propadel; ter VB zagotoviti nekaj, kar bo izražalo njeno

¹⁰⁴ Conférence de presse conjointe du Président de la République, Jacques Chirac, et du Premier ministre, Lionel Jospin (Helsinki 11. 12. 1999): <http://www.doc.diplomatie.fr/BASIS/epic/www/doc/DDW?M=10&K=1429749762&W=TEXTE+PH+WORDS+%27OTAN+PESC%27+ORDER+BY+DATE/Descend> (15. 9. 2003).

zvestobo do Evrope. S kosovsko krizo se je zgornjim elementom pridružil še peti: spoznanje Evrope, da ji ni uspelo pošteno lotiti se vojne proti Srbom v kosovskem konfliktu.

Zgornjo trditev potrjuje tudi izjava francoskega predsednika Jacquesa Chiraca po vrhu v Kölnu, ko je dejal, da pogled nazaj na potek kosovske krize pokaže, »da mora Evropa danes, skladno s svojo odgovornostjo, v svojo pristojnost vključiti obrambna sredstva. Ta kriza je takšno potrebo dodatno potrdila.«¹⁰⁵ Tudi ob vrhu v Helsinkih je predsednik Chirac izkoristil priložnost in unovčil tradicionalno francosko poudarjanje potrebe po večji neodvisnosti od ZDA ter po potrebi, da bi Evropa poleg ekonomske imela tudi verodostojno obrambno politiko. Predsednik Chirac je tako dejal, da je EU

... doslej lahko posredovala le na humanitarnem področju, in sicer s političnimi sredstvi, z ekonomskimi sredstvi, vendar pa ni imela vojaških sredstev. Jutri bo lahko razpolagala z vsemi instrumenti resnične zunanje in obrambne politike, torej vključno z vojaškimi elementi.¹⁰⁶

Francoski politiki so večkrat izrazili nesporno podporo evropskemu obrambnemu projektu in ga uvrstili med osrednje prioritete francoske evropske politike. Predsednik Chirac je ob francosko-nemškem vrhu v Toulousu nekaj dni pred kölnskim vrhom dejal, da mora evropska obramba postati resničnost. »To je cilj, ponavljam, to je prednostni cilj Francije in je pomemben prispevek k nastajanju večpolarnega sveta, ki mu je Francija močno zavezana.«¹⁰⁷ Po vrhu v Kölnu pa je dejal, da gre »za pomemben trenutek pri izgradnji evropske obrambne identitete.«¹⁰⁸

Evropsko obrambno sodelovanje, za katerega si je Francija bolj ali manj intenzivno – v odvisnosti od zunanjih okoliščin – prizadevala od 50. let naprej, je v okviru EU dobivalo prve konkretne obrise.

Francija je odločno podpirala namere Unije o vzpostavitvi zmogljivosti za proučevanje razmer na terenu ter ustreznih mehanizmov za odločanja in strateško načrtovanje v okviru

¹⁰⁵ Conférence de presse conjointe de Monsieur Jacques Chirac, Président de la République, et de Monsieur Lionel Jospin, Premier Ministre, à l'issue du conseil européen de Cologne: http://www.elysee.fr/cgi-bin/auracom/aurweb/search/file?aur_file=discours/1999/KOLN9902.html (22. 7. 2003).

¹⁰⁶ Conférence de presse conjointe du Président de la République, Jacques Chirac, et du Premier ministre, Lionel Jospin (Helsinki 11. 12. 1999): <http://www.doc.diplomatie.fr/BASIS/epic/www/doc/DDW?M=10&K=1429749762&W=TEXTE+PH+WORDS+%27OTAN+PESC%27+ORDER+BY+DATE/Descend> (15. 9. 2003).

¹⁰⁷ Conférence de presse conjointe du Président de la République française, M. Jacques Chirac, du Chancelier de la République Fédérale d'Allemagne, M. Gerhard Schröder et du Premier Ministre, M. Lionel Jospin (Toulouse, 29 mai 1999): http://www.diplomatie.fr/actual/dossiers/73franco_all/fr_all4.html (12. 8. 2003).

¹⁰⁸ Conférence de presse conjointe de Monsieur Jacques Chirac, Président de la République, et de Monsieur Lionel Jospin, Premier Ministre, à l'issue du conseil européen de Cologne: http://www.elysee.fr/cgi-bin/auracom/aurweb/search/file?aur_file=discours/1999/KOLN9902.html (22. 7. 2003).

SEVOP, kar je predvidelo poročilo nemškega predsedstva na vrhu v Kölnu.¹⁰⁹ Prav tako je zagovarjala vzpostavljanje ustreznih novih institucij v okviru SEVOP, ki bi okrepile takšno politiko Unije: redna ali *ad hoc* srečanja zunanjih in obrambnih ministrov držav članic; vzpostavitev stalnega telesa v Bruslju, ki bi ga sestavljali politični in vojaški strokovnjaki; vojaški odbor, kjer bi vojaški predstavniki svetovali političnemu in varnostnemu odboru; ustrezen vojaški štab EU; ter ostale zmogljivosti, kot so satelitski center, inštitut za varnostne študije ter odločitve Unije na vrhu v Helsinkih o vzpostavitvi sil za hitro posredovanje.

O francoski podpori zgoraj omenjenim novostim se je izrazil predsednik Chirac ob vrhu v Helsinkih, kjer je dejal, da je Francija ob zgoraj naštetih načrtih Unije

... zelo zadovoljna. Sprejete odločitve se popolnoma skladajo z akcijskim načrtom,¹¹⁰ ki smo ga na naše partnerje naslovili poleti po vrhu Evropskega sveta v Kölnu. Imamo torej, ponavljam, vse razloge, da izrazimo naše zadovoljstvo ob tem napredku, ki Uniji daje potrebna sredstva za posredovanje v razmerah, ko bi Unija akcijo ocenila za nujno potrebno.¹¹¹

Pomemben je del kölnskega poročila, ki opozarja, da bo Unija morala odločiti, ali bodo njene akcije potekale z uporabo Natovih zmogljivosti ali brez njih. V prvem primeru bi Unija lahko uporabila nacionalne ali večnacionalne zmogljivosti predhodno določenih držav. Unijine akcije bi z uporabo Natovih sredstev lahko potekale ob uresničitvi berlinskih odločitev iz leta 1996 ter dogovorov z vrha Nata v Washingtonu leta 1999, t. i. dogovor Berlin plus. Nadaljnji dogovori med Natom in EU pa bi morali zagotoviti dostop Unije do Natovih zmogljivosti za načrtovanje, ki bi jih Unija uporabljala pri načrtovanju svojih operacij, ter zagotoviti dostop Unije do ostalih Natovih zmogljivosti, nujnih za izvajanje operacij pod vodstvom EU.

Če je Francija podpirala vzpostavljanje lastnih evropskih struktur, pa se ni popolnoma strinjala z ostalimi članicami Unije o načinih sodelovanja z zvezo Nato pri vzpostavljanju SEVOP. Obe zasedanji – vrh v Kölnu in v Helsinkih – sta se namreč ukvarjali tudi z vprašanji sodelovanja Unije z Natom pri uresničevanju petersberških nalog. Medtem ko je kölnsko sklepno

¹⁰⁹ Presidency Report on Strengthening of the common European policy on security and defence: <http://ue.eu.int/pesc/default.asp?lang=en> (19. 1. 2003).

¹¹⁰ Unija je na vrhu v Helsinkih sprejela akcijski načrt delovanja na področju SZVOP in zunanjih odnosov Unije, predvsem kar zadeva vzpostavljanje sil za hitro posredovanje: Conseil européen – Conclusions de la présidence et annexes: <http://www.doc.diplomatie.fr/BASIS/epic/www/doc/DDD/1429749763.doc> (15. 9. 2003).

¹¹¹ Conférence de presse conjointe du Président de la République, M. Jacques Chirac, et du Premier ministre, M. Lionel Jospin (Helsinki 11. 12. 1999): <http://www.doc.diplomatie.fr/BASIS/epic/www/doc/DDW?M=10&K=1429749762&W=TEXTE+PH+WORDS+%27OTAN+PESC%27+ORDER+BY+DATE/Descend> (15. 9. 2003).

poročilo¹¹² le nakazalo dve možnosti Unije pri izvajanju njenih operacij – z uporabo Natovih zmogljivosti ali brez njih – pa je vrh v Helsinkih že predvidel vzpostavitev ustreznih dogovorov in struktur med Unijo in tistimi evropskimi članicami Nata, ki niso članice Unije.¹¹³

Dogovori naj bi omogočili sodelovanje med Unijo in Natom pri vzpostavljanju varnostno-obrambne politike in pri kriznem upravljanju. Ko so članice spomladi leta 2000 določila s helsinškega vrha želele zapisati v dogovor, se je ponovno zapletlo: stališča članic, naklonjenih sodelovanju med Natom in EU, in tistimi, ki so do Nata tradicionalno zadržane, so šla vsaka na svojo stran. Francija je sodelovanju z Natom v fazi vzpostavljanja SEVOP nasprotovala. V nadaljevanju sledi predstavitev konflikta Francije z ostalimi članicami, njegov izid ter implikacije le tega za nadaljnjo francosko politiko do SEVOP.

4. 2. 3. Sprememba francoske politike na vrhu v Feiri

Francosko zavzemanje za samostojno in od Nata neodvisno evropsko obrambno politiko je prišlo ponovno do izraza na srečanju političnega odbora marca 2000, ko je odbor razpravljal o oblikah sodelovanja med EU in Natom v procesu vzpostavljanja evropske obrambne politike. Kot piše Gegout (2000: 72), je Francija popolnoma blokirala razpravo in je zavračala kakršno koli vlogo Nata v začetni stopnji oblikovanja te politike EU kot tudi sodelovanje Unije s tistimi evropskimi članicami Nata, ki niso članice Unije. Vendar pa je po navedbah notranjega francoskega opazovalca dogajanja, ki ga citira Gegoutova (*ibid.*), Francija kmalu ostala brez argumentov in kar je še pomembneje, v svojem prepričanju osamljena. Na koncu je spremenila stališče in na vrhu v Feiri pristala na vsaj tri pomembne dogovore, ki so se nanašali na sodelovanje Unije z Natom.

Najprej je Francija formalno priznala sicer že dolgo obstoječe, a do tedaj neformalne vezi med Natom in EU, tj. neformalna srečanja med predstavniki obeh organizacij. Država je odnosom med obema organizacijama nasprotovala z utemeljitvijo, da želi doseči ravnotežje med obema organizacijama in zato pristaja na 'primerno' stopnjo sodelovanja, ne pa na stalne odnose

¹¹² Presidency Report on Strengthening of the common European policy on security and defence: <http://ue.eu.int/pesc/default.asp?lang=en> (19. 1. 2003).

¹¹³ Presidency reports to the Helsinki European Council on "Strengthening the Common European Policy on Security and Defence" and on "Non-military Crisis Management of the European Union", Annex IV k Presidency Conclusions (Helsinki European Council 10 and 11 December 1999: <http://ue.eu.int/Newsroom/loadDoc.asp?max=1&bid=76&did=59750&grp=2186&lang=1> (19. 1. 2003).

med Natom in EU. Na koncu je Francija popustila, saj je Unija na vrhu v Feiri¹¹⁴ junija 2001 odločila, da bo namestnik Natovega evropskega poveljstva, po tradiciji Evropejec, sodeloval v *ad hoc* delovnih skupinah, ki bodo proučevala Unijin dostop do Natovih zmogljivosti. Francija je torej pristala na formalizacijo odnosov med obema organizacijama. (Gegout 2002: 73)

Drugič je Francija nasprotovala uporabi Natovih sredstev in znanja pri vzpostavljanju skupnih zmogljivosti EU. (*ibid.*) Kot piše Howorth (2000: 46), so ZDA konec leta 1999 predlagale vzpostavitev formalnih posvetovanj med EU in Natom. VB in Francija sta sicer podprli polno sodelovanje, posvetovanje in transparentnost delovanja med obema organizacijama, vendar pa sta obe menili, da bi vzpostavljanje proceduralnega okvira za dialog med Natom in EU pred dokončnim oblikovanjem postopkov znotraj EU, »dišalo po servilnosti« (*ibid.*). Zlasti Francija je vztrajala pri stališču, da naj se pogajanja o natančnejši opredelitvi odnosov med EU in Natom začnejo potem, ko bo Unija vzpostavila lastna pravila delovanja na varnostno-obrambnem področju.

Francija je na koncu pri svojem stališču ostala osamljena. Pristala je na dogovor, da bo začasni VO pri opredeljevanju in natančnejšem določanju skupnih zmogljivosti sklical tudi srečanja z namestnikom Natovega poveljstva v Evropi in z Natovimi strokovnjaki. V tem kontekstu pa bodo v skladu s sklepi iz Feire transparentnost in nadaljnji dialog med EU in Natom zagotavljale *ad hoc* delovne skupine,¹¹⁵ ki bodo v skladu s helsinškimi cilji¹¹⁶ obravnavale vzpostavljanje Unijih zmogljivosti. (Gegout: 2002: 73) Cilj Unije je bil zagotoviti skladnost ciljev obeh organizacij, hkrati pa se je Unija želela izogniti nepotrebnemu podvajanju struktur in si je zato prizadevala za dostop do Natovih zmogljivosti.

Francija je torej v tem pogledu pristala na uporabo Natovega znanja pri vzpostavljanju lastnih zmogljivosti EU. Vendar je pri tem treba poudariti določilo v sklepih portugalskega predsedstva, da mora razvoj posvetovanja in sodelovanja med EU in Natom potekati »ob polnem spoštovanju avtonomije EU pri odločanju.«¹¹⁷ (podčrtala J. P.)

Tretji dogovor, na katerega je Francija pristala na vrhu v Feiri, je bila vzpostavitev posebnega dialoga med EU in tistimi evropskimi članicami Nata, ki niso članice EU, čemur je

¹¹⁴ European Report on Strengthening Common European Security and Defence Policy, Annex I to Santa Maria de Feira European Council Conclusion: <http://ue.eu.int/Newsroom/LoadDoc.asp?BID=76&DID=62050&from=&LANG=1> (1. 6. 2003).

¹¹⁵ *Ad hoc* delovne skupine, torej sestavljene iz predstavnikov Nata in EU, je vrh v Feiri zadolžil, da poiščejo rešitve za najpomembnejša odprta vprašanja med Natom in EU: priprava varnostnega sporazuma med EU in Natom, ki bi EU pri uresničevanju SEVOP omogočal dostop do Natovih načrtovalnih zmogljivosti; uresničitev ter izmenjava informacij in razprava s predstavniki Nata o oblikovanju ciljev o zmogljivostih EU; priprava sporazuma o načinih dostopa EU do Natovih zmogljivosti, in sicer v skladu z dogovori iz Washingtona in Berlina; ter oblikovanje stalnih dogovorov med EU in Natom, ki bi določili postopek izmenjave informacij med organizacijama v obdobjih kriz kot tudi sicer. (*ibid.*)

¹¹⁶ Glej str. 31.

¹¹⁷ *Ibid.*

Francija sprva nasprotovala. (Gegout 2002: 73) Priloga 1 k Poročilu o utrjevanju Skupne evropske varnostne in obrambne politike z vrha v Feiri obravnava sodelovanje tistih evropskih članic Nata, ki niso članice Unije, ter kandidatki za članstvo pri vojaških operacijah pod okriljem EU. V tem okviru poročilo predvideva ustanovitev enotne strukture, v okviru katere bi Unija z državami kandidatkami za članstvo in tistimi evropskimi članicami Nata, ki niso članice EU, skupaj s 15 državami, vodila posvetovanja, dialog in sodelovanje. Med EU in omenjenimi državami so predvidena redna srečanja, poročilo pa natančneje določa še postopke v primeru konkretne akcije, kjer bi sodelovale tudi omenjene nečlanice EU.

Pri vsem tem je Francija spremenila osrednjo strategijo in je odstopila od prvotnega nasprotovanja sodelovanju z zvezo Nato pri vzpostavljanju SEVOP. Vendar pa se ni odpovedala svojemu osrednjemu cilju, tj. samostojna struktura odločanja za EU v odnosu do zveze Nato.

Gegoutova (2000: 74) navaja dva razloga, zaradi katerih je Francija odstopila od prvotnih zahtev po izključenosti Nata iz procesa vzpostavljanja SEVOP. Najprej se država ni mogla upreti pritisku ostalih evropskih držav, predvsem VB in Nemčije, ki so naprotovale francoskim stališčem. Posledično se je Francija znašla v izoliranem položaju, iz katerega ni videla izhoda in je na koncu klonila. V tem smislu je bila ogrožena tudi francoska verodostojnost: ob vztrajnem prizadevanju za evropsko obrambo je morala partnerjem v EU zagotoviti, da je pripravljena ohraniti čezatlantske odnose. Utrditev te verodostojnosti je bila v luči približevanja francoskega predsedovanja Uniji (druga polovica leta 2000) še toliko pomembnejša.

Drugič je francoska koncesija pomenila pravzaprav le pristanek na formalizacijo odnosov, ki so že dolgo časa obstajali, teh neformalnih odnosov pa Francija ni mogla preprečiti. (*ibid.*)

Zgornja analiza kaže torej na francosko revizijo njenega odnosa z zvezo Nato pri vzpostavljanju SEVOP in s tem tudi na sposobnost države prilagajati se na zanjo manj ugodne situacije, a pri tem kljub vsemu ostajati pri osrednjih političnih ciljih. Slednji so razvidni iz odnosa države do ustanovitve odbora za krizno upravljanje.

Odbor je Svet ustanovil že maja 2000. Za njegovo ustanovitev so si posebej prizadevale nevtralne države, saj so tako želele tudi s posebnim organom trdneje umestiti civilno krizno upravljanje v EU. Francija je bila do ustanovitve posebnega odbora zadržana, iz komentarja francoskega zunanjega ministra Huberta Védrina pa lahko sklepamo, da jo je skrbelo, da bi prevelika drobitev pristojnosti vodila tudi do neučinkovitosti Unije na področju SEVOP. Po

neuradnem – gymnich¹¹⁸ – srečanju zunanjih ministrov EU v Sao Miguelu v začetku maja 2000 je Védrine namreč dejal, da je »vztrajal pri stališču, da je treba skrbeti za enotnost pri kriznem upravljanju. Sprejeli smo ustanovitev odbora za civilno krizno upravljanje (za nekatere države je bil to pogoj, da lahko sodelujejo na tem področju), vendar dejansko nimamo civilnih in vojaških kriz. So pač krize, to je vse.«¹¹⁹ Pri tem je še poudaril, da se je z oblikovanjem dodatnega organa – ob dejstvu, da je Unija za potrebe SEVOP vzpostavila že PVO – usklajevanje stališč med obema telesoma spet prestavilo v svet zunanjih ministrov.

Védrinova izjava implicira prizadevanje Francije za močan institucionalni aparat na področju SEVOP, v tem primeru predvsem za močno vlogo PVO, kar potrjuje tudi v nadaljevanju predstavljeno stališče Francije do strukture PVO. Slednji je potem, ko je skupaj z VO in vojaškim štabom po helsinškem vrhu deloval v začasni obliki, status stalnega telesa dobil z vrhom v Nici. Vrh v Nici pa je spremembe vnesel tudi v peti naslov Pogodbe o EU.

4. 2. 4. Vrh Evropskega sveta v Nici

4.2.4.1. Vzpostavitev struktur za namen SZVP/SEVOP

Vrh v Nici, ki je decembra 2000 zaključil polletno francosko predsedovanje Uniji ter EU dal novo pogodbo, je v luči francoskega prizadevanja za razvoj SEVOP naredil pomembne korake naprej. Najprej so bili z vrhunskim zasedanjem ustanovljeni trije stalni organi v okviru SZVOP; drugič je vrh potrdil prenos osrednjih operativnih pristojnosti z ZEU v EU; tretjič pa so bili nadalje opredeljeni odnosi med Natom in EU pri vzpostavljanju SEVOP. Medtem ko prvi dve novosti pomenita nesporno uresničitev francoskih prizadevanj, pa je tretja dokaz že omenjene značilne taktične prilagodljivosti v francoski politiki.

Kar zadeva vzpostavitev PVO, VO in evropskega generalnega štaba, so se nasprotja med posameznimi članicami pokazala pri pogajanjih o sestavi PVO. Vzpostavitev tega organa je predlagala VB, pri dogovarjanju o njegovi strukturi pa sta se mnenji osrednjih akterk – VB in Francije – razlikovali. Medtem ko je VB zastopala stališče, da bi v PVO sedeli veleposlaniki nižjega ranga, si je Francija prizadevala za predstavništvo prek veleposlanikov najvišjega ranga.

¹¹⁸ Neformalna srečanja Splošnega ministrskega sveta, ko se zunanji ministri članic EU srečajo enkrat na pol leta za konec tedna v navadno prijetnem okolju, se imenujejo tudi 'gymnich' srečanja. Ime so srečanja dobila po gradu Gymnich blizu Bonna, kjer so se zunanji ministri aprila 1974 na takšen srečanju sestali prvič. (Dumond in Setton 1999: 52).

¹¹⁹ Conseil informel des ministres des affaires étrangères (gymnich) - Point de presse du Ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine (Sao Miguel, 6 mai 2000) : <http://www.doc.diplomatie.fr/BASIS/epic/www/doc/DDW?M=25&K=948600834&W=TEXTE+PH+IS+%27COPS%27+ORDER+BY+DATE/Descend#BWHR1> (15. 6. 2003).

Howorth (2000: 40) piše, da nesporazum jasno nakazuje različno predstavo obeh držav o teži, vplivu in avtonomnosti PVO. Francija si je torej prizadevala za močno telo z velikim političnim vplivom – v nasprotnem primeru Unija takšnega telesa po njenem mnenju ne potrebuje. V ozadju francoskega prizadevanja je bila tudi želja, da bi EU imela institucije, ki bi se lahko na enakopravnejši osnovi pogajale z ZDA.

VB na drugi strani se je želela izogniti možnosti, da bi PVO postal premočen, (*ibid.*) SEVOP pa bi posledično lahko zašla na preveč samosvojo pot in bi utegnila zaplesti čezatlantske odnose. Opisano nestrinjanje je še eno od številnih, ki potrjujejo tezo o zavezanosti Francije razvoju evropske varnostno-obrambne politike. Sicer je na koncu obveljala francoska: države so sprejele odločitev, da bo PVO kot osrednje telo SZVOP sestavljen iz nacionalnih predstavnikov iz vrst ambasadorjev najvišjega ranga.

Ob sestavi PVO je potrebno izpostaviti dejstvo, da ima z njegovo ustanovitvijo Unija odslej v Bruslju stalen organ, ki je 24 ur na dan in 365 dni v letu v pripravljenosti, da zagotovi čim hitrejši odziv EU na morebitne krizne razmere. Politični odbor, ki je bil do ustanovitve PVO pristojen za oblikovanje zunanjepolitičnih stališč Unije, je namreč sestavljen iz političnih direktorjev, ki na vsakokratno srečanje pripotujejo iz prestolnic držav članic. »Že samo dejstvo, da bo SZVP odslej nepretrgoma oblikovana v Bruslju in da bo tam nastanjen stalen organ, ki bo z odborom stalnih predstavnikov (COREPER)¹²⁰ najrazličnejše vidike kriznega upravljanja oblikoval v usklajeno sliko Unijih zunanjih odnosov, bo veliko prispevalo k jasnejši mednarodni podobi EU in k njeni pogajalski moči.« (Adam 2002: 143)

Gre torej za pomemben napredek Unije pri zagotavljanju čim hitrejšega odziva na dogodke v svetu in s tem za pomemben prispevek k SZVP, v tem okviru pa tudi k SEVOP. PVO naj bi prevzel odgovornost predvsem za slednjo politiko, medtem ko naj bi se politični odbor odslej usmeril predvsem na splošnejša vprašanja Unijine zunanje politike. (Howorth 2001: 774)

V luči francoskih prizadevanj na področju evropske varnostno-obrambne politike je vrh v Nici poleg vzpostavitve stalnih teles v okviru SZVOP, kar je bil pomemben korak na poti do dejanske operativnosti evropskih obrambnih prizadevanj, na to področje vnesel še eno okrepitev, in sicer potrditev prenosa operativnih pristojnosti z ZEU na EU.

¹²⁰ COREPER je akronim za francosko poimenovanje odbora stalnih predstavnikov (fr.: *Comité de représentants permanents*) v Svetu ministrov EU. Veleposlaniki držav članic EU in njihovi namestniki (COREPER II in I) pripravljajo srečanja ministrskega Sveta in predstavljajo osrednje koordinacijsko telo znotraj te institucije EU. (Več v Jacqué 2003)

4.2.4.2. Zahodnoevropska unija

Unijin prevzem operativnih pristojnosti ZEU je pomenil uresničitev že večkrat omenjenih prizadevanj Francije za združitev obeh organizacij. Unija je tako prevzela ključne pristojnosti za samostojno izvajanje vojaških operacij.

Vendar je treba opozoriti na dva elementa, ki sta še vedno ostala v okviru ZEU, in sicer V. člen spremenjene Bruseljske pogodbe, ki določa kolektivno obrambo med članicami, ter nadaljnji obstoj parlamentarne skupščine ZEU.

Francija se je od prvotnega prizadevanja za popolno integracijo ZEU v EU kasneje nekoliko oddaljila. Pomembno pri tej odločitvi je najverjetneje dejstvo, da ZEU zagotavlja forum brez neposredne ameriške udeležbe, kar je po pristanku Francije na sodelovanje Unije z Natom pri vzpostavljanju SEVOP dobilo še večjo težo. Ohranjena parlamentarna skupščina ZEU bo namreč po besedah francoskega zunanjega ministra Védrina »tudi v prihodnje pomemben forum za evropske države. Ostala bo privilegirano mesto za izmenjavo mnenj o vprašanjih varnosti in obrambe«.¹²¹

Unija je izven svojega okvira pustila tudi V. člen spremenjene Bruseljske pogodbe. Za ohranitev solidarnostne klavzule v okviru ZEU si je Francija posebej prizadevala, saj država »trdno verjame, da je ohranitev evropskega zagotovila kolektivne obrambe pomemben spremljevalec SEVOP.« (Howorth 2000: 41) Gre za nekakšno zamrznitev V. člena, ki bi ga v izrednih razmerah še vedno lahko uporabili. Vendar je ob tem pomen V. člena predvsem simboličen, saj je zmožnost ZEU ali EU dejansko zagotavljati izpolnjevanje zaveze o kolektivni obrambi ob pomanjkanju vojaških zmogljivosti vprašljiva. Pa tudi sicer se že spremenjena Bruseljska pogodba za uresničenje zagotovila o kolektivni obrambi naslanja na zvezo Nato.¹²²

A vendar s V. členom Evropa 'nekje' le ima določilo o kolektivni obrambi. Podobno kot se je ZEU po tridesetih letih neaktivnosti sredi 80. in še bolj v začetku 90. let prejšnjega stoletja pokazala za priročno sredstvo za uresničevanje evropskih prizadevanj po samostojnejšem varnostno-obrambnem položaju, bi tudi V. člen spremenjene Bruseljske pogodbe kdaj morda še prišel prav. Francija se zato določilo, pa čeprav je to zaenkrat morda manj uporabno, a simbolično za evropsko samozavest gotovo pomembno, ni želela odreči.

¹²¹ Conseil des ministres de l'Union de l'Europe occidentale, Allocution du Ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, prononcée a l'occasion du déjeuner de travail, Marseille, 13 novembre 2000: <http://www.doc.diplomatie.fr/BASIS/epic/www/doc/DDD/945471490.doc> (15. 8. 2003).

¹²² Ob V. členu spremenjene Bruseljske pogodbe je pomembno poudariti tudi njegov IV. člen, kjer se pogodbenice zavezujejo, da bodo pri izpolnjevanju pogodbe »delovale v tesnem sodelovanju z zvezo Nato. Ob zavedanju, da bi bilo podvojevanje Natovih sredstev nezaželeno, se bodo Svet in njegove agencije za nasvete in informacije o vojaških vprašanjih zatele k ustreznim Natovim vojaškim zmogljivostim.« (Text of the Modified Brussels Treaty: <http://www.weu.int>, 1. 8. 2003) S tem določilom ZEU uresničevanje zagotovila o kolektivni obrambi naslanja na zvezo Nato.

Duke (2001: 158-59) pa piše, da ima dejstvo, da solidarnostna klavzula obstaja izven drugega stebra EU, a kljub vsemu v Evropi, velik političen vpliv: prisotnost obrambnega akterja v Evropi – poleg Nata – v EU pravzaprav zmanjšuje potrebo po potencialno razdvajajoči in nevarni razpravi o skupni obrambi. To pa je v času, ko je treba rešiti še celo vrsto veliko manj občutljivih varnostnih vprašanj, velikega pomena. Razprava o dejanski evropski obrambi bi zahtevala jasno opredelitev odnosov med Natom in EU, kar bi Unijo zagotovo globoko razdelilo in bi poslabšalo čezatlantske odnose ter imelo negativne posledice za razvoj SEVOP.

Morda je obstoj solidarnostne klavzule članice EU zares deloma odvrnil od razprav o jasni razmejitvi obrambnih pristojnosti med Natom in EU, zagotovo pa obstajajo še drugi pomembnejši razlogi, zaradi katerih članice, pa čeprav tako evropsko naravnane kot Francija, vloge Nata kot osrednje organizacije kolektivne obrambe niso postavljale pod vprašaj. Najočitnejši razlog je pomanjkanje ustreznih zmogljivosti, na osnovi katerih bi Evropa oz. posamezne države sploh lahko gradile lastna verodojna zagotovila kolektivne obrambe.

4.2.4.3. EU – Nato

Francosko predsedstvo je nadaljevalo v duhu dogovora, zapisanega v sklepe portugalskega predsedstva – tudi pri vzpostavljanju ustreznih institucionalnih vezi med Natom in Unijo – čemur je Francija sprva nasprotovala. Francoski zunanji minister Védrine je še marca 2000 dejal, da dokler SEVOP ni »dovolj razvita« po mnenju Francije »ni nobene nuje«, da bi vzpostavljali vezi med politično-vojaškimi strukturami Nata in EU.¹²³ Pa vendar je Francija, kot smo videli, kasneje mnenje spremenila in je na tesnejše sodelovanje z Natom pristala.

Sklepi francoskega predsedstva¹²⁴ namreč določajo redna srečanja med PVO in Severnoatlantskim svetom, prav tako je sodelovanje predvideno na nižjih ravneh, med vojaškima odboroma obeh organizacij kot tudi na ravni posameznih skupin znotraj EU in Nata. Določeno je tudi sodelovanje v času kriz, kjer evropske članice Nata, a nečlanice Unije, lahko sodelujejo v operacijah pod vodstvom EU, kadar slednja uporablja zmogljivosti Nata.¹²⁵

¹²³ Environnement stratégique et construction de l'Europe de la défense – Audition du Ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine par la Commission de la défense nationale et des forces armées de l'Assemblée nationale, Paris, 8 mars 2000: <http://www.doc.diplomatie.fr/BASIS/epic/www/doc/DDW?M=29&K=949567494&W=TEXTE+PH+IS+%27COPS%27+ORDER+BY+DATE/Descend#BWHRI> (15. 8. 2003).

¹²⁴ Nice European Council: Presidency report on the European security and defence policy (ESDP): <http://www.cesd.org/eu/nicereport.htm> (19. 1. 2003).

¹²⁵ Če pa gre za avtonomno akcijo Unije, o povabilu k sodelovanju pri operacijah EU omenjenim tretjim državam odloča ministrski Svet. Države kandidatke za članstvo v Uniji v operacijah EU prav tako lahko sodelujejo ob povabilu Sveta. Pomembno določilo je ustanovitev odbora predstavnikov sodelujočih držav, ki med posredovanjem na kriznih območjih služi kot osrednji forum za posvet o tekočem vodenju operacij. (Arrangements concerning non-EU Nato members and other countries which are candidates for accession to the EU, Annex VI to Presidency report

Ob ponovnem zgoraj omenjenem francoskem spremenjenem stališču velja izpostaviti dve medsebojno povezani stvari: najprej je proces integracije očitno dosegel raven, ki članicam solističnih akcij ne dopušča več oziroma se zdijo te ob tehtanju morebitnih koristi in izgub ob trmastem vztrajanju pri svojih stališčih za države predrage. Drugič pa izid omenjenega nesoglasja potrjuje tezo, da Francija v spremenjenih okoliščinah sicer spreminja taktiko in se prilagaja novim razmeram, vendar njeni cilji ostajajo nespremenjeni. V kontekstu naloge gre za močno Evropo in njeno čim samostojnejšo varnostno-obrambno politiko.

Howorth (2000a) piše, da je Francija na zgoraj opisani *modus videndi* pristala zato, ker je v nasprotju z ostalimi članicami razmišljala predvsem dolgoročno, čeprav je podpirala Unijine popolnoma kratkoročne cilje. Avtor navaja Chiracov akcijski načrt o evropski obrambi iz leta 1999, ki kaže zelo ambiciozne francoske zamisli o izboljšanih evropskih zmogljivostih: izključno evropska veriga poveljevanja; razširitev obstoječega britansko-francoskega skupnega vojaškega štaba na ostale članice; avtonomna obveščevalna dejavnost; načrtovalne zmogljivosti ipd. Francija se je torej prilagajala trenutnim razmeram, vendar so bili njeni načrti daljnoročni in v skladu s tradicionalnimi golističnimi prizadevanji po večji samostojnosti Evrope v odnosu do ZDA.

Kot sem pokazala že zgoraj, se je Francija z Natom 'spravila' že sredi 1990. let in se z njim še tesneje povezala med sodelovanjem v Natovih operacijah v BiH in na Kosovu. Zdaj je nadaljevala z majhnimi, a odločnimi koraki: ob priznavanju osrednje vloge Nata pri zagotavljanju kolektivne obrambe v Evropi je odločno podpirala EU pri razvijanju ustreznih institucij in evropskih vojaških zmogljivosti, ki bi EU omogočale čim samostojnejše krizno upravljanje. K tem majhnim, a odločnim korakom je šteti tudi prizadevanje za vključitev operativnih pristojnosti iz ZEU v EU ter njena podpora močnemu PVO, kar je prinesel v vrh v Nici.

4.2.4.4. Delna operativnost evropske obrambe

Pogodbi iz Nice je bila dodana Deklaracija o evropski varnostni in obrambni politiki, kamor so članice zapisale cilj EU, da »ta politika postane v najkrajšem času operativna. Odločitev o tem bo sprejeta čim prej v letu 2001, in ne kasneje kot na srečanju v Laeknu/Bruslju

on the European security and defence policy (ESDP) - Nice European Council:
<http://www.cesd.org/eu/nicereport.htm> (19. 1. 2003).

...«¹²⁶ Na vrhu v Laeknu je Unija torej v skladu z napovedmi SEVOP razglasila za delno operativno.¹²⁷

Francoski zunanji minister Hubert Védrine je po vrhu v Laeknu dejal, da delna operativnost evropske obrambe ne pomeni sposobnost Unije »naslednji dan v Afganistan¹²⁸ poslati svoje enote. Gre za sodelovanje pri akcijah ohranjanja miru na obrobju Evrope. ... Napredujemo korak za korakom, nič ni ustavilo tega evropskega projekta. ... Gre za proces konstruiranja (SEVOP, op. J. P.). V Laeknu smo na tem področju zagotovo naredili velik napredek.«¹²⁹ Védrinova izjava kaže na zaupanje Francije v projekt SEVOP ter za prepričanje, da ta nemoteno napreduje.

V Deklaraciji o operativnosti SEVOP¹³⁰ z laekenskega vrha članice posebej poudarjajo, da razvoj vojaških zmogljivosti Unije ne implicira vzpostavljanja evropske vojske. Kot piše Howorth (2001:768), se evropske vlade izogibajo uporabljati poimenovanje 'evropska vojska' in poudarjajo, da ne gre za stalno vojsko in da članice ohranjajo suveren nadzor nad lastnimi vojaškimi silami. Tudi generalni poveljnik francoske vojske Jean-Pierre Kelche v intervjuju za *Le Monde* poudarja ravno slednje: »Odločitev o pošiljanju vojakov v vojaške operacije Unije je odvisna od volje držav« (Isnard 2000) Iz slednjega je razvidna tista druga plat francoske politike do razvijanja SEVOP – prizadevanje za ohranitev suverenega odločanja o uporabi lastne vojske.

A Howorth (2001: 768) v nasprotju z zgornjim citatom predstavnika francoske vojske zaključuje, da »so sile za hitro posredovanje kljub vsemu evropske vojaške enote, namenjene za uporabo, kadar ameriške sile niso pripravljene posredovati. Projekt bo vključeval evropsko poveljstvo in v večini evropske vojaške zmogljivosti. Uporaba termina 'evropska vojska' zato, čeprav jasno polemična, ni popolnoma neustrezna,« meni avtor.

Od vrha v Kölnu decembra 1999 pa do laekenskega vrha so članice in kandidatke za članstvo kot tudi evropske članice Nata, ki niso članice EU, na dveh konferencah o Unijinih

¹²⁶ Treaty of Nice Amending the Treaty on European Union, The Treaties Establishing the European Communities and Certain Related Acts: 2001 O. J. (C 80)77.

¹²⁷ Delna operativnost EU ne pomeni, da je Unija že ob vrhu v Laeknu imela na voljo zadostne zmogljivosti, ki bi ji omogočale polno uresničevanje petersberških nalog. Razglašena operativnost se nanaša predvsem na politično-vojaške strukture in implicira, da so slednje od leta 2002 naprej sposobne voditi določene manj zahtevne operacije v okviru petersberških nalog, kot so humanitarne ali reševalne akcije. (Nivet 2002: 76)

¹²⁸ Védrine Afganistan omenja zato, ker so v času laekenskega vrha potekale razprave o obnovi Afganistana potem, ko je koalicija držav pod ameriškim vodstvom konec novembra 2001 zrušila talibansko oblast, osumljeno sokrivde za teroristične napade v ZDA 11. septembra 2001.

¹²⁹ Entretien du Ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec "France Inter" (Paris, 16 décembre 2001): <http://www.doc.diplomatie.fr/BASIS/epic/www/doc/DDD/938950657.doc> (24. 9. 2003).

¹³⁰ Declaration on the operational capability of the Common European security and defence policy, Annex II to Laeken Council Conclusions: <http://ue.eu.int/Newsroom/makeFrame.asp?MAX=&BID=76&DID=68827&LANG=2&File=/pressData/en/ec/68827.pdf&Picture=0> (10. 5. 2003).

zmogljivostih¹³¹ – leta 2000 in 2001 – prispevale dovolj sredstev, da so bili cilji o vojaških in civilnih zmogljivostih Unije, postavljeni v t. i. helsinškem katalogu, doseženi.¹³²

Vendar pa je konferenca pokazala na veliko pomanjkljivost Evrope pri t. i. C4+I¹³³ zmogljivostih. Po prvi konferenci novembra 2000 je Unija v sklepni deklaraciji zapisala, da so države na področju poveljevanja, nadzora in komunikacij ponudile »zadovoljiv obseg nacionalnih in večnacionalnih zmogljivosti«,¹³⁴ vendar pa mora Unija prispevke še oceniti in po potrebi predvideti uporabo Natovih zmogljivosti na tem področju. Kar zadeva obveščevalno dejavnost, bo morala Unija vložiti »še veliko napora«,¹³⁵ zaenkrat pa so na voljo satelitski center v Torrejonu v Španiji in prispevki nacionalnih zmogljivosti držav članic in partneric.

Pristop Francije v tem pogledu je bil zelo akcijsko naravnano. Francoski obrambni minister Alain Richard je ob zgoraj naštetih pomanjkljivostih evropskih zmogljivosti članice pozval k čim hitrejšemu razvoju le-teh, saj bo Unija le tako lahko učinkovito uresničevala petersberške naloge:

Misliti moramo tudi na okrepitev na področjih, kjer imamo skupno večje pomanjkljivosti. Da bi lahko delovale z zaželeno učinkovitostjo in varnostjo, evropske države poskušajo izboljšati zmogljivosti na ključnih področjih, kot so sredstva raziskovanja in reševanja, obramba proti raketam zemlja-zemlja, logistična podpora in zmogljivosti simuliranja. Če bodo naši varnostni interesi ali odločitve ZN tako zahtevali, bomo morali razmišljati tudi o posredovanju daleč izven Evrope, pogosto v uničenem okolju. Resna prizadevanja so prav tako potrebna za razvoj strateških zmogljivosti. Te nam bodo omogočile posredovati v celotnem spektru petersberških nalog, bodisi z ali brez Natovih zmogljivosti.¹³⁶

Zgornji citat razkriva ambiciozne načrte Francije z evropsko obrambo. Država si želi EU videti v vlogi globalnega akterja in posrednika v primerih kriz, zato poziva k razvoju

¹³¹ angl. *Capabilities commitment conference*.

¹³² Osrednji cilj t. i. helsinškega kataloga ali cilja (angl. *Helsinki headline goal*), ki ga je EU sprejela na vrhu v Helsinkih decembra 1999: 60.000 mož, ki jih bo mogoče namestiti v 60-ih dneh za obdobje enega leta. Osrednji cilj Unije pa zahteva ustrezno število rezervistov, zato je cilj Unije imeti na voljo 100.000 mož. Ob tem Unija za potrebe izvajanja petersberških nalog potrebuje še približno 400 bojnih letal. (Helsinki Headline Goal: <http://ue.eu.int/pesc/military/en/HeadGoal.htm>, 9. 6. 2003; Kuusela (2003).

¹³³ C4+I (angl. *Command, Control, Communications, Computers and Information*) je krajši zapis za poveljniške, nadzorne, informacijske in komunikacijske zmogljivosti.

¹³⁴ Military Capabilities Commitment Declaration: <http://ue.eu.int/pesc/default.asp?lang=en> (4. 12. 2002).

¹³⁵ *Ibid.*

¹³⁶ Conférence d'engagement des capacités : Allocution d'ouverture du Ministre de la défense, M. Alain Richard (Bruxelles, 20 novembre 2000): <http://www.doc.diplomatie.fr/BASIS/epic/www/doc/DDD/945356805.doc> (24. 9. 2003).

zmogljivosti, ki bi Uniji polno uresničevanje petersberških nalog omogočale tudi daleč izven Evrope. Richard v nadaljevanju omeni še potrebo po razvijanju poveljniških in obveščevalnih zmogljivosti, ki jih Unija zaenkrat še nima, vendar naj bi ji dostop do tovrstnih Natovih zmogljivosti omogočal sporazum, o katerem se je pogajala z zvezo Nato.

V nadaljevanju obravnavam še tri za razvoj SZVP in v njenem okviru za SEVOP pomembne dogodke, ob katerih bom opazovala medijsko slikanje te Unijine politike in ki kažejo na odločno podporo Francije razvoju SEVOP. V začetku januarja 2003 je Unija začela svojo prvo operacijo civilnega kriznega upravljanja v BiH, aprila 2003 je od Nata prevzela vodenje vojaške operacije v Makedoniji, junija istega leta pa je v DR Kongo poslala svoje mirovne enote. Prve Unijine operacije so se odvijale v razgretim ozračju nasprotujočih si mnenj članic o posredovanju ZDA proti Iraku.

4. 2. 5. Prve operacije pod okriljem Evropske unije

Francija je pri treh krstnih samostojnih operacijah Unije igrala pomembno vlogo, saj je v operaciji v Makedoniji in v DR Kongu prispevala največ vojakov. Sicer pa je bila država, kot že povedano, z Nemčijo pobudnica ustanovitve osrednje evropske večnacionalne vojaške enote Eurocorps, ki je tvorila jedro evropskih sil za hitro posredovanje. Francosko-nemška brigada s konca 80. let prejšnjega stoletja je kot temelj za kasnejšo ustanovitev Eurocorpsa potrdila napovedi ob njeni ustanovitvi, da bi utegnila predstavljati korak k tesnejšemu evropskemu varnostnemu sodelovanju. Francosko-nemška pobuda, ki jo je, kot sem poudarila pri analizi evropskih varnostnih pobud v 1980. letih, predlagala in predvsem po svojih merah želela ukrojititi Francija, se je izkazala za temeljni kamen razvoja resnično evropskih obrambnih zmogljivosti.

Eurocorps je že pred zgoraj omenjenimi prvimi samostojnimi operacijami EU sodeloval v dveh pomembnih misijah na Balkanu kot podpora enotam SFOR v BiH¹³⁷ in KFOR na Kosovu.¹³⁸ Obe misiji Eurocorpsa kljub temu, da sta potekali v okviru zveze Nato, predstavljata pomemben preizkus jedra evropskih vojaških zmogljivosti in sta zato pomemben korak na poti do operativne SEVOP. Zaupanje vodenja sil KFOR enotam Eurocorpsa pomeni tudi veliko priznanje za evropska prizadevanja po vzpostavitvi samostojnejše obrambne drže.

S tem je bil razvoj dogodkov popolnoma v skladu s francoskimi prizadevanji. Na spletnih straneh francoskega obrambnega ministrstva so 28. januarja 2000 ob odločitvi Severnoatlantskega sveta, da Eurocorpsu zaupa poveljevanjem silam KFOR, zapisali, da

¹³⁷ Več o operaciji: The Eurocorps in SFOR: <http://www.eurocorps.org/site/index.php?language=en&content=sfor> (15. 7. 2003).

¹³⁸ Več o operaciji: The Eurocorps in KFOR: <http://www.eurocorps.org/site/index.php?language=en&content=kfor> (15. 7. 2003).

odločitev pomeni »potrditev verodostojnosti evropske obrambe in ključni adut za njeno prihodnost.«¹³⁹ Prevzem vojaške misije v Makedoniji tri leta kasneje je temu pritrnil, dolgoletna francoska želja po samostojnejših evropskih obrambnih sposobnostih pa je s tem postajala bližje realnosti.

4.2.5.1. Policijska misija Evropske unije v Bosni in Hercegovini

EU je v začetku leta 2003 od ZN prevzela usposabljanje in nadzorovanje policije v BiH. Policijska misija Evropske unije (EUPM)¹⁴⁰ v BiH, uradno ustoličena 15. januarja 2003, je prva operacija civilnega kriznega upravljanja v okviru SVZP oziroma SEVOP. Za obdobje treh let je Unija v državo poslala 531 policijskih časnikov, pri operaciji pa sodeluje še več kot 300 mednarodnih civilnih in lokalnih uslužbencev.¹⁴¹ Francija je v tiskovnem sporočilu po začetku operacije zapisala, da

... prva operacija SEVOP na civilnem področju v okviru evropske konstrukcije predstavlja velik korak naprej. Z novim posredovanjem na območju Zahodnega Balkana EU kaže svojo voljo in sposobnost za preprečevanje konfliktov ... Zato pozdravljamo začetek EUPM. Francija si je močno prizadevala, da bi omenjena akcija bila zaupana EU. Popolnoma podpiramo akcijo Unije in upamo na njen največji uspeh.¹⁴²

Država je torej v skladu s svojo politiko do SEVOP trdno podpirala prve konkretne izraze te politike EU, kar dokazuje tudi dejstvo, da je Francija država z največjim številom sodelujočih policijskih oficirjev - 85. (Lynch in Missiroli 2003: 3)

4.2.5.2. Prva vojaška akcija Concordia v Makedoniji

Po prvi operaciji civilnega kriznega upravljanja je Unija aprila 2003 začela še svojo prvo vojaško akcijo *Concordia* v Makedoniji. Operacija je v luči opazovanja francoske vloge pri vzpostavljanju SEVOP pomembna z najmanj dveh zornih kotov. Najprej gre za velik simboličen pomen operacije, saj je bila to prva tovrstna akcija Unije in torej prvi konkreten korak do dejanske uresničitve SEVOP, kar je bilo v velikem interesu Francije. Drugič pa gre omeniti

¹³⁹ Le Corps européen: <http://www.defense.gouv.fr/ema/forces/monde/multinationales/corpseuro.htm> (15. 7. 2003).

¹⁴⁰ EUPM – angl.: *European Union Police Mission*.

¹⁴¹ Več o operaciji: EU Launches Police Mission in BiH: http://www.foreignpolicy.org.tr/eng/eu/eu_commission_140103.htm (15. 5. 2003).

¹⁴² Point de Presse (Paris, 15. janvier 2003): <http://www.doc.diplomatie.fr/BASIS/epic/www/doc/DDD/932478979.doc> (5. 9. 2003).

mednarodnopolitični kontekst – razdeljenost evropskih držav ob ameriškem posredovanju proti Iraku s Francijo na čelu skupine 'proti' – v katerem se je operacija začela.

Na odločno podporo Francije prvi vojaški operaciji Unije v Makedoniji¹⁴³ kaže najprej dejstvo, da je Francija prispevala največji delež vojakov, ki so pri operaciji sodelovali – 175 od skupaj 380 vojakov, ki so bili sicer iz 27-ih držav.¹⁴⁴ Tudi sicer je Francija igrala vlogo t. i. *nation-cadre*, kar pomeni, da je prevzela vodilno vlogo pri izvajanju operacije. Prav tako se je francoska obrambna ministrica Michèle Alliot-Marie udeležila slovesnosti ob začetku Unijine operacije v Makedoniji. Prva vojaška operacija Unije je nedvomno v skladu z dolgoletnimi francoskimi prizadevanji za vzpostavitev samostojnejše evropske obrambne politike. Sicer pa *Concordia*, ki jo je Unija izvedla ob uporabi nekaterih Natovih zmogljivosti, kaže tudi na spremenjen odnos Francije do Zavezništva. Slednjemu je Francija, kot že večkrat poudarjeno, priznala mesto osrednje organizacije kolektivne obrambe v Evropi in je pristala na sodelovanje z njim pri vzpostavljanju evropske obrambe.

Zgornji odnos Francije do Nata je razviden iz izjave predsednika Chiraca ob predstavitvi stališč Francije do SZVOP pred njenim prevzemom predsedovanja Uniji v drugi polovici leta 2000, ko je dejal, da je v interesu Francije, da Evropa v svetu zavzame mesto, ki ji pripada. Vendar pa je pri tem sodelovanje z ZDA in zvezo Nato osrednjega pomena:

... utrditi še ne pomeni nujno si nasprotovati. Pri tem imam v mislih predvsem naše prijatelje Američane. Njihov prispevek k evropski identiteti je prav tako velik kot je prispevek Evropejcev k ameriški identiteti. ... Predvsem po njihovi (ameriški, op. J. P.) zaslugi se je Evropa petdeset let kljub delitvi, ki ji je bila vsiljena, lahko v miru razvijala. Tudi danes Severnoatlantsko zavezništvo ostaja bistveni element evropske kolektivne obrambe.¹⁴⁵

Tako je Francija ob vzpostavljanju SEVOP podpirala sklenitev sporazuma med EU in Natom, ki bi prvi omogočil dostop do Natovih zmogljivosti in ob pomanjkanju lastnih vojaških sredstev Uniji sploh dopustil izvajanje operacij. Francoska podpora je razvidna iz Deklaracije o

¹⁴³ Operacijo na območju Makedonije s šestmesečnim mandatom je Unija na prošnjo makedonskih oblasti prevzela od Natovih sil. Njen osrednji cilj je bil zagotovitev stabilnosti v Makedoniji in nadzor nad premirjem, t. i. Ohridskim sporazumom, ki sta ga vladna stran in predstavniki strank albanske manjšine ob posredovanju EU podpisali po nemirih avgusta 2001. (EUFOR Mission: <http://www.delmkd.cec.eu.int/en/concordia/mission.htm>, 25. 9. 2003).

¹⁴⁴ Europe et défense: participation de la France à la première opération militaire de l'Union européenne en Macédoine: http://www.defense.gouv.fr/actualites/breves/2003/defense_en_europe/b270303/270303.htm (24. 9. 2003).

¹⁴⁵ Discours de monsieur Jacques Chirac Président de la République devant le comité des présidents de l'Assemblée parlementaire de l'UOE: http://www.elysee.fr/cgi-bin/auracom/aurweb/search/file?aur_file=discours/2000/UEO0005.html (30. 6. 2003).

okrepitvi evropskega sodelovanja na področju varnosti in obrambe ob britansko-francoskem vrhu februarja 2003 v Touquetu v Franciji, kjer je Francija skupaj z VB zapisala, da se »državi veselita ... sporazumov, ki bodo Uniji omogočili dostop do vojaških sredstev Zavezništva ter do njegovih zmogljivosti za načrtovanje in poveljevanje, kar bo omogočilo vzpostavitev resničnega strateškega partnerstva pri kriznem upravljanju.«¹⁴⁶

Sporazumu med Natom in EU je težo poleg dejstva, da je vzpostavil sodelovanje med obema organizacijama, povečalo še dejstvo, da sta se Unija in Nato o njem zaradi nasprotovanja Turčije pogajala kar debeli dve leti¹⁴⁷ in sta obe strani zato, da je bil kompromis dosežen, v pogajanja vložili veliko napora. Pred srečanjem obrambnih ministrov petnajsterice sredi marca 2003 v Atenah sta generalni sekretar Nata George Robertson in visoki predstavnik EU za SZVP Javier Solana dosegla še dogovor o dostopu Unije do Natovih zaupnih informacij, kar je bil zadnji pogoj za začetek operacije *Concordia*.

Poleg tega, da je bil z operacijo *Concordia* torej prebit led med EU in Natom, pa je prva evropska vojaška misija pomembna tudi zaradi že omenjenega razgretega političnega ozračja ob napovedanem ameriškem posredovanju v Iraku. Francija je skupaj z Nemčijo ameriškemu posredovanju v Iraku brez odobritve ZN nasprotovala, medtem ko so VB, Španija in Portugalska stopile na stran ZDA in podprle vojaško akcijo proti Iraku, ki so jo ZDA začele 20. marca 2003, deset dni pred začetkom *Concordie*. Ob napetostih med obema evropskima taboroma so razprave o prihodnosti SZVP v okviru Konvencije o prihodnosti EU in klišeji, da mora Unija utrditi svoj položaj na mednarodni sceni in govoriti z enim glasom, zagotovo vsaj deloma izgubili

¹⁴⁶ Déclaration sur le renforcement de la coopération européenne en matière de sécurité et de défense. Le Touquet, le 4 février 2003: http://www.defense.gouv.fr/actualites/discours_divers/2003/d050203/050203.htm (25. 9. 2003).

¹⁴⁷ O dostopu evropskih sil do zmogljivosti Zavezništva pri izvajanju vojaških operacij pod vodstvom EU sta se obe organizaciji sporazumeli 13. decembra 2002. Dogovor temelji na sklepih Natovega vrha v Washingtonu leta 1999, ko so članice Nata pristale na pogajanja z Unijo o dostopu le-te do zmogljivosti Zavezništva. Turčija je sporazumu nasprotovala zato, ker se ni strinjala, da bi po širitvi Unije avtomatičen dostop do Natovih zmogljivosti imel tudi Ciper. Unija je Turčiji sprva ponudila kompromisni predlog, po katerem bi se Turčija kot nečlanica EU, a članica Zavezništva, lahko opredeljevala do Unijinega posredovanja v njenem interesnem območju. Turčija je na dogovor pristala, vendar se z njim ni strinjala Grčija. (Howorth 2003) Preboj v pogajanjih in s tem turški pristanek je omogočila Unijina zagotovitev Ankari, da bodo pri operacijah kriznega upravljanja, kjer bo Unija uporabljala Natove zmogljivosti, sodelovale le tiste članice EU, ki so hkrati tudi članice Nata oziroma njegove pridružene članice. Iz tega torej sledi, da Ciper in Malta pri vojaških operacijah EU ne bosta sodelovala, kar je Unija v Deklaraciji s srečanja Evropskega sveta v Kopenhagenju decembra 2002 tudi eksplicitno zapisala. (Declaration of the Council meeting in Copenhagen on 12 December 2002, Annex II to Presidency Conclusions: <http://ue.eu.int/newsroom/councilhomepage.asp?lang=1>, 5. 6. 2003) Po doseženem dogovoru se je Unija v skupni deklaraciji z Natom tako zavezala, da bo v skladu s sklepi Evropskega vrha v Nici zagotovila popolno sodelovanje tistih evropskih članic Nata, ki niso članice EU, na področju SEVOP, Nato pa je na drugi strani obljubil, da bo podpiral razvoj SEVOP in Uniji omogočil dostop do njegovih zmogljivosti za načrtovanje. (EU-Nato Declaration on ESDP: <http://www.nato.int/docu/pr/2002/p02-142e.htm>, 1. 6. 2003).

verodostojnost. Olja je na ogenj prilila še večina držav kandidatk, ki je s t. i. Vileniško izjavo¹⁴⁸ podprla akcijo ZDA proti Iraku.¹⁴⁹

V teh okoliščinah je bila prva vojaška operacija vsaj majhen obliž na rano in morda ravno zaradi trenutnih razhajanj še toliko bolj zgodovinska. Tako lahko zgornjo francosko podporo prvi Unijini vojaški akciji ter že omenjeno udeležbo francoske obrambne ministrice na začetni slovesnosti v Skopju razumemo kot brezpogojno odločnost Francije, da Evropa kljub trenutnim razhajanjem z zastavljenimi projekti nadaljuje. Prva dejanska operacija je nedvomno izraz napredovanja evropskih držav pri vzpostavljanju samostojnejše obrambe in predvsem posledica spoznanja v Evropi, da je mir težko vzpostavljati ali ohranjati brez verodostojne vojaške moči.¹⁵⁰

4.2.5.3. Prva vojaška operacija EU izven Evrope - Artemis

Francija je podporo SEVOP pokazala tudi ob prvi vojaški operaciji izven Evrope – ob operaciji *Artemis* v DR Kongo. Unija je omenjeno operacijo¹⁵¹ na osnovi odločitve Varnostnega sveta ZN začela junija 2003. Francija je ponovno prevzela poveljstvo, zagotovila je štab za operativno načrtovanje in prispevala 1200 od približno 1500 vojakov.¹⁵² Sodelovali so sicer še vojaki sedmih drugih držav,¹⁵³ a le francoske enote so izvajale vojaške operacije na terenu. Ostale države so skrbele za logistično plat operacije ter zagotovile zdravstveno oskrbo, inženirske enote ipd. (Grignon 2003)

Operacijo je Unija vodila brez uporabe Natovih zmogljivosti, vendar pa je uporabljala kanadsko letalo. Po besedah tiskovnega predstavnika francoske vlade je operacija »konkreten dokaz, da se evropske vojaške zmogljivosti razvijajo v skladu z načrti z vrha EU v Helsinkih.«¹⁵⁴

¹⁴⁸ Statement of the Vilnius Group Countries in Response to the Presentation by the United States Secretary Of State to the United Nations Security Council Concerning Iraq: <http://usembassy.state.gov/islamabad/www03020802.html> (25. 12. 2003).

¹⁴⁹ Več o razdvojenosti EU ob iraški krizi leta 2003 v Economist: European Diplomacy over Iraq: United in Theory, Divided in Practice, 20. 2. 2003.

¹⁵⁰ Glej tudi poglavje 6.2.3. analizo poročanja *Le Monda* o SEVOP. EU je vojaško operacijo *Concordia* zaključila 15. decembra 2003 in jo nadomestila s policijsko operacijo *Proxima*. V njen sodeluje 200 policistov, njihova osrednja naloga pa je uvajanje evropskih in mednarodnih meril v delo makedonske policije in pomoč tamkajšnjim oblastem pri boju z organiziranim kriminalom. (Lynch in Missiroli 2003: 4)

¹⁵¹ Operacija, ki je trajala vsega skupaj dobra dva meseca in se je končala 1. septembra, je bila omejena na utrjevanje varnostnih razmer in izboljševanje humanitarne situacije na območju Bunia. Artemis je začasno nadomestila mirovne enote ZN v Kongu (MONUC – *Mission des Nations Unies en République démocratique du Congo*), po koncu mandata evropskih sil pa so bile na območje Bunie v okviru MONUC nameščene enote iz Bangladeša. (European Military Operation In Democratic Republic of Congo (DRC): <http://ue.eu.int/pesd/congo/index.asp?lang=EN>, 10. 8. 2003).

¹⁵² République Démocratique du Congo/'Opération Artémis' - Communiqué du ministère de la Défense (Paris, 10 juin 2003): <http://www.france.diplomatie.fr/actu/articletxt.asp?ART=35194> (10. 8. 2003).

¹⁵³ Belgija, Južna Afrika, Kanada, Nemčija, Švedska, VB.

¹⁵⁴ Questions about the 'Artemis' operation in Congo: <http://www.france.diplomatie.fr/actu/articletxt.gb.asp?ART=35421> (15. 8. 2003).

Tudi francoska obrambna ministrica Michèle Alliot-Marie je po koncu operacije v prispevku v francoskem dnevniku *Le Figaro* operacijo pozitivno ocenila in zapisala, da evropska obramba ni več le načrt,

...ampak se vse bolj tudi dejansko dokazuje. (V Kongu) je EU na osnovi resolucije ZN uspela v manj kot dveh tednih namestiti prve enote na kriznem območju. ... Usklajena akcija PVO, VO in evropskega štaba ob podpori Javierja Solane je omogočila vzpostavitev poveljniške verige in ustreznih vojaških enot v rekordnem času. Izgrajevanje evropske obrambe, daleč od slabljenja Nata, prispeva k odločnejši vlogi Evropejcev pri kriznem upravljanju.¹⁵⁵

Tudi Grignon (2003: 1) meni, da je bila operacija *Artemis* uspeh, saj so evropske, ali natančneje francoske, enote uspeli normalizirati razmere v mestu Bunia, uspešno so varovale tamkajšnje letališče in s tem omogočile popolno namestitev enot MONUC, ki so po izteku mandata operacije *Artemis* prevzele nadzor nad mestom. Po avtorjevem mnenju je *Artemis* dokaz, da lahko evropske države skupno posredujejo v katastrofalnih kriznih razmerah v Afriki in ne le varujejo življenja, ampak hkrati mirovni in spravni proces vrnejo v tirnice.

Vendar Grignon (2003: 4) opozarja tudi na nekatere slabosti¹⁵⁶ operacije in poudarja, da je bila *Artemis* v večji meri francoska operacija z masko EU kot pa operacija EU pod francoskim vodstvom. »Brez francoskega vodstva se operacija EU nikoli ne bi zgodila.« (*ibid.*) Francija bi sicer v Bunii z mandatom ZN lahko posredovala sama, vendar je bila operacija pod okrilje EU postavljena predvsem zaradi politične teže: lahko bi namreč ponudila dokaz, da je EU sposobna samostojnega mirovnega posredovanja. Dejansko EU slednje zmore le ob podpori nacionalnih zmogljivosti držav članic, kar je ena od osrednjih šibkosti trenutnega evropskega modela kriznega upravljanja – t. i. *nation cadre*, ko ena od držav članic prevzame poveljstvo operaciji. EU namreč sama nima ustreznih zmogljivosti, da bi lahko na prošnjo ZN zagotovila ustrezno načrtovanje operacije ter hitro mobilizacijo in namestitev enot na krizna območja v Afriki. (*ibid.*)

¹⁵⁵ *Le Figaro*, 2. september 2003. Citat povzet po: SHAPE News Summary&Analysis: <http://www.nato.int/shape/news/2003/09/s030903.htm> (20. 12. 2003).

¹⁵⁶ Z zelo omejenimi cilji in sredstvi je operacija dosegla pomemben, a kljub vsemu relativno omejen rezultat: njen prispevek k preprečevanju pobojev v pokrajini Ituri je bil zanemarljiv, saj so se ti na podeželju, nekaj kilometrov od položaja evropskih enot v Bunii, nemoteno nadaljevali. Glavni razlog za to je bila nepripravljenost francoske vojske, da bi se zapletla v konflikt v celotni pokrajini. Tudi sicer so bili vodilni v francoski vojski do operacije v Kongu zadržani in so se je nejevoljno lotili potem, ko je na prošnjo generalnega sekretarja ZN Kofija Annana tako odločil francoski predsednik Jacques Chirac. (Grignon 2003: 3)

Dejstvo, da je Francija operacijo, ki jo je v veliki meri vodila sama, postavila v okvir SEVOP, kaže na velik interes države za razvoj obrambne dimenzije EU. Tudi izjave francoske obrambne ministrice in njene pohvale hitrega in učinkovitega odziva EU na prošnjo generalnega sekretarja ZN, potrjujejo omenjeno tezo in pričajo o dvojni strategiji države: lastne interese prenesti na evropsko raven in si s tem zagotoviti veliko mero vpliva na smer EU; na drugi strani pa z močno podporo EU pri razvijanju njene obrambne dimenzije integracijo okrepiti in povečati njen vpliv na mednarodni sceni.

Analiza francoske vloge pri vzpostavljanju SEVOP je pokazala na veliko prizadevanje države za razvoj obrambne dimenzije znotraj EU. Francija je že ob začetkih evropskega povezovanja v 50. letih najprej s Plevenovim načrtom in kasneje še s Fouchetovimi načrti jasno demonstrirala prizadevanje za varnostno-obrambno povezovanje znotraj EU. Obe pobudi sta se sicer razlikovali – Plevenov načrt s federalističnim predznakom je pozival k združitvi nacionalnih vojaških enot v večnacionalni korpus pod enotnim evropskim vodstvom, s Fouchetovimi načrti pa je predsednik de Gaulle želel izven obstoječih okvirov Nata in ES utrditi politično sodelovanje in usklajevanje zunanjih in obrambnih politik članic – vendar pa je za obema stala želja države v Evropi prevzeti vodilen položaj, postaviti institucionalni okvir za francosko-nemško sodelovanje in na ta način nadzorovati Nemčijo.

Neuspeh obeh predlogov je bil očiten znak, da Evropa na tovrstno sodelovanje ni pripravljena. Tudi sicer je ameriški varnostni dežnik za povojno Evropo, še posebej na začetku hladne vojne, pomenil veliko cenejšo in tudi učinkovitejšo zaščito. Francija se je tako usmerila na zunanjepolitično sodelovanje med članicami in bila v 70. letih med pobudnicami vzpostavitve EPS. Sredi 80. let so se potem, ko se je ameriška varnostna garancija Evropi zazdela vprašljiva, razprave o samostojnejši evropski obrambi ponovno razvnele. Francija je bila na čelu skupine držav, ki so v dotlej neaktivni ZEU videle možnost za razvoj evropskih obrambnih zmogljivosti. Rimska deklaracija in Haaška platforma o evropskih varnostnih interesih, s katerima so evropske države skušale oživiti ZEU, konkretnih posledic na evropski varnostno-obrambni položaj sicer niso imele, a so pomenile uvod v razprave po koncu hladne vojne nekaj let kasneje.

Konec hladne vojne in razpad SZ sta ponudila novo priložnost za razmišljanje o samostojnejšem varnostno-obrambnem položaju EU. Tako si je Francija ob pogajanjih o Maastrichtski pogodbi prizadevala, da bi bila v določila o na novo vzpostavljeni SZVP vključena tudi možnost razvoja evropske obrambne politike in evropske obrambe, kar je bila kasneje

sprejeta rešitev, za Francijo pa velika pogajalska zmaga in korak naprej v smeri njenih tradicionalnih prizadevanj. Z istimi motivi je Francija podpirala vključitev petersberških nalog v okvir EU, združitve ZEU z EU ter vzpostavitve funkcije visokega predstavnika za SZVP.

Različen odnos evropskih držav do zveze Nato in do ZDA je bil tisti, ki je v največji meri oviral napredovanje Unije na varnostno-obrambnem povezovanju. Francija je svoj sumničav odnos do ZDA in Nata najjasneje izrazila z izstopom iz vojaškega krila Nata leta 1966. Zato je bil eden od motivov njenega vztrajnega prizadevanja za razvoj evropske obrambe tudi interes za čim večjo neodvisnost od ZDA. Po koncu hladne vojne so se zdele tudi dejanske možnosti za zmanjšanje odvisnosti od ZDA večje, vendar pa so zalivska vojna in vojna v BiH pokazale, da lahko le Nato in v tem okviru ZDA učinkovito ustavijo oborožene konflikte. Posledično je Francija redefinirala svoj odnos do Nata, vendar zблиžanje z Zavezništvom do ponovnega vstopa Francije v vojaško krilo Nata zaradi spora o tem, kdo bo vodil južno evropsko poveljstvo, ni pripeljalo. Tradicionalna sumničavost do organizacije in ZDA je ostala, a vendar je bilo omenjeno zблиžanje eden od pogojev za prelomni britansko-francoski vrh v Saint-Maloju, kjer sta se državi zavezali k razvoju avtonomnih evropskih vojaških zmogljivosti in tako postavili temelje SEVOP.

Na drugi strani je tudi VB, tradicionalno zavezana dobrim čezatlantskim odnosom, spremenila svojo politiko in odstopila od prejšnjega nasprotovanja razvoju obrambnih elementov znotraj EU. Ob zgoraj omenjenih konfliktih z začetka 1990. je država spoznala, da ameriško posredovanje v prid evropskih interesov ni več samo po sebi umevno ter da je obrambna odvisnost Evrope od ZDA prevelika. V tej luči lahko razumemo britanski pristanek na razvoj SEVOP.

Po vrhu v Saint-Maloju je razvoj SEVOP hitro napredoval: na vrhu v Kölnu junija 1999 je Unija britansko-francoski dogovor vključila v svoj okvir in tako uradno vzpostavila SEVOP, pol leta kasneje pa si je na vrhu v Helsinkih že postavila prve cilje pri vzpostavljanju operativnih zmogljivosti. Podobno je vzpostavila ustrezne institucije v okviru SEVOP (PVO, VO in vojaški štab), vključila najpomembnejše pristojnosti ZEU v svoj okvir, opredelila odnos z Natom pri vzpostavljanju SEVOP ter sklenila sporazum o avtomatičnem dostopu do Natovih zmogljivosti, kadar bo sama izvajala operacije. Leta 2003 je Unija zagnala svoje prve samostojne vojaške in civilne operacije v Makedoniji in v BiH ter v prvi akciji izven Evrope posredovala v DR Kongu.

Francija je vse opisano napredovanje Unije podpirala, vendar pa je bila zadržana do sodelovanja Nata in posameznih evropskih članic Nata, ki niso članice EU, pri SEVOP. Pri slednjem je bila osamljena in je na koncu pristala na sodelovanja z Zavezništvom. Kljub temu, da je spremenila taktiko, pa je njen interes za samostojn(ejš)o evropsko obrambo ostal: njene

ambicije namreč presegajo načelo o nepodvajanju zmogljivosti z zvezo Nato – Francija si prizadeva za čim samostojnejšo evropsko obrambo. V ozadju njenih interesov je na eni strani želja v evropski okvir tesneje vpeti Nemčijo, na drugi pa prizadevanje za dosego večje varnostno-obrambne samostojnosti EU v odnosu do ZDA.

Po analizi francoske vloge pri razvoju SEVOP, ki je pokazala na osrednje motive aktivnega prizadevanja države za razvoj evropske obrambne politike in obrambe, v naslednjem poglavju sledi analiza medijskega poročanja osrednjega francoskega levosredinskega dnevnika *Le Monde* o SEVOP. Osrednje vprašanje, ki me pri tem zanima je, ali med predstavljenimi interesi francoske politike pri SEVOP in med poročanjem *Le Monde* o isti tematiki, obstaja povezava – ali torej *Le Monde* v skladu s tezo, postavljeno na začetku, odseva in posreduje interese francoske politike na področju SEVOP?

5. ANALIZA MEDIJSKEGA DISKURZA O SKUPNI VARNOSTNI IN OBRAMBNI POLITIKI EVROPSKE UNIJE V FRANCOSEM DNEVNIKU *LE MONDE*

Pred analizo *Le Monde*vega poročanja o SEVOP v tem prehodnem poglavju med obema osrednjima deloma naloge – torej med analizo dejanskega razvoja SEVOP v prejšnjem in med analizo medijskega poročanja o tej politiki v naslednjem poglavju – umeščam medijsko percepcijo SEVOP v kontekst diplomske naloge in pojasnujem, zakaj sem za analizo izbrala dnevnik *Le Monde*. V nadaljevanju še natančneje pojasnujem, na katerih dogodkih bo temeljila analiza poročanja o SEVOP v *Le Monde*.

Velik pomen množičnih medijev gre v prvi vrsti pripisati dejstvu, da so ti pogosto edini stik posameznika s pojavi in dogodki v njegovem neposrednem okolju in po svetu. Posameznikova izkušnja o številnih področjih družbenega tako temelji na časopisnem poročilu, televizijskem prispevku, radijskem oglašanju novinarja, v zadnjem času pa tudi vse bolj na informacijah, posredovanih prek interneta. Del družbene stvarnosti, ki jo posamezniki, državljani v največji meri izkušajo prek medijskega poročanja, je nedvomno politika – tako nacionalna, v še večji meri pa mednarodna.

Kot pišeta Nimmo in Combs (1990:2), so slike in predstave o politiki, ki jih nosimo v naših glavah, le redko posledica neposredne izkušnje. V večini primerov gre za predstavo, ki jo usmerja in oblikuje vrsta mediatorjev, posrednikov, ki se velikokrat pojavljajo v vlogi množičnih medijev.

Velik vpliv množičnih medijev na posameznikovo predstavo o realnem svetu je eden od osrednjih razlogov, zaradi katerih analiza medijskega poročanja o družbeni stvarnosti postane zanimiva. Kot sem pokazala pri predstavitvi teoretične osnove za analizo medijskega poročanja v prvem poglavju, s sprejemanjem medijskega poročanja občinstvo oblikuje skupno znanje, skupne kognitivne sheme o družbeni stvarnosti. Slednje novinarji, ki so prav tako del družbenega konteksta in delijo enake kognitivne sheme, v nadaljnjem poročanju znova posredujejo do občinstva. S tem je krog sklenjen, mediji pa se izkažejo za osrednje mediatorje družbenih vrednot.

Pri tem je treba omeniti še eno ključno in že prav tako omenjeno lastnost medijev: ti niso nevtralni in objektivni posredniki informacij o družbeni stvarnosti, ampak prek določenega načina ubeseditve informacij (kodiranja informacij) vsebini dodajajo tudi vrednote in norme, skratka ideologijo, in tako ustvarjajo le eno od številnih možnih interpretacij družbene stvarnosti. Ker so novinarji sami del družbene stvarnosti, obstaja velika verjetnost, da bodo vrednote, ki jih posredujejo skupaj z informacijami, skladne z vrednotami političnih elit. Slednje so namreč najpogosteje izvor vrednot in norm v nekem družbenem okolju. Posledično predvidevam, da tudi poročanje dnevnika *Le Monde* odseva osrednje interese francoske politike na področju SEVOP.

Po tem kratkem povzetku osrednje predpostavke diplomske naloge, v nadaljevanju podajam informacije o nakladi in značilnostih dnevnika *Le Monde*, iz katerih sklepam o velikem vplivu dnevnika na javno mnenje.

Le Monde kot dnevnik z levo politično usmeritvijo ima največjo naklado med francoskimi kakovostnimi dnevniki, na prvem mestu pa je tudi po številu prodanih izvodov v tujino. V letu 2002 je *Le Monde* na dan tako v povprečju prodal 407.085 izvodov, od tega je 46.000 izvodov ali približno 10 odstotkov celotne naklade bilo prodane v tujini. Na lestvici francoskih dnevnikov z najvišjo naklado mu sledita pariški dnevnik *Le Parisien* s 360.505 izvodi dnevne naklade in desnosredinski *Le Figaro* s 359.180 dnevno prodanimi izvodi. Po nakladi je med francoskimi dnevniki sicer na prvem mestu dnevnik *Ouest France*, ki imel v letu 2002 764.798 prodanih izvodov na dan. (Diffusion controle 2003) Vendar je *Ouest France* tabloidni časopis, zato za analizo tako specifične teme, kakršna je SEVOP, ne bi bil primeren.¹⁵⁷

Ena od odlik *Le Monde* je ravno njegovo izčrpno pokrivanje mednarodnopolitičnega dogajanja, sem pa spada tudi poročanje o evropskih zadevah. Leta 2002 je *Le Monde* stranem, posvečenim mednarodni politiki, dodal še stran o EU ter okreplil bruseljsko redakcijo. (Dossier

¹⁵⁷ Tabloidni časopisi namreč politične teme obravnavajo površno in jih pogosto personalizirajo, torej povežejo z zgodbo kakšne konkretne osebe, ter tako naredijo razumljivejše bralcu, ki o samem političnem problemu nima širokega predznanja. Zato je bil za analizo poročanja o SEVOP izbran kakovosten dnevnik.

Le Monde, junij 2003: 11) *Le Monde* kot eden najvplivnejših francoskih dnevnikov z ugledom v evropskem merilu je torej ustrezen primer za analizo medijskega poročanja o SEVOP.

Že omenjena teza pri analizi poročanja *Le Monda* o SEVOP je, da medijski teksti odsevajo vrednote in norme družbeno-političnega okolja, v katerem nastajajo. Vendar cilj analize ni odkrivanje političnih, ekonomskih ali drugih pritiskov, ki bi do določenega načina poročanja o problematiki lahko pripeljali. Ti zagotovo v večji ali manjši meri obstajajo tudi v primeru *Le Monda*, vendar niso v ospredju mojega zanimanja.

Vzročno-posledično razmerje je v nalogi postavljeno med celotnim družbeno-političnim okoljem – predvsem francoskim, v katerem novinarji delujejo – ter med medijskimi teksti. Predvidevam, da vrednote, ki so se o Evropi, evropskem integracijskem procesu in v tem okviru o evropskem povezovanju na varnostno-obrambnem področju od 1950. let naprej oblikovale v francoskem prostoru in na katerih temelji tudi današnja francoska evropska politika, odseva tudi poročanje *Le Monda*. Tako ob analizo razvoja SEVOP in francoske vloge pri tej politiki (tretje in četrto poglavje) v postavljam sliko, ki jo o tej politiki ustvarja *Le Monde* (šesto poglavje).

Analiza poročanja francoskega dnevnika *Le Monde* o SEVOP obsega obdobje od decembra 1998 do junija leta 2003. Kot sem pokazala v prejšnjem poglavju, december 1998 velja za prelomni datum pri razvoju SEVOP, saj je VB v skupni deklaraciji s Francijo na vrhu v Saint-Maloju pristala na razvoj obrambne politike znotraj EU, čemur je vse dotlej nasprotovala. V analizo so vključeni dogodki po decembru 1998, ki so pomenili bodisi institucionalni napredek Unije na področju SEVOP bodisi uresničevanje le-te v samostojnih akcijah EU.

Ker se usmerjam v institucionalni napredek Unije, precejšnji del analize predstavljajo polletna vrhunska srečanja Evropskega sveta, kjer je Unija sprejemala odločitve o nadaljnjem razvoju SEVOP, ali pa dvostranska srečanja med posameznimi članicami Unije, ki so dala pomembne impulze za nadaljnji razvoj SEVOP (kot npr. omenjeni britansko-francoski vrh v Saint-Maloju). Podobno so v analizo vključena nekatera srečanja obrambnih ministrov EU, če so ministri sprejeli za SEVOP pomembne odločitve. V analizo je prav tako vključeno poročanje o prvih Unijinih samostojnih operacijah civilnega ali kriznega upravljanja, ki pomenijo prve znake 'življenja' SEVOP in s tem potrditev prizadevanj EU na tem področju.

Za namen analize sem zgoraj omenjene dogodke razdelila v dve kategoriji. Na eni strani so to vrhunska srečanja Evropskega sveta v opazovanem obdobju. Vrhunska srečanja vselej pomenijo sklep predsedovanja določene države Evropski uniji, kar pomeni, da so nekakšen povzetek dela vsakokratnega predsedstva. Tudi sicer je srečanje najvišjih predstavnikov držav članic pomemben dogodek, priprave nanj potekajo dlje časa, bolj kot pa se vrh približuje, več je razprav o dnevnem redu zasedanja. Vrhunsko zasedanje voditeljev držav članic je torej več kot le

dvodnevno srečanje – je pravzaprav proces. Pričakovati je, da posledično tudi mediji o dogodku poročajo pred, med in po njem. Zato poročanje o SEVOP opazujemo teden pred in teden po dogodku. Srečanja Evropskega sveta, ob katerih sem opazovala poročanje *Le Monda* o SEVOP, so torej:

- vrh v Kölnu – 3. in 4. junij 1999;
- vrh v Helsinkih – 10. in 11. december 1999;
- vrh v Feiri – 19. in 20. junij 2000;
- vrh v Nici – 7. do 9. december 2000;
- vrh v Laeknu – 14. in 15. december 2001;
- vrh v Koebenhavnu – 12. in 13. december 2002.

V drugo kategorijo spadajo ostali dogodki, kjer bo opazovanje omejeno na dan pred in na dan po dogodku. Gre namreč za dogodke, ki v primerjavi s srečanji Evropskega sveta niso institucionalizirana in so torej enkratna. Zato pričakujem, da jim mediji pozornost posvečajo predvsem dan pred in morda dan po dnevu, ko se zgodijo. V to drugo kategorijo uvrščam pomembna srečanja zunanjih in obrambnih ministrov EU (ta so namreč pomembna napoved dogajanja na vrhunskem zasedanju, saj gre za usklajevanje stališč med državami o pomembnih temah in so zato priprava na naslednje srečanje Evropskega sveta), dvo- ali večstranska srečanja predstavnikov članic ali pa zagon dejanskih samostojnih civilnih ali vojaških operacij EU. V tem okviru bom opazovala naslednje dogodke:

- britansko-francoski vrh, Saint Malo – 4. december 1998;
- srečanja zunanjih in obrambnih ministrov EU;
- prva operacija civilnega kriznega upravljanja – BiH – 1. januar 2003;
- prva vojaška operacija EU – *Concordia*, Makedonija, 1. 4. 2003;
- prva vojaška operacija EU izven Evrope – *Artemis*, DR Kongo, junij 2003.

Poleg člankov, ki se nanašajo na zgornje dogodke, bodo v analizo vključeni tudi članki, ki so bili v *Le Mondu* objavljeni izven zgoraj določenih časovnih okvirov, a se na zgoraj omenjene dogodke nanašajo ter tako dajo pomembne dodatne informacije o *Le Mondovi* percepciji te politike. Članke sem zbrala iz elektronskega arhiva *Le Monda* na osnovi ključnih besed v opazovanih obdobjih.

6. LE MONDOV MEDIJSKI DISKURZ O SEVOP

V šestem poglavju predstavljam analizo poročanja *Le Monda* o SEVOP, in sicer v obdobju od decembra 1998 do junija 2003. Obdobje sem za namen analize razdelila na tri dele: prvi del zajema čas od vrha v Saint-Maloju decembra 1998 do kölnskega vrha Evropskega sveta junija 1999; drugi del obdobje po Kölnu do vrha v Nici decembra 2000; tretji del pa obsega obdobje po Nici pa do konca junija 2003. Prvi del zajema tako začetno fazo SEVOP, ko so bile tradicionalna francoska prizadevanja našla mesto v okviru EU, hkrati je Unija v tem času postavila prve cilje na tem področju (sile za hitro posredovanje). Drugi del zajema intenzivno obdobje opredeljevanja odnosov med EU na eni ter ZEU in Natom na drugi strani, kjer je francoska podpora za samostojno SEVOP, kot sem pokazala v tretjem poglavju, še posebej očitna. Zadnje obdobje je spet manj intenzivno, v tem času pa je Unija deklarativne izjave prenesla na teren in začela s prvimi samostojnimi akcijami civilnega in vojaškega kriznega upravljanja. Francija je z velikimi prispevki v prve operacije potrdila svojo zavezanost razvoju SEVOP.

6. 1. OD VRHA SAINT-MALO DO VRHA V KÖLNU

6. 1. 1. *Saint-Malo*

V zvezi s prelomnim britansko-francoskim vrhom Saint-Malo 3. in 4. decembra 1998 so bili v *Le Mondu* objavljeni trije članki, in sicer 4., 5. in 6. decembra 1998. Vodilna tema vseh treh člankov je zблиževanje stališč obeh držav na področju evropske obrambe, kar je razvidno že iz naslovov člankov. Primerjava naslovov vseh treh člankov razkrije stopnjevanje: članek, objavljen 4. decembra, nosi naslov »Pariz in London zblížujeta stališča o evropski obrambi«¹⁵⁸ (podčrtala J. P.),¹⁵⁹ dan kasneje je časopis objavil članek z naslovom »Pariz in London polagata temelje skupne obrambne politike«,¹⁶⁰ po koncu vrha pa je izšlo poročilo z naslovom »Britanska vlada potrjuje pripravljenost vstopa v evropsko igro«.¹⁶¹

Omenjeni trije naslovi jasno napovedujejo premik, intenzivnost in pomembnost dogajanja. V vseh treh primerih sta obe državi, ali v zadnjem primeru zgolj britanska vlada, postavljeni v vlogo akterjev, ki spreminjata situacijo: »zblížujeta stališča«, »polagata temelje« in

¹⁵⁸ Fr. *Paris et Londres rapprochent leurs positions sur la défense européenne.*

¹⁵⁹ Vsi podčrtani deli citatov časopisnih člankov v nadaljevanju so dodani z namenom opozoriti na pomembne besede ali besedne zveze.

¹⁶⁰ Fr. *Paris et Londres posent les bases d'une politique de défense commune.*

¹⁶¹ Fr. *Le gouvernement britannique confirme sa volonté de rentrer dans le jeu européen.*

»potrjuje pripravljenost«. Izbrani glagoli torej jasno nakazujejo določeno akcijo obeh držav, naslov po koncu vrha pa izpostavlja predvsem spremembo v britanski politiki. Izbrani glagoli so nevtralni, zato bi težko trdili, da se novinar prek naslovov do dogajanja opredeljuje, a z njimi zagotovo implicira napredek v pogajanjih.

Vendar pa so novinarjeva stališča do obravnavane tematike razvidna prek načina njegove ubeseditve osrednjih tem, ki jih v člankih o britansko-francoskem vrhu omenja. Analiza tematske strukturiranosti člankov je pokazala, da se v člankih pojavljajo naslednje teme: odnos Francije in VB do evropske obrambe in odnos med obema državama; vprašanje prihodnosti ZEU; ter odnos med Natom in EU na področju evropske obrambe. V nadaljevanju analiziram način predstavitve omenjenih tem v treh člankih in opozarjam na ideološke elemente, ki jih novinarji prek poročanja posredujejo.

6.1.1.1. Francija, Velika Britanija in evropska obramba

Odnos obeh držav, še posebej pa VB do evropske obrambe je ena od osrednjih in vodilnih tem vseh treh člankov, kar je popolnoma v skladu z vsebino dogodka. Ob tem se besedila dotikajo tudi odnosa med obema državama. Novinarji večjo pozornost namenjajo britanski kot francoski drži do evropske obrambe in poudarjajo predvsem premik v britanski evropski politiki. Iz stališč, ki jih novinarji ob britanskem zasuku izražajo, je razvidna podpora interesov francoske politike na tem področju, osrednji francoski interes pa je čim večja varnostno-obrambna samostojnost Evrope.

Novinarji, kot že rečeno, poudarjajo predvsem zasuk v britanski politiki. Oba članka, objavljena 5. in 6. decembra 1998, poročilo začenjata z navajanjem britanskega stališča: »Ob poudarjanju zavezanosti Severnoatlantskemu zavezništvu se Britanci strinjajo z določitvijo okvira skupne evropske obrambne politike.«¹⁶² (Bresson 1998a) in »Besedilo (Francosko-britanska deklaracija, op. J. P.) nakazuje pripravljenost Londona, da postopoma v Evropi prevzame mesto, ki mu pripada ...«¹⁶³ (Bresson 1998b)

Premik v britanski politiki si zaradi njene večletne zadržanosti do razvoja evropske obrambne politike zares zasluži naziv zgodovinski in je zato pričakovati, da ga novinarji kot pomemben dogodek postavljajo na začetek poročil. Še večjo zgodovinsko težo pa ima ta premik v Franciji, saj ta ravno zaradi britanskega nasprotovanja svojih zamisli o samostojnejši evropski obrambi ni mogla uresničiti že prej.

¹⁶² Fr. *Tout en rappelant leur fidélité à l'Alliance atlantique, les Britanniques sont d'accord pour définir le cadre d'une politique européenne de défense.*

¹⁶³ Fr. *Ce texte marque la volonté de Londres de reprendre progressivement toute sa place en Europe...*

Le Monde v skladu z zgoraj povedanim poudarja naklonjenost Francije dogovoru v Saint-Maloju in navaja tiskovno predstavnico francoskega predsednika, ki »je pozdravila pomemben korak Velike Britanije.« (Bresson 1998a) Vendar je novinar do britanskega premika nezaupljiv:

V tem trenutku je naloga Francije, da Blaira prime za besedo in tako vidi, do kod slednji pri oblikovanju načel obrambne politike lahko gre. Pred praktično uresničitvijo evropske obrambne politike, predvsem kar zadeva institucionalno plat, pa bo treba opraviti še veliko bolj poglobljene razprave.¹⁶⁴ (*ibid.*)

Zgornji citat implicira interes Francije za oblikovanje evropske obrambne politike, kar je razvidno predvsem iz besed »do kod slednji pri oblikovanju načel obrambne politike lahko gre«. Francija bi torej šla daleč naprej, a težko brez britanskega sodelovanja. Pripravljenost, ki jo je VB pokazala, mora Francija izkoristiti v svoj prid, je razbrati iz zgornjega citata. Vendar novinar prek medosebne funkcije jezika izrazi obligacijo in s tem svoje videnje situacije: pot do cilja je še dolga, 'treba' se bo še pogajati. S tem implicira tudi svojo podporo opisanemu procesu, a hkrati zadržanost do možnosti, da bi bil napredek hiter.

Podobno je zadržanost do spremenjene britanske politike izražena še na drugem mestu: »Ali evropska obramba zares nakazuje vstop Velike Britanije v evropsko igro? ... Treba je počakati na naslednje mesece, ko se bo videlo, kaj britanska pobuda zares pomeni.«¹⁶⁵ (Bresson 1998b) V tem primeru novinar svoje dvome poveže z napovedanim vrhom Nata aprila 1999 v Washingtonu, ki bi lahko situacijo pognal v drugo smer. Novinar tako prevzame aktivno vlogo, saj razmišlja o taktiki, ki bi Franciji v tej igri prinesla največ koristi in s tem očitno podpira francoske nacionalne interese.

Podpora dnevnika francoskim političnim interesom na področju evropske obrambe je razvidna tudi v članku, objavljenem 4. decembra 1998. Po predstavitvi ozadja, ko novinar bralca spomni, da je britanski premier Blair spremembo politike do vprašanja evropske obrambe napovedal že na vrhu EU v avstrijskem Pörschachu, v nadaljevanju zapiše: »Četudi v Saint-Maloju ni pričakovati¹⁶⁶ pomembnega napredka, Pariz stališče Londona še naprej razume kot spodbudno.« (Bresson in Vernet 1998) Citirana poved je pomembna predvsem zato, ker novinar

¹⁶⁴ Fr. ... *il s'agit pour le moment pour les Français de prendre Tony Blair au mot, de voir jusqu'où il peut aller dans l'élaboration des principes d'une politique de défense dont la mise en oeuvre pratique, notamment sur le plan institutionnel, devra ensuite faire l'objet de discussions plus approfondies.*

¹⁶⁵ Fr. *L'Europe de la défense marquera-t-elle la véritable rentrée de la Grande-Bretagne dans le jeu européen ? ...Il faudra attendre les prochains mois pour voir ce qu'il en est réellement.*

¹⁶⁶ V izvorniku je novinar uporabil brezosebni zaimsek *on*: Fr. *Si l'on n'attendait pas de percée significative à Saint-Malo, Paris continue de tenir pour encourageante l'attitude de Londres.* Zaimsek nakazuje na neko splošno mnenje, ki pa ga lahko deli tudi avtor sam. S tem avtor izražena pričakovanja posplošuje.

enači interese skupnosti, pri čemer se najverjetneje nanaša na francoske državljane, in francoske politične elite. In kakšen je ta interes? Drugi del stavka z oznako 'spodbudno' nakazuje, da politični vrh britanski premik odobrava, in bi si zato napredka, ki ga Francozi sicer ne pričakujejo, kljub vsemu želeli.

Tako novinar implicira ideologijo konsenza, ko predpostavlja, da bi bil preobrat v britanski politiki kot osrednji pogoj za razvoj evropske obrambe v interesu celotne skupnosti. Tako časopis interese francoske vlade na področju evropske obrambe vzame tudi za svoje, jih posreduje naprej in jih s tem utrjuje ter dogodek pozitivno ocenjuje.

In kako *Le Monde* pojasnjuje premik v britanski politiki? Novinarji novo Blairovo politiko na področju evropske obrambe povezujejo z nesodelovanjem VB pri vzpostavljanju evropske monetarne unije: »Mesec dni pred uvedbo evra, ki se bo zgodila brez Britancev, je Blairov očitni interes, da z razpravami o evropski obrambi utrdi ambicije svoje vlade in ne ostane na obrobju Evrope.«¹⁶⁷ (Bresson 1998a) Sicer pa novinarji Blairovo pobudo razumejo kot njegovo splošno prizadevanje za utrditev položaja države znotraj EU:

Blairova pobuda kaže na njegovo prizadevanje, da bi Veliki Britaniji postopoma dal vlogo, ki ji gre pri velikih evropskih razpravah. ... Evropska obramba, kjer Britanci podobno kot Francozi delujejo z vso legitimnostjo, je za Blaira nedvomno tisto področje, kjer premier deluje brez obotavljanja.¹⁶⁸ (Bresson 1998b)

Sicer pa je deklaracija z vrha v Saint-Maloju označena kot kompromis med obema državama: »V zameno za britanski pristanek na vključitev 'sposobnosti za avtonomno akcijo, ki bo temeljila na ustreznih vojaških silah', je Pariz sprejel vlogo Nata kot osrednje reference na obrambnem področju.«¹⁶⁹ (*ibid.*) Novinar še doda, da »se zdi, da je bil v Saint-Maloju prvič storjen konkreten korak naprej, ki dovoljuje razmišljanje, da bi Evropa avtonomno ukrepala, če bi bili njeni interesi ogroženi.«¹⁷⁰ (*ibid.*)

¹⁶⁷ Fr. *A un mois du lancement de l'euro, qui se fera sans les Britanniques, Tony Blair a manifestement à coeur d'utiliser ces discussions pour confirmer l'ambition de son gouvernement de ne pas rester en marge de l'Europe.*

¹⁶⁸ Fr. *L'initiative de Tony Blair traduit sa volonté de redonner progressivement à la Grande-Bretagne toute sa place dans les grands débats européens. ... La défense européenne, où de toute évidence les Britanniques, comme les Français, ont une légitimité sur le continent, est sans doute apparue un terrain approprié à Tony Blair pour agir sans attendre.*

¹⁶⁹ Fr. *En échange de l'acceptation par les Britanniques du principe de doter l'Union européenne d'une « capacité autonome d'action appuyée sur des forces militaires crédibles », Paris a donné des gages de sa volonté de garder à l'Alliance atlantique son rôle de référence suprême.*

¹⁷⁰ Fr. *On avait le sentiment à Saint-Malo que, pour la première fois, un pas réel avait été franchi permettant d'envisager que l'Europe puisse un jour agir de façon autonome et solidaire si ses intérêts étaient menacés.*

Iz zgornjih primerov je jasno razvidno, da *Le Monde* podpira francosko politiko na področju skupne evropske obrambe in premike v tej smeri pozitivno označuje, ob tem pa tudi aktivno svetuje državi, kaj bi bilo v nastali situaciji najpametneje storiti. Podobna slika se kaže tudi pri ostalih dveh že omenjenih temah, ki se pojavljata v člankih ob vrhu Saint-Malo. Najprej sledi analiza vprašanja prihodnosti ZEU, nato pa še analiza poročanja o odnosu med EU in zvezo Nato.

6.1.1.2. Vprašanje statusa Zahodnoevropske unije

Novinar se vprašanja statusa ZEU loti v prvem članku, ki se nanaša na vrh Saint-Malo in je bil objavljen 4. decembra 1998. Organizacijo označi za tisto, kjer v »embrionalnem stanju« že obstajajo evropske vojaške zmogljivosti. Pri tem navede dejstvo, da je Francija ob podpori Nemčije že predlagala združitev ZEU z EU, kar bi pomenilo, da »bi bile njene vojaške zmogljivosti prenesene v okvir EU in ne Nata, kot so predlagali nekateri britanski strokovnjaki.«¹⁷¹ (Bresson in Vernet 1998) V nadaljevanju navede težave, ki bi se ob združitvi ZEU z EU pojavile.

Najprej omeni 5. člen pogodbe o ZEU, ki vsebuje solidarnostno klavzulo in se ob tem sprašuje, ali bi EU omenjeno določilo vključila v svoj okvir. S slednjim bi Unija prevzela tudi značilnosti vojaške organizacije, kar pa bi pod vprašanj postavilo nevtralen status članic EU (Švedska, Avstrija, Finska in Irska).

Naslednja težava, ki jo avtor ob morebitni združitvi ZEU in EU izpostavlja, so sporazumi med ZEU in evropskimi članicami Nata, a nečlanicami Unije (Turčija, Noverška) ter z državami Srednje in Vzhodne Evrope, ki niso niti članice EU niti Nata:

Vzpostavitev ohlapnih odnosov z neobvezujočo organizacijo, kakršna je ZEU, je bila relativno enostavna. Ti odnosi pa z EU, ki si prizadeva postati akter v mednarodni politiki, postajajo bolj občutljivi. Napoveduje se dolga razprava, vendar so Francozi in Britanci, ki se jim bodo najverjetneje kmalu pridružili še Nemci, prvič po dolgem času načeli bistvo problema.¹⁷² (*ibid.*)

¹⁷¹ Fr. *Les capacités militaires de cette dernière reviendraient à l'Union européenne, et non à l'OTAN comme certains experts britanniques le suggéraient récemment.*

¹⁷² Fr. *La mise en oeuvre de relations souples était relativement facile avec une organisation aussi peu contraignante que l'UEO ; elle devient plus délicate avec l'Union européenne, qui a vocation à devenir un acteur de la politique internationale. Le débat promet donc d'être long mais, pour la première fois depuis des années, Français et Britanniques, auxquels devraient se joindre rapidement les Allemands, semblent être entrés dans le vif du sujet.*

Novinar sicer predvideva, da države rešitve še ne bodo kmalu našle, a kljub vsemu s trditvijo, da so »načeli bistvo problema«, implicira napredek. Bistvo problema je za novinarja prihodnji status ZEU in omenjena vprašanja, ki bi se ob združitvi ZEU z EU postavila. V kasnejših pogajanjih, ki so vodila do prenosa večine pristojnosti ZEU v okvir EU in kjer je beseda tekla o natančnejši opredelitvi odnosa med EU in evropskimi članicami Nata, ki niso članice EU, so se omenjena vprašanja zares pokazala za 'bistvena'. Francija je sprva namreč nasprotovala sodelovanju evropskih članic Nata, a nečlanic EU, pri vzpostavljanju in kasnejšem izvajanju SEVOP.¹⁷³ Novinar torej napoveduje najtrše točke pogajalskega procesa, vendar v članku vprašanja neposredno ne poveže s francoskimi interesi.

6.1.1.3. *Nato in EU*

Vprašanja Nata se člankih o vrhu Saint-Malo dotikajo le površno, a kljub temu tega elementa ne gre prezreti, saj je ravno odnos do Severnoatlantskega zavezništva pogosto kamen spotike v francosko-britanskih kot tudi v odnosih med članicami EU nasploh. Značilna atlantistična drža VB in francoska sumničavost, v najboljšem primeru zadržanost do Zavezništva, sta bili dolgoletna zavora na poti do takšne ali drugačne oblike evropske varnostno-obrambne politike.

Ravno občutljivosti omenjenega vprašanja gre pripisati dejstvo, da eden od treh obravnavanih člankov v isti sapi, ko govori o britanskem pristanku na razvoj evropske obrambne politike, poudari tudi britansko nadaljnjo zavezanost Natu: »Ob poudarjanju zavezanosti Severnoatlantskemu zavezništvu se Britanci strinjajo z določitvijo okvira skupne evropske obrambne politike.«¹⁷⁴ (Bresson 1998a) Podobno tudi v nadaljevanju novinar v odstavku z naslovom »Tradicionalna razhajanja« citira tiskovnega predstavnika britanskega premiera, ki je poudaril da »London nikakor ne izbira med dvema vrstama lojalnosti: eno atlantsko in drugo kontinentalno. Evropsko-ameriško zavezništvo za Britance ostaja osnova njihove varnosti, tudi če – in to je novost zadnjih tednov – znotraj tega okvira načrtujejo razvoj popolnoma evropskih zmogljivosti.«¹⁷⁵ (*ibid.*)

Novinar torej poudari, da Nato za Britance kljub njihovem premiku proti Evropi ostaja osrednji element. V francoskem prostoru je zaradi že omenjenega zadržanega odnosa do

¹⁷³ Glej poglavje 4.2.3.

¹⁷⁴ Fr.: *Tout en rappelant leur fidélité à l'Alliance atlantique, les Britanniques sont d'accord pour définir le cadre d'une politique européenne de défense.*

¹⁷⁵ Fr.: *... il n'est pas question pour Londres de choisir entre deux fidélités, l'une atlantique, l'autre continentale. L'Alliance euro-américaine reste pour les Britanniques le fondement de leur sécurité, même - et c'est le fait nouveau de ces dernières semaines - s'ils peuvent envisager aujourd'hui le développement en son sein d'une capacité d'action purement européenne.*

Severnoatlantskega zavezništva takšen poudarek toliko pomembnejši. Zato tudi že zgoraj omenjena ugotovitev *Le Monda*, da prelomna francosko-britanska deklaracija ne pomeni le britanske, ampak tudi francosko koncesijo, saj je »Pariz sprejel vlogo Nata kot osrednje reference na obrambnem področju«. ¹⁷⁶ (Bresson 1998b) Dnevnik pristanka Francije na nadaljnjo osrednjo vlogo Nata pri evropski obrambi ne komentira, ampak ga izpostavlja kot pogoj za napredovanje evropskega povezovanja na tem področju.

Eden od člankov se dotakne tudi bližnjega vrha Nata v Washingtonu aprila 1999. Novinar piše, da je logično, da se pet mesecev pred vrhom

... vsak začenja znova ukvarjati z vprašanjem razmerja moči med zagovorniki *statusa quo*, torej ameriške prevlade v Zavezništvu, in tistimi, ki se zavzemajo za večjo avtonomijo Evropejcev. Od neuspele francoske zahteve, da bi Natovo južnoevropsko poveljstvo prevzel Evropejec, so razprave ostale na mrtvi točki. Vendar je kosovska kriza pokazala, da je nezmožnost Evropejcev reagirati takrat, ko so v igri njihovi interesi, pod vprašaj postavila kredibilnost evropskih voditeljev pred nacionalnimi javnostmi. ¹⁷⁷ (*ibid.*)

Novinar torej izpostavi eno osrednjih točk spora med Francijo in Zavezništvom – trditev, da imajo Evropejci v Natu premajhen vpliv, ob tem pa omeni še zadnji spor med Natom in Francijo, ki je preprečil ponovno integriranje Francije v Natovo vojaško krilo. Do vprašanja se sicer ne opredeljuje, vendar opozori, da je kosovska kriza in ob njej evropska nezmožnost zaščititi lastne interese omajala kredibilnost evropskih voditeljev.

Analiza poročanja o vrhu Saint-Malo pokaže na tri osnovne teme, ali makropropozicije, kot sem jih poimenovala v prvem teoretičnem delu, ki se pojavljajo v časopisnih člankih. Osrednjega pomena je v skladu z vsebino dogodka odnos obeh glavnih protagonistk – VB in Francije – do evropske obrambe in ene do druge, pri čemer je v ospredju predstavitev britanskega zasuka v odnosu do evropske obrambne politike. Ravno VB je bila namreč glavna nasprotnica poskusov – največkrat pod francoskim vodstvom – v okvir SZVP vključiti tudi obrambno politiko. Sprememba, ki jo je v Saint-Maloju napovedal Blair, se je zato zares zdela

¹⁷⁶ Fr.: ... *Paris a donné des gages de sa volonté de garder à l'Alliance atlantique son rôle de référence suprême.*

¹⁷⁷ Fr.: ... *il est logique que chacun commence à nouveau à se préoccuper du partage des rôles entre partisans du statu quo actuel, c'est-à-dire d'une Alliance dominée par les Américains, et ceux d'une plus grande autonomie des Européens. Depuis l'échec de la revendication française de confier le commandement sud de l'OTAN en Italie à un Européen, les discussions étaient restées au point mort. Mais la crise du Kosovo a montré que l'incapacité des Européens à agir lorsque leurs intérêts sont en cause devenait de plus en plus pesante pour la crédibilité de leurs dirigeants face à leurs opinions publiques.*

zgodovinska, kar je razvidno tudi iz analize poročanja *Le Monda* o dogodku. Ostali dve temi – ZEU in odnos Nato-EU – sta v obravnavanih člankih obrobne pomena, vendar gotova napoved kasnejših tem, ki se v člankih o SEVOP pojavljajo.

Po pregledu poročanja o evropski obrambi ob prelomnem vrhu Saint-Malo nadaljujem z analizo drugega pomembnega dogodka v prvem od štirih obdobjih – vrh Evropskega sveta v Kölnu.

6. 1. 2. Po vrhu Saint-Malo do vrha EU v Kölnu

Polletno obdobje od britansko-francoskega vrha Saint-Malo do kölnskega vrha Evropskega sveta je zaznamovalo predvsem usklajevanje med tremi največjimi članicami – VB, Nemčijo in Francijo – o natančnejših določilih nove evropske varnostne in obrambne politike.

Dogajanje odseva tudi poročanje *Le Monda*. V opazovanem obdobju ob kölnskem vrhu, torej teden dni pred in teden dni po vrhu, je bilo objavljenih pet člankov, ki so se nanašali na SEVOP. Ob tem se članek 1. junija 1999 nanaša na nemško-francoski vrh v Toulousu, kjer sta se državi usklajevali o odprtih vprašanjih evropske varnostno-obrambne politike. Drugega junija 1999 je dnevnik objavil članek o najresnejšem kandidatu za mesto visokega predstavnika Unije za SZVP, ki naj bi ga imenovali na vrhu v Kölnu. Čeprav gre v prvi vrsti za predstavnika za SZVP, je ta odgovoren tudi za SEVOP kot politiko znotraj SZVP, zato je omenjeni članek vključen v analizo. Dva članka s 4. in 5. junija 1999 se nanašata na dogovore na vrhu EU v zvezi s SEVOP. V analizo je vključen tudi članek, objavljen 20. marca 1999, ki ob srečanju obrambnih predstavnikov Nemčije, VB in Francije, analizira stališča treh najpomembnejših članic do evropske obrambe. To poročilo sicer ni bilo objavljeno teden pred ali po vrhu v Kölnu, kjer sem sicer opazovala poročanje *Le Monda*, pa vendar predstavlja pomemben korak pri usklajevanju stališč do evropske obrambe med tremi najpomembnejšimi protagonistkami in je zato pomemben tudi v luči dogovorov na vrhu v Kölnu.

V primerjavi z naslovi člankov, objavljenih ob vrhu Saint-Malo, so naslovi člankov pred in ob vrhu v Kölnu veliko bolj statični in izražajo manj akcije: »Trojno zavezništvo za evropsko obrambo«¹⁷⁸ (Vernet 1999: 1); »Evropska obramba od Saint-Maloja do Toulousa, strinjanja in razhajanja«¹⁷⁹ (Vernet 1999a: 3); »Uradno rojstvo evropske obrambe razglašeno v Kölnu«¹⁸⁰ (Lemaitre 1999: 8). Izjema pri tem je članek, objavljen ob začetku kölnskega vrha, ki nosi naslov »Petnajsterica, zbrana v Kölnu, želi dati zagona evropski obrambi – Pariz, London in Bonn bodo

¹⁷⁸ Fr.: *Triple entente pour la défense européenne.*

¹⁷⁹ Fr.: *La défense européenne de Saint-Malo à Toulouse, des accords et des nuances.*

¹⁸⁰ Fr.: *La naissance officielle de l'Europe de la défense a été proclamée à Cologne.*

morali preseči nasprotovanja ostalih držav¹⁸¹ (Bresson in Lemaitre 1999: 5). Edino v tem primeru so članice postavljene v vlogo akterja. Omenjeni naslovi nakazujejo, da je v očeh novinarjev kölnski vrh veliko manj prelomen, kot je bil vrh Saint-Malo. Naslovi ob britansko-francoskem vrhu so namreč implicirali veliko več akcije.

Osrednja tema omenjenih člankov je pripravljenost Unije, da v svoj okvir vključi tudi dejavno razvijanje avtonomne varnostno-obrambne politike. Medtem ko je bila v zgoraj opazovanem obdobju v ospredju sprememba v britanskem stališču do vprašanja evropske obrambe, so zdaj predstavljena stališča treh največjih članic Unije: VB, Nemčije in Francije. Novinarji se v tem okviru dotikajo vprašanja institucij v okviru SEVOP, načina odločanja ter operativne sposobnosti Unije. Sicer pa se ponovijo že zgoraj omenjene teme: vprašanje statusa ZEU, odnosa med EU in Natom, funkcije visokega predstavnika EU za SZVP in vprašanje odnosa med ZDA in EU. Na koncu poglavja analiziram že omenjena mnenjska članka dveh zunanjih avtorjev, ki predstavljata dve različni razmišljanji o tem, kaj bi EU na področju SEVOP morala storiti/postati.

6.1.2.1. Nemčija, Francija, Velika Britanija in skupna evropska varnostno-obrambna politika

Vzpostavljanje skupne evropske obrambe in prizadevanje držav, da uskladijo svoje različne poglede na tem področju, je vodilna tema obravnavanih člankov. Poleg stališč že omenjenih treh največjih članic novinarji omenjajo tudi stališča nevtralnih držav kot tistih, ki bi morda lahko zavrle napredek na tem področju. A vendar besedila implicitno nakazujejo, da je napredek Unije na tem področju odvisen predvsem od treh največjih članic.

Tako novinar ob francosko-nemškem vrhu v Toulousu v vodilu navede, da sta državi v skupni varnostno-obrambni deklaraciji povzeli, kar sta se VB in Francija dogovorili na vrhu Saint-Malo. »Ali to pomeni, da na področju evropske obrambe v zadnjih mesecih ni bilo napredka?«¹⁸² (Vernet 1999a: 3) sprašuje novinar in nadaljuje, da temu pravzaprav ni tako. Od zavezništva med Francijo in VB so države namreč prešle na usklajevanje stališč v trikotniku Bonn-Pariz-London. »Ta usklajevanja so ostala diskretna, saj trojica ostalim evropskim partnerjem ni želela dati vtisa, da jih bo postavila pred *fait accompli*, zato jih je o pogajanjih obveščala.«¹⁸³ (*ibid.*) Novinar implicira odločilno vlogo treh največjih članic, ki pa so z diplomatskim vedenjem želele ostalim članicam dati občutek, da so tudi one vključene v proces.

¹⁸¹ Fr.: *Réunis à Cologne, les Quinze veulent faire avancer l'Europe de la défense. Paris, Londres et Bonn devront vaincre la résistance des autres pays.*

¹⁸² Fr.: *Est-ce à dire que le dossier de la défense européenne n'a pas progressé au cours des derniers mois ?*

¹⁸³ Fr.: *Cette concertation est restée discrète, pour ne pas donner l'impression de placer devant le fait accompli les autres partenaires européens qui, par ailleurs, en ont été tenus régulièrement informés.*

Pomembno vlogo treh omenjenih članic nakazuje tudi naslov članka »Trojno zavezništvo za Evropo« (Vernet 1999: 1), objavljenega ob srečanju predstavnikov VB, Francije in Nemčije 18. marca 1999 v Bonnu. Novinar v vodilu predstavi položaj vsake od njih. Nemce je britansko-francoska deklaracija iz Saint-Maloja ujela nepripravljene: »Potem ko so zamudili prvi vlak, so odločno pospešili delo.«¹⁸⁴ (*ibid.*) London je uradno podprl oblikovanje evropske obrambe v okviru drugega stebra Unije, Francija pa je potrdila vez med evropsko obrambo in Natom in tako »potišala sume, ki so viseli nad Parizom: ob razpravah o evropski obrambi naj bi Francozi želeli izriniti ZDA iz Evrope.«¹⁸⁵ (*ibid.*) Zanimiva je zgornja trditev o francoskem stališču, ko novinar tradicionalno nezaupanje Francije do ZDA in Nata zanika z odločitvijo Pariza, da pristane na vez med Natom in evropsko obrambo.

Novinar tudi članek ob začetku vrha v Kölnu začne s povzetkom impulzov, ki so jih razvoju evropske obrambe dale omenjene tri države:

Najprej Francija in Velika Britanija v Saint-Maloju, nato še Francija in Nemčija v Toulousu so se sporazumele o projektu vzpostavitve 'evropske obrambne identitete' v okviru Nata. Vendar nevtralne in nekatere druge države, med njimi Italija, želijo ohraniti *status quo*.¹⁸⁶ (Bresson in Lemaitre 1999: 5)

V zgornjem primeru avtor omeni tudi stališča nevtralnih držav, vendar se v naslovu postavi na stran treh največjih, s tem pa implicira tudi svoje videnje dogodka. Članek namreč nosi podnaslov: »Pariz, London in Bonn bodo morali premagati nasprotovanja ostalih držav«¹⁸⁷ (*ibid.*). Pomembno je opozoriti na uporabo modalnega glagola 'morati', s čimer novinar prek medosebne funkcije jezika tri države obvezuje, da uveljavijo svoje mnenje. Tako izraža tudi svoje videnje dogajanja: evropska obramba se mora razvijati po načrtih treh največjih držav.¹⁸⁸

¹⁸⁴ Fr.: *Après avoir raté le premier train, les Allemands mettent les bouchées doubles.*

¹⁸⁵ Fr.: *... avait pour but de chasser le soupçon récurrent pesant sur Paris : en parlant de défense européenne, les Français se prépareraient à évincer les Etats-Unis d'Europe.*

¹⁸⁶ Fr.: *La France et la Grande-Bretagne à Saint-Malo, puis la France et l'Allemagne à Toulouse, se sont entendues sur un projet de construction d'une " identité européenne de défense ", dans le cadre de l'OTAN. Mais les pays neutres et d'autres membres de l'Union, comme l'Italie, préfèrent en rester au statu quo.*

¹⁸⁷ Fr.: *Paris, Londres et Bonn devront vaincre la résistance des autres pays.*

¹⁸⁸ Ob tem je treba opozoriti še na novinarjevo nedoslednost v zgornjem citatu, ki se ponavlja tudi kasneje v članku. Novinar je namreč zapisal, da so se države dogovorile o »evropski obrambni identiteti v okviru Nata«, kar je netočno. Pojem evropske obrambne identitete se namreč nanaša na razvijanje evropskega stebra v okviru Zavezništva, o čemer so se države dogovorile na vrhu Nata leta 1994. Z vrhom Saint-Malo pa se je začel drug proces, in sicer vzpostavljanje evropske varnostne in obrambne politike. Ta se od evropske obrambne identitete razlikuje ravno v odnosu do Zavezništva: Evropa si je zastavila cilj razviti samostojne vojaške zmogljivosti, kar ji bo omogočilo izvajanje avtonomnih akcij, vendar v povezavi z Zavezništvom, ne pa tudi v njegovem okviru.

Poleg analiziranja odnosa treh največjih članic Unije do SEVOP so novinarji veliko pozornosti namenili samemu konceptu SEVOP, kot se je oblikoval do in ob vrhu v Kölnu.

6.1.2.2. Vrh v Kölnu in skupna evropska varnostna in obrambna politika

Obravnavani članki natančno analizirajo sam koncept SEVOP, kot so se članice o njem dogovorile pred in na vrhu v Kölnu, kjer so SEVOP tudi uradno zagnale.

Novinar že v članku ob srečanju predstavnikov Nemčije, Francije in VB marca 1999 pojasni, da s pojmom evropske obrambe

... nihče ne razume kolektivne obrambe Evrope proti zunanji grožnji. Kot med hladno vojno ta še naprej ostaja v rokah Nata. Gre za upravljanje kriz, ki bi lahko destabilizirale Evropo, torej za izvajanje 'petersberških nalog' (humanitarne akcije, operacije ohranjanja in vzpostavljanja miru), ki so bile vključene v Amsterdamsko pogodbo.¹⁸⁹(Vernet 1999: 1)

Gre za pomembno pojasnilo, saj se ob govorjenju o evropski obrambi pogosto pozablja, kaj natančno koncept pravzaprav obsega. Ob upoštevanju dejstva, da gre za francoski politični prostor, je pomembno tudi pojasnilo, da obramba Evrope proti zunanjim grožnjam ostaja še naprej v rokah Nata. Ugotovitev je za avtorja kljub francoski ambivalentnosti do Zaveznitva samo po sebi umevna in neproblematična. Novinar v tem primeru ne poudarja francoske 'občutljivosti' na Nato in slednjemu priznava vlogo, ki jo igra pri zagotavljanju evropske varnosti.

V istem članku novinar omeni tudi način odločanja v okviru SEVOP, ki temelji na medvladni metodi dela: »Pariz in London sta se zlahka sporazumela o ohranitvi evropske obrambe v medvladnem okviru ...«¹⁹⁰ (*ibid.*) Novinar tako implicira tradicionalno zadržanost obeh držav do prenašanja suverenosti na institucije Skupnosti. Vendar ob tem izrazi pomisleke: »Ob tem bomo še videli, kako bo Svet zmožgal odločati, ne da bi bil ob tem izpostavljen blokadi tistih članic, ki so do evropske obrambe posebej zadržane ...«¹⁹¹ (*ibid.*)

¹⁸⁹ Fr.: *Par « défense européenne », personne n'entend la défense collective de l'Europe contre une menace massive extérieure. Comme au temps de la guerre froide, celle-ci reste garantie par l'Alliance atlantique. Il s'agit de la gestion des crises qui risquent de déstabiliser le continent, ce qu'on appelle les « tâches de Petersberg » (missions humanitaires, opérations de maintien ou de rétablissement de la paix) qui ont été intégrées dans le traité d'Amsterdam.*

¹⁹⁰ Fr.: *Il n'a pas été difficile pour Paris et Londres de tomber d'accord pour maintenir la défense européenne dans un cadre intergouvernemental ...*

¹⁹¹ Fr.: *Reste à savoir comment le Conseil européen serait en mesure de prendre des décisions à quinze sans s'exposer au blocage de la part de pays membres qui regardent la défense européenne avec beaucoup de suspicion.*

Sicer pa *Le Monde* predstavlja osrednje točke nemškega poročila o SEVOP že ob poročanju o francosko-nemškem vrhu v Toulousu nekaj dni pred začetkom vrha, ob začetku vrha pa predstavi tudi vsebino deklaracije o utrjevanju SEVOP, sprejete na vrhu. V Kölnu si bodo članice prizadevale sprejeti »deklaracijo, ki bo v največji možni meri nakazovala pripravljenost Evrope, da razpolaga z lastnimi zmogljivostmi za posredovanje, četudi v okviru Nata, in se v tej perspektivi pripravi na vključitev ZEU v EU ...«¹⁹² (Bresson in Lemaitre 1999: 5)

V članku po koncu vrha (Lemaitre 1999: 8) novinar izpostavi osrednjo idejo deklaracije in poročila, ki ju je Unija sprejela na vrhu, pri čemer navaja del poročila, kjer Unija potrjuje odločenost, da razvije avtonomne zmogljivosti za vodenje akcij, ki ji bodo omogočile odzivati se na mednarodne krize brez negativnih posledic za akcije zveze Nato. Po novinarjevi presoji sprejetim dokumentom s francoskega vidika »manjka resnična vsebina« in vsebujejo »veliko dvoumnosti«. (*ibid.*) Vendar je po novinarjevem mnenju pomembno predvsem dejstvo, da so vse članice Unije »vključno z nevtralnimi in najbolj atlantistično usmerjenimi državami podprle pobudo, ki sta jo na vrhu Saint-Malo predstavili Francija in Velika Britanija, kasneje pa se jima je pridružila še Nemčija.«¹⁹³ (*ibid.*) Unija mora sicer preseči še veliko nasprotij, a »kljub vsemu je zagnan proces, ki bi moral voditi do obrambne politike – zasnovane in uresničene pod okriljem Evropske unije.«¹⁹⁴ (*ibid.*)

Zgoraj navedeni citati izražajo jasno naklonjenost novinarja do evropske obrambne politike. Sprva namreč v imenu Francije govori o pomanjkljivostih sprejetih dokumentov, a ob težavah vselej poudarja predvsem pozitivne strani: vse države so podprle francosko-britansko-nemško pobudo; najpomembneje je, da je storjen prvi korak – »kljub vsemu je zagnan proces«.

V nadaljevanju novinar povzame načrt Unije o vzpostavitvi stalnih organov v Bruslju za namen SEVOP, predstavljen v poročilu nemškega predsedstva o SEVOP: PVO, VO in generalni štab EU. Ob tem pa poudari, da so na trenutni stopnji načrti o vzpostavljanju dejanskih vojaških zmogljivosti še nedodelani, vendar pa so Belgija, Španija in Luksemburg podprle zamisel o transformaciji Eurocorpsa za akcije pod okriljem EU. Operativne sposobnosti EU se novinar dotakne tudi v drugem članku, kjer izpostavi nekaj odprtih vprašanj, ki bi se postavila ob morebitni uporabi zmogljivosti Eurocorpsa v okviru evropskih vojaških operacij: »Katere države

¹⁹² Fr.: *Il s'agit, à ce stade, d'adopter à Cologne une déclaration aussi allante que possible indiquant la volonté de l'Europe de disposer en propre, mais dans le cadre de l'OTAN, d'une capacité d'intervention et, dans cette perspective, de préparer l' » inclusion « dans l'Union européenne de l'UEO, l'Union de l'Europe occidentale.*

¹⁹³ Fr.: *... l'important est que l'ensemble des pays de l'Union, y compris les neutres ou les plus farouchement « atlantistes », se soient ralliés à l'initiative lancée à Saint-Malo par la France et le Royaume-Uni, ensuite rejoints par l'Allemagne.*

¹⁹⁴ Fr.: *Néanmoins, un processus est lancé, qui devrait conduire à une politique de défense conçue et mise en oeuvre par les Quinze.*

se bodo želele priključiti? Bi Eurocorps pri tem lahko uporabljal Natove, torej ameriške zmogljivosti in kako? Katere lastne zmogljivosti, predvsem na področju obveščanja, načrtovanja in poveljevanja, bi moral imeti na voljo?»¹⁹⁵ (Bresson in Lemaitre 1999: 5)

Novinarji torej pri poročanju o SEVOP izpostavljajo težave in pomanjkljivosti, pa vendar ob tem hkrati poudarjajo velik pomen prvega koraka, ki ga je Unija na poti do avtonomne evropske obrambe naredila. Med vzroki za napredek Unije na tem področju novinar poudari, da je kosovska kriza – in kölnski vrh je potekal ravno v luči Natovega posredovanja proti ZR Jugoslaviji – petnajsterico napeljala na intenzivnejše razmišljanje o tej »evropski obrambni identiteti,¹⁹⁶ o kateri sanjajo v Parizu, ki že nekaj mesecev zanima London (deklaracija Saint-Malo) in odslej očitno tudi Bonn.« (*ibid.*)

6.1.2.3. Status Zahodnoevropske unije

Problem statusa ZEU *Le Monde* ponovno¹⁹⁷ označi za eno od »osrednjih težav« pri vzpostavljanju skupne evropske varnostne in obrambne politike (Vernet 1999: 1), sicer pa je ZEU vselej označena kot »edina evropska organizacija, ki ima pristojnosti na vojaškem področju«. Podobno kot v pisanju ob vrhu Saint-Malo novinarji tudi zdaj poudarjajo, da je bistvo težave dejstvo, da imajo članice Unije znotraj ZEU različne statuse,¹⁹⁸ prav tako pa vse članice ZEU niso tudi članice Unije, zato bi se lahko ob integriranju ZEU v EU pojavile težave. V obravnavanih člankih novinarji največ pozornosti posvetijo analizi različnih stališč članic EU, še posebej razlikam med VB, Francijo in Nemčijo ob vprašanju združitve ZEU z EU.

»Britanci ne skrivajo naklonjenosti zamisli o oblikovanju *ad hoc* koalicije. Ta bi združevala države, ki bi lahko in bi želele sodelovati v evropskih obrambnih operacijah.«¹⁹⁹ (*ibid.*) Stališčem VB, ki bi torej po mnenju novinarja vprašanja združitve ZEU z EU najraje obšla z iskanjem sprotnih rešitev, novinar sooči francosko stališče:

Francoska stran bo pred razpustitvijo ZEU dvakrat premislila. Zagotovo je ta organizacija nepoznana, nepriljubljena, ... vsebuje omejena sredstva, za katera pa Francija kljub vsemu ne bi rada videla, da bi izginili v Natu. Ustanovna pogodba

¹⁹⁵ Fr.: *Quels pays de l'Union voudront le rejoindre ? Pourra-t-il, et comment, faire appel à des moyens de l'OTAN, c'est-à-dire américains ? De quels moyens autonomes, notamment en matière de renseignement, de structures de planification, de commandement devra-t-il disposer ?*

¹⁹⁶ Pri tem gre spet za nedoslednost, saj novinar namesto o evropski varnostni in obrambni politiki govori o evropski obrambni identiteti.

¹⁹⁷ Primerjaj poglavje 6.1.1.2.

¹⁹⁸ Članice, pridružene članice, opazovalke in pridružene partnerice. Glej str. 30.

¹⁹⁹ Fr.: *Les Britanniques ne cachent pas leur préférence pour la formation d'une coalition ad hoc, regroupant les pays qui peuvent et qui veulent assumer des opérations de défense portant le label européen.*

ZEU v 5. členu ... poudarja solidarnost držav članic v primeru zunanje grožnje. Za države, ki vzpostavljajo gospodarsko in monetarno unijo in načrtujejo politično unijo, je to zaveza, ki bi jo bilo dobro obdržati. (*ibid.*)²⁰⁰

V zgornjem citatu je očitno opazno angažiranje novinarja, in sicer na strani francoskih interesov. V skladu s svojim dolgoletnimi prizadevanji za samostojnejši varnostno-obrambni položaj Evrope bi Francija ključne elemente ZEU rada ohranila, tako je tudi novinarjevo mnenje, da bi bilo solidarnostno klavzulo dobro ohraniti. Identificiranje novinarjevih stališč s francoskimi je razvidno že iz prvega stavka citata, ko novinar uporabi zaimek *on*, s čimer se prišteva med tiste na francoski strani, ki bodo »pred razpustitvijo ZEU dvakrat premislili«. Novinarjevo angažiranje je razvidno tudi iz besede »zagotovo«, kjer prek medosebne funkcije jezika izraža gotovost svojega mnenja.

Podobno novinar piše na drugem mestu: »Čeprav je bila vez med Unijo in Natom potrjena na vrhu Zavezništva v Washingtonu, si ne bi želeli, da bi prenašena razpustitev ZEU vodila do prenosa (šibkih) pristojnosti ZEU v Nato – na škodo Evrope.«²⁰¹ (Vernet 1999a: 3) V nadaljevanju pa ob ponovnem izpostavljanju dejstva, da niso vse članice ZEU tudi članice EU, zapiše: »Če se vsi strinjajo, da bi slednje (pridružene članice in države s statusom opazovalk v ZEU, op. J. P.) sodelovale pri odločanju, je treba zagotoviti, da te Uniji ne bi mogle preprečiti odločitve o posredovanju.«²⁰² (*ibid.*)

Tudi iz zgornjih citatov je razvidna novinarjeva naklonjenost francoskim stališčem: v prvem citatu spet uporabi zaimek *on*, ki implicira njegovo strinjanje s trditvijo, da pristojnosti ZEU ne bi bilo dobro prenašati v Natov okvir, pa tudi v drugem citatu predlaga, da države, povezane z ZEU, po morebitni združitvi te organizacije z EU ne bi smele imeti možnosti veta na Unijine vojaške aktivnosti. S tem nakazuje svojo podporo čim boljšemu in utečenemu delovanju evropske obrambe.

Ob britanskem in francoskem stališču do ZEU *Le Monde* (*ibid.*) analizira tudi nemški pogled: Nemčija si prizadeva za čimprejšnjo združitve obeh organizacij in želi, da bi Unija

²⁰⁰Fr.: *Du côté français, on veut y réfléchir à deux fois avant de liquider l'UEO. Certes, cette organisation est mal connue, mal aimée, ... elle possède des moyens limités mais que la France ne voudrait pas voir disparaître dans l'OTAN. Le traité qui l'a créée possède un article 5, ... qui proclame la solidarité des pays membres en cas de menace extérieure. Pour des Etats qui sont en train de construire une union économique et monétaire, qui envisagent une union politique, c'est un engagement qu'il convient de préserver.*

²⁰¹Fr.: *Bien que l'établissement de relations UE-OTAN ait été reconnu par le sommet atlantique de Washington, on ne voudrait pas qu'une suppression précipitée de l'UEO aboutisse à un transfert à l'OTAN des (faibles) moyens de cette organisation, aux dépens de l'Europe.*

²⁰²Fr.: *Si tout le monde est d'accord pour que ces derniers aient leur mot à dire, il faut aussi éviter qu'ils puissent empêcher l'UE d'agir.*

pripravljenost na združitev čim prej potrdila na primer z odločitvijo, da visoki predstavnik EU za SZVP hkrati prevzame tudi funkcijo generalnega sekretarja ZEU, ali pa da bi Unija združila analitično celico ZEU (angl. *planning cell*) z enoto Unije za načrtovanje in zgodnje opozarjanje (angl. *policy planning and early warning unit*), ustanovljeno z Amsterdamsko pogodbo.

Ob zgoraj navedenih temah je reden element poročil ob kölnskem vrhu vprašanje, kdo bo zasedel mesto visokega predstavnika EU za SZVP, funkcija, ki jo je v institucionalni sistem Unije vnesla Amsterdamska pogodba.

6.1.2.4. Visoki predstavnik Evropske unije za skupno zunanjo in varnostno politiko ali Monsieur PESC²⁰³

Le Monde je 2. junija 1999, torej dan pred začetkom vrha EU v Kölnu, kjer naj bi petnajsterica imenovala visokega predstavnika EU za SZVP, objavil članek z naslovom »Javier Solana favorit za 'Monsieur PESC'« Imenovanje visokega predstavnika za SZVP je novinar označil za »eno osrednjih odločitev, ki jih je pričakovati na vrhu v Kölnu.« (Bresson 1999: 4)

V članku so predstavljena različna stališča članic o pristojnostih, ki naj bi jih visoki predstavnik imel, pri tem pa je izpostavljeno mnenje Francije. Slednja si je prizadevala, da bi mesto prevzela eminentna osebnost, »sposobna odločno zastopati petnajsterico v njenih zunanjih odnosih.«²⁰⁴ Vendar pa je Francija svoje stališče kasneje omehčala, predvsem zaradi »skrbi, da Monsieur ali Madame PESC ne bi zasenčil nacionalne diplomacije.«²⁰⁵ Pri tem novinar izpostavi tradicionalno zadržanost Francije do premočnih evropskih institucij, ki bi nacionalnim vzele preveliko mero pristojnosti.

Novinar še pristavi, da se »kandidati za mesto visokega predstavnika niso ravno gnetli, kot da nihče ne bi bil zares pripravljen spopasti se z novo funkcijo. V Franciji se je govorilo o več imenih iz vladnih vrst, vendar so vsi nakazali, da imajo početi kaj pametnejšega.«²⁰⁶ (*ibid.*) Najprej z informacijo, da zanimanje za mesto visokega predstavnika ni bilo veliko, nato pa je novinar še z zadnjim poudarjenim delom citata mesto visokega predstavnika vrednostno označil, s tem pa posredno tudi celotno dejavnost Unije na tem področju.

²⁰³ Funkcije visokega predstavnika EU za SZVP se je prijel tudi vzdevek *Monsieur PESC* (v prevodu »gospod SZVP«) po francoski kratici za skupno zunanjo in varnostno politiko EU – PESC (*politique étrangère et de sécurité commune*).

²⁰⁴ Fr.: ... *le poste devait être confié à une véritable personnalité politique capable de parler haut et fort au nom des Quinze vis-à-vis de l'extérieur.*

²⁰⁵ Fr.: ... *de crainte apparemment que ce M. ou Mme PESC ne puisse porter ombrage à la diplomatie nationale.*

²⁰⁶ Fr.: *Mais les candidats ne se sont pas bousculés, comme si personne n'était vraiment prêt à essayer les plâtres. En France, les noms de plusieurs personnalités du gouvernement ont été évoqués, mais tous ont fait savoir qu'ils avaient mieux à faire.*

Možni sta najmanj dve interpretaciji: ni bilo veliko ljudi, ki bi imeli pogum spoprijeti se z zahtevno in v veliki meri neznano nalogo; »imeti za početi kaj boljšega« pa lahko nakazuje tudi, da bi bil prevzem funkcije visokega predstavnika prazno delo. Različni nacionalni interesi lahko namreč ohromijo usklajeno delovanje Unije na zunanjepolitičnem področju in razvrednotijo še tako prizadevno in kakovostno delo osebe v vlogi visokega predstavnika za SZVP.

Novinar še poudari, da kandidatura Javierja Solane, takratnega generalnega sekretarja Nata, za funkcijo visokega predstavnika, ni neproblematična: »V trenutku, ko se Evropa, zaenkrat še plašno, skuša nekoliko otresti ameriškega skrbništva in vzpostaviti avtonomna obrambna sredstva, je za nekatere, še posebej za nevtralne članice, moteče, da bi prvi odgovorni za SZVP prišel ravno iz Nata.«²⁰⁷ Hkrati doda, da »je olajšanje za atlantiste, da bi proces nadzorovala osebnost, ki dobro pozna kolesje atlantskega sodelovanja.«²⁰⁸

Novinar se torej do Solane ne opredeli, ampak predstavi obe plati medalje. Vendar z oznako, da se Evropa »skuša nekoliko otresti ameriškega skrbništva«, poudari in predpostavlja odvisnost Evrope od ZDA.

6.1.2.5. Odnos ZDA-EU

Odnosa med ZDA in EU se v obravnavanem obdobju dotakne le en članek, pa še to le mimogrede. V marčnem že omenjenem članku ob srečanju predstavnikov Francije, VB in Nemčije novinar v zaključku zapiše, da pri projektu evropske obrambe ostaja še ena neznanka – »odziv velikega zaveznika – Američanov, ki so Evropejce k prevzemu večjega dela odgovornosti za njihovo obrambo spodbujali vse dotlej, ko so bili ti tega še nesposobni, ampak so vselej sumničavo opazovali Evropo, ko je ta poskušala preiti na dejanja.«²⁰⁹ (Vernet 1999: 1)

Novinar implicira pomen, ki ga ameriško stališče igra pri vzpostavljanju evropske obrambe, in hkrati nenaklonjenost ZDA do poskusov evropskega obrambnega osamosvajanja. Zgornji navedek nakazuje vzorec, ki je še posebej očiten v kasnejšem poročanju *Le Monda*, ko so ZDA postavljene v dvojno vlogo v odnosu do Evrope in EU: na eni strani kot nepogrešljiv in strateški partner, a hkrati tudi tekmeč pri utrjevanju vplivnega položaja EU v mednarodni skupnosti.

²⁰⁷ Fr.: *Au moment où l'Union tente, timidement encore, de s'affranchir un peu de la tutelle américaine pour se doter de moyens de défense autonomes, il est gênant pour certains, pour les neutres notamment, que le premier responsable de la politique étrangères et de sécurité commune vienne précisément de l'OTAN.*

²⁰⁸ Fr.: *Il est rassurant pour les atlantistes que ce processus puisse être contrôlé par une personnalité connaissant bien les rouages de la coopération atlantique.*

²⁰⁹ Fr.: *... la réaction du grand allié américain, qui a toujours encouragé les Européens à prendre en charge une plus grande part de leur défense aussi longtemps qu'ils en étaient incapables, mais qui a toujours regardé avec suspicion leurs velléités de passer à l'acte.*

V obdobju med francosko-britanskim vrhom v Saint-Maloju decembra 1998 in vrhom Evropskega sveta v Kölnu junija 1999 sem v analizo vključila osem člankov, ki so bili objavljeni bodisi ob prvem ali ob drugem dogodku. Eden od analiziranih člankov je bil objavljen izven določenega obdobja opazovanja (teden dni pred in teden dni po dogodku), a je bil zaradi relevantnosti kljub temu vključen v analizo.

Le Monde je o obeh dogodkih, prelomnih za razvoj SEVOP – francosko-britanski vrh v Saint-Maloju in kölnski vrh – temeljito poročal. Tako je o vrhu v Saint-Maloju poročal tri dni zapored in bralce seznanjal z napredkom francosko-britanskih pogovorov. Ob kölnskem vrhu pa je poročal v štirih člankih, v katerih so novinarji predstavili pomembnost dogodka ter izpostavili osrednje probleme, s katerimi se bi Unija v procesu vzpostavljanja SEVOP utegnila srečati.

Osrednje makropropozicije ali teme, ki se v člankih *Le Monda* v prvem opazovanem obdobju pojavljajo, so stališča treh največjih članic EU – Francije, Nemčije in VB – do SEVOP; institucionalna vprašanja, kot so prihodnji status ZEU in vzpostavitev funkcije visokega predstavnika za SEVOP; ter odnos med EU in Natom oz. ZDA.

Pri poročanju o stališčih posameznih članic do SEVOP novinarji največjo pozornost posvečajo spremembi britanskega stališča do evropske obrambe, kar je (še posebej v francoskem prostoru) razumljivo. Ravno lojalnost VB čezatlantskim odnosom in posledična zadržanost do razvijanja obrambne dimenzije znotraj EU je bila osrednja ovira pri napredovanju Unije na varnostno-obrambnem področju in s tem tudi ovira Franciji pri uresničevanju njenih evropskih interesov.

Podobno tudi poročanje o institucionalnih vidikih vzpostavljanja SEVOP sovпада s skrbmi in interesi francoske domače politike. *Le Monde* prihodnji status ZEU in v tem okviru ureditev odnosov med članicami ZEU, a nečlanicami EU, ob morebitni integraciji ZEU v EU označuje za osrednjo težavo. Slednje se je v kasnejših pogajanjih dejansko pokazalo za problematično, saj je Francije nasprotovala sodelovanju pridruženih članic ZEU, a nečlanic EU, v okviru SEVOP. Podobno je bilo vprašanje vzpostavitve funkcije visokega predstavnika za SZVP za Francijo velikega pomena, saj si je država prizadevala za močan položaj, ki bi ga zasedla eminentna osebnost, verodostojnost SZVP pa bi se na ta način okrepila. *Le Monde* je torej že prek samega izbora osrednjih tem, ki so se jih novinarji v člankih lotevali, odseval interese in hkrati skrbi domače politike.

Odnos med EU in Natom ter ZDA članki v prvem opazovanem obdobju obravnavajo le bežno, a kljub temu poročanje sovпада z odnosom francoske politike do ZDA in Nata. ZDA *Le*

Monde postavlja v vlogo evropskega tekmeca in ne partnerja – odnos, ki ga izkazuje tudi francoska politika. V zvezi z Natom pa novinarji izpostavljajo njegov nadaljnji pomen za evropsko varnost, kar je v Saint-Maloju poudarila VB in na kar je pristala tudi Francija.

Natančnejša analiza je osrednjo tezo, da poročanje *Le Monda* posreduje vrednote in norme domače politike na področju SEVOP, potrdila tudi na mikroravni. Novinarji se namreč prek predstavitvene in medosebne funkcije jezika aktivno opredeljujejo do obravnavanega vprašanja. Vzpostavljanju evropske obrambe so novinarji naklonjeni, v tem okviru pa je analiza pokazala, da *Le Monde* podpira interese Francije na tem področju. Novinarji se namreč pogosto v besedila aktivno vključuje in svetujejo, kaj bi bilo za Francijo najbolje storiti. Prav tako z uporabo brezosebnega zaimka *on*, ki implicira neko skupnost ljudi, med katere se prišteva tudi govorec, novinarji pogosto stališča francoske politične elite enačijo s svojimi, jih torej posplošujejo in ustvarjajo t. i. ideologijo konsenza.

Ob analizi je pomembno opozoriti na dejstvo, da so bili avtorji analiziranih člankov le trije. Slednje je zagotovo pomemben element, ki prispeva k podobnosti izraženih stališč v različnih člankih ob različnih priložnostih ter k bolj usklajeni podobi *Le Mondovega* diskurza o SEVOP. Ob tem se postavlja vprašanje, ali je usklajenost medijskega diskurza posledica (naključne) podobnosti stališč treh novinarjev, ali pa gre za načrtovano uredniško politiko časopisa in so na določena mesta postavljeni 'ustrezni' novinarji. Slednje bi bilo sicer težko preveriti, vendar menim, da gre v večji meri za drugo možnost: *Le Mondov* diskurz o SEVOP je namreč do SZVP in v tem okviru do SEVOP v analiziranih člankih²¹⁰ vedno pozitivno naravnano, podobno sliko kaže tudi uvodnik o SEVOP, analiziran v naslednjem poglavju. In uvodniki so tisti, ki najjasneje nakazujejo na stališče časopisa do obravnavanega vprašanja. Novinarji nikoli ne pridejo do zaključka, da je trud članic na področju SZVP/SEVOP zaman, ker so nacionalni interesi članic še vedno pred skupnimi in evropskimi, kar bi lahko bil ob ustrezni argumentaciji legitimen zaključek. Nasprotno, novinarji nakazujejo na morebitne težave in predlagajo rešitve, ki bi Uniji omogočile napredek.

Po vrhu v Kölnu, ko so bili temelji evropske obrambne politike postavljeni, se je Unija usmerila predvsem na načrtovanje in zagotavljanje ustreznih vojaških zmogljivosti, na katerih bi SEVOP sploh temeljila, v ospredje razprav pa je prišel tudi odnos med EU in Zavezništvom, kar obravnavam v naslednjem poglavju.

²¹⁰ Glej tudi analizo v nadaljevanju.

6. 2. MED KÖLNOM IN NICO

6. 2. 1. Po Kölnu do Helsinkov

Primerjava naslovov petih člankov, vključenih v prvi del obdobja po vrhu v Kölnu, pokaže, da ti podobno kot v primeru poročanja o vrhu Saint-Malo izražajo precejšnjo mero akcije in dajejo občutek sprememb: »Evropa želi vzpostaviti zmogljivosti za posredovanje v regionalnih krizah«²¹¹ (Vernet 1999b: 3), ali »Evropski varnostni in obrambni politiki naproti«²¹² (Zecchini 1999a: 7) Velik napredek implicira zlasti naslov »Veliki skok naprej za evropsko obrambo«²¹³ (Zecchini 1999b) Nekoliko bolj statičen je naslov »Evropska obramba: korpus 60.000 mož bi lahko bil operativen leta 2003«²¹⁴ (Isnard 1999), a kljub vsemu napoveduje napredek in spremembo. Našteti naslovi nakazujejo na osrednjo temo člankov – vzpostavljanje vojaških zmogljivosti Unije.

6.2.1.1. Vzpostavljanje institucij in evropskih vojaških zmogljivosti

Članek ob srečanju obrambnih in zunanjih ministrov Unije novembra 1999, ki je bil priprava na vrh v Helsinkih, med drugim predstavlja načrte Unije za vzpostavitev stalnih struktur v okviru SEVOP: PVO, VO, generalnega štaba, obveščevalnih in načrtovalnih zmogljivosti. Pri tem je novinar usmerjen na predstavljanje izključno francoskih stališč in predlogov, ki jih ne problematizira. Nasprotno, iz načina poročanja se zdi, kot da bodo francoski predlogi obveljali.

»Francoski politiki prihajajo v Bruselj z dokaj jasnimi idejami o tem, kaj je treba storiti na področju zmogljivosti.«²¹⁵ (Vernet 1999b: 3) Novinar torej predpostavlja pravilnost francoskih stališč in jih tako podpira. Slednje je razvidno tudi na drugem mestu. Novinar sprva predstavi francosko stališče, da bi »Evropejci morali biti pripravljeni izvajati najtežje operacije, določene v petersberškem sporazumu«²¹⁶ (*ibid.*) v nadaljevanju pa zapiše svoje mnenje: »Na dolgi rok bi morali Evropejci okrepiti načrtovalne in poveljniške zmogljivosti in zagotoviti usklajevanje med nacionalnimi generalnimi štabi ...«²¹⁷ (*ibid.*) Drugo, torej mnenje novinarja, je

²¹¹ Fr.: *L'Europe veut se doter d'une capacité d'intervention dans des crises régionales.*

²¹² Fr.: « *Vers une Europe de la sécurité et de la défense* ».

²¹³ Fr.: *Le grand bond en avant de la défense européenne.*

²¹⁴ Fr.: *Défense commune : un corps de 60 000 hommes pourrait être opérationnel en 2003.*

²¹⁵ Fr.: *Les responsables français arrivent à la réunion de Bruxelles avec des idées assez précises sur ce qui doit être fait en matière de capacités.*

²¹⁶ Fr.: *... les Européens devraient être en mesure d'assumer les missions les plus exigeantes de la gamme prévue dans les accords de Petersberg.*

²¹⁷ Fr.: *A plus long terme, les Européens devraient augmenter leurs forces de projection et leurs moyens de commandement en assurant une coordination entre les états-majors interarmées nationaux...*

v funkciji prvega, kar je stališče Francije. Novinar torej očitno podpira nadaljnji razvoj evropske obrambe.

Poročilo ob vrhu v Helsinkih (Isnard 1999) pa se v prvi vrsti nanaša na načrtovanje Unijinih vojaških zmogljivosti. Tako članek izpostavlja sklep Unije, da bo do leta 2003 vzpostavila sile za hitro posredovanje – da bo torej v 60-ih dneh lahko za obdobje enega leta namestila do 60.000 vojakov. Novinar poudari, da bo naloga teh enot uresničevanje petersberških nalog in da pri tem ne gre za stalno formacijo, katere namen bi bil vzpostavitev evropske vojske. Po vrhu v Kölnu »vrh v Helsinkih polaga konkretna načela pri organizaciji in opreми sil, pri kolektivni akciji Evrope ter opredeljuje odnose z Natom za primere, ko bi Unija ob nesodelovanju Zavezništva uporabljala njegove zmogljivosti.«²¹⁸ (*ibid.*) Novinar s tem, ko izpostavi, da gre za konkretne načrte, nakazuje, da se ('končno') nekaj premika naprej. Vsaj od Maastrichtske pogodbe naprej je bila namreč evropska obramba zgolj na papirju, pa še tam le v sledovih, zdaj pa se članice dogovarjajo o vzpostavitvi lastnih enot.

Tako novinar v istem članku poudari, da helsinški vrh ob obstoju evropskih večnacionalnih enot bodisi v okviru ali pa izven Nata v evropsko vojaško strukturo »dodaja specifično novost, utemeljeno na principu lastne evropske vojaške zmogljivosti.«²¹⁹ (*ibid.*) Novinar se do vprašanja razvijanja evropskih obrambnih zmogljivosti jasno opredeli, saj meni, da Evropa ob silah za hitro posredovanje »brez dvoma potrebuje tudi zmogljivosti za snovanje, ocenjevanje, načrtovanje in izvajanje operacij izven Evrope.«²²⁰ (*ibid.*) Gre za jasno izraženo podporo nadaljnjemu razvoju evropskih zmogljivosti. V nadaljevanju, podobno kot v že analiziranih člankih, novinar poudari, da je kosovska kriza pokazala, da Evropa nujno potrebuje skupne logistične, obveščevalne in poveljniške zmogljivosti.

Sicer pa Evropo označi za »vojaškega 'palčka', ki še ne razpolaga z zadostnimi sredstvi za polno izvajanje petersberških nalog, vendar potrebo po teh sredstvih poudarja.«²²¹ Pri tem navede predlog za vzpostavitev okrog 90-članskega evropskega poveljniškega štaba za ocenjevanje, načrtovanje in vodenje kriznega upravljanja. »Američani bi ga (predlog, op. J. P.)

²¹⁸ Fr.: ... *le sommet d'Helsinki édicte les principes concrets, en matière d'organisation et d'équipement des forces, d'une action collective des Européens et de son articulation avec l'OTAN si l'Alliance n'y participe pas ...*

²¹⁹ Fr.: *A cette architecture passablement compliquée, le sommet d'Helsinki ajoute une spécificité nouvelle, fondée sur la notion de « capacité » militaire propre aux Européens.*

²²⁰ Fr.: ... *c'est sans doute la capacité des Européens à concevoir, évaluer, planifier et à exécuter une opération de projection ...*

²²¹ Fr.: ... *un « nain » militaire qui ne dispose pas encore des capacités à remplir la totalité des missions de Petersberg et qui les réclame maintenant.*

lahko napadli z vseh koncev z utemeljitvijo, da si prizadeva obiti Nato in bi zahtevali pravico veta ('right of first refusal').«²²²

Ob predstavljanju evropskih prizadevanj novinar postavi možna ameriška nasprotovanja, s tem pa pravzaprav nakazuje, da Evropa izziva ameriško tolerantnost, saj zapiše, da bi predlog Američani »lahko napadali«. Odnos med Natom in ZDA na eni ter EU na drugi strani je poleg institucionalnih vprašanj in načrtovanj vojaških zmogljivosti osrednja tema člankov.

6.2.1.2. *Nato – ZDA – EU*

Ob analizi poročanja *Le Monde* o trikotniku Nato – ZDA – Evropa je zlasti zgovoren članek z naslovom »Evropski varnosti in obrambi naproti«. ²²³ Članek, objavljen 6. decembra 1999, nekaj dni pred helsinškim vrhom, povzema dogajanje na razpravi o evropski varnostno-obrambni politiki, ki jo je ob sodelovanju španskega dnevnika *El Pais* in nemškega *Frankfurter Allgemeine Zeitung* pripravil *Le Monde*. Novinar začne z naslednjimi besedami:

Kdo potrebuje močno Evropo na vojaškem področju? Evropejci, seveda, kajti Evropa, ki je že trgovska in gospodarska velesila, ne bo mogla obstajati brez skupne obrambe. Ta predstavlja namreč bistveni element njene suverenost in verodostojnost. Vendar, ali Amerika želi, da Evropa prevzame vojaške instrumente, pri čemer obstaja tveganje podvajanja zmogljivosti Nata, zavezništva, katerega namen je predvsem obramba Stare celine in ki ga obvladuje Washington?« (Zecchini 1999: 7)²²⁴

Novinar na samem začetku jasno izrazi svojo podporo evropski obrambi, vendar ob evropske ambicije takoj postavi vprašanje ZDA in njenega odnosa do obravnavane tematike. Po njegovem mnenju bo čas pokazal, ali so ZDA evropskim aktivnostim na obrambnem področju naklonjene. Ob tem napove, da se tako star projekt, kot je evropska obramba, »ne more uresničiti brez drastičnih prilagoditev Evropejcev (sploh na proračunskem področju) in brez revizije

²²² Fr.: *Les Américains pourraient la combattre de front, au motif qu'elle aboutit à contourner des mécanismes de l'OTAN, en tentant de revendiquer un droit de veto (« right of first refusal ») préalable.*

²²³ Fr.: *Vers une Europe de la sécurité et de la défense.*

²²⁴ Fr.: *Qui a besoin d'une Europe forte sur le plan militaire ? Les Européens, bien sûr, parce qu'une Europe devenue une puissance commerciale et économique ne saurait se passer de cet attribut essentiel de sa souveraineté et de sa crédibilité que représente une défense commune. Mais l'Amérique souhaite-t-elle que l'Europe se dote d'instruments militaires risquant de faire double emploi avec l'OTAN, cette Alliance mise en particulier au service de la défense du Vieux Continent et que Washington domine ?*

čezatlatskih odnosov.« (*ibid.*)²²⁵ Američane pa pri njihovem odnosu do evropskih načrtov označi za »nejeverne« in »sumničave«. (*ibid.*)

V skladu z zgornjimi oznakami je novinar do izjav ameriških gostov na razpravi zadržan. Eden od ameriških strokovnjakov je namreč dejal, da Unija svoje obrambne sposobnosti razvija »z blagoslovom Washingtona«. Tako novinar zapiše, da so ob teh izjavah zagotovila evropskih voditeljev, da Unija ne namerava spodkopavati Nata, skorajda nepotrebna, vendar ima slednja izjava ob prejšnjem označevanju ZDA za »nejeverne« in »sumničave« predvsem ironičen prizvok.

V drugem članku z naslovom »Veliki skok naprej za evropsko obrambo«²²⁶ (Zecchini 1999b) pa je novinar do ZDA posmehljiv. V vodilu članka namreč potem, ko omeni, da ima Kissinger po imenovanju Solane za visokega predstavnika EU za SZVP končno telefonsko številko Evrope, novinar zapiše: »Pred nekaj tedni so v ameriškem zunanjem ministrstvu odvrteli to (Solanovo, op. J. P.) številko, vendar so želeli govoriti z ... Romanom Prodigem! Anekdota je nasmejala 28 diplomatov, zaposlenih v enoti za skupno zunanjo in varnostno politiko.«²²⁷ (*ibid.*) S poudarkom, da so se evropski diplomati ob pomoti Američanov smejali, se novinar iz Američanov ponorčuje: zdaj telefonsko številko končno imajo, pa ne vedo, kaj bi z njo.

Na odnos med EU in Natom oziroma ZDA se nanaša tudi vmesni naslov v istem članku »Zavrnitev podrejenosti«.²²⁸ Novinar piše, da »Američani ostajajo prezaposleni z njenim (SEVOP, op. J. P.) zagonom.«²²⁹ (*ibid.*) Če bi Evropejci kakorkoli krhali Zavezništvo, bi

Washington šel v protinapad z opozarjanjem najbolj ranljivih držav na njihovo tveganje ob oddaljevanju od ZDA kot strateške in gospodarske velesile. ... V bistvu bi si ZDA želele evropsko obrambo, ki bi bila podrejena atlantskemu poveljstvu. Vendar so se časi spremenili: evropska obramba ni pripravljena na kakršnokoli podrejanje, četudi Nato »ostaja temelj kolektivne obrambe njegovih članic«.²³⁰ (*ibid.*)

²²⁵ Fr.: *La concrétisation d'un projet si ancien ne saurait se dérouler sans adaptations draconiennes pour les Européens (notamment sur le plan budgétaire) et aggiornamento transatlantique.*

²²⁶ Fr.: *Le grand bond en avant de la défense européenne.*

²²⁷ Fr.: *Il y a quelques semaines, le département d'Etat américain a bien composé ce numéro, mais pour parler à... Romano Prodi ! L'anecdote a fait sourire les vingt-huit diplomates qui travaillent dans le PC opérationnel de la politique étrangère de sécurité commune (PESC).*

²²⁸ Fr.: *Refus de la soumission.*

²²⁹ Fr.: *... les Américains restent préoccupés par son essor.*

²³⁰ Fr.: *Washington s'efforcera d'allumer des contre-feux en rappelant aux pays les plus vulnérables les risques qu'ils prendraient à s'éloigner de la puissance stratégique et commerciale américaine. ... Au fond, ce qu'auraient souhaité les Etats-Unis, c'est une défense européenne soumise au commandement atlantique. Mais les temps ont*

Iz zgornjega citata je razvidno jasno novinarjevo stališče: njegova podpora evropski obrambi, ki bo neodvisna od Nata in s tem tudi od ZDA. Izraženo stališče je popolnoma v skladu z dostikrat trmasto francosko držo do Nata in do ZDA, ki se je najočitneje manifestirala najprej v 60. letih z izstopom Francije iz vojaškega krila Nata, nato pa se je ponovila sredi 90. let, ko je Francija, prepričana v preveliko težo ZDA v Zavezništvu, opustila razmišljanja o ponovnem vstopu. Zgornji primer jasno ponazarja prenašanje vrednot in stališč domače politike prek medijev, v tem primeru časopisa, nazaj k občinstvu, s čimer se te vrednote utrjujejo.

Kljub optimističnemu naslovu (»Veliki skok naprej za evropsko obrambo«) novinar zaključí z navajanjem potencialnih težav, ki bi lahko upočasnile evropsko obrambo: proračunske omejitve, zadržanost nevtralnih držav, nepripravljenost vseh na izgubo suverenosti ipd. »Neizogibno je, da bo evropska obramba še izkusila obdobja zastoja.«²³¹

Tudi, ali še posebej pri analizi poročanja *Le Monda* o odnosu med ZDA in Natom ter Evropo, je razvidna naklonjenost časopisa do evropske obrambe in odločenost, da mora Evropa to politiko oblikovati neodvisno od ZDA. Sicer pa se zgodba o nasprotjih med eno in drugo stranjo Atlantika nadaljuje in stopnjuje po helsinškem vrhu, ko skušajo evropske države in članice Nata doseči dogovor o sodelovanju.

6. 2. 2. Med Helsinki in Nici

Le Monde je med helsinškim in niškim vrhom največ pozornosti posvetil vprašanju odnosa med Natom in EU pri vzpostavljanju lastnih evropskih obrambnih zmogljivosti. Eno od vprašanj, ki se je pojavilo pred vrhom v Feiri, je bilo, ali bodo Natovi predstavniki sodelovali pri vzpostavljanju evropske obrambe, drugo vprašanje pa se je dotikalo institucionalizacije odnosov med obema organizacijama ter med tistimi evropskimi članicami Nata, ki niso tudi članice Unije, in EU na drugi strani. Ob tem je obdobje zaznamoval prenos ključnih funkcij ZEU v EU ter vzpostavitev stalnih teles v okviru SEVOP z vrhom v Nici decembra 2000.

Kljub temu, da je Unija na vrhu v Feiri v poročilu predsedstva sprejela pomembno določilo o sodelovanju Natovih predstavnikov v delovnih skupinah, ki so se ukvarjale z vzpostavljanjem SEVOP, *Le Monde* ob vrhu na Portugalskem junija 2000 ni objavil nobenega članka, ki bi se nanašal na napredek Unije na obrambnem področju. Vendar pa je dnevnik o

changé : l'Europe de la défense n'entend être soumise à aucune tutelle, même si l'OTAN « demeure le fondement de la défense collective de ses membres ».

²³¹ Fr.: *Inévitablement, la défense européenne va connaître des périodes de ralentissement.*

odnosih med obema organizacijama poročal pred in po vrhu, tako da so članki, vključeni v analizo, izven časovnega okvira vrha v Feiri, vendar so z njim vsebinsko povezani. Gre namreč za poročila ob srečanju obrambnih ministrov konec februarja 2000, ko so ministri petnajsterice usklajevali stališča pred junijskih vrhom. Podobno obravnavam članek, objavljen v drugi polovici aprila 2000, ki izpostavlja delovanje začasnega političnega in varnostnega odbora, obravnava pa tudi odnose med EU in Natom. Preostala dva članka, vključena v analizo, sta prav tako objavljena izven opazovanega obdobja pred ali po vrhu EU, in sicer septembra in novembra 2000 in se podobno v največji meri ukvarjata z odnosom EU-Nato, deloma pa že napovedujeta vrh v Nici, eden od njih pa se nanaša na integracijo ZEU v EU. V času teden dni pred in teden dni po vrhu v Nici pa je bilo na temo evropske varnostno-obrambne politike objavljenih pet člankov.

Na pomembnost, ki jo dnevnik pripisuje odnosu EU – Nato, nakazujejo že naslovi člankov. Kar sedem od enajstih člankov namreč že v naslovu vsebuje besedo 'Nato', zato v nadaljevanju obravnavam omejeno temo, izpostavljeno pa je tudi poročanje o SEVOP na splošno ter o razpustitvi ZEU.

6.2.2.1. Odnos med EU in zvezo Nato

Pri poročanju o odnosu med zvezo Nato in EU *Le Monde* izpostavlja nezaupanje med obema stranema in poskuse to nezaupanje preseči. V tem okviru se poročanje ustavlja tudi ob odnosu med ZDA in EU, kjer dnevnik nakazuje, da želijo ZDA prek Nata še vedno imeti besedo pri evropski obrambi. Večkrat pa se pojavi razmišljanje o odnosih nad- in podrejenosti med EU in Natom.

Odnosa med obema organizacijama se dotika članek ob srečanju obrambnih ministrov petnajsterice konec februarja 2000. Novinar poudari, da doslej odnosov med Natom in EU praktično ni bilo. Kljub temu, da se »zadnje mesece Javier Solana in generalni sekretar Nata Lord Robertson ... redno tedensko srečujeta, to še zdaleč ne pomeni, da je led prebit.«²³² (Zecchini 2000: 4) Odnose naj bi Unija dorekla na vrhu v Feiri, vendar med članicami ob osnutku poročila portugalskega predsedstva ni strinjanja.

Izpostavljeno je stališče Francije: Evropejci se morajo najprej med sabo sporazumeti o načinu sodelovanja z Natom. ZDA pa si na drugi strani prizadevajo biti od vsega začetka vključene v proces, pri čemer »Pariz sumi, da nimajo (ZDA, op. J. P.) drugega namena kot

²³² Fr.: *Ces derniers mois, dans la logique du sommet d'Helsinki, Javier Solana et Lord Robertson, secrétaire général de l'OTAN, ont pris l'habitude de se rencontrer à peu près une fois par semaine, mais c'est peu dire que la glace n'est pas vraiment rompue entre les deux institutions.*

ameriško administracijo kar najtesneje povezati z odločitvami o prihodnji evropski 'avtonomni obrambi'«. ²³³ (*ibid.*) Novinar izpostavlja že videno: nasprotna stališča Evrope, v tem primeru Francije, in ZDA ob vzpostavljanju SEVOP.

Kasnejši članki na omenjeni odnos nakazujejo že v naslovih: »Otopljeni odnosi med Evropsko unijo in Natom«²³⁴ (Zecchini 2000a: 4); »Nato in Evropska unija razpravljata o obrambi«²³⁵ (Zecchini 2000c); »Komentar Nato – EU: urediti odnose«²³⁶ (Vernet 2000): »Težki odnosi med evropsko obrambo in Natom«²³⁷ (Zecchini 2000d); »Turčija blokira sporazum o odnosih med EU in Natom«²³⁸ (Zecchini 2000e). Kot že rečeno, *Le Monde* odnos med obema organizacijama postavlja v ospredje.

V članku »Otopljeni odnosi med Evropsko unijo in Natom« (Zecchini 2000a: 4) novinar o odnosu EU – Nato govori v zadnjem delu, a temo vseeno izpostavi v naslovu. Veleposlaniki petnajsterice so se v okviru PVO dotaknili »občutljivega vprašanja položaja šestih držav evropskih članic Nata in nečlanic Unije ... v okviru SZVP.«²³⁹ (*ibid.*) piše novinar in podobno kot zgoraj poudari, da nekatere države članice sumijo, da si Washington za vključenost omenjenih držav v odločanje prizadeva »prikrito ohraniti vpogled v evropske odločitve. Razprava še ni končana, vendar so Evropejci pokazali 'pripravljenost na fleksibilnost' je dejal neki diplomat.«²⁴⁰ (*ibid.*)

Zanimivo je, da novinar znova, podobno kot v zgornjem primeru, izpostavi sumničavost članic EU do ZDA, prezre pa mnenja tistih članic EU, ki tovrstnem sodelovanju niso nasprotovale. Očitno je, da so izraženi pomisleki predvsem mnenja Francije, s čimer novinar prek izbora vsebine in dejstev podpre francoska stališča.

Novinar v zaključku pojasni naslov, v katerem je nakazal otoplitev odnosov med organizacijama: zaradi že zgoraj omenjene fleksibilnosti, ki se obeta pri Evropejcih, »se zdi, da se bo odslej vzpostavljanje evropske obrambe odvijalo v spravnejšem ozračju.«²⁴¹ (*ibid.*)

Podoben vzorec se ponovi tudi v članku »Nato in Evropska unija razpravljata o obrambi« (Zecchini 2000c): novinar nakazuje na zблиžanje med organizacijama, vendar na več mestih

²³³ Fr.: *Paris soupçonne qu'elle n'a d'autre objet que d'impliquer le plus étroitement possible l'administration américaine dans les décisions de la future « défense autonome » de l'Europe.*

²³⁴ Fr.: *Les relations se décrispent entre l'Union européenne et l'OTAN.*

²³⁵ Fr.: *L'OTAN et l'Union européenne débattent de la défense.*

²³⁶ Fr.: *Commentaire OTAN-UE : Clarifier Les Relations.*

²³⁷ Fr.: *Les rapports difficiles de la défense européenne et de l'OTAN.*

²³⁸ Fr.: *La Turquie bloque un accord sur les relations OTAN-Union européenne.*

²³⁹ Fr.: *la question délicate de la voix au chapitre des six pays européens de l'OTAN non-membres de l'Union européenne ... dans les décisions de la PESC.*

²⁴⁰ Fr.: *... une manière déguisée de garder un droit de regard sur les décisions européennes. Ce débat-là n'est pas épuisé, mais une " volonté de flexibilité de la part des Européens ", dit un diplomate, s'est manifestée.*

²⁴¹ Fr.: *... la mise en place de la défense européenne semble désormais se faire dans une atmosphère plus consensuelle.*

izpostavlja nezaupanje. Osrednji dogodek je »zgodovinsko« srečanje med veleposlaniki Nata in EU, saj so se predstavniki obeh organizacij prvič uradno srečali. Novinar poudari, da se odnosi med obema organizacijama počasi izboljšujejo, »staro obojestransko nezaupanje se je sicer zgladilo, vendar ni popolnoma izginilo.«²⁴² (*ibid.*)

Podobno po navajanju zagotovil Solane in francoskega predstavnika v PVO, da Unija potrebuje Nato in si ne domišlja, »da bi trenutno lahko posredovala na kriznem območju«, novinar zapiše: »Takšna previdnost bo verjetno določevala prihodnost odnosov z Natom, ki ne bodo brez težav.«²⁴³ (*ibid.*) V tem citatu se novinar poleg tega, da znova izpostavlja razlike med Natom in EU, pravzaprav postavi na stran Unije, saj ne govori o odnosih med organizacijama, ampak – kot z Unijinega zornega kota – o odnosu z Natom. Sklepamo lahko, da se čuti bližje Uniji kot Zavezništvu, kar je v skladu s tezo, da medijsko poročanje prenaša in utrjuje vrednote in stališča družbeno-političnega okolja, v katerem nastaja.

Zvezo Nato kot osrednji problem pri odnosu med EU in ZDA izpostavi nekaj vrstic dolg članek z naslovom »Washington se boji, da bi Nato postal relikv preteklosti«²⁴⁴ (*Le Monde*, 7. 12. 2000). Naslov je citat takratnega ameriškega obrambnega ministra Williama Cohena na srečanju obrambnih ministrov Nata v Bruslju 5. decembra 2000. Isti citat *Le Monde* novinar dva dni kasneje uporabi kot utemeljitev svoje trditve, da so »Američani in predstavniki Nata pokazali naraščajočo nervozo ob vzpostavljanju osrednjih organov evropske obrambe.«²⁴⁵ (Zecchini 2000d) Ta citat je še eden, kjer *Le Monde* izpostavlja strah ali bolj nelagodnost Američanov ob 'prebujanju' Evrope, prek česar novinar implicitno nakazuje na krepitev moči Evrope.

V istem članku novinar navede Chiracovo izjavo: »Evropska obramba bi se sicer lahko usklajevala z Natom, vendar mora njeno vzpostavljanje in oblikovanje potekati neodvisno od Nata.«²⁴⁶ (*ibid.*) Kljub temu si Francija prizadeva otrestiti se očitkov, da skuša s podpiranjem evropske obrambe iz Evrope izriniti ZDA. Kot navaja novinar, je Chirac trditve, da bi se Evropejci, še posebej Francozi, z razvijanjem lastne obrambe želeli osvoboditi zaščite Nata, označil za »smešne« in »poudaril: če želi Evropa posredovati v razmerah, ki ZDA ne zanimajo, 'mora za to imeti primerna sredstva'. Kar pa ne pomeni 'oslabiti Zavezništva, ampak ga utrditi'.«²⁴⁷

²⁴² Fr.: *La vieille méfiance réciproque entre les deux entités s'est émoussée, sans disparaître complètement.*

²⁴³ Fr.: *Une telle prudence tend à ménager l'avenir des relations avec l'OTAN, lequel ne sera pas sans nuages.*

²⁴⁴ Fr.: *Washington craint que l'OTAN devienne une « relique du passé.*

²⁴⁵ Fr.: *Les responsables américains et ceux de l'OTAN ont montré une nervosité grandissante à mesure que les principaux organes de la défense européenne se mettaient en place.*

²⁴⁶ Fr.: *L'Europe de la défense pourrait naturellement être coordonnée avec l'Alliance, mais, pour ce qui concerne son élaboration et sa mise en oeuvre, elle doit être indépendante par rapport au commandement de l'OTAN.*

²⁴⁷ Fr.: *... il a souligné que si l'UE doit intervenir dans des situations où les Etats-Unis ne sont pas concernés, elle doit « avoir les moyens de le faire ». Ce qui ne signifie pas « affaiblir l'Alliance, mais la renforcer », a-t-il dit.*

Podobno argumentacijo uporablja *Le Monde* v edinem uvodniku, vključenem v analizo: Francija je »v odnosih do Zavezništva na srečo opustila dogmatizem, ki je dolga leta oviral sodelovanje z našimi evropskimi partnerji. Evropska obramba ni konkurenčna Natu, ampak je sredstvo za Evropejce, da ti postanejo enakopravni partnerji ZDA.«²⁴⁸ Podobnost med *Le Mondovimi* poudarki in izjavami francoskih politikov je očitna: postati samostojnejši, a v sodelovanju z Natom in ZDA. V zadnjem citatu je zanimiva novinarjeva oznaka preteklega francoskega odnosa do Zavezništva – ta je bil po njegovem mnenju »dogmatičen«, novinar pa ob tem podpira spremenjeno držo Francije do Nata.

Kot nakazujejo zgornji primeri, je eno od ključnih vprašanj, ki se pojavlja ob poročanju o odnosu med Natom in EU, odnos pod- oziroma nadrejenosti: Evropa želi biti avtonomna pri razvijanju lastne obrambe, vendar se zdi, da se Nato in v tem okviru ZDA s tem ne morejo sprijazniti. Tako tudi v članku z naslovom »Komentar Nato-EU: urediti odnose« (Vernet 2000) novinar piše, da »dolgoletne izkušnje Nata, njegova vloga med hladno vojno, njegov velik politični in vojaški aparat napeljujejo organizacijo k zahtevam po neke vrste prevladi v evropskih vojaških zadevah, torej pri obrambi Evrope pred zunanjimi grožnjami (v tem primeru njegova vloga ni sporna) in pri kriznem upravljanju, kjer Evropa želi biti avtonomna.«²⁴⁹

Podobno v članku z naslovom »Turčija blokira sporazum o odnosih med EU in Natom« (Zecchini 2000e) novinar poudari, da je razpravo na zasedanju Severnoatlantskega sveta obvladovala »polemika, povezana z 'avtonomnim' in 'neodvisnim' značajem evropske obrambe.«²⁵⁰ (*ibid.*) Polemiko je s svojimi stališči sprožila Francija, še poudarja novinar, in v nadaljevanju omeni nezaupanje Washingtona do francoskih stališč: »Izjave Jacquesa Chiraca o 'neodvisnosti' evropske obrambe so vzbudile nezaupanje Washingtona, ki sumi, da želi Francija vez med Unijo in Natom kar najbolj omejiti.«²⁵¹ (*ibid.*) Pri tem pa novinar kot potrditev domneve o ameriški zaskrbljenosti znova uporabi že zgoraj omenjeno izjavo ameriškega obrambnega ministra Cohena, »da Nato ne bi postal relikv preteklosti.« V istem članku novinar sicer izpostavi

²⁴⁸ Fr.: *Du côté français, on a heureusement abandonné dans les rapports avec l'Alliance atlantique le dogmatisme qui a longtemps gêné la coopération avec nos partenaires européens. L'Europe de la défense n'est pas concurrente de l'OTAN ; elle est un moyen pour les Européens de devenir des partenaires à part entière des Etats-Unis.*

²⁴⁹ Fr.: *La longue expérience de l'OTAN, son rôle joué pendant la guerre froide, son large appareil politique et militaire incitent cette organisation à revendiquer une sorte de prééminence dans les affaires militaires européennes, qu'il s'agisse de défendre l'Europe contre une agression extérieure (dans ce cas, son premier rôle n'est pas contesté) ou de la gestion des crises pour laquelle l'UE veut être autonome.*

²⁵⁰ Fr.: *... la polémique liée au caractère « autonome » ou « indépendant » de la défense européenne.*

²⁵¹ Fr.: *Des propos de Jacques Chirac sur l' « indépendance » de la défense européenne ont alimenté la méfiance de Washington, qui soupçonne la France de vouloir réduire au strict minimum les liens de l'Union avec l'OTAN.*

turško nasprotovanje dogovoru med Natom in Unijo, ki bi slednji omogočil avtomatičen dostop do Natovih zmogljivosti.²⁵²

Edini članek, ki v opisovanju odnosa med Natom oziroma ZDA in EU odstopa od zgornjega vzorca, je intervju z generalnim poveljnikom francoske vojske Jeanom-Pierrom Kelchejem. Ta poudari, da vzpostavljanje evropske obrambe ne pomeni kopanje prepada med obema stranema Atlantika:

Evropsko prizadevanje organizirati se in vzpostaviti najboljše zmogljivosti razumejo (ZDA, op. J. P.) kot prispevek h krepitvi globalnih zavezniških zmogljivosti in ne kot pobudo, ki bi razdvajala. Pravzaprav obstaja skupna košara sil, ki lahko delujejo bodisi v Natovem ali evropskem okviru. Prizadevanja Evrope, da se organizira in izboljša svoje zmogljivosti, koristijo vsemu svetu.²⁵³ (Zecchini 2000d)

Vendar je pri tem treba opozoriti, da gre za intervju in izraženo mnenje ni mnenje novinarja, ampak predstavnika francoske vojske.

Iz večine zgoraj navedenih citatov je *Le Mondova* podoba odnosov med EU in Natom ter ZDA jasna: ZDA so »nervozne« in zaskrbljene ob poskusih evropskega obrambnega osamosvajanja. Nato in v tem okviru ZDA sta predstavljena kot nasprotna stran za evropsko obrambo, v nasprotju s katero se slednja definira in se skuša od nje (ZDA in Nata) odlepiti.

6.2.2.2. Skupna evropska varnostna in obrambna politika

V obdobju med Helsinki in Nico je *Le Monde* na več mestih poudaril napredovanje Evrope pri vzpostavljanju lastnih obrambnih sredstev in institucij za potrebe SEVOP. V članku sredi aprila 2000 je novinar izpostavil delovanje takrat še začasnega političnega in varnostnega odbora in zapisal, da »v Bruslju stvari napredujejo. Skupno zunanjo in varnostno politiko je doslej predstavljal le Španec Javier Solana. ... vendar 'Monsieur PESC' zdaj ni več sam v petem nadstropju zgradbe 'Justus Lipsius' ... Vsak četrtek se tam srečuje petnajst veleposlanikov v političnem in varnostnem odboru.«²⁵⁴ (Zecchini 2000a: 4) Poleg institucionalnega napredka pa

²⁵² Za ozadje turškega nasprotovanja omenjenemu sporazumu glej str. 73.

²⁵³ Fr.: *L'effort européen pour se structurer et se doter de meilleures capacités est perçu comme une contribution au renfort des capacités globales des alliés et non une démarche divergente. » Il existe en fait un « panier commun » de forces, pouvant agir, soit dans le cadre de l'OTAN, soit dans le cadre de l'UE, en fonction des décisions politiques qui seront prises. Tout effort de l'Europe, pour se structurer et améliorer ses capacités, bénéficie à tout le monde.*

²⁵⁴ Fr.: *... à Bruxelles aussi les choses s'accélèrent. La politique étrangère et de sécurité commune (PESC) n'avait jusque-là qu'un visage, celui de l'Espagnol Javier Solana ... Mais « Monsieur PESC » n'est désormais plus seul au*

namestitev enot Eurocorpsa na Kosovu pod Natovim okriljem, predstavlja »krepitev evropske obrambe na terenu.«

Pozitivno se do razvijanja evropske obrambe opredeli *Le Monde* v uvodniku z naslovom »Uspeh Evrope«²⁵⁵, objavljenem 24. novembra 2000. Novinar poudari hitrost, s katero se je Unija lotila vzpostavljanja obrambnih zmogljivosti: ob pobudi na vrhu Saint-Malo so se ovire in pomisleki zdeli premočni, da bi »projekt, o katerem se že pol stoletja razpravlja v prazno, lahko uspel. Pa vendar bo Evropski svet le dve leti po zgodovinskem vrhu Saint-Malo na vrhu v Nici vzpostavil institucije evropske obrambe in dal zeleno luč oblikovanju evropskih sil za hitro posredovanje.«²⁵⁶ (*Le Monde*, 24. 11. 2000)

Podobno kot že v zgoraj analiziranih člankih novinar razlog hitrega napredka vidi v izkušnji z Balkana: »Ta uspeh Evrope je posledica naukov, ki so jih Francozi in Britanci potegnili iz nesrečnih izkušenj Bosne in Kosova, dveh evropskih konfliktov, kjer se je Evropa izkazala v najslabšem pomenu za nemočno, v najboljšem pa za vazala ZDA.«²⁵⁷ (*ibid.*) Ob tem novinar še enkrat poudari, da Evropa napreduje in je uspešna, spodbudo za ta razvoj pa je vlila predvsem izkušnja podrejenosti ZDA, kar nakaže z oznako Evrope za »vazala ZDA«.

Sicer pa je evropsko delovanje označeno za »pragmatično«, saj so se članice odločile za učinkovitost (prednost so dale konkretnim potrebam in ne institucionalnim vprašanjem) in za solidarnost (napredujejo skupaj kljub različnim zavezništvom znotraj Evrope). »Kot instrument zunanje akcije bi skupna obrambna politika morala prispevati k utrjevanju notranje kohezivnosti v Uniji in bi Evropejcem morala dati občutek, da pripadajo isti skupnosti in da imajo vrednote, ki jih morajo varovati skupaj.«²⁵⁸ Novinar torej vzpostavljanje obrambne politike vidi kot priložnost Evrope, da postane tesneje povezana in tako napreduje na poti integracije, prek medosebne funkcije pa s pogojnikom »bi morala« izraža zaželenost, da bi se to tudi zgodilo.

cinquième étage du bâtiment « Justus Lipsius » ... Tous les jeudis, les quinze ambassadeurs du Comité politique et de sécurité (COPS) s'y retrouvent.

²⁵⁵ Fr.: *Un succès de l'Europe.*

²⁵⁶ Fr.: *(Les obstacles, les arrière-pensées, les pressions de toutes sortes apparaissaient trop fortes) pour qu'aboutisse un projet discuté en vain depuis près d'un demi-siècle. Or, deux ans plus tard, les quinze chefs d'Etat et de gouvernement de l'Union européenne, réunis à Nice début décembre, vont pouvoir consacrer les institutions de l'Europe de la défense et donner leur feu vert à la constitution de la Force européenne de réaction rapide ...*

²⁵⁷ Fr.: *Ce succès de l'Europe est la conséquence des leçons que les Français et les Britanniques ont tirées des malheureuses expériences de la Bosnie et du Kosovo, deux conflits où l'Europe s'est montrée au pis impuissante, au mieux vassale des Etats-Unis.*

²⁵⁸ Fr.: *Instrument de l'action extérieure, la politique commune de défense devrait aussi contribuer à renforcer la cohésion interne de l'Union en donnant aux Européens le sentiment qu'ils appartiennent à la même communauté et qu'ils ont des valeurs à défendre en commun.*

6.2.2.3. Združitev ZEU in EU

Le Monde je 15. novembra objavil članek o združitvi ZEU z Evropsko unijo. Pri tem je ZEU označil za »organizacijo, ki je bila pol stoletja edina pristojna za evropsko obrambo. Njen resnični neuspeh je bila njena nezmožnost – zaradi pomanjkanja politične volje – da bi se utrdila kot verodostojen instrument evropske obrambe«. (Zecchini 2000b: 3) Vendar pa ob tem poudari tudi pozitivne posledice te organizacije, saj je »pripravila teren za rojstvo obrambne politike EU ... s tem, ko je dokazala, česa se ne bi smelo početi, je pokazala, kaj moramo storiti.«²⁵⁹ ZEU torej predstavi kot dobro učno uro Evrope ne poti do njene obrambe.

V analizo poročanja *Le Monda* o SEVOP po vrhu v Kölnu, ko je petnajsterica tej politiki dala prve formalne obrise, pa do vrha v Nici, ki je vzpostavil stalna telesa v okviru SEVOP, je bilo vključenih šestnajst člankov. Ob helsinškem vrhu je dnevnik objavil pet člankov, v analizo pa sem vključila tudi članek, objavljen že oktobra 1999, kjer novinar govori o institucionalni plati vzpostavljanja SEVOP. Ob helsinškem vrhu je *Le Monde* razumljivo največ pozornosti posvetil prvi odločitvi Unije o vzpostavitvi lastnih enot za hitro posredovanje, govora pa je tudi o odnosu med EU in Natom. Ob vrhu v Feiri junija 2000, ko je Unija uradno zapisala odločitev o vzpostavitvi odnosov med EU in Natom, sicer ni bil objavljen noben članek, vendar je *Le Monde* o odnosu med obema organizacijama izčrpno poročal med pogajalskim procesom (odločitev, zapisana v Feiri, je bila namreč dosežena že prej). Podobno je o odnosu med EU in Natom dnevnik obsežno poročal pred vrhom v Nici decembra 2000.

Analiza je pokazala, da je osrednja makropropozicija člankov odnos med Evropo in ZDA oziroma Natom na drugi strani, nekaj pozornosti pa posveti tudi vzpostavljanju potrebnih institucij in zmogljivosti, ki so potrebni za uresničenje evropskih obrambnih načrtov. Že analiza naslovov časopisnih člankov kaže na to, da dnevnik čezatlanstkemu odnosu posveča veliko pozornosti, kar je v kontekstu dogajanja razumljivo. Ravno v tem obdobju so namreč tekla intenzivna pogajanja o vlogi Nata pri vzpostavljanju SEVOP ter o sodelovanju EU s tistimi evropskimi članicami Nata, ki niso članice Unije.

²⁵⁹ Fr.: ... elle a préparé le terrain pour la naissance de la politique de défense de l'UE ... En faisant la preuve de ce qu'il ne fallait pas faire, elle a montré ce qu'on devait faire.

Pri obravnavanju čezatlantskih odnosov *Le Monde* Nato velikokrat razume kot sinonim za ZDA in obratno. Pri tem izpostavlja skrb in nervozo ZDA ob obrambnem prebujanju Evrope ter poudarja, da se EU obrambne podrejenosti ZDA z razvijanjem SEVOP otresa in nanjo ne pristaja (več). V podobnem tonu novinarji izpostavljajo izjavo ameriškega obrambnega ministra Cohena, da si ZDA ne želijo, da bi Nato postal relikv preteklosti. Z vsemi omenjenimi prijemi *Le Monde* novinarji ZDA slikajo kot evropskega tekmeča, ki se mu je EU s SEVOP končno začela približevati. Pri tem je razbrati naklonjenost časopisa do evropske obrambe in odločenost, da mora Evropa to politiko oblikovati neodvisno od ZDA.

Podobno ob poročanju o odnosu med EU in Natom dnevnik izpostavlja nezaupanje med obema organizacijama ter sumničavost Francije, da si ZDA prizadevajo prek institucionalizacije odnosov med EU in Natom zagotoviti vpogled in nadzor nad razvojem SEVOP. Ko se pogajanja o odnosu med obema organizacijama pri vzpostavljanju SEVOP bližajo koncu, novinarji napovedujejo otoplitev odnosov med Natom in EU. Sicer pa je za poročanje o Natu značilen še dvojni diskurz dnevnika: na eni strani novinarji ZDA in Nato predstavljajo kot 'velika brata', od katerih si Unija prizadeva osamosvojiti, na drugi strani pa poudarjajo nadaljnjo pomembno vlogo Nata pri zagotavljanju Evropske obrambe. Podoben je tudi diskurz francoskih politikov, kar potrjuje tezo o veliki povezanosti vrednot družbenega in političnega okolja ter medijskega poročanja.

Podobna je slika tudi pri drugi makropropoziciji v člankih – pri poročanju o napredovanju pri vzpostavljanju SEVOP, kjer se novinarji prek argumentacije in medosebne funkcije jezika zavzemajo za čim prejšnji razvoj evropskih poveljniških, obveščevalnih in načrtovalnih zmogljivosti.

Zavzemanje novinarjev za čim prejšnjo vzpostavitev evropskih vojaških zmogljivosti in s tem za obrambno neodvisnost EU od ZDA je razumljiva. Evropski politiki so namreč z vzpostavljanjem lastnih obrambnih zmogljivosti začeli ravno zato, ker ameriško posredovanje v vsakem konfliktu v evropskem interesnem območju ni bilo več samo po sebi umevno. Doseči določeno stopnjo avtonomije v odnosi do ZDA je zagotovo osrednji cilj EU in kot sem pokazal v drugem delu naloge, je bila ravno Francija tista, ki si je za čim večjo stopnjo te samostojnosti ves čas vneto prizadevala. Ob poznavanju tega družbeno-političnega konteksta je torej pričakovati, da bo poročanje enega najpomembnejših dnevnikov v državi posebej občutljivo ravno na ta odnos. Tako tudi v prihodnjem obdobju, ki zajema čas po Nici in do konca leta 2002, *Le Monde* nadaljuje s poročanjem o odvijanju pogajanj med EU in Natom.

6. 3. PO VRHU V NICI DO SREDINE 2003

Po vrhu v Nici se je Unija usmerila predvsem v zbiranje sredstev za čimprejšnjo operativno usposobljenost ter za načrtovanje prvih operacij v okviru petersberških nalog. Obdobje po vrhu v Nici je v največji meri zaznamovalo iskanje kompromisnega dogovora med Unijo in Natom, ki bi prvi omogočil avtomatičnem dostop do zmogljivosti Zavezništva. Med članicami se je namreč oblikoval konsenz, da bi bilo nesmiselno podvojevati zmogljivosti, ki sicer že obstajajo v Natovem okviru. Takšna smer je bila po godu tudi ZDA, saj je bila neke vrste zagotovilo za močno Zavezništvo v prihodnje. Popolna evropska osamosvojitve bi ga namreč zagotovo oslabil. Vendar pa se je pri iskanju dogovora med organizacijama zapletlo predvsem zaradi zadržanosti Turčije.

V obdobju po vrhu Evropskega sveta v Nici pa do vrha v Koebenhavnu konec leta 2002 sem v analizo vključila vrh v Laeknu decembra 2001, kjer je Unija svojo obrambo razglasila za operativno, ter vrh v Koebenhavnu, ob robu katerega je Unija po treh letih pogajanj dosegla pristanek Turčije v dogovor med Natom in Unijo o dostopu slednje do Natovih zmogljivosti. Vendar je v opazovanem obdobju *Le Monde* zelo skopo poročal o napredovanju Unije. Ob vrhu v Laeknu je bil objavljen en članek, kjer je novinar med drugim omenil tudi operativno sposobnost Unije, prav tako je bil dosežen dogovor med Unijo in Natom v vrhu v Koebenhavnu decembra 2002 omenjen le kot del drugega poročila. Vendar pa je *Le Monde* o iskanju dogovora poročal ob pogajalskem procesu, tako da je v analizo vključen članek, ki se nanaša na iskanje dogovora. Na koncu opazovanega obdobja, torej v letu 2003, je Unija zagnala svoje prve operacije civilnega in kriznega upravljanja, zato je v analizo vključeno tudi poročanje o teh operacijah.

6. 3. 1. Iskanje dogovora med Natom in EU ter operativnost evropske obrambe

Ob vrhu v Laeknu decembra 2001, kjer je petnajsterica evropsko obrambo razglasila za operativno, je *Le Monde* o tem poročal v članku, katerega osrednja tema je sicer bilo sodelovanje EU pri posredovanju ZDA v Afganistanu. Tako je tudi poročanje o operativnosti evropske obrambe obarvano z omenjenim vprašanjem. Belgijski zunanji minister Louis Michel je namreč pred vrhom napovedal, da bo Unija za namen posredovanja v Afganistanu oblikovala večnacionalne sile, kar pa so članice kasneje na vrhu zanikale. Tako novinar potem, ko pojasni, da je evropska obramba z vrhom v Laeknu postala operativna, zapiše,

... da bi nekateri na vsak način radi potrdili, da zunanja in obrambna politika, šibek člen evropske konstrukcije, ne obstaja le na deklarativni ravni. To še posebej drži za majhne države, kot je na primer Belgija, ki se lahko jezijo ob *leadershipu* Velike Britanije, Francije in Nemčije. Zadnje tri ocenjujejo, da evropska obramba temelji na sodelovanju med državami in ne v Uniji ...²⁶⁰
(Leparmentier in Zecchini 2001: 6)

Nato spomni na srečanje predstavnikov treh omenjenih največjih članic Unije ob krizi v Afganistanu – »kot da bi bila vojna preresna, da bi o njej govorili tudi z drugimi.«²⁶¹ V nadaljevanju še opozori, da obstaja nevarnost, da bi evropska obramba postala omejena zares le na velike članice. Čeprav novinar teze ne razvija naprej, pa je iz njegove pripombe »kot da bi bila vojna preresna, da bi o njej govorili tudi z drugimi« razvidno, da se z obnašanjem največjih držav ne strinja. V tem primeru tudi z ravnanjem Francije. Na drugi strani pa takšno stališče implicira novinarjevo zavzemanje za to, da bi evropska obramba postala stvar vseh članic – njegovo stališče do SEVOP je torej pozitivno.

Ob poročanju o iskanju dogovora med EU in Natom, ki ga je zavirala najprej Turčija, potem pa na besedilo, ki je bilo sicer po volji Turčiji, ni pristala Grčija, je *Le Monde* izražal svoje videnje čezatlantskih odnosov.

Poleg tega, da ta nesporazum prezaposluje vlade na Balkanu, pa je tudi voda na mlin ZDA, ki so le z mlačno in neprepričljivo podporo sprejele evropsko obrambno osamosvajanje: ZDA bo evropska neenotnost dober izgovor za trditve o nesposobnosti petnajsterice, da se sporazume med sabo in z Natom, in za obtožbe, da evropske obrambne ambicije niso verodostojne. (Zecchini 2002: 5)²⁶²

Iz zgornjega citata je razviden že večkrat omenjen vzorec, ko novinar sooča Evropo in ZDA, analizira poteze, ki bi jih ob evropski neenotnosti ZDA lahko potegnile v škodo

²⁶⁰ Fr.: ... certains brûlent d'envie d'affirmer que la politique extérieure et de défense, maillon faible de la construction européenne, n'existe pas seulement dans les discours. C'est particulièrement le cas pour les petits pays comme la Belgique, qui peuvent être agacés par le leadership de la Grande-Bretagne, de la France et d'Allemagne. Ces derniers, estimant que la défense relève de la collaboration entre les Etats et non de l'Union ...

²⁶¹ Fr.: ... comme si la guerre était trop sérieuse pour en parler avec les autres.

²⁶² Fr.: Outre qu'il préoccupe les gouvernements des pays balkaniques, ce blocage apporte de l'eau au moulin des responsables américains qui n'ont accepté que du bout des lèvres la volonté d'émancipation de l'Europe en matière de défense : il leur est aisé de prendre prétexte de l'incapacité des Quinze à s'entendre, entre eux et avec l'OTAN, pour accréditer l'idée que leurs ambitions en matière de sécurité collective ne sont pas crédibles.

Evropejcev. Tudi zaključek članka implicira novinarjevo prizadevanje za to, da bi bil dogovor čim prej dosežen. Po njegovem mnenju bi bilo treba predlog za dogovor spremeniti in tako dati Grkom več maneverskega prostora in hkrati možnost, da bi sprejeli sporazum, a pri tem še vedno ohranili svoj ponos.

Ob vrhu v Koebenavnu, ko je bil dogovorjen med EU in Natom končno dosežen, je *Le Monde* ob članku, ki je sicer poročal o izidih vrha, objavil kratko vest o dogovoru. Pri tem je že v naslovu izpostavil prihodnje samostojne operacije EU v Bosni in v Makedoniji, ki jih Unija brez doseženega dogovora ne bi mogla začeti. Dogovor označi za »odločilni korak pri vzpostavljanju – do leta 2003 – evropskih sil za hitro posredovanje. V Koebenhavnu je petnajsterica potrdila, da bo v 'čim krajšem možnem času' zamenjala Nato v Makedoniji in ponudila, 'da bi od sil SFOR prevzela vojaško operacijo v Bosni' ...«²⁶³ (Leparmentier in Zecchini 2002: 2) V začetku leta 2003 je Unija začela s prvimi operacijami najprej civilnega nato pa še vojaškega kriznega upravljanja. Zato v nadaljevanju sledi zadnji del analize poročanja *Le Monda* o SEVOP, in sicer tri Unijine operacije: civilna operacija v BiH in vojaški operaciji v Makedoniji in v DR Kongu.

6. 3. 2. Prve operacije pod vodstvom Evropske unije

Prvega januarja 2003 je Unija v BiH začela svojo prvo operacijo civilnega kriznega upravljanja. *Le Monde* je že 19. februarja 2002, ko je Unija v BiH poslala svoje prve enote, objavil obsežen članek o misiji. Operacijo je označil za »prvi konkreten izkaz SEVOP na področju 'civilnega kriznega upravljanja'«²⁶⁴ ter poudaril »simboličen pomen akcije, saj je nekakšen ognjeni krst evropske varnostne in obrambne politike, 'avtonomne' v odnosu do Nata.«²⁶⁵ (Isnard in Zecchini 2002: 5) V zadnjem citatu je spet razvidna občutljivost *Le Monda* na odnos med EU in Natom, saj novinar poudari, da gre za operacijo, ki je v odnosu do Nata »avtonomna«.

Vendar pa novinar opozori tudi na težave: dogovor med Unijo in Natom še vedno ni dosežen, »vojaški proračun držav članic je notorično nezadosten za dosego ciljev evropske obrambe, petnajsterica na kocko postavlja svojo kredibilnost glede ambicij na področju

²⁶³ Fr.: *un pas déterminant sur la voie de la mise en place, en 2003, d'une force de réaction rapide. A Copenhague, les Quinze ont confirmé qu'ils assureraient « le plus tôt possible » la relève de l'OTAN en Macédoine et se sont déclarés disposés à « mener une opération militaire en Bosnie à la suite de la SFOR »...*

²⁶⁴ Fr.: *... première manifestation concrète de leur politique de défense et de sécurité dans sa composante « gestion civile des crises »*

²⁶⁵ Fr.: *... un caractère symbolique et constitue une sorte de baptême du feu pour une défense européenne « autonome » par rapport à l'OTAN.*

varnosti.«²⁶⁶ (*ibid.*) Ob prevzemu operacije civilnega upravljanja od Nata 1. januarja 2003 je *Le Monde* objavil le kratko vest z najosnovnejšimi informacijami o akciji.

V začetku aprila je Unija operaciji civilnega upravljanja dodala še prvo operacijo vojaškega kriznega upravljanja v Makedoniji. Prevzem vaje od Nata se je odvijal med iraško krizo, ko se je zdelo, da SZVP zaradi velikih razlik v stališčih držav članic do ameriškega posredovanja izgublja verodostojnost. Zato je treba tudi članek, ki ga je *Le Monde* ob dogodku objavil na prvi strani, brati v tem mednarodnopolitičnem kontekstu.

Vsebinsko in ton nakazuje že naslov članka: »V Makedoniji sobivanje med ameriški, britanski in francoski vojniki«²⁶⁷ (Ceaux 2003: 1) Novinar izpostavi kontekst iraške krize in v skupni akciji Unije išče obliž na iraško rano: »V tem času iraške vojne in evropskih nesporazumov glede ameriškega posredovanja proti Bagdadu ni za zanemariti nobenega znaka sodelovanja med zavezniki.«²⁶⁸ Sicer pa akcijo posredno označi za pomemben dogodek, saj se ga je udeležila tudi francoska obrambna ministrica: »Operacija se imenuje *Concordia* in obrambna ministrica ... Michèle Alliot-Marie tega ni želela zamuditi.«²⁶⁹

Ravno velikim razlikam med članicami, torej med VB in Francijo, ter med Francijo in ZDA glede iraškega vprašanja, gre pripisati veliko mero pozornosti, ki jo novinar namenja odnosom med vojniki omenjenih treh držav na terenu. Pri tem navaja francosko obrambno ministrico, ki poudarja, da »tukaj ne bo tekmovanja niti rivalstva, ampak odlično sodelovanje«, ocenjuje ministrica, ki pozdravlja 'prvo udeležanje evropske obrambe'«²⁷⁰ Novinar pa še doda, da »zaenkrat niso poročali o nobenem incidentu. Diskurz popuščanja, pomirjanja je prisoten na vseh frontah.«²⁷¹

In diskurz pomirjanja je zaznati tudi v *Le Mondovem* članku. Najprej na to nakazuje že omenjeni naslov, ki poudarja »sobivanje« med vojniki treh držav, pa tudi novinarjev skorajda idiličen zaključek.

Med govori in čestitkami se vojniki zabavajo. Angleški uradnik v civilu v jeziku Shakespeara Francozu pripoveduje dobro šalo, ki predvidoma ponazarja

²⁶⁶ Fr.: ... les budgets militaires des Etats membres de l'UE sont notoirement insuffisants pour atteindre les objectifs de la défense européenne, les Quinze engagé dans l'affaire la crédibilité de leurs ambitions en matière de sécurité.

²⁶⁷ Fr.: En Macédoine, la coexistence entre soldats américains, britanniques et français.

²⁶⁸ Fr.: En ce temps de guerre irakienne et de discorde européenne autour de l'engagement américain contre Bagdad, aucun signe d'entente entre alliés n'est à négliger.

²⁶⁹ Fr.: L'opération s'appelle « Concordia », et la ministre de la défense Michèle Alliot-Marie, n'a pas voulu manquer ça.

²⁷⁰ Fr.: »Il n'y aura ni rivalité ni concurrence, mais une excellente coopération, jure la ministre française, qui se félicite de »la première manifestation concrète de l'Europe de la défense«.

²⁷¹ Fr.: Pour l'heure, aucun incident n'a été signalé. Le discours officiel est à l'apaisement sur tous les fronts.

prihodnje sodelovanje med Natom in EU: 'Če se bo vozilo EU s Francozom in Angležem pokvarilo, pa mu bo pri tem pomagal Američan v Natovem vozilu, bo to dokaz, da lahko vlečemo skupaj v isto smer, kajne?' Francoski vojak se od srca smeji. Vam rečem, da je vse vredno...²⁷²

Novinar prek šale, z naslovom in z zgoraj omenjenimi elementi vsebine poudarja, da kljub napetimi odnosi med članicami na terenu ni težav in prevladuje duh sodelovanja in tako ob prvi vojaški operaciji Unije nakazuje na optimizem.

O zadnji vojaški operaciji Unije (*Artemis*), ko je ta na prošnjo ZN v DR Kongo poslala svoje vojake, je *Le Monde* objavil dva članka. V prvi je pomembno analizirati naslov: »Evropska unija pošilja posredniške sile v Kongo – brez pomoči Nata«. ²⁷³ Unija nastopa v vlogi akterja, poleg tega pa je poudarjena njena tokratna neodvisnost od Nata. Oba elementa postavljata Unijo v vlogo odločevalca, ki intervenira v Afriki. Novinar ob tem piše, da so ZDA in generalni sekretar Nata Lorda Robertsona poskušali narediti dober vtis, saj so dejali, »ta evropska operacija v Kongu veliko hitreje, kot smo pričakovali v Washingtonu, potrjuje 'stalni dogovor' med Unijo in Natom, ki Uniji omogoča 'avtonomno' vodenje operacij ...«. ²⁷⁴ (Isnard 2003) Novinar v besedilu tudi večkrat poudari, da je polovico moč zagotovila Francija, pa tudi sicer akcija poteka pod francoskim poveljstvom. V drugem članku, objavljenem 7. junija, pa novinar natančno predstavi logistično plat operacije *Artemis* v Kongu.

Osrednje teme, ki so jih novinarji izpostavljali v analiziranih člankih v zadnjem opazovanem obdobju, so operativnost evropske obrambe, iskanje dogovora med Natom in EU o avtomatičnem dostopu slednje do zmogljivosti Zavezništva ter zagon prvih samostojnih civilnih in vojaških operacij EU. Analiza je tudi v tem primeru potrdila osrednjo hipotezo naloge. Podobno kot v prejšnjih analiziranih obdobjih so tudi v tem ZDA predstavljene kot tekmeč

²⁷² Fr.: *Pendant les discours et de congratulations, la troupe s'amuse. Un officier anglais en civil raconte, dans la langue de Shakespeare, une bonne blague à un officier français, censée illustrer la futur coopération entre l'UE et l'OTAN*: « Si une voiture de l'UE tombe en panne avec un anglais et un français à bord, et qu'elle est remorquée par un Américain, ce sera la preuve que nous pouvons tirer ensemble dans le même sens, non ? » *Le militaire français rit de bon cœur. Puisqu'on vous dit que tout va bien...*

²⁷³ Fr.: *L'Union européenne dépêche une force d'intervention au Congo, sans l'aide de l'OTAN.*

²⁷⁴ Fr.: *... cette opération européenne au Congo confirme en effet de façon beaucoup plus rapide qu'on l'avait envisagé à Washington les "arrangements permanents" entre l'UE et l'OTAN, lesquels prévoient la possibilité pour les Européens de conduire des opérations de façon « autonome » ...*

Evropi. Vendar pa je novinar za razliko od siceršnjega diskurza o SEVOP v enem od člankov kritičen do samosvojega obnašanja treh največjih držav Unije, torej tudi do Francije, ker te včasih na zunanjepolitičnem področju odločajo brez posvetovanja z manjšimi članicami.

Podobno je diskurz *Le Monda* SEVOP naklonjen tudi ob prvih operacijah civilnega in kriznega upravljanja Unije. *Le Monde* o operacijah sicer ni obsežno poročal (zelo skopo na primer o operaciji v BiH), vendar pa na velik pomen, ki ga časopis temi posveča, kaže dejstvo, da je bil članek o operaciji *Concordia* objavljen na prvi strani. Tudi sicer je poročanje ob začetku *Concordie* za *Le Mondov* diskurz o SEVOP zelo povedno: kljub temu, da so bile članice ravno v tistem času popolnoma razdeljene glede ameriškega posredovanja v Iraku, je prva evropska vojaška operacija prikazana kot dokaz, da SZVOP kljub trenutnim nesoglasjem deluje, ter kot priložnost, da članice morebitna nasprotja zgladijo na terenu.

Tudi sicer novinarji izpostavljajo le pozitivne plati operacij in jih interpretirajo kot prve dokaze o delovanju SEVOP. Ne postavljajo pa vprašanj o tem, v kolikšni meri so evropske enote dejansko učinkovite na terenu ali kako zahtevne so pravzaprav Unijine operacije. Novinarji le izpostavljajo dosežke operacij in jih kot takšne razumejo za velik uspeh Unije.

7. ZAKLJUČEK

Cilj diplomskega dela je bil analizirati medijsko percepcijo SEVOP v Franciji, in sicer na primeru osrednjega francoskega levosredinskega dnevnika *Le Monde*. Analiza je potrdila obe osrednji hipotezi.

Prvič, s pregledom francoskih pobud za povezovanje evropskih držav na obrambnem področju od druge svetovne vojne do konca hladne vojne ter ob analizi vloge Francije pri razvoju SZVP in SEVOP od Maastrichtske pogodbe do danes sem potrdila tezo o velikem interesu države za razvoj ne le gospodarske, ampak tudi politične in v tem okviru varnostno-obrambne integracije. Francija je bila pred in po koncu hladne vojne med glavnimi pobudnicami za razvoj evropske obrambe, vendar ob varovanju svoje suverenosti, kar se je kazalo v njenem zagovarjanju medvladne metode dela na tem področju. Francijo je vodil interes prek EU utrditi svoj položaj v Evropi in v svetu, v evropski okvir vpeti združeno Nemčijo ter doseči neodvisnost od ZDA.

Drugič, v drugem delu naloge sem z analizo poročanja *Le Monda* o SEVOP potrdila domnevo, da medijska percepcija SEVOP odraža in prejemnikom medijskih vsebin posreduje

interese domače politike o SEVOP. Medijsko poročanje tako posreduje in s tem utrjuje vrednote in norme, torej ideologijo družbeno-političnega okolja, v katerem nastaja.

Analiza medijskega poročanja o SEVOP je temeljila na kritični analizi diskurza kot kvalitativni metodi analize vsebine. Osrednji razlog za izbor kvalitativnega pristopa k proučevanju medijskega poročanja o SEVOP je dejstvo, da ti pristopi analizirana besedila proučujejo v povezavi z družbenim kontekstom, v katerem ta ista besedila nastajajo. Posledično si kvalitativni pristopi prizadevajo v besedilih identificirati družbene vrednote, norme in ideologijo, ki jih avtorji besedil prejemnikom posredujejo prek izbranega načina ubeseditve, torej prek jezika.

Kritična analiza diskurza kot osrednje metodološko orodje pri analizi medijskega poročanja pomeni natančno branje in s tem dekonstrukcijo tekstov, ki jih želimo analizirati. Cilj analize diskurza je, v skladu z zgoraj omenjeno lastnostjo kvalitativnih pristopov, ugotoviti, kako obravnavani teksti in znotraj njih jezikovni sklopi predstavljajo neko področje družbene stvarnosti, oziroma kako teksti prek jezika ta določen del družbene stvarnosti konstruirajo. Oznaka 'kritična' poudarja osrednji interes tovrstne analize tekstov: v jeziku in s tem v besedilih najti povezavo med uporabo jezika in razmerji moči. V kontekstu diplomskega dela je slednji interes kritične analize diskurza preveden v vprašanje, do kolikšne mere je poročanje francoskega dnevnika *Le Monde* o SEVOP odraz interesov francoske politike na tem istem področju.

V predpostavko o povezanosti besedil z družbenim okoljem, v katerem besedila nastajajo, sem kot vezni člen vključila družbene kognitivne sheme. Te predstavljajo organizacijo znanja v človekovem spominu in so miselni modeli določenih dogodkov, znanja, vrednot in ideologij, oblikujejo pa se pod vplivom okolja in so torej družbeno pridobljene. Po van Dijksovo so ravno družbene kognitivne sheme tiste, ki določajo strukturne značilnosti tekstov. V kontekstu diplomskega dela slednje pomeni, da družbene kognitivne sheme novinarjev določajo strukturo novic in način ubeseditve informacij, novinarji pa na ta način prek medijev posredujejo vrednote, norme in ideologijo družbenega okolja ter jih na ta način utrjujejo.

Pomembna vez med besedili in družbenim okoljem je tudi jezik. Jezik je osrednje orodje časopisnega novinarja in zato sredstvo, prek katerega novinar bralcu posreduje informacije in z njimi tudi vrednote in ideologijo. Tako je novinarski jezik kot posrednik medijskega diskurza v središču pozornosti analize diplomskega dela.

Analitična orodja, s katerimi sem analizirala novinarski jezik in skušala izluščiti vrednote in norme, ki jih novinarji preko določene strukture novic in preko načina ubeseditve posredujejo bralcem, sem povzela po van Dijksovo in Hallidayu. Besedila sem analizirala na makro- in

mikroravni. Na makroravni sem z metodami brisanja, posploševanja in dekonstrukcije določila teme ali makropopropozicije, vsebovane v člankih, in nato opazovala, kako so te v člankih hierarhično organizirane. V skladu z osnovnim pravilom novinarskega poročanja (najpomembnejše informacije so postavljene na začetek članka, sledijo jim manj pomembne) sem na osnovi hierarhične organiziranosti člankov sklepala, kaj novinarji pojmujejo za bolj oz. manj pomembno. Tako sem na osnovi tem in njihove organiziranosti v besedilih ter z opazovanjem načina argumentacije ugotavljala ideološke elemente medijskih tekstov. Slednje sem dopolnila še z analizo na mikro ravni, in sicer z določanjem implicitnih predpostavk ter preko predstavitvene in medosebne funkcije jezika, kar so po Hallidayu učinkovita orodja za ugotavljanje ideoloških elementov besedil.

Osrednjo predpostavko kritične analize diskurza in v zvezi s tem tezo diplomskega dela (tj. jezik in posledično medijski teksti posredujejo vrednote, norme in ideologijo družbenega okolja, v katerem nastajajo – poročanje *Le Monda* o SEVOP torej odseva interese domače politike na tem področju) je bilo mogoče preveriti le ob natančni predhodni analizi družbenega okolja, v katerem članki *Le Monda* nastajajo. Povedano drugače, bila je potrebna analiza interesov francoske politike na področju SEVOP.

Analiza je pokazala že omenjen velik in kontinuiran interes države za razvoj obrambnih elementov evropske integracije od začetkov evropskega povezovanja v 50. letih prejšnjega stoletja. Eden prvih izrazov takšnih francoskih interesov je bil Plevenov načrt – francoska pobuda leta 1950 o vzpostavitvi Evropske obrambne skupnosti, v okviru katere bi bile nacionalne vojaške enote združene v večnacionalni korpus pod enotnim evropskim vodstvom. Eden glavnih razlogov za omenjeno pobudo je bil strah Francije pred ponovno oborožitvijo Nemčije. Ustanovitev Evropske obrambne skupnosti bi nemški vladi vzela iz rok nadzor nad njeno vojsko, Franciji pa zagotovila večjo mero nadzora nad dogajanjem v vzhodni sosedni.

Vendar je zavrnitev ratifikacije v francoskem parlamentu leta 1954 pokazala, da francoski poslanci manj kot desetletje po koncu druge svetovne vojne niso bili pripravljeni odpovedati se enem osrednjih elementov nacionalne suverenosti – nacionalni vojski in pristati na priključitev le-te skupnim evropskim enotam. Pristanek na dopolnitev Bruseljske pogodbe iz leta 1948 in s tem na ustanovitev ZEU nekaj tednov po neuspeli ratifikaciji v Parizu je bil s francoskega vidika veliko manj problematičen. ZEU namreč Franciji ni odvzela njene suverenosti, hkrati pa je rešila osrednji problem – nudila je institucionalni okvir za nadzor nad oborožitvijo Nemčije.

Francoski interes za evropsko povezovanje na varnostno-obrambnem področju je razviden tudi iz Fouchetovih načrtov iz leta 1961. Ti so v nasprotju s Plevenovim načrtom, ki je bil federalno zasnovan, temeljili na medvladnem golističnem principu »unije držav«. Z njimi je

takratni francoski predsednik Charles de Gaulle želel izven obstoječih okvirov Nata in ES utrditi politično sodelovanje in usklajevanje zunanjih in obrambnih politik članic ter postaviti institucionalni okvir za francosko-nemško sodelovanje. Cilj de Gaullove evropske politike v ozadju Fouchetovih načrtov je bil oblikovanje politične skupnosti, osrednja motivacija pa Franciji vrniti status velesile in zagotoviti njeno neodvisnost od ZDA. Vendar tudi slednja francoska pobuda, predvsem zaradi izključenosti VB in zveze NATO, ni dobila zadostne podpore pri evropskih partnerjih. Kljub temu je vsebina načrtov v evropskem prostoru ostala prisotna: predloge za institucionalno sodelovanje je povzela francosko-nemška pogodba o prijateljstvu in spravi ali t. i. Elizejska pogodba; na njem je temeljila tudi kasnejša francoska pobuda za formalizacijo srečanj voditeljev držav in vlad članic, torej Evropskega sveta; EPS pa je po načrtu povzelo medvladno metodo delovanja.

EPS, v okviru katerega so članice ES od leta 1970 naprej bolj ali manj uspešno usklajevale zunanjepolitično akcijo, je predstavljalo pomembno stopnjo na poti do SEVOP, saj je na tej osnovi EU z Maastrichtsko pogodbo vzpostavila SZVP, nato pa v okviru slednje leta 1999 začela z razvojem SEVOP. Ravno Francija je bila tista, ki je ob nemški podpori konec 1960. let začela razpravo o evropskem političnem sodelovanju. Rezultat te pobude je bilo sprejetje Luksemburškega poročila leta 1970, ki je postavilo temelj EPS. Podobno so bila leta 1974 na pobudo francoskega predsednika Valeryja Giscarda d'Estainga institucionalizirana srečanja Evropskega sveta, ki je kasneje postal osrednji akter na področju EPS, na pobudo francoskega predsednika Mitterranda pa je Evropski svet pozval k sprejetju EEL, ki je leta 1986 praksi EPS dala mesto v evropskih pogodbah.

Pri tem je opaziti taktično prilagodljivost Francije takratnim razmeram: propadla Plevenov in Fouchetov načrt sta pokazala, da Evropa za varnostno-obrambno sodelovanje ni pripravljena, zato je Francija prizadevanja usmerila na manj problematično področje – neformalno ali institucionalno le rahlo zavezujoče zunanjepolitično usklajevanje, ki se ni nanašalo na občutljivo vprašanje odnosa Evrope do Nata. Ob tem se država ni odpovedala svojemu osrednjemu cilju: prevzeti vodilni položaj pri evropskem političnem povezovanju, ga prikrojiti lastnim interesom in tako utrditi lasten položaj v Evropi in v svetu.

Razprave o samostojnejši evropski obrambni politiki so se ponovno razvnele sredi 1980. let, ko so evropske države predvsem na francosko pobudo po tridesetih letih neaktivnega obstoja z Rimsko deklaracijo leta 1984 in Haaško platformo o evropskih varnostnih interesih tri leta kasneje poskušale oživiti edino evropsko obrambno organizacijo – ZEU. Osrednji razlog je bilo poslabšanje odnosov med Vzhodom in Zahodom ter negotovost zahodnoevropskih držav o zanesljivosti ameriške jedrske varnostne garancije Evropi. V tem obdobju je Francija v okviru

Elizejske pogodbe okrepila tudi varnostno sodelovanje z Nemčijo, katerega najkonkretnejši izraz je bila ustanovitev francosko-nemške brigade leta 1987. Ta se je v 1990. letih razvila v Eurocorps, osrednji evropski večnacionalni korpus.

Francija je pri svojih tradicionalnih interesih ostala tudi po koncu hladne vojne. Ob spremenjenih političnih razmerah v Srednji in Vzhodni Evropi ter ob združitvi Nemčije je francoski predsednik Mitterrand z nemškim kanclerjem Kohlom ob medvladni konferenci o gospodarski in monetarni uniji leta 1990 predlagal še medvladno konferenco o politični uniji. Rezultat je bil sprejem Pogodbe o Evropski uniji, ki je v drugem stebru vzpostavila SZVP. Francija je bila na čelu skupine držav, ki so si prizadevale in tudi dosegle vključitev možnosti dolgoročnega oblikovanja evropske obrambne politike in obrambe v novo pogodbo ter vzpostavitev neposredne vezi med ZEU in EU. Z označitvijo ZEU za integralni del razvoja EU ter z zadolžitvijo organizacije za oblikovanje in uresničevanje tistih odločitev in akcij Unije, ki so povezana z vprašanji obrambe, je nova pogodba ZEU podelila pomembnejšo politično in nenazadnje tudi vojaško vlogo. Takšen izid je bil predvsem voda na mlin francoskim prizadevanjem za močnejšo vlogo ZEU pri evropski obrambi, ki jih je država jasno pokazala že s pobudami v 80. letih.

Med osrednjimi motivi francoskega velikega interesa za tesnejše (zunanje)politično povezovanje v Evropi po koncu hladne vojne je bila predvsem združena in s tem močnejša Nemčija: močnejši evropski institucionalni okvir za usklajeno zunanjepolitično in varnostno področje bi bil namreč pripraven instrument za tesnejše vpenjanje združene Nemčije v integracijski proces. Nemška zunanja politika bi bila v evropskem okviru manj svobodna, določeno mero posrednega nadzora pa bi s tem pridobila tudi francoska stran.

Drugi dejavnik je bila tradicionalna francoska želja po večji varnostno-obrambni neodvisnosti Evrope od ZDA. Slednje je Francija jasno demonstrirala že leta 1966 z izstopom iz vojaškega krila zveze Nato, vendar je bila med hladno vojno ameriška vojaška prisotnost v Evropi ključnega pomena za varnost Stare celine. Z razpadom SZ se je grožnja z vzhoda bistveno zmanjšala, Francija pa je ob tem videla priložnost za večjo evropsko obrambno neodvisnost od ZDA. Vendar so zalivska vojna leta 1991 ter konflikti na območju nekdanje Jugoslavije, predvsem vojn v BiH, jasno pokazali, da so Natove in znotraj njih ameriške vojaške zmogljivosti ključnega pomena za zaustavitev tovrstnih konfliktov. *Rapprochement* med Natom in Francijo, do katerega so izkušnje konfliktov iz prve polovice 1990. let pripeljale, je nakazoval na ponovno popolno vključitev Francije v Nato sredi 1990. Vendar je Francija po ameriški zavrnitvi možnosti, da bi bilo poveljništvo zavezniških sil Južna Evropa z bazo v Neaplju namesto v ameriških v evropskih rokah, napoved o ponovnem vstopu preklicala. Francija se je na

spor odzvala v skladu z golistično politično dediščino in je prepričana v preveliko moč ZDA v Natu ostala zunaj, a vendarle je v procesu približevanja Severnoatlantskemu zavezništvu redefinirala odnos do Zavezništva in pristala na pomembno vlogo Nata pri zagotavljanju evropske varnosti.

Ob tem se ni odpovedala prvotnemu cilju – samostojnejšem evropskem varnostno-obrambnem položaju. Amsterdamska pogodba je prinesla tri pomembne novosti, ki so šle v smer tradicionalnih francoskih prizadevanj: petersberške naloge (izvajanje humanitarnih in reševalnih operacij, naloge za ohranjanje miru in bojne operacije za obvladovanje kriznih situacij, vključno z ukrepi za vzpostavljanje miru) so bile iz okvira ZEU prenesla v Unijo, kar je pomenilo korak naprej pri integraciji ZEU v EU; pogodba je vzpostavila funkcijo visokega predstavnika EU za SZVP, ki naj bi skrbel za enotnejši nastop EU v zunanji politiki; ustanovljena pa je bila tudi enota za načrtovanje politike in zgodnje opozarjanje.

Medtem ko so omenjeni konflikti na Bližnjem vzhodu in na Balkanu v 1990. Francijo napeljali do zbližanja z Natom, so na drugi strani za VB, najbolj atlantistično med članicami, pomenili dokaz o preveliki vojaški odvisnosti EU od ZDA. Rezultat francoskega premika proti Natu in britanskega premika proti Evropi je bil prelomni francosko-britanski vrh decembra 1998 v francoskem Saint-Maloju, kjer sta državi Unijo pozvali k razvoju zmogljivosti za avtonomno akcijo, ki bo podprta z verodostojnimi vojaškimi enotami. Na vrhu Evropskega sveta v Kölnu junija 1999 je EU z vključitvijo francosko-britanske pobude s Saint-Maloja v svoj okvir prvič izrazila namero po razvoju lastnih vojaških zmogljivosti in tako v okviru SZVP položila temelje SEVOP. Na vrhu v Helsinkih pol leta kasneje si je Unija že zastavila prve cilje pri vzpostavljanju lastnih vojaških zmogljivosti: do leta 2003 naj bi bila sposobna v 60 dneh za obdobje najmanj enega leta namestiti vojaške enote za hitro posredovanje v obsegu 50.000 do 60.000 mož. Trdna pogajanja pri oblikovanju Maastrichtske pogodbe, ko si je Francija predvsem z nemško podporo in ob nasprotovanju VB prizadevala za vključitev besede 'obramba' v novo pogodbo, so obrodila sadove – evropska obrambna politika je na papirju dobivala prve obrise.

Osrednje vprašanje, ki se je ob obrambnem prebujanju EU postavljalo, je bil odnos evropske obrambne dimenzije do zveze Nato. Unijine operacije naj bi potekale bodisi samostojno bodisi z uporabo Natovih zmogljivosti. Vrh v Helsinkih je predvidel tudi vzpostavitev ustreznih dogovorov in struktur med Unijo in tistimi evropskimi članicami Nata, ki niso članice Unije. Za problematično se je izkazalo vprašanje, ali naj predstavniki Nata sodelujejo pri procesu vzpostavljanja SEVOP ali ne. Sodelovanju Nata je nasprotovala zlasti Francija, vendar je ostala v svojem stališču osamljena in je na koncu pristala na uporabo

Natovega znanja v začetni stopnji vzpostavljanja SEVOP ter na sodelovanje EU z evropskimi članicami Nata, a nečlanicami Unije.

Posledično je vrh v Feiri junija 2000 vzpostavil *ad hoc* delovne skupine, v okviru katerih Natovi in Unijini strokovnjaki načrtujejo vzpostavljanje Unijinih lastnih zmogljivosti. Pri tem si Unija prizadeva zagotoviti skladnost ciljev obeh organizacij, osrednje načelo delovanja EU pa je zaobiti nepotrebno podvajanje struktur. V ta namen si je prizadevala za dostop do Natovih zmogljivosti, predvsem do poveljniških, nadzornih, informacijskih in komunikacijskih zmogljivosti, ki so v EU najmanj razvite. Sporazum med Natom in EU na omenjenem področju je bil po več kot dvoletnih pogajanjih (pogajanja je zaviralo turško nasprotovanje sporazumu, saj se je ta bala, da bi Unija z Natovimi zmogljivostmi posredovala v Sredozemlju – na turškem interesnem območju) dosežen decembra 2002. Na vrhu v Nici decembra 2000 je Unija vzpostavila še tri stalne organe v okviru SZVOP (PVO, VO in vojaški štab); vrh je potrdil prenos osrednjih operativnih pristojnosti z ZEU v EU, o čemer so se članice sporazumele novembra 2000; nadalje pa so bili opredeljeni tudi odnosi med Natom in EU pri vzpostavljanju SEVOP. Na vrhu v Laeknu decembra 2001 je Unija svojo obrambo razglasila za delno operativno, leta 2003 pa je zagnala svoje prve operacije: operacijo civilnega kriznega upravljanja v BiH; svojo prvo vojaško operacijo *Condordia* v Makedoniji; ter prvo vojaško operacijo izven Evrope – *Artemis* v DR Kongo.

Opisani razvoj dogodkov je šel jasno v smer francoskih interesov: Unija se je obrambno krepila, čeprav je še vedno ostala v veliki meri odvisna od Natovih oz. ameriških vojaških zmogljivosti. Ob zavedanju slednjega je Francija pristala na sodelovanje z Natom. Ob spremembi taktike pa so njeni osrednji interesi ostajali nespremenjeni. Država je namreč pri vzpostavljanju SEVOP odločno podpirala takšne rešitve, ki bi Unijino obrambno delovanje čim bolj okrepili in jo v največji možni meri osamosvojili od ZDA. Tako se je zavzemala za vključitev ZEU v okvir EU, za močan položaj visokega predstavnika za SZVP, za PVO v sestavi ambasadorjev najvišjega ranga, za izključno evropsko verigo poveljevanja, za razširitev obstoječega britansko-francoskega skupnega vojaškega štaba na ostale članice, za razvoj avtonomnih evropskih obveščevalnih in načrtovalnih zmogljivosti ipd. Francija se je torej prilagajala trenutnim razmeram, vendar so bili njeni načrti daljnoročni in v skladu s tradicionalnimi golističnimi prizadevanji po večji samostojnosti Evrope v odnosu do ZDA.

Eden od glavnih zunanjih motivov Francije pri njenem delovanju na varnostno-obrambnem področju je interes države v evropskem okviru zadržati združeno in močno Nemčijo, notranja determinanta pa je prizadevanje države, da ohrani ustrezno mesto in veličino v

mednarodnih odnosih. Slednje skuša doseči prek močne Evrope in krepitev varnostno-obrambnih elementov h krepitvi položaja Evrope zagotovo pripomore.

V zadnjem delu naloge sem zgornjo analizo francoskih interesov na področju SEVOP primerjala z *Le Mondovim* diskurzom o SEVOP. S pomočjo kritične analize diskurza sem analizirala skupaj 33 *Le Mondovih* člankov, ki so se nanašali na SEVOP. V analizo so bili vključeni članki, ki jih je *Le Monde* objavil ob posameznih dogodkih, pomembnih za institucionalni razvoj SEVOP, ter ob prvih samostojnih vojaških operacijah EU, in sicer v obdobju med decembrom 1998 (prelomni francosko-britanski vrh v Saint-Maloju) in junijem 2003. Opazovane dogodke sem razdelila v dve kategoriji: (i) vnaprej napovedani dogodke, ko priprave nanje trajajo dlje časa, zato je verjetno, da mediji takšnim dogodkom pozornost posvečajo ne le ob dogodku samem, ampak tudi prej in potem, zato sem poročanje o teh dogodkih opazovala teden dni pred in teden dni po dogodku (srečanja Evropskega sveta); (ii) enkratni dogodki, ob katerih je bilo opazovanje omejeno na dan pred in na dan po dogodku (dvostranska srečanja; zagon samostojnih operacij EU). V primerjavi s srečanji Evropskega sveta omenjeni dogodki niso institucionalizirani, zato sem sklepala, da jim mediji pozornost posvečajo predvsem dan pred in morda dan po dnevu, ko se zgodijo.

Analiza je pokazala, da so osrednje teme, ki se v poročanju *Le Monda* o SEVOP pojavljajo, odnos treh največjih članic – Francije, VB in Nemčije – do SEVOP; analiziranje skupne varnostne in obrambne politike kot take, tj. vprašanje institucionalnega razvoja in vzpostavljanja operativnih zmogljivosti Unije; v prvem in drugem obdobju dnevnik kar nekaj prostora nameni analizi problemov, ki se pojavljajo ob načrtovanju združitve ZEU z EU; posebej v predzadnjem in zadnjem obdobju pa na površje pride odnos med Unijo in Natom oziroma ZDA.

Dekonstrukcija medijskih člankov je pokazala, da *Le Monde* pri poročanju o SEVOP odseva interese domače politike na tem področju. Slednje je razvidno že iz tematske analize člankov, saj novinarji poudarjajo predvsem tiste vidike SEVOP, ki so v francoskem prostoru posebej pomembni, tj. stališče VB do razvoja SEVOP, vprašanje statusa ZEU ter odnos med EU in Natom oz. ZDA. Novinarji nacionalne interese pri SEVOP, torej podporo obrambnemu razvijanju EU, odražajo tudi prek argumentacije. Predvsem iz poročanja o odnosu med EU in Natom oziroma ZDA je razvidno zavzemanje časopisa za enakopravnejši odnos med obema stranema Atlantika pri varnostnih in obrambnih vprašanjih ter za večjo mero varnostno-obrambne samostojnosti EU.

Podobne so bile ugotovitve analize naslovov in analize besedil na mikro ravni. Novinarji namreč prek naslovov kot tudi prek medosebne funkcije jezika podpirajo SEVOP in se ob analizi

dogodkov postavljajo na francosko stran ter razmišljajo, kaj bi bilo za Francijo v določenem položaju najpametneje narediti. Pogosto enačijo mnenje političnih elit in svoje mnenje in tako ustvarjajo ideologijo konsenza.

Pri tem je pomembno opozoriti na dejstvo, da je bilo v opazovanem obdobju strinjanje med članicami o razvoju SEVOP visoko, posledično pa je Unija hitro napredovala. Takšen zunanji kontekst je zagotovo prispeval k pozitivni naravnosti francoskih medijev do razvoja SEVOP. Vendar pa podobno optimističen diskurz *Le Monda* tudi v času iraške krize, ko so bile članice na zunanjepolitičnem področju zelo razdeljene (članek ob začetku operacije *Concordia*), dokazuje, da naklonjen diskurz ni le posledica trenutnih razmer, ampak je prej stalnica, tesno prepletena s francoskim zgodovinskim, družbenim in političnim kontekstom.

Sicer pa *Le Monde* daleč največ pozornosti nameni odnosu med EU in Natom oziroma ZDA. Omenjena pozornost je logična, saj je omenjeni odnos dejansko v ospredju obravnavanega problema. Ko evropski voditelji zatrjujejo, da želijo vzpostaviti zmogljivosti za avtonomno delovanje Unije, je mišljena predvsem avtonomnost v odnosu do ZDA, ki so od konca druge svetovne vojne naprej zagotavljale obrambo Evrope. Odnos med obema stranema Atlantika je v francoskem prostoru še pomembnejši. Kot že poudarjeno, si je Francije ves čas po drugi svetovni vojni prizadevala za čim večjo neodvisnost od ZDA in je zaradi prepričanja o premočni vlogi ZDA v Natu iz vojaškega krila te organizacije izstopila ter začela z razvojem lastnega jedrskega orožja – *force de frappe*.

V skladu s tem tudi *Le Mondov* medijski diskurz ZDA pogosto omenja kot dejavnik, ki je nenaklonjen evropski obrambi, je do nje sumničav, ZDA pa Francijo sumijo, da jih želi ta s podpiranjem razvoja SEVOP izriniti iz Evrope. Prav tako dnevnik izpostavlja ameriške skrbi, da Nato 'ne bi postal relikv preteklosti'. Na drugi strani je Nato predstavljen kot organizacija, ki bo tudi v prihodnje ostala osrednji element pri zagotavljanju kolektivne obrambe v Evropi.

Le Monde uvede dvojni odnos do Nata in ZDA: dnevnik zagovarja avtonomnost pri uresničevanju evropske obrambe, a priznava pomembno vlogo Nata. In prav takšen je diskurz francoske politike.

Novinarji sicer poudarjajo, da SEVOP pomeni le izvajanje petersberških nalog, ter da kolektivna obramba še vedno ostaja v Natovih rokah, a vendar koncept *Europe de la défense*²⁷⁵ najpogosteje definirajo kot nekaj, kar je od ZDA in Nata samostojno in neodvisno. Celostna medijska podoba SEVOP v *Le Mondu* tako nekoliko odstopa od njene prave vsebine: SEVOP je

²⁷⁵ Francoski naziv za SEVOP, ki bi se v prevodu slišal »Evropa obrambe«, že sam po sebi implicira mnogo več kot le izvajanje operacij kriznega upravljanja in s tem implicitno nakazuje na širše in daljnoročnejše ambicije Francije na tem področju.

le redko prikazana kot sredstvo, s katerim se bo Evropa odzivala na krize v bližnjih in bolj oddaljenih območjih, ampak pogosteje kot način, s katerim bo Evropa dosegla večjo neodvisnost od Nata in ZDA.

Pomembno je poudariti, da novinarji *Le Monda* ravnanju Francije na področju SEVOP le redko nasprotujejo ali ga kritizirajo. Le v enem od člankov se je novinar nekoliko distanciral od tradicionalno zadržanega odnosa Francije do Zavezništva in ta odnos – v preteklosti sicer – označil za dogmatičen in pozdravil spremenjeno držo Francije do Nata.

Le Mondov diskurz o SEVOP se torej ne oddaljuje od odnosa, ki ga imajo do tega vprašanja vodilni francoski politiki. Če ugotovitev povežemo z začetno trditvijo o povezanosti med kognitivnimi shemami in strukturo medijskih tekstov: novinarjeve kognitivne sheme se oblikujejo pod vplivom okolja, v katerem deluje in za katerega pravzaprav dela. Osrednja značilnost francoske evropske politike je njeno prizadevanje za kar najbolj samostojno Evropo in v tem okviru za neodvisno evropsko varnostno in obrambno politiko, namen takšnega prizadevanja Francije pa je predvsem okrepiti lasten položaj v Evropi in v svetu ter v evropski okvir vpeti močno nemško sosedo. Ta osrednji interes Francije, ki je pomemben del francoske nacionalne identitete, delijo tudi novinarji, kar pa določa način poročanja o SEVOP.

Novinarji so tako sooblikovalci nacionalnega konsenza o varnostno-obrambnih vprašanjih, v oblikovanje katerega je Francija od leta 1945, kot poudarja Howorth (2001: 784-85), veliko vložila. Najprej je močan pečat v celotnem francoskem političnem in javnomnenjskem spektru pustil golizem, ki je poudarjal, da je določena stopnja varnostne avtonomije za Francijo in Evropo potrebna (na ameriško zaščito se ni mogoče zanesti) in tudi ustrezna (Francija in Evropa se morata postaviti na lastne noge). Ta konsenz je ves čas podpirala prefinjena in široko razvejana strokovna javnost v Franciji.

Kot piše Gregory,²⁷⁶ vrsta francoskih inštitutov in raziskovalnih ustanov ohranja konsenz o obrambnih in varnostnih vprašanjih in s tem ustvarja t. i. usklajevalni diskurz – ta ustvarja skupni jezik in okvir, znotraj katerega ključne politične skupine oblikujejo sporazum o oblikovanju političnega programa v celotnem političnem razredu. Hkrati zagotavlja dobro razumevanje osnovnih značilnosti obrambne politike v javnosti tudi takrat, ko ta politika doživlja velike spremembe. S takšnim širokim pristopom je naloga posredovanja političnih odločitev veliko lažja. V procesu sodelujejo tudi vodilni novinarji, ne kot poročevalci, ampak kot arhitekti politike same.

²⁷⁶ Gregory, povzeto po Howorth (2001: 784).

Le Monde predstavlja le eno od mnogih medijskih podob te politike v evropskem prostoru. Izsledke analize v francoskem medijskem prostoru bi bilo zanimivo primerjati z medijskim diskurzom o SEVOP v drugih državah članicah EU, posebej v drugih dveh vodilnih članicah – Nemčiji in VB, in pri tem opazovati, ali med temami in ideološkimi elementi besedil v dnevnikih iz različnih držav obstaja podobnost. Podobnost posameznih nacionalnih medijskih diskurzov bi lahko napeljala na ugibanja o nastajanju evropskega javnega prostora, ko države članice delijo iste norme in isti vrednostni sistem. In ravno obstoj evropskega javnega prostora (angl. *European public sphere*; nem. *europäische Öffentlichkeit*) nekateri pojmujejo za enega osrednjih pogojev za razvoj evropske identitete.²⁷⁷ Ob takšni primerjalni raziskavi bi bilo zanimivo opazovati predvsem odnos medijev do Nata in do ZDA ter ugotavljati, ali je morda slikanje ZDA kot tekmeca in ne kot partnerja v mednarodnih odnosih le francoska ali tudi širša, evropska značilnost in kaj bi morebitna podobnost lahko pomenila za prihodnost čezatlantskih odnosov.

²⁷⁷ Glej Risse in Van de Steeg (2003). Z raziskovanjem evropskega javnega prostora se ukvarjajo v okviru Centra za čezatlantske zunanjepolitične in varnostne študije na *Freie Universität* v Berlinu. Ena od metod proučevanja, ki jo pri tem uporabljajo, je ravno proučevanje medijskih diskurzov o različnih evropskih temah v različnih državah članicah EU. Tako je na primer raziskava o poročanju o ' aferi Haider', ko je po parlamentarnih volitvah leta 2000 svobodnjaška stranka avstrijskega populističnega politika Jörga Haiderja vstopila v avstrijsko vlado, pokazala visoko stopnjo podobnosti med različnimi nacionalnimi diskurzi. (glej Risse 2003)

SEZNAM VIROV

Literatura

Adam, Rudolf G. (2002) Die Gemeinsame Außen- und Sicherheitspolitik der Europäischen Union nach dem Europäischen Rat von Nizza. V Altgeld, Wolfgang, Brandt, Harm-Hinrich, Müller-Brandeck-Bocquet, Gisela, Weinacht, Paul-Ludwig (ur.) *Europäische Außenpolitik*, 134-48. Nomos: Baden-Baden.

Anderson, Stephanie B. (1998) Problems and Possibilities: The Development of the CFSP from Maastricht to the 1996 IGC. V Laurent, Pierre-Henri, Maresceau, Marc (ur.) *The State of the European Union: Deepening and Widening (Volume 4)*, 133-47. Lynne Rienner Publishers: London.

Berger, Arthur Asa (1998) *Media Research Techniques*. Sage Publications: London.

Blommaert, Jan in Chris Bulcaen (2000) Critical discourse analysis. *Annual Review of Anthropology*. 49, 447-466.

Bryant, Janet (2000) France and Nato from 1966 to Kosovo: Coming full circle? *European Security*. 9(3), 21-37.

Coffey, Joseph I. (1998) WEU after the Second Maastricht. V Laurent, Pierre-Henri, Maresceau, Marc (ur.) *The State of the European Union: Deepening and Widening (Volume 4)*, 113-32. Lynne Rienner Publishers: London.

Combs, E. James, Nimmo, Dan (1990) *Mediated Political Realities*. Longman. London.

Deloche-Gaudez, Florence (2002) Frankreichs widersprüchliche Position in der Gemeinsamen Außen-, Sicherheits- und Verteidigungspolitik. V Altgeld, Wolfgang, Brandt, Harm-Hinrich, Müller-Brandeck-Bocquet, Gisela, Weinacht, Paul-Ludwig (ur.) *Europäische Außenpolitik*, 120-33. Nomos: Baden-Baden.

Dijk, Teun A. van (1988) *News as Discourse*. Hillsdale: New Jersey.

Dijk, Teun A. van (1991) The Interdisciplinary Study of News as Discourse. V Jensen, Klaus Bruhn, Jankowski, Nicholas W. (ur.) *A Handbook of Qualitative Methodologies for Mass Communication Research*. Routledge: London.

Dijk, Teun A. van (1993) *Elite Discourse and Racism*. Sage: London.

Dinan, Desmond (1999) *Ever Closer Union*. The Macmillan Press: London.

Diffusion controle: Presse quotidienne: http://www.ojd.com/fr/agenda/pdf_obs_ecrit_2003/pgp_quotidienne. (15. 7. 2003).

Dossier Le Mond: Portrait d'un quotidien, junij 2003: http://a1692.g.akamai.net/f/1692/2042/1h/medias.lemonde.fr/medias/pdf_obj/200305.pdf (15. 7. 2003).

- Duke, Simon (2001) CESDP: Nice's Overtrumped Success? *European Foreign Affairs Review*. 6, 155-75.
- Dumond, Jean-Michel, Setton, Philippe (1999) *La Politique étrangère et de sécurité commune (PESC)*. La Documentation française: Paris.
- Erjavec, Karmen (2001) Media representation of the discrimination against the Roma in Eastern Europe: the case of Slovenia. *Discourse & Society* 12(6), 699-727.
- Fairclough, Norman (1995) *Media Discourse*. Edward Arnold: London.
- Fairclough, Norman (1995a) *Critical discourse analysis: the critical study of Language*. Longman: London.
- Fink, Conrad C. (1992) *Introduction to Professional Newswriting*. Longman: New York.
- Fowler, Roger (1991) *Language in the News*. Routledge: London.
- Gegout, Catherine (2002) The French and British change in position in the CESDP: A security community and historical-institutionalist perspective. *Politique européenne*. 8/2000, 62-87.
- Grignon, François (2003) The Artemis Operation in the Democratic Republic of Congo: Lessons for the Future of EU Peace-keeping in Africa. http://www.ieei.pt/images/articles/1348/Paper_FGrignon.pdf (20. 12. 2003).
- Guyomarch, Alain, Machin, Howard, Ritchie, Ella (1998) *France in the European Union*. Macmillan Press: London.
- Hottiaux, Laurent in Joanna Liponska-Laberou (2000) *La politique européenne de défense*. L'Harmattan: Paris.
- Howorth, Jolyon (1997) National defence and European security integration: An illusion inside a chimera? V Howorth, Jolyon, Menon, Anand (ur.) *The European Union and National Defence Policy*. Routledge: London.
- Howorth, Jolyon (1997a) France. V Howorth, Jolyon, Menon, Anand (1997) *The European Union and National Defence Policy*. Routledge: London.
- Howorth, Jolyon (2000) Britain, France and the European Defence Initiative. *Survival*. 42(2), 33-55.
- Howorth, Jolyon (2000a) *L'intégration européenne et la défense: l'ultime défi?* Cahier de Chaillot No. 43. Institut des études de sécurité de l'UEO: Paris. <http://www.iss-eu.org/chaillot/chai43f.pdf> (15. 8. 2003).
- Howorth, Jolyon (2001) European Defence and the Changing Politics of the European Union: Hanging Together or Hanging Separately? *Journal of Common Market Studies*. 39(4), 765-89.

- Howorth, Jolyon (2003) The Greek-Turkish Dispute, Cyprus and ESDP: Ongoing fly in the ointment? http://www.yale.edu/unsy/Cyprus_Conference_Howorth.pdf (25. 9. 2003).
- Hunter, Robert E. (2002) The European Security and Defense Policy: NATO's Companion - or Competitor? <http://www.rand.org/publications/MR/MR1463/> (15. 7. 2003).
- Jacqué, Jean Paul (2003) *Droit institutionnel de l'Union européenne*, Paris : Dalloz.
- Jensen, Klaus Bruhn (1991) Introduction: The qualitative turn. V Jensen, Klaus Bruhn, Jankowski, Nicholas W. (ur.) *A Handbook of Qualitative Methodologies for Mass Communication Research*. Routledge: London.
- Keeble, Richard (1998) *The Newspapers Handbook*. Routledge: London.
- Kuusela, Janne (2003) Defence Policy in the EU: Is it necessary? http://www.soc.utu.fi/jean-monnet/esp/European%20Security%20Complex/Kuusela_II.pdf (20. 12. 2003).
- Ladrech, Robert (1998) Redefining Grandeur: France and European Security after the Cold War. V McKenzie, Mary M., Loedel, Peter H. (ur.) *The Promise and Reality of European Security Cooperation: States, Interests, and Institutions*, 85-100. Praeger: Westport.
- Larsen, Henrik (1997) *Foreign Policy and Discourse Analysis: France, Britain and Europe*. Routledge: London.
- Lynch, Dov in Antonio Missiroli (2003) ESDP Operations. <http://www.iss-eu.org/esdp/09-dvl-am.pdf> (20. 12. 2003).
- Nastran Ule, Mirjana (1997) *Temelji socialne psihologije*. Znanstveno in publicistično središče: Ljubljana.
- Nimmo, Dan, Combs, James E. (1990) *Mediated Political Realities*. Longman: London.
- Nivet, Bastien (2002) La défense : problématiques et dynamiques d'un chatier européen. *La revue internationale et stratégique*. n° 48, hiver 2002-2003, 75-78.
- Nugent, Neill (1999) *The Government and Politics of The European Union*. MacMillan Press: London.
- Nuttal, Simon (1992) *European Political Cooperation*. Oxford University Press: Oxford.
- Nuttall, Simon (1997) Two Decades of EPC Performance. V Regelsberger, Elfriede, Tervarent, Phillipe de Schoutheete, Wessels, Wolfgang (ur.) *Foreign Policy of the European Union: From EPC to CFSP and Beyond*, 19-39. Lynne Rienner: London.
- Nuttall, Simon (2000) *European Foreign Policy*. Oxford University Press: Oxford.
- Macdonell, Diane (1986) *Theories of Discourse*. Basil Blackwell: Oxford.
- Macridis, Roy C. (1992) French Foreign Policy – The Quest for Rank. V Macridis, Roy C. (ur.) *Foreign Policy in World Politics*, 32-67. Englewood Cliffs: Prentice Hall.

Maury, Jean-Pierre (1996) *La construction européenne – La sécurité et la défense*. La Presses Universitaires de France: Paris.

Meurice-Froment, Henri (2000) Une politique étrangère pour quoi faire? *Politique étrangère*. 2/2000, 319-332.

Ress, G. Wyn (2000) Common Foreign and Security Policy and defence: a lost opportunity? V Lynch, P., Neuwahl, N., Rees, W. (ur.) *Reforming the European Union: From Maastricht to Amsterdam*. Pearson Education Limited. Edinburgh.

Risse, Thomas et al (2003) The EU as a Political Community – A Media Analysis of the 'Haider Debate' in the European Union. http://www.fu-berlin.de/atasp/texte/030322_eu_pol.pdf (12. 11. 2003).

Risse Thomas in Marianne Van de Steeg (2003) An Emerging European Public Sphere? Empirical Evidence and Theoretical Clarification. http://www.fu-berlin.de/atasp/texte/030624_europeanpublicsphere.pdf (12. 11. 2003).

Ritsert, Jürgen (1973) Kvalitativna in kvantitativna analiza vsebine. V Splichal, Slavko (ur.) *Metode v komunikoloških raziskavah*. RTV Ljubljana: Ljubljana.

Soetendorp, Ben (1999) *Foreign Policy in the European Union*. Longman: London.

Splichal, Slavko, ur. (1973) *Metode v komunikoloških raziskavah*. RTV Ljubljana: Ljubljana.

Tervarent, Phillipe de Schoutheete (1997) The Creation of the Common Foreign and Security Policy. V Regelsberger, Elfriede, Tervarent, Phillipe de Schoutheete, Wessels, Wolfgang (ur.) *Foreign Policy of the European Union: From EPC to CFSP and Beyond*, 41-63. Lynne Rienner: London.

Treacher, Adrian (2001) Europe as a Power Multiplier for French Security Policy: Strategic Consistency, Tactical Adaptation. *European Security*. 10(1), 22-44.

Šabič, Zlatko (1995) *International Parliamentary Organs in European Institutional Organisations: Selected Cases*. Cir Publications: Ljubljana.

Šabič, Zlatko (1999) *Voting in International Organisations: Mere Formality or a Matter of Substance?* Faculty of Social Sciences: Ljubljana.

Wodak, Ruth (1996) *Disorders of Discourse*. London: Longman

Primarni vir in ostali dokumenti

Cologne European Council: European Council Declaration on Strengthening the Common European Policy on Security and Defence: http://europa.eu.int/council/off/conclu/june99/annexe_en.htm#a3 (15. 3. 2003).

Conférence d'engagement des capacités : Allocution d'ouverture du Ministre de la défense, M. Alain Richard (Bruxelles, 20 novembre 2000): <http://www.doc.diplomatie.fr/BASIS/epic/www/doc/DDD/945356805.doc> (24. 9. 2003).

Conférence de presse conjointe de Monsieur Jacques Chirac, Président de la République, et de Monsieur Lionel Jospin, Premier Ministre, à l'issue du conseil européen de Cologne: http://www.elysee.fr/cgi-bin/auracom/aurweb/search/file?aur_file=discours/1999/KOLN9902.html (22. 7. 2003).

Conférence de presse conjointe de M. Jacques Chirac, Président de la République, de M. Lionel Jospin, Premier ministre, et de M. Tony Blair, Premier ministre britannique, Saint-Malo – vendredi, 4. décembre 1998: http://www.elysee.fr/cgi-bin/auracom/aurweb/search/file?aur_file=discours/1998/SFGB9801.html (1. 6. 2003).

Conférence de presse conjointe du Président de la République française, M. Jacques Chirac, du chancelier de la République Fédérale d'Allemagne, m. Gerhard Schröder et du Premier Ministre, M. Lionel Jospin (Toulouse, 29 mai 1999): http://www.diplomatie.fr/actual/dossiers/73franco_all/fr_all4.html (12. 8. 2003).

Conseil des ministres de l'Union de l'Europe occidentale, Allocution du Ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, prononcée a l'occasion du déjeuner de travail, Marseille, 13 novembre 2000: <http://www.doc.diplomatie.fr/BASIS/epic/www/doc/DDD/945471490.doc> (15. 8. 2003).

Conseil européen : Conférence de presse conjointe du Président de la République, M. Jacques Chirac, et du Premier ministre, M. Lionel Jospin (Helsinki 11. 12. 1999): <http://www.doc.diplomatie.fr/BASIS/epic/www/doc/DDW?M=10&K=1429749762&W=TEXTE+PH+WORDS+%27OTAN+PESC%27+ORDER+BY+DATE/Descend> (15. 9. 2003).

Conseil européen d'Amsterdam : Audition du Ministre délégué aux affaires européennes, M. Pierre Moscovici, devant la Commission des affaires étrangères, de la défense et des forces armées du Sénat et la Délégation du Sénat pour l'Union européenne: <http://www.doc.diplomatie.gouv.fr/BASIS/epic/www/doc/DDD/965607432.doc> (22. 9. 2003).

Conseil informel des ministres des affaires étrangères (gymnich) - Point de presse du Ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine (Sao Miguel, 6 mai 2000): <http://www.doc.diplomatie.fr/BASIS/epic/www/doc/DDW?M=25&K=948600834&W=TEXTE+PH+IS+%27COPS%27+ORDER+BY+DATE/Descend#BWHR1> (15. 6. 2003).

Déclaration De Toulouse: http://www.diplomatie.fr/actual/dossiers/73franco_all/fr_all5.html (12. 8. 2003).

Déclaration franco-britannique sur la défense européenne: <http://www.france.diplomatie.fr/actual/evenements/stmalo2.html> (4. 2. 2003).

Declaration of the Council meeting in Copenhagen on 12 December 2002, Annex II to Presidency Conclusions: <http://ue.eu.int/newsroom/councilhomepage.asp?lang=1> (5. 6. 2003).

Declaration on the operational capability of the Common European security and defence policy, Annex II to Laeken Council Conclusions <http://ue.eu.int/Newsroom/makeFrame.asp?MAX=&BID=76&DID=68827&LANG=2&File=/pressData/en/ec/68827.pdf&Picture=0> (10. 5. 2003).

Déclaration sur le renforcement de la coopération européenne en matière de sécurité et de défense. Le Touquet, le 4 février 2003: http://www.defense.gouv.fr/actualites/discours_divers/2003/d050203/050203.htm (25. 9. 2003).

Discours de monsieur Jacques Chirac Président de la République devant le comité des présidents de l'Assemblée parlementaire de l'UOE): http://www.elysee.fr/cgi-bin/auracom/aurweb/search/file?aur_file=discours/2000/UEO0005.html (30. 6. 2003).

Entretien du Ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec "France Inter" (Paris, 16 décembre 2001): <http://www.doc.diplomatie.fr/BASIS/epic/www/doc/DDD/938950657.doc> (24. 9. 2003).

Environnement stratégique et construction de l'Europe de la défense – Audition du Ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine par la Commission de la défense nationale et des forces armées de l'Assemblée nationale, Paris, 8 mars 2000: <http://www.doc.diplomatie.fr/BASIS/epic/www/doc/DDW?M=29&K=949567494&W=TEXTE+PH+IS+%27COPS%27+ORDER+BY+DATE/Descend#BWHR1> (15. 8. 2003).

EU and Albania: Program Phare – Institutional Reforms: http://www.delalb.cec.eu.int/en/eu_and_albania/ass_institutional.htm (13. 6. 2003).

EUFOR Mission: <http://www.delmkd.cec.eu.int/en/concordia/mission.htm> (25. 9. 2003).

EU Launches Police Mission in Bosnia and Herzegovina: http://www.foreignpolicy.org.tr/eng/eu/eu_commission_140103.htm (15. 5. 2003).

EU-Nato Declaration on ESDP: <http://www.nato.int/docu/pr/2002/p02-142e.htm> (1. 6. 2003).

EU Relations with BiH: http://europa.eu.int/comm/external_relations/see/bosnie_herze/index.htm (15. 5. 2003).

Eurocorp's history: <http://www.eurocorps.org/site/index.php?language=en&content=history> (15. 7. 2003).

The Eurocorps in KFOR: <http://www.eurocorps.org/site/index.php?language=en&content=kfor> (15. 7. 2003).

The Eurocorps in SFOR: <http://www.eurocorps.org/site/index.php?language=en&content=sfor> (15. 7. 2003).

European Military Operation In Democratic Republic of Congo (DRC): <http://ue.eu.int/pesd/congo/index.asp?lang=EN> (10. 8. 2003).

European Report on Strengthening Common European Security and Defence Policy, Annex I to Santa Maria de Feira European Council Conclusion: <http://ue.eu.int/Newsroom/LoadDoc.asp?BID=76&DID=62050&from=&LANG=1> (1. 6. 2003).

Europe et défense : participation de la France à la première opération militaire de l'Union européenne en Macédoine: http://www.defense.gouv.fr/actualites/breves/2003/defense_en_europe/b270303/270303.htm (24. 9. 2003).

Helsinki Headline Goal: <http://ue.eu.int/pesc/military/en/HeadGoal.htm> (9. 6. 2003).

History of WEU: <http://www.weu.int> (1. 8. 2003).

Landmine Monitor Report 2002 – Croatia: <http://www.icbl.org/lm/2002/croatia/> (13. 6. 2003).

Le Corps européen: <http://www.defense.gouv.fr/ema/forces/monde/multinationales/corpseuro.htm> (15. 7. 2003).

Le rapport Luxembourg – rapport Davignon: <http://www.leforum.de/fr/fr-traite-davignon.htm> (1. 6. 2003).

Marseille Declaration: <http://www.weu.int/documents/001113en.pdf> (10. 5. 2003).

Military Capabilities Commitment Declaration: <http://ue.eu.int/pesc/default.asp?lang=en> (4. 12. 2002).

PESC - Organes de décision : Collaboration avec les Cellules de crise européennes. Réponse du Ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, a une question écrite a l'Assemblée nationale:
<http://www.doc.diplomatie.gouv.fr/BASIS/epic/www/doc/DDD/960380933.doc> (22. 9. 2003).

Plan Fouchet I: <http://www.leforum.de/fr/fr-traite-fouchet1.htm> (1. 6. 2003).

Point de Presse (Paris, 15. janvier 2003): <http://www.doc.diplomatie.fr/BASIS/epic/www/doc/DDD/932478979.doc> (5. 9. 2003).

Presidency Report on Strengthening of the common European policy on security and defence: <http://ue.eu.int/pesc/default.asp?lang=en> (19. 1. 2003).

Presidency Reports to the Helsinki European Council on “Strengthening the Common European Policy on Security and Defence and on “Non-Military crisis Management”, Annex IV to Helsinki European Council: Presidency conclusions: <http://ue.eu.int/Newsroom/loadDoc.asp?max=1&bid=76&did=59750&grp=2186&lang=1> (19. 1. 2003).

Questions about the 'Artemis' operation in Congo: <http://www.france.diplomatie.fr/actu/articlext.gb.asp?ART=35421> (15. 8. 2003).

République Démocratique du Congo/'Opération Artémis' - Communiqué du ministère de la Défense (Paris, 10 juin 2003): <http://www.france.diplomatie.fr/actu/articlext.asp?ART=35194> (10. 8. 2003).

Rome Declaration: www.weu.int (1. 6. 2003).

SHAPE News Summary&Analysis: <http://www.nato.int/shape/news/2003/09/s030903.htm> (20. 12. 2003).

Single European Act: 1987 *O. J. (L 169)*.

Text of the Modified Brussels Treaty: <http://www.weu.int> (1. 8. 2003).

Traité de l'Elysée: <http://www.france.diplomatie.fr/archives/dossiers/elysee/> (15. 8. 2003).

Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the Treaties Establishing the European Communities and related acts: 1997 *O. J. (C 340)*.

Treaty of Nice Amending the Treaty on European Union, The Treaties Establishing the European Communities and Certain Related Acts: 2001 *O. J. (C 80)*.

Treaty on European Union: 1992 *O. J. (C 191)*.

Western European Union Platform on European Security Interests: <http://www.weu.int/documents/871027en.pdf> (1. 6. 2003).

WEU Council of Ministers: Petersberg Declaration: www.bits.de/NRANEU/docs/petersberg92.pdf (10. 7. 2003).

Članki *Le Monda*, vključeni v analizo:

Agence France Presse (2000) Washington craint que l'OTAN devienne une « relique du passé ». *Le Monde*, 7. 12.

Bresson, Henri De, Vernet, Daniel (1998) Paris et Londres rapprochent leurs positions sur la défense européenne. *Le Monde*, 4. 12.

Bresson, Henri De (1998a) Paris et Londres posent les bases d'une politique de défense commune. *Le Monde*, 5. 12.

Bresson, Henri De (1998b) Le gouvernement britannique confirme sa volonté de rentrer dans le jeu européen. *Le Monde*, 6. 12.

Bresson, Henri De (1999) Javier Solana part favori pour devenir " Monsieur PESC ". *Le Monde*, 2. 6.: 4.

Bresson, Henri De, Lemaitre, Philippe (1999) Réunis à Cologne, les Quinze veulent faire avancer l'Europe de la défense. *Le Monde*, 4. 6.: 5.

Ceaux, Pascal (2003) En Macédoine, la coexistence entre soldats américains, britanniques et français. *Le Monde*, 2. 4.: 1.

Isnard, Jacques (1999) Défense commune : un corps de 60 000 hommes pourrait être opérationnel en 2003. *Le Monde*, 12. 12.

Isnard, Jacques (2000) « Les décisions d'engagement militaire sont du ressort des nations ». *Le Monde*, 9. 12.

Isnard, Jacques, Zecchini, Laurent (2002) Une force de police de l'UE est envoyée en Bosnie. *Le Monde*, 19. 2.: 5.

Isnard, Jacques (2003) L'opération « Artémis » est limitée à Bunia-Ville et Bunia-Aéroport. *Le Monde*, 5. 6.

Lemaitre, Philippe (1999) La naissance officielle de l'Europe de la défense a été proclamée à Cologne. *Le Monde*, 5. 6.: 8.

Leparmentier, Arnaud, Zecchini Laurent (2001) Le sommet de Laeken renonce à l'idée d'une forve de l'Europe en Afghanistan. *Le Monde*, 17. 12.: 6.

Leparmentier, Arnaud, Zecchini Laurent (2002) L'Europe des 25 a été proclamée, la Turquie doit attendre. *Le Monde*, 16. 12.: 2.

Le Monde (2000) Un succès de l'Europe. *Le Monde*, 24. 11.

Tuquoi, Jean-Peirre, Zecchini, Laurent (2003) L'Union européenne dépêche une force d'intervention au Congo, sans l'aide de l'OTAN. *Le Monde*, 4. 6.

Vernet, Daniel (1999) Triple entente pour la défense européenne. *Le Monde*, 20. 3.: 1.

Vernet, Daniel (1999a) Le sommet de Toulouse n'a pas décrispé la relation franco-allemande - La défense européenne de Saint-Malo à Toulouse, des accords et des nuances. *Le Monde*, 1. 6.: 3.

Vernet, Daniel (1999b) L'Europe veut se doter d'une capacité d'intervention dans des crises régionales - Réunis à Bruxelles, les ministres de la défense et des affaires étrangères des Quinze cherchent à déterminer des " indicateurs " communs sur leurs moyens militaires de projection. *Le Monde*, 16. 11.: 3.

Vernet, Daniel (2000) Commentaire OTAN-UE : Clarifier Les Relations. *Le Monde*, 22. 11.

Zecchini, Laurent (1999) Jacques Chirac et Gerhard Schröder veulent renforcer l'autorité de " M. PESCE ". *Le Monde*, 15. 10.: 6.

Zecchini, Laurent (1999a) " Vers une Europe de la sécurité et de la défense " Un colloque organisé par " Le Monde " en collaboration avec " El Pais " et la " Frankfurter Allgemeine Zeitung ". *Le Monde*, 6. 12.: 7.

Zecchini, Laurent (1999b) Le grand bond en avant de la défense européenne. *Le Monde*, 11. 12.

Zecchini, Laurent (2000) Les Quinze accélèrent la mise en place de l'Europe de la défense. *Le Monde*, 29. 2.: 4.

Zecchini, Laurent (2000a) Les relations se décrispent entre l'Union européenne et l'OTAN. *Le Monde*, 21. 4.: 4.

Zecchini, Laurent (2000b) L'Union de l'Europe occidentale met fin officiellement à son existence - L'UEO cède la place aux institutions de la PESCE. *Le Monde*, 15. 11.: 3.

Zecchini, Laurent (2000c) L'OTAN et l'Union européenne débattent de la défense. *Le Monde*, 21. 9.

Zecchini, Laurent (2000d) Les rapports difficiles de la défense européenne et de l'OTAN. *Le Monde*, 9. 12.

Zecchini, Laurent (2000e) La Turquie bloque un accord sur les relations OTAN-Union européenne. *Le Monde*, 17. 12.

Zecchini, Laurent (2001) Ankara assouplit sa position sur la coopération OTAN-UE. *Le Monde*, 1. 6.: 3.

Zecchini, Laurent (2002) Le blocage par la Grèce d'un accord conclu avec Ankara mine la défense européenne. *Le Monde*, 7. 6.: 5.

Zecchini, Laurent (2003) Paris et Londres proposent que les Quinze prennent le relais de l'OTAN en Bosnie. *Le Monde*, 25. 2.: 6.

Zecchini, Laurent (2003a) L'Union s'accroche à sa politique de défense. *Le Monde*, 17. 3.: 6.